

സരസശ്ലോകങ്ങൾ

തൃശ്ശിവപേരൂർ
സരസ്വതീവിലാസം പുസ്തകശാലയിൽ
ഈ പുസ്തകം കിട്ടുന്നതാണ്.

സരസശ്ലോകങ്ങൾ.

(ഒന്നാം ഭാഗം)

EDITED BY

VAIDYAN

MALOOR GOPALAN NAIR.

പ്രസാധകൻ

എൻ. വെങ്കിടസുബ്രഹ്മണ്യയ്യർ.

1110.

(നാലാം പതിപ്പ് കോപ്പി 2000)

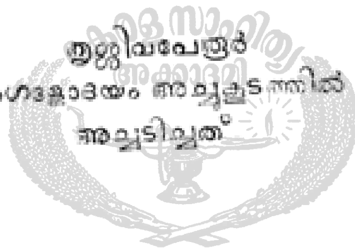
PUBLISHED BY

THE SARASWATHIVILASAM BOOK-DEPOT,

TRICHUR

[വില 1ക.

തൃശ്ശിവപേരൂർ
മംഗളോദയം അച്ചുക്കൂടത്തിൽ
അച്ചടിപ്പിച്ചതു്

പ്രസ്താവന.

ആരോഗ്യപ്രദമായ ഔഷധം രുചികരവുംകൂടിയാണെ
ങ്കിൽ രോഗികൾക്കെന്നല്ല, സ്വസ്ഥന്മാർക്കുകൂടി അതു പഥ്യ
മായിരിക്കുന്നതുപോലെ, വിജ്ഞാനപ്രദങ്ങളായ കവിവാക്യ
ങ്ങൾ വിനോദകരങ്ങളുംകൂടിയാണെങ്കിൽ അതിൽ രസിക്കാ
ത്തവരായ മനുഷ്യർ ലോകത്തിലുണ്ടാവുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല.
മഹാകവിവാക്യങ്ങളിൽ മാത്രം ലയിച്ചുകിടക്കുന്ന മേല്പ്പറ
ഞ്ഞ സംഗതിയെ സജ്ജനസമക്ഷം അവതരിപ്പിച്ചു കൃതാർഥ
ത നേടുവാനുള്ള അത്യാഗ്രഹം ഒന്നുമാത്രമാണ് പ്രസ്തുത പുസ്ത
കത്തിന്റെ പ്രസിദ്ധീകരണത്തിനു പ്രധാന ഹേതു എന്നു പ
റഞ്ഞാൽ, ഉദ്ദേശം ഏകദേശമെന്നല്ല മുഴുവനും എല്ലാവർക്കും ഗ്ര
ഹിക്കാവുന്നതാണ്. പ്രാചീനന്മാരും നവീനന്മാരുമായ മഹാക
വികൾ ഓരോ സന്ദർഭങ്ങളിൽ രചിച്ചിട്ടുള്ള ശ്ലോകങ്ങളെ പ
ണിപ്പെട്ടു തേടിപ്പിടിച്ചു നാലു സംസ്കൃതശ്ലോകം കഴിഞ്ഞാൽ
ഒരു മലയാളശ്ലോകം എന്ന നിലയിൽ കൂട്ടിയിണക്കി സംസ്കൃ
തശ്ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം ചുരുക്കത്തിലുള്ള ഭാവാർത്ഥവും ചേർത്തു
ഇവ്വിധം ഒരു പുസ്തകമാക്കി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയതിന്റെ
ഔചിത്യം മാന്യന്മാരെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കേണ്ടതില്ല.
ഇതിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ള ശ്ലോകങ്ങളെല്ലാം സരസകവിപ്രണീതങ്ങ
ളാകയാലാകുന്നു ഇതിനു "സരസശ്ലോകങ്ങൾ" എന്നു നാമകര
ണം ചെയ്വാൻ സംഗതിയായത്. മാന്യമനസ്സുകളിൽമാത്രം
പ്രചരിച്ചുപോരുന്നവയായ ഇതിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ള ചില ശ്ലോക
ങ്ങളുടെ കർത്താക്കന്മാരെപ്പറ്റി കർണ്ണാകർണ്ണികയായിട്ടുപോലും
അറിവു സമ്പാദിപ്പാൻ സാധിക്കാതെ വന്നതുകൊണ്ടും ചില

ശ്ലോകങ്ങളുടെ ഉത്ഭവാവകാശം, പലരിലുമായി പലതും സ്ഥാപിച്ചുകാണുന്നതിനാൽ ഇന്നാൎക്കാണെന്നു തീൎച്ചപ്പെടുത്തുന്നതു വിഷമമാകകൊണ്ടും ശ്ലോകങ്ങളുടെ അടിയിൽ ചില സ്ഥലങ്ങളിലും കവികളുടെ പേരു ചേൎത്തിട്ടില്ല. ഇതരന്മാരായ കവികളുടെ വല്ല ശ്ലോകങ്ങളും ഇതിൽ പേരു ചേൎക്കാതെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി കാണുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, അതു മേല്പറഞ്ഞ സംഗതികൾ നിമിത്തം സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളതാണെന്നു തൽകൎത്താക്കന്മാർ സമാധാനിച്ചു ക്ഷമിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു. സരസന്മാരായ സജ്ജനങ്ങൾ ഈ പുസ്തകത്തെ സന്തോഷപുരസ്സരം കൈക്കൊള്ളുന്നതായാൽ അതുതന്നെ ആയിരിക്കും എന്റെ ഉത്സാഹത്തിന്റെ പ്രതിഫലമെന്നുകൂടെ തല്ക്കാലം ഞാൻ പറയുന്നുള്ളു. ഇതിന്റെ ഭാവി ശോഭനമായി വന്നപക്ഷം ഇതിന്റെ 2-ാം ഭാഗം ഉടനെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതാണ്.

എന്ന്
പ്രസാധകൻ.

സരസശ്ലോകങ്ങൾ.

ശ്രീഗണേശായ നമഃ.

അബ്ദാർദ്ധേന ഹരിം പ്രസന്നമകരോ-
ദൌത്താനപാദിഃ ശിശുഃ
സപ്താഹേന നൃപഃ പരീക്ഷിദബലാ
യാമാർദ്ധതഃ പിംഗളാ
ഖട്വാംഗോ ഘടികാദ്വയേന നവതി-
പ്രായോപി തന്നാ വ്യയേ
തം കാരുണ്യനിധിം പ്രപദ്യ ശരണം
ശേഷായുഷാ തോഷയേ.

ചേലപ്പറമ്പു നമ്പൂതിരി.

ഭാവം—ധ്രുവൻ അരക്കൊല്ലംകൊണ്ടും, പരീക്ഷിത്തുരാജാവ് ഏഴു ദിവസംകൊണ്ടും, പിംഗളയെന്ന സ്ത്രീ അര യാമംകൊണ്ടും, ഖട്വാംഗൻ രണ്ടു നാഴികകൊണ്ടും വിഷ്ണുപ്രസാദം സമ്പാദിച്ചു. തൊണ്ണൂറു വയസ്സായാലും എനിക്കു വ്യസനമില്ല. ബാക്കിയുള്ള ആയുസ്സിന്റെ ഭാഗംകൊണ്ടു ഞാൻ ആ കരുണാനിധിയെ സന്തോഷിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം.

ആപന്മൂലം ബഹു യുവതയസ്തന്നിമിത്താവമാനാ-
സ്താസാം താവത്സലിലലഹരീഭംഗുരഃ പക്ഷപാതഃ
അപ്യേവം ശോഭതിന്നതശരച്ചന്ദ്രബിംബാഭിരാമം
ദൂരീകർത്തും വദനകമലം നാലമസ്മൽപ്രിയായാഃ.

ഭാവം—സ്ത്രീകളാണ് ആപത്തുകൾക്കെല്ലാം കാരണം. അവർനിമിത്തമാണ് അവമാനങ്ങളെല്ലാം വരുന്നതു. അവരുടെ സ്നേഹം വെള്ളത്തിലെ തിരപോലെ ക്ഷണഭംഗുരവുമാകുന്നു. ഇപ്രകാരമാണെങ്കിലും ശരൽക്കാലത്തിലെ പൂർണ്ണചന്ദ്രനെപ്പോലെ മനോഹരമായ എന്റെ ഭാര്യയുടെ മുഖപത്മത്തെ പരിത്യജിക്കാൻ എനിക്കു ശക്തിയില്ല. (ഇതിലെ പൂർവ്വാർദ്ധം കവിഷമംഗലത്തു നമ്പൂതിരി, ഭാര്യവീട്ടിൽ ചെന്നുകൂടി നിത്യകർമ്മങ്ങൾക്കും കൂടി ലോപം വരുത്തുന്ന തന്റെ അനന്തിരവൻ ഉണ്ണുവാൻ വരുമ്പോൾ കാണുവാനായി ചുമരിന്മേൽ എഴുതിയതാണ്. ഉത്തരാർദ്ധം അനന്തിരവന്റെ മറുപടിയാകുന്നു.)

വാചാവാക്യപദപ്രമാണപദവീസഞ്ചാരസമ്പൂർണ്ണയാ
സന്താപപ്രതിമല്ലഗല്ലമകടീകട്ടാകഡാടീഭ്രമാ
സാടോപം വിഹരൻകഥം നു ഭവതേ സാഹിത്യ
(മുദ്രാരസ
പ്രൌഢസ്ത്രീരസികായബാലചരിതാസംസർഗ്ഗകഷ്ടം
(ശോചതേ.

ഭാവം—തർക്കവ്യാകരണാദി ശാസ്ത്രപദ്ധതികളിൽ സഞ്ചരിച്ചു ക്ഷീണമായിട്ടുള്ളതും, വാദത്തിനൊരുങ്ങിനില്ക്കുന്ന എതിരാളികളുടെ ചെകിടത്തടിപ്പാനും തലകീഴായിക്കെട്ടുവാനും തന്റേടിയുള്ളവരായ വാദക്കാരോടുകൂടി കൂസലില്ലാതെ കൂത്താടുന്ന

ഭയവൻ, കാവ്യരസത്തിൽ എങ്ങിനെ രമിക്കും? പ്രൌഢകളായ സ്ത്രീകളിൽ രസിക്കുന്നവന്, ബാലസ്ത്രീസംഗത്തിൽ രുചിയുണ്ടാവുമോ? (ഇളയ കൂടല്ലൂര നമ്പൂതിരിപ്പാട്ട് ഉണ്ണികളെ കാവ്യം പഠിപ്പിക്കാമോ എന്നു ചോദിച്ചതിന്ന് ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രികൾ പറഞ്ഞ മറുപടിയാകുന്നു.)

പലായധ്വം പലായധ്വം രേ രേ ദുഷ്കവികുഞ്ജരാഃ
വേദാന്തവനസഞ്ചാരീ ഹ്യായാത്യുദ്ദണ്ഡകേസരീ.

ഭാവം—ദുഷ്കവികളാകുന്ന ഗജങ്ങളെ! നിങ്ങൾ ഓടിക്കൊള്ളുവിൻ. വേദാന്തമെന്ന വനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന ഉദ്ദണ്ഡനെന്ന സിംഹം വരുന്നുണ്ട്. (ഇത് ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രികൾ കേരളത്തിലെ ഒരു വിദ്വത്സദസ്സിലേക്കു കടന്നപ്പോൾ ചൊല്ലിയതാണ്.)

5. തണ്ടാർമാതിൻമുലക്കുങ്കുമരസമിഴുകും
ചാരുദോരന്തരാളേ
വണ്ടത്താന്മാർമുരണ്ടെത്തിനമണമിളകും
വന്യമാലാഭിരാമം
കൊണ്ടാടിത്താപസന്മാരനവരതന്തിരയും
സച്ചിദാനന്ദരൂപം
കണ്ടാവൂ ഞാൻകളായദ്യുതികഴൽപണിയു-
ന്നോരുകാന്തിപ്രവാഹം.

---

6. പാർവ്വതീ ഫണിബാലേന്ദുഭസ്മമന്ദാകിനീയുതാ
അപവർഗ്ഗപ്രദാ മൂർത്തിഃ കഥംസ്യാത്തവ ശങ്കര!

ഭാവം — അല്ലയോ ശങ്കര! പാർവ്വതി, ഫണി (സർപ്പം), ബാലേന്ദു (ചന്ദ്രക്കല), ഭസ്മം, മന്ദാകിനി (ഗംഗ) ഇവകളോടു കൂടിയ അങ്ങയുടെ മൂർത്തി അപവർഗ്ഗപ്രദ (അപവർഗ്ഗം = പ, ഫ, ബ, ഭ, മ, ഇല്ലാത്തതു് + മോക്ഷത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നതു്) ആകുന്നതെങ്ങിനെ? (ഇതു എടവെട്ടിക്കാട്ടു നമ്പൂതിരി ഉള്ളിവപേ പെരുർ തൊഴുമ്പോൾ ചൊല്ലിയതാണ്.)

7. തദാ ഭീമബലാക്രാന്താ ദുര്യോധനവരൂഥിനീ

ശിഖാഖാർവ്വാടകസ്യേവ കർണ്ണമൂലമുപാഗതാ.

ഭാവം — അപ്പോൾ ഭീമസേനന്റെ സേനയാൽ ആക്രമിക്കപ്പെട്ട ദുര്യോധനസൈന്യം പൊട്ടത്തലയന്റെ കുടുമപോലെ കർണ്ണമൂലത്തെ (കർണ്ണന്റെ സമീപമെന്നും, ചെവിയുടെ മൂലമെന്നും അർത്ഥം) പ്രാപിച്ചു. (ഇതു ചെപ്പുന്നർ ഭൂതിരിപ്പാട് അവരുടെ ക്ഷേത്രത്തിൽ പുരാണം വായിപ്പാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ, രാജാവ് അങ്ങു തുടിവായിക്കാനറിയാമോ എന്നു ചോദിച്ചതു കേട്ടു പുസ്തകം പകുത്തുകിട്ടിയ വൃത്തത്തിനു യോജിച്ചവിധം ഉണ്ടാക്കി ചൊല്ലിയതാണ്. രാജാവ് കഷണ്ടിക്കാരനായിരുന്നു.)

8. ആകൃത്യാസുഭഗസ്സ്വഭാവമധുരോ
ദാക്ഷിണ്യശീലോയുവാ
ദക്ഷോനർമ്മവിശേഷകർമ്മസുധനീ
ബലവാനരോഗോമയി
ഭർത്താമാംരമയത്യസാവപിതഥാ
തൃപ്തിന്നസംജായതേ

ജാതോന്മേഷാസമുല്ലികല്പിവസകലാൻ
ത്വഷ്ണാതിരോഷോല്ലസന്നാൻ.

ഭാവം—സുന്ദരനും സദസ്യകവിയും ഉദാരനും യുവാവും മനോരമയാകിൽ സമർത്ഥനും, പണ്ഡിതനും എന്നിങ്ങനെ ആശ്രയ യോഗ്യനായ ഭർത്താവ് എന്നെ ലഭിപ്പിക്കണമെങ്കിലും എനിക്ക തൃപ്തിയുണ്ടാകുന്നില്ല. ഇദ്ദേഹം നീതിമാൻ ജ്ഞാനനല്ല എന്ന ഒരൊറ്റ ദോഷം മാത്രം എല്ലാ ഗുണങ്ങളെയും പ്രയോജനമില്ലാത്തവയാക്കി തീർത്തു. (ഭാരതിയിലെ തൃപ്തിയില്ല എന്ന സാരം.)

വിശ്രുത്യാലാരമണി! മണീയംഭോ! പാർവ്വതി! താപം
നതപാദമൌലെമുകളിതകരഃ കിഞ്ചിദുദ്യൽദയോഗം
യാവല്ലീയേക ചകുലശൈയോരന്തരാളേപ്രിയായാ-
സ്സുവൽകാലംവിരമവിസരാദപശ്ചാദവിമോക്ഷാൽ.

ഭാവം—ഹിമാലയത്തിന്റെ കന്യകയായ അല്ലയോ ദേവി! ഞാൻ അങ്ങയെ നമസ്കരിച്ചു ശിരസ്സിൽ കൈ കൂപ്പി ഭാര്യയുടെ സ്തനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ചെന്നു ചേരുന്നതുവരെ കാലമായി മഴ പെയ്യിക്കരുതേ എന്ന കാരണത്താൽ അപേക്ഷിക്കുന്നു. (ഇതു മാർഗ്ഗമിട്ടിരിക്കുന്നു പോകുന്ന വഴിക്ക മഴ തുടങ്ങിയപ്പോൾ ചെലപ്പുറവു നമ്പൂതിരി ഉണ്ടാക്കിയതാണ്.)

10. ചിന്തീനീലക്കരിഞ്ചേങ്ങികളിലുവരിവ-
ണ്ടിണ്ടലുംപൂണ്ടു മീൻകാൺ-
കെന്നോകപ്പുംമയങ്ങിച്ചലനമിനിയട-
ങ്ങിലപ്പൂങ്കോരകാരന്ത

മിണ്ടാനുറച്ചുള്ളപതേമചിലചാടലപയോ-
ബിനുതാമ്രാധരേ! ചൊൽ-
കെന്നോടിത്താമരപ്പൊയ്കയിലവശമിറ-
ങ്ങീടിനോനാരിദ്ദ്വാരീം.

(നായികയുടെ ജഘനസംഗമത്താൽ ആശങ്ക ജനിച്ച നായകൻ ചോദിക്കുന്നതാണിത്. നായികയെ, കൊച്ചിറങ്ങി കട്ടിയ പൊയ്കയോടുപമിച്ചിരിക്കുന്നു, അർത്ഥം സ്പഷ്ടം.)

11. സുമധുരമധരനിപീഡ്യം
സുഖനിദ്രാലസ്യകൃച്ച സംഭോക്തുഃ
മൃദുബഹിരന്തഃ കഠിനം
കമനീകമനീയമേതദാമ്രഫലം.

ഭാവം — മധുരമുള്ളതും അധരംകൊണ്ടു (അധരത്തിനാൽ) സമ്മർദ്ദിക്കേണ്ടതും, അനുഭവിക്കുന്നവനു സുഖമായ ഉറക്കവും ആലസ്യവുമുണ്ടാക്കുന്നതും, പുറമേ മൃദുത്വവും ഉള്ളിൽ കാഠിന്യവുമുള്ളതുമായ ഈ മാമ്പഴം ഒരു സ്ത്രീയെപ്പോലെ മനോഹരമായിരിക്കുന്നു. (ഇതു വെണ്മണി അച്ഛൻനമ്പൂതിരിപ്പാട്ടിലെ ആവശ്യപ്രകാരം എടവെട്ടിക്കാട്ടു നമ്പൂതിരി ഉണ്ടാക്കിയതാകുന്നു.)

12. സ്വസ്മിൻവേശ്മനിപൂർണ്ണവേശ്മവിഭവേ
പൂജ്യാൻസമാരാധയൻ
പ്രേയസ്യാഗുണപൂർണ്ണയാഗുണവതാ
പുത്രേണ മിത്രേണ ച

സാർദ്ധം പ്രാവൃഷികേരളേഷു നിവസൻ
ഭക്ത്യാ സമാകർണ്ണയൻ
ലീലാം രാഘവകൃഷ്ണയോഃ ക്ഷപയതേ
കാലം സുധന്യോ ജനഃ

ഭാവം — ആവശ്യമുള്ള വീട്ടുസാമാനങ്ങൾ ഒന്നിനും ഒരു ക്ഷാമവും കൂടാതെ സ്വന്തം ഗൃഹത്തിൽ ഗുണവതിയായ ഭാര്യയോടും ഗുണവാനായ പുത്രനോടും ബന്ധുവിനോടും കൂടെ മാന്യന്മാരായ അതിഥികളെ സല്ക്കരിച്ചുകൊണ്ടും രാമകൃഷ്ണന്മാരുടെ ലീലകളെ (രാമായണഭാഗവതാദി പുരാണങ്ങളെ) ഭക്തിയോടുകൂടെ കേട്ടുകൊണ്ടും വർഷകാലത്തു കേരളത്തിൽ കാലം കഴിക്കുന്നവർ വലിയ ഭാഗ്യവാന്മാർ തന്നെ. (വർഷകാലത്തിൽ ഒരിക്കൽ ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രികൾ നാട്ടിൽ മനസ്സൽ ചൊന്നപ്പോൾ ഉണ്ടാക്കിയതാണിത്.)

13. കൃഷ്ണോ രക്ഷതു മാം ചരാചരഗുരുഃ
കൃഷ്ണം നമസ്യേ സദാ
കൃഷ്ണേനൈവ സുരക്ഷിതോഹമസകൃത്
കൃഷ്ണായ ദത്തം മനഃ
കൃഷ്ണാദേവ സമുത്ഭവോ മമ വിഭോഃ
കൃഷ്ണസ്യ ദാസോസ്മ്യഹം
കൃഷ്ണേ ഭക്തിരചഞ്ചലാസ്തു ഭഗവൻ!
ഹേ കൃഷ്ണ! തുഭ്യം നമഃ.

ഭാവം — ചരാചരങ്ങളുടെ ഗുരുവായ കൃഷ്ണൻ എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ. ഞാൻ കൃഷ്ണനെ എപ്പോഴും നമസ്കരിക്കുന്നുണ്ടു്. കൃഷ്ണനാൽതന്നെ ഞാൻ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനാകുന്നു. എന്റെ മനസ്സ് കൃഷ്ണനായിക്കൊണ്ടു പലവുരു ദാനം ചെയ്യപ്പെട്ടതാകുന്നു. എന്റെ ഉദയം കൃഷ്ണനിൽനിന്നുതന്നെയാണ്. ഞാൻ സർവ്വേശനായ കൃഷ്ണന്റെ ദാസനാകുന്നു. എനിക്ക് കൃഷ്ണനിൽ നിശ്ചലയായ ഭക്തി ഉണ്ടാവട്ടെ. അല്ലയോ ഭഗവാനേ കൃഷ്ണാ! അങ്ങേയ്ക്കു നമസ്കാരം. (ഗ്രന്ഥനാഥൻ വിഭക്തി അറിയാമോ എന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ കേട്ടവർക്കു രസിപ്പാൻ ഉണ്ടാക്കിയ ചാതുര്യമാണിതു്.)

14. ഹേ ശബ്ദാഗമ! നിഃശ്ശേഷം വിബുധതാ-
ലബ്ധ്യൈനാപിവിധീയസേ
ഹന്ത ജ്യൗതിഷതന്ത്ര! പര്യവസിതാ
തിഥ്യർക്ഷയോരേവ കഥാ
ഹാ ധാർഷ്ട്യപ്രവണോസി വൈദ്യസരണേ
നഷ്ടോസ്യലങ്കാര! ഭോ
വിദ്യാതാനസപാരസപ്തദൃഭവതാ-
മാധാരഭൂതോച്യുതഃ.

ഭാവം — അല്ലയോ വ്യാകരണശാസ്ത്രമേ! ഇനിമേൽ പണ്ഡിതപദവിയിൽ ഉള്ളവർ കയ്യുംകൂടാതെ നിന്നെപ്പിടിച്ചു ഭരിക്കും. ജ്യോതിഷതന്ത്രമേ! നിന്റെ നാൾ പക്കങ്ങളുടെ കഥ അവസാനിച്ചു. വൈദ്യശാസ്ത്രമേ! നിന്റെ യോഗ്യത നാട്യത്തിൽ മാത്രമായി. അലങ്കാരമേ! നിന്റെ കഥ കഴിഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ ആശ്രയവും, വിദ്യാസ്വരൂപനായ അച്യുതൻ

ഉപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗം പ്രാപിച്ചു. (ഇക്കണ്ടിപ്പർ അച്യുതപ്പിഷാരോടിയുടെ ചരമത്തെപ്പറ്റി മേല്പുത്തൂർ ഭട്ടതിരി ഉണ്ടാക്കിയതാണിതു്. 'വിദ്യാതമസഹോസല്പ്' എന്നതു അന്നത്തെ കലിസംഖ്യയാകുന്നു.)

15. നീലക്കാറും റിലാറ്റും നിറമുടയനിശാ-
 നായകനാം നിസ്തലശ്രീ-
ബാലാർക്കായന്ത്യമൊത്തുള്ളുടലുമമലസ-
 ന്മുത്തുമുള്ളൊരാത്മുത്തും
കോപ്യംകാരുണ്യസത്തും പലതിവ വിലസും
 വാമദേവന്റെ വാമാ-
ങ്കാലങ്കാരം കറിനൈതൽകളുലീലാകളി-
 ച്ചീടണം കാത്തിടാട്ടം.

16. അനന്താത്മാ പൂർശ്ശതം തേ കുചമതിലഹിതം
 ഭാമിനി! പ്രാത്ഥയേതാം
നാനോപത്ഥ്യാൽ കടാക്ഷാരമകിണൃതയേ
 ഭാഗംപ്പുമെതിചേന
ഹേതുസ്സോപാധികോയം ഭവതി ബാഹ്ലതം-
 ഹ്രീമതോവ്യാപ്തി അപാധിഃ
സാധ്യവ്യാപ്തിപ്രിയാദൌ സമൈലുന്നമ്മേ
 സാധനാവ്യാപകശ്ച.

രാമ.— അല്ലയോ സുന്ദരി! നിന്റെ ഉള്ളറിയാതെ എന്റെ അനുഗ്രഹം നിന്നോടെങ്ങിനെ ഞാൻ ചോദിക്കും? ഇതു കടാക്ഷംകൊണ്ടു മനസ്സിൽ അനുരാഗമുണ്ടെന്നു അതല്ലേ അനുമാനിച്ചുകൂടയോ എന്നു നീ ചോദിക്കുമെങ്കിൽ ഉത്തരമു (കട-

ക്ഷം) ദോഷമുള്ളതാകയാൽ അതിനെ അനുകരിക്ക വയ്യ. അനല്പയായ ലജ്ജയാണ് ഇതിലുള്ള ദോഷം. പ്രിയൻ തുടങ്ങിയുള്ളവരിൽ ഇതു (ലജ്ജാകലിതമായ കടാക്ഷം) സാദൃശ്യ (അനുരാഗ) സാധകമാണെങ്കിലും, ഇണാദികളിൽ അപ്രകാരമുള്ളതല്ലല്ലോ. (പ്രിയാദികളിൽ ലജ്ജയോടുകൂടിയ കടാക്ഷം അനുരാഗസൂചകമാണെങ്കിലും ഇണാദികളിൽ അതു അപ്രകാരമല്ല. അതുകൊണ്ട് അനുരാഗമുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു അനുമിക്കാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. എന്നു സാരം)

17. ഹേ രോഗാനനസൂയമേവസ്പൃഹരോ
യൈരസ്സ്പൃഹാഹംകൃതഃ
കാവ്യാലംകൃതിതർക്കകോവിദസഭാ-
യോഗേഷ്വഭോഗേഷു ച,
നോചേൽ കൃഷ്ണപദാരവിന്ദഭജനം
വേദാന്തചിന്താമപി
ത്യക്താശാപാശപതിർഭ്രമാദഹരഹോ
യാമ്യേവയാമ്യാം പുരീം.

ഭാവം—അല്ലയോ രോഗങ്ങളേ! നിങ്ങൾ തന്നെയാണെന്റെ ബന്ധുക്കൾ. നിങ്ങളെന്നെ കാവ്യാലങ്കാരതർക്കവിദ്വന്മാരുടെ സഭായോഗങ്ങളിലും സുഖഭോഗങ്ങളിലും ആസക്തിയില്ലാത്തവനാക്കിത്തീർത്തു. അല്ലെങ്കിൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭജനവും വേദാന്തവിചാരവും നാളെ നാളെയാവാമെന്നിങ്ങിനെ അറിവില്ലാതെ ഉപേക്ഷിച്ചു ഒന്നും സാധിക്കാതെ ഞാൻ മരിക്കുമായിരുന്നു. (മേല്പുത്തൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാട് ദീനത്തിൽ കിടക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടാക്കിയതാണിത്.)

18. റമീപൃഷ്ഠിമസംഖ്യാന നന്ദ്യസാരംപയോജനി
നിജ്ഞാൽകടീരാൽസായാമേ നഷ്ടാത്മാഃപ്രയയു
(ഭ്രൂനാഃ

അർത്ഥം—പുഴനിറഞ്ഞു വെള്ളം അധികമായി പൊങ്ങുക നിമിത്തം ജനങ്ങൾ സകല മുതലും നശിച്ചു സന്ധ്യാസമയത്തിൽ വീടുകളിൽനിന്നു ഓടിപ്പോയി. (ഭാരതപ്പുഴയിലെ വെള്ളപ്പൊക്കത്തെക്കുറിച്ചു മേല്പുത്തൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാടുണ്ടാക്കിയതാണിതു്. ഇതിലെ നാലു പാദങ്ങളും കലിദിനസംഖ്യയെ കാണിക്കുന്നവയാണ്. ആദ്യതൃതീയപാദങ്ങളിൽ വ്യത്യാസംകൊണ്ടു ചിലർ ചതുർത്ഥപാദത്തിലെ അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടും കലിസംഖ്യയെ കാണിക്കുന്നു.

19. വേദാഃപ്രമാണം സ്മൃതയഃപ്രമാണം
ധർമ്മാർത്ഥയുക്തം വചനം പ്രമാണം
യസ്യപ്രമാണം നഭവേൽ പ്രമാണം
കസ്തസ്യകുർയ്യാദ്വചനം പ്രമാണം.

അർത്ഥം—വേദങ്ങളും സ്മൃതികളും പ്രമാണങ്ങളാണ്. ധർമ്മത്തോടുകൂടിയ വാക്യം പ്രമാണംതന്നെ. പ്രമാണത്തെ പ്രമാണിക്കാത്തവന്റെ വാക്കിനെ ആർ പ്രമാണിക്കും?

20. ഏതോ കർമ്മങ്ങളടക്കേണ്ടതു ഗുണമധമോ
സർവ്വസന്യാസമോ തൻ-
ചേതോമോഹത്തൊടിട്ടുഴകയിലൊഴിവിനതോ-
ഴുക്കി ഗീതോപദേശം

ചൈതന്യമേ! ഗോപകന്യാവിടനിലതടവും
സച്ചിദാനന്ദമേ നീ
കാരുണ്യംനിന്റെ കണ്ണിൻമുനയടിയനിലും
ചാർത്തി രക്ഷിച്ചിടേണം

---

21. അന്യാം പീയൂഷലാലസ്സുമുഖി! ഗരജരാ-
മൃത്യുഹാരീ പ്രസിദ്ധ-
സ്സല്ലാഭോപായ ചിന്താപി ച ഗരളജുഷോ
ഹേതുരല്പായതായാഃ
നോ ചേദാലോലദൃഷ്ടിപ്രതിഭയഭുജഗീ-
ദഷ്ടമർത്യാമൃതന്തേ
യാമേവാലംബ്യ ജീവേ കഥമധരസുധാ-
മാധുരീമപ്യജാനൻ.

ഭാവം — അമൃതു കടിച്ചാൽ വിഷജരാമരണങ്ങൾ നശിക്കുമെന്നു പ്രസിദ്ധമാണ്. എന്നാൽ അമൃതു കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാമെന്നു ആഗ്രഹിക്കുന്നതായാലും വിഷശാന്തിയുണ്ടാവുമെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ നിന്റെ ചഞ്ചലദൃഷ്ടിയാകുന്ന ഉഗ്രരൂപപാമ്പിന്റെ കടി, മർമ്മത്തിലേറ്റിട്ടും, നിന്റെ അധരാമൃതത്തിന്റെ സ്വാദറിയാത്ത ഞാൻ അമൃതു കിട്ടുമെന്നുള്ള ആശയെ അവലംബിച്ച് എങ്ങിനെ ജീവിക്കും? (കവി മേപ്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിപ്പാട്)

22. യാതനാരാശിരൂപസ്ഥിത്യാമേനായാതനാരാഗജരക്ഷണേ
മയ്യാമേത്തകരുണാമൂർത്തേ! സാതനാകരാഗതാംഹരേ!

ഭാവം — വസ്ത്രാക്ഷേപസമയത്തിൽ പാഞ്ചാലിയെ രക്ഷിപ്പാനും ശാപഗ്രസ്തനായ ഇന്ദ്രദ്യുമ്ന ഗജത്തെ രക്ഷിപ്പാനും അങ്ങുന്നുടെ ആ തിരുക്കരം ആർത്തനായ എന്റെ രക്ഷണത്തിൽ കാണുന്നില്ലല്ലോ. (കവി പൂന്താനത്തു നമ്പൂതിരി).

23\. അനവേക്ഷ്യ മഹാകവിപ്രയോഗാ-
ന്നനധീത്യാപി ച ശബ്ദശാസ്ത്രസാരം
കവിതാമമിതാം വിധിത്സതേ യ-
സ്സ ചികീർഷത്യുഡുമണ്ഡലേനമാലാം.

ഭാ — മഹാകവിപ്രയോഗങ്ങളെ നോക്കാതെയും വ്യാകരണം പഠിക്കാതെയും കവിതകളെഴുതാൻ പുറപ്പെടുന്നവർ നക്ഷത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു മാലകെട്ടുവാനിച്ഛിക്കുന്നു. (കവി രാക്കി അച്ഛൻ നമ്പൂരിയാണത്രെ.)

24\. ഉദ്ദണ്ഡഃ പരമണ്ഡലേശ്വര! ഭവ-
ദ്യാത്രാസു ജൈത്രശ്രിയോ
ഹേതുഃ കേതുരതീത്യ സപ്തസരണിം
ഗച്ഛൻ നിവാര്യസ്ത്വയാ
നോചേൽ തൽപ്പടസമ്പുടോദര ലസ-
ച്ഛാർദ്ദൂലമുദ്രാദ്രവ-
ത്സാരംഗം ശശിബിംബമേഷ്യതി തുലാം
തൽ പ്രേയസീനാം മുഖൈഃ.

ഭാ — അല്ലയോ രാജാവേ! സപ്തർഷികളെ അതിക്രമിച്ചു പോകുന്ന അങ്ങയുടെ ജയക്കൊടി ഒന്നു താഴ്ത്തിയെന്നാൽ കൊടിത്തുണിയിലുള്ള പുലിമുദ്രകണ്ടു ഭയപ്പെട്ടു ചന്ദ്രനിലുള്ള മാൻ

ചാടിപ്പോവുകയും, തന്നിമിത്തം ചന്ദ്രനെ, അമ്മയുടെ മാൎത്തടത്തെ കുചങ്ങളോട് ഉപമിക്കാറാവുകയും ചെയ്യും. (ഉത്രന്നാരാന്ദ്രി സാമൂതിരിപ്പാട്ടിലേക്ക സമൎപ്പിച്ചതാണിതു്).

25. പൂമെത്തമേലെഴുന്നീറ്റിരുന്ന ദയിതേ!
പോകുന്നു ഞാനെന്നു കേ-
ട്ടോമൽക്കണ്ണിണനീരണിഞ്ഞവദന-
പ്പൂവോടുഗാഢന്തെരാ
പൂമേനിത്തളിരൊന്നു ചേൎത്തഹമിനി-
ക്കാണുന്നതെന്നെന്നക-
പ്പൂമാലോടളിവേണി ചൊന്നമധുര-
ച്ചൊല്ലിനു കൊല്ലുന്നു മാം.

(പൂന്താട്ടത്തിൽ നമ്പൂതിരി)

---

26. ആയാതാ മധുയാമിനീ യദി പുന-
ൎന്നായാത ഏവ പ്രഭുഃ
പ്രാണായാന്തു വിഭാവസൗ യദി പുന-
ൎജ്ജന്മാന്തരം പ്രാൎത്ഥയേ
വ്യാധഃ കോകിലബന്ധനേ വിധുപരി-
ധ്വംസേപി രാഹുഗ്രഹഃ
കന്ദൎപ്പേ ഹരനേത്രദീധിതിരഹം
പ്രാണേശ്വരേ മന്മഥഃ.

ഭാ.—വസന്തകാലത്തിലെ രാത്രി വന്നു. മന്ദവായു വരുന്നപക്ഷം എന്റെ ജീവൻ സ്വർഗ്ഗസൌധത്തിൽ ലയിക്കട്ടെ. പൂനിലാവുണ്ടാവുന്നപക്ഷം, കുയിലിനെ ബന്ധിക്കുവാൻ വേടനായിട്ടോ, ചന്ദ്രനെ വിഴുങ്ങുവാൻ രാഹുവായിട്ടോ, കാമനെ ദഹിപ്പിക്കുവാൻ ശിവനേത്രാഗ്നിജ്വാലയായിട്ടോ, മന്ദാനിലനെ ജയിപ്പാൻ കാമനായിട്ടോ ജനിക്കേണമെന്നു ഞാൻ (ഈശ്വരനോട്) പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

27. ചിത്രം വിധേഃ കൌശലമത്ര ലോകേ
വൃത്താകൃതിഗ്രന്ഥിയുഗേ വധൂനാം
വക്ഷസ്ഥലേ ഹന്ത! വിജൃംഭമാണേ
തദ്ഭേദനാ ചേതസി കാമുകാനാം.

ഭാ.—ബ്രഹ്മാവിന്റെ കൌശലം അത്ഭുതകരമായിരിക്കുന്നു. സ്ത്രീകളുടെ മാറിൽ ഉരുണ്ട രണ്ടു മുഴകൾ വളരുന്ന വേദനം, അതു നിമിത്തമുള്ള വേദന കാമികളുടെ മനസ്സിലാണുണ്ടാവുന്നതു്. (കവി, കിടങ്ങൂർ കേശവൻനമ്പീശൻ.)

28. തല്പ്രേമ്ണോദാം നിയതവസതിം
ചിന്തയന്ത്യാ യദീയം
പാദേ പാദേ പതദഗണിതം
നേത്രതോയം മയാസീൽ
തേഷാമദ്യപ്രിയതമ പരം
മയ്യുദാസീനതാം തേ
ജാനാനാനാമകരുണ കഥം
മൃഷ്യതേ മന്ദഹാസഃ.

ഭാ—ദയയില്ലാത്ത ഭർത്താവേ! അങ്ങു എനിക്കുമായി വന്ന പ്രേമം സഹിക്കാനാണെന്നു വിചാരിച്ചു ഞാൻ എന്റെ കാന്തൻ വിനാ കരഗ്രഹണത്തിനപേക്ഷിച്ചവരെയെല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചു. ഇപ്പോൾ അങ്ങയുടെ പേരിലുള്ള ഉദാസീനതയെ കണ്ടു ലോകർ പുച്ഛിക്കുന്ന അവരുടെ പരിഹാസം ഞാനെങ്ങിനെയാണു സഹിക്കേണ്ടത്? (കൊടുങ്ങല്ലൂർ വിദ്വാനിളയതമ്പുരാനാക്കിയത്).

---

29. വീണാവാദാദിദാനീം വിരമ സുരമുനേ!

കോണകോണാന്തരസ്ഥ

കോഽയം കോലാഹലോഽസൌ സകലജനമനോ-

നന്ദനോ നന്ദനോസ്മിൻ

ശ്രീവഞ്ചിക്ഷോണിനാഥപ്രചുരവിതരണോ-

ക്ലിന്നാൽ കല്പകദ്രോർ-

ന്ദ്രിമ്ലാനാഗ്രാഗ്രശാഖാസുമഹരണഭവഃ

സദ്ദ്രുവാമുദ്രവാഹഃ!

ഭാ—ദേവേന്ദ്രൻ—നാരദ! വീണവായന നിർത്തു. നന്ദനവനത്തിൽനിന്നുള്ള കോലാഹലം കേൾക്കുന്നതെന്താണ്? നാരദൻ—ദേവേന്ദ്ര! അതു വഞ്ചിരാജാവിന്റെ ദാനത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യം കേട്ടു നാണിച്ചു തല താഴ്ത്തിയ കല്പവൃക്ഷത്തിൽ നിന്നു പൊഴിയുന്ന പൂവുകളുടെ വിശേഷമാണ്, സംശയമില്ല. (കവി കിളിമാനൂർ കോയിത്തമ്പുരാനാണത്.)

30. നിന്നോടൊന്നിച്ചുമുന്നാം രജനികളിലനം

ഗോത്സവാഡംബരത്താ-

ലന്യാസംഗേനികാമം വിമുഖതയൊടകന്നോൻ
നിദ്രയെക്കൈവെടിഞ്ഞേൻ
നിന്നെക്കാണാനമിപ്പോളധികമവളെന്നോ-
നാശ്രയിക്കുന്നിവന്നു
ധന്യേ! കണ്ടാലുമിന്നെൻവിധിവിഹിതമവൾ-
ക്കെന്നിലില്ലാഭിമുഖ്യം.

---

31. യുഷ്മൽ ബുദ്ധിവികാസശീതളകരേ
ഭാഗ്യാംബുധേരുത്ഥിതേ
വിദ്യാനന്തപദേ തമോശമകരേ
വാക്യാമൃതം വർഷതി
വിദ്വച്ചിത്തചകോരമത്ര നിലസ-
ച്ശിഷ്യാന്തമനോഽവസൽ-
പ്രദ്യോതൈകരവിണീവികാസജനകേ
കിംവാപരേണേന്ദുനാ.

ഭാവം — ഭാഗ്യസമുദ്രത്തിൽനിന്നുദിച്ചു വിദ്യയാകുന്ന അനന്തത്തിൽ (ആകാശത്തിൽ) സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടു വാക്യാമൃതം വർഷിച്ചു വിദ്വാന്മാരുടെ മനസ്സാകുന്ന ചകോരത്തെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു ശിഷ്യന്മാരുടെ മനസ്സാകുന്ന ആമ്പൽപൊയ്കയെ വികസിപ്പിച്ചു വിളങ്ങുന്ന അങ്ങയുടെ ബുദ്ധിവിലാസമാകുന്ന ചന്ദ്രനുള്ളപ്പോൾ മററു ചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു കാര്യമെന്താണ്? (കിടാല്ലൂർ കേശവനമ്പീശൻ കുമാരപുരത്തു വലിയ തമ്പുരാനു സമർപ്പിച്ചത്.)

യത്രമൂർഖാഗിരോവേദാഃ യത്രധർമ്മോർത്ഥസാധനം
യത്രസ്വപ്രതിഭാമാനം തസ്മൈശ്രീകലയേനമഃ.

ഭാവം—ഏതുകാലത്തു മൂർഖരുടെ വാക്കുകൾ വേദങ്ങളും, ധർമ്മം പണം സമ്പാദിപ്പാനുള്ള ഉപായവും, തനിക്കു താൻ തോന്നുന്നതു പ്രമാണവുമായി തീരുന്നുവോ ആ കലിയുഗത്തിനായി നമസ്കരിക്കുന്നു.

33. യഃ കൃത്വാവിശ്വരംഗം രജനിയവനികം
പ്രോജ്ജ്വലൽഭാനുദീപം
ശശ്വൽസന്തുഷ്ടസംപ്രേക്ഷകമഖിലജഗൽ
ഭ്രാന്തിനാട്യം വിതത്യ
കർമ്മൗഘോദ്വേലപൂർണ്ണധ്വനമാർദ്ദംഗികലയവശഗാൻ
വാസനാഗാനസക്താൻ
ജീവച്ഛാത്രാൻമുകുന്ദഃ സ്വയമഭിരമതേ
ക്രീഡയൻ സോസ്തുഭൂത്യൈ.

ഭാവം—ലോകം രംഗവും, രാത്രി തിരശ്ശീലയും, ആദിത്യൻ വിളക്കും, മഹർഷികൾ സദസ്യരും ആയ ഒരു ഭ്രാന്തിനാട്യമുണ്ടാക്കി കർമ്മങ്ങളുടെ മൃദംഗവാദനത്തിലും വാസനയുടെ സംഗീതത്തിലും ലയിച്ച ജീവികളാകുന്ന ശിഷ്യന്മാരെ കളിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു തന്നത്താൻ രമിക്കുന്ന മുകുന്ദൻ ഭൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു ഭവിക്കട്ടെ.

34. വീണാലസന്മണിഖലായ നമോസ്തുതസ്മൈ
വീണാഘൃണാജിനഭൃതേ ത്രിണിനേത്രണായ
അർദ്ധോയമീശ്വരനമസ്കൃതയേ കഥം സ്യാ-
ദസ്യോത്തരോക്തിമവിദന്നപികീദൃശഃസ്യാൽ.

ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രി തൃശ്ശിവപേരൂർ വടക്കുന്നാഥനെ തൊഴുമ്പോൾ ചൊല്ലിയതാണ്. ഇതിന്റെ ആദ്യത്തെ മൂന്നു പാദം. നാലാംപാദം അപ്പോൾ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന പൂന്തനമ്പൂതിരിയുടെയാണ്. പൂർവ്വാർദ്ധം ഈശ്വരസ്തോത്രമാവുന്നതെങ്ങിനെയാണെന്നു മൂന്നാംപാദംകൊണ്ടു ചോദിച്ചതിനു ഇതിന്റെ സമാധാനമറിയാത്തവർ എങ്ങിനെയിരിക്കുമെന്നൊരു കുചോദ്യമാണ് നമ്പൂതിരി നാലാംപാദംകൊണ്ടു ചോദിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഇതിന്റെ സമാധാനം വിഷ്ണു എന്നാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടു പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽനിന്നു ആവരണകാരം കളഞ്ഞാൽ അതു ഈശ്വരസ്തോത്രമാവുമെന്നു സാരം സിദ്ധിക്കുന്നു. അപ്രകാരമായാൽ വ്യാളസമാലയാ വ്യാഘ്രാജിനേന ശംഭവേ ത്രിണേത്രായ നമഃ അസ്തു എന്ന അന്വയം പൂർവ്വാർദ്ധത്തിനു കിട്ടും. പാമ്പുകളോടും പുലിത്തോലും ധരിക്കുന്ന ആ മുക്കണ്ണനു നമസ്കാരം എന്നാണിതിന്റെ ഭാവം.

85. പീലിക്കാർകൂന്തൽകെട്ടീട്ടഴകൊടു നിടിലേ
    നല്ല ഗോരോചനം ചേ-
ർത്തേലസ്സും പൊൻചിലമ്പും വളകളുമണിയി-
    ച്ചമ്മതന്നങ്കഭാഗേ
ലീലാഗോപാലവേഷത്തൊടു മുരളിയുമ-
    ക്കാലിമേയ്ക്കുന്ന കോലും
ചാലേ കൈക്കൊണ്ടു മന്ദസ്മിതമൊടുമതവും
    പൈതലെക്കൈതൊഴുന്നേൻ.

ദാരിദ്ര്യസ്യ ദയാലുത്വം കിം ബ്രവീമി നരാധിപ
ആത്മനാശമനാദൃത്യ ഭവന്തം മാമദർശയൽ.

ഭാവം— രാജാവേ! ദാരിദ്ര്യത്തിന്റെ ദയയെപ്പററി ഞാനെന്താണ് പറയേണ്ടത്? അതു തന്റെ നാശത്തെ ആലോചിക്കാതെ എന്നെ അങ്ങയുടെ കൈയിലെത്തിച്ചു. (വിദ്വാനിളയതമ്പുരാൻ തിരുവനന്തപുരത്തു രാജാവിനെ കേൾപ്പാനായി ഒരു നമ്പൂതിരിക്ക ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തതാണിത്. ഇതു കണ്ടപ്പോൾ 'കൊടുങ്ങല്ലൂർ വഴിക്കല്ലേ വന്നതു്' എന്നു മഹാരാജാവ് ചോദിക്കയും എഴു പൊൻകൊടക്കു 1400ക. കൊടുക്കയും ചെയ്തുവത്രെ.)

87. ഉദ്യാരാമേ പവനചലിതാം
കേതകീം സ്വർണ്ണവർണ്ണാം
പത്മഭ്രാന്ത്യാ ക്വധിതമധുപഃ
പുഷ്പമദ്ധ്യേ പപാത
അന്ധീഭൂതഃ കസുമരജസാ
കണ്ടകൈശ്ഛിന്നപക്ഷഃ
സ്ഥാതും ഗന്തും ദ്വയമപി സഖേ
നാത്ര കർത്തും സമർത്ഥഃ.

ഭാവം— ഉദ്യാനത്തിൽ കാററിലിളകി സ്വർണ്ണവർണ്ണമായി നില്ക്കുന്ന കൈതപ്പൂവിനെക്കണ്ടു താമരപ്പൂവാണെന്നു ഭ്രമിച്ചു ഒരു വിശന്നിരിക്കുന്ന വണ്ട് അതിൽ ചെന്നുചേർന്നു. അതു ഇപ്പോൾ പൊടികൊണ്ടു കണ്ണു കാണാതായിട്ടും പക്ഷങ്ങളിൽ മുള്ളുകൊണ്ടിട്ടും ഇരിപ്പാനും പോവാനും നിവൃത്തിയില്ലാതെ കഴങ്ങുന്നു.

88. ഉദ്യാനേപി ഭോഗപരധനാമതിയ–
ത്താഞ്ചിതംസ്ത്രീജനേഭ്യോ

ദാതുംസ്ത്രീയോപിതൽഭൃത്യവദരമനിശം
പ്രോക്തകർമ്മാണികർത്തും
കോമഹത്തുഷ്യാചിത്തംവാപൃഥഗപരിവൃദൈഃ
സ്സംഗമായാതിജാല്പാൽ
തത്വംബ്രൂഹ്യംഗമഹ്യം ബുധവര! വിചികി-
ത്സാളുശംവർത്തതേമേ.

ഭാവം — ലോകത്തിൽ ഇന്നവും മുഖ്യമായിരിക്കെ പുരുഷന്മാർ പണിപ്പെട്ടു നേടിയ പണം കൂടിയവർ സ്ത്രീകൾക്കു കൊടുപ്പുന്നതും, ഭൃത്യന്മാരെപ്പോലെ അവരെ വിട്ട് പണികൾ ചെയ്യുന്നതും, സംഗത്തിന്നിടക്കാരം പോവുന്നതിനു സംഗതിയെന്താണെന്നു നിങ്ങൾ പറഞ്ഞുതന്നാൽ കൊള്ളാം. എനിക്കതിൽ വളരെ സംശയമുണ്ട്.

൩൭. ശോഭാസർവ്വസ്വപാത്രേഷാം പ്രഥമമപഹൃതം
യത്ഭയാലോചനാഭ്യാം
മാധ്വീമാധുര്യസാരസ്സ്വവകളവചസാ
മാർദ്ദവംതൽപ്രതീകൈഃ
സ്ഥാനസ്ഥംശോഭഹീയാനപിചവിരചിതഃ
തൽസുപസ്പർദ്ധിനാംവൈ
പത്മാനാംബന്ധനാത്തത്വംവിരമവതതനോ!
പിഷ്ടപേഷണകിംസ്യാൽ.

ഭാവം — നിന്റെ മുഖത്തോടു സ്പർദ്ധയുള്ള താമരപ്പൂക്കളുടെ ശോഭ കണ്ണുകളെക്കൊണ്ടും, മധുരമാധുര്യം വാക്കുകൊണ്ടും മാർദ്ദവം അംഗങ്ങൾകൊണ്ടും മുമ്പേതന്നെ നീ അപഹരിച്ചു എ

ണ്ടു ഇതുകളെ നീ കടിച്ചൊളിപ്പിച്ചുവയ്ക്കുകയും ചെയ്യു. ഇനി ഇവരെ ബാധിക്കുന്നതു കഷ്ടമാകയാൽ അതു ചെയ്യരുതു്. പിണ്ഡോപദേശംകൊണ്ടു എന്താണു് ഫലമുള്ളതു്? (ഒരു വാരസ്യാർ മാലകെട്ടുന്നതു കണ്ടിട്ടു ആരോ പാടിയിരിപ്പാനുള്ളതാണത്രെ ഇതു്.)

40. നീലാളീകേശമേനാംഹിമഗിരിതനയേ!

ജാനമ്പിഗ്ഗൂഢജാരം

കേളേറെക്കേളിയുള്ളോത്തിരുവുടൽമേവതി—

ക്കല്ലയോപാതിനല്ലീ

ത്രൈലോക്യാധീശനല്ലോതവപതികളൂർ

തമ്പുരാനിത്തനല്ലോ—

താളുണ്ടാമോവധൂനാമയി!സുമുഖിസദാ

പിന്തിരിഞ്ഞല്ലയോണ്ടു്.

(കളൂർ ക്ഷേത്രത്തിൽ ശിവനും പാർവ്വതിയും പടിഞ്ഞാട്ടും കിഴക്കോട്ടും ദർശനമായിട്ടാണത്രെ ഇരുന്നിരുന്നതു്. ഈ ശ്ലോകം കേട്ടപ്പോൾ പാർവ്വതി ശിവനഭിമുഖമായിരുന്നു എന്നാണു് ഐതിഹ്യം. കവി ചേലപ്പറമ്പു നമ്പൂതിരിയാണത്രെ.)

41. കേളീനാളീകമാളീകരനിഹിതമമ—

ന്ദോളയൻപ്രീതിയോഗാൽ

സ്വൈരംജാതംമുഖാംഭോജമമൃതമയി

നിസ്സൃതാകാപിവാണി

ആലോലേ ലോചനേതേമധുരസികചയോ—

രാത്തലജ്ജംനയന്തി

ബാലാധീരാപി താവൽ സ്വയമഗമദിനാ-
പൃഷ്ടപൃഷ്ടാ മന്ദിരം തൽ.

ഭാവം — കള്ളിത്താമരപ്പൂവ് തോഴിയുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു കാര്യമെന്താണെന്നു പുഞ്ചിരികൊണ്ടു അസ്പഷ്ടമായി എന്തോ പറഞ്ഞു എന്റെ മാറത്തും തന്റെ മുഖത്തും ലജ്ജയോടെ കടാക്ഷിച്ചശേഷം ധീരയാണെങ്കിലും ആ ബാല എന്നോടൊന്നും ചോദിക്കാതെ ആ വീട്ടിലേക്കു പോയി. (ദേശസഞ്ചാരം കഴിഞ്ഞുവന്നപ്പോൾ ഒരു നായിക ചെയ്ത പ്രവൃത്തിയെ നായകൻ തന്റെ സ്നേഹിതനോടു പറയുന്നതാണിത്. നായിക പത്മിനിയാണെന്നാണിതിന്റെ ധ്വന്യർത്ഥം.)

42. നാളീകാസനമീശപാദശിഖരിന്നാം
തൽക്കന്ധരോത്ഥായിനോ
ഗന്ധർവ്വാഃ പുനരേതദദ്ധ്വചരിതൌ
ചക്രേ തദുദ്ധാരകഃ
പത്രീ തൽപ്രഭവൈരിണാം പരിവൃഢോ
ജീവാ ച യസ്യാഭവൽ
ജീവാതേ വസതാം ശിവപ്രസവിധൌ
ദേവായ തസ്മൈ നമഃ.

ഭാവം — യാതൊരുവന്നു ത്രിപുരദഹനത്തിങ്കൽ പർവ്വതരാജാവ് (ഹിമവാൻ) നാളീകാസന (നാളീകം = ശരം അതിന്റെ ആസനം = വില്ല്)വും, അവന്റെ (നാളീകാസനന്റെ = ബ്രഹ്മാവിന്റെ) കഴുത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടവ (വേദങ്ങൾ) ഗന്ധർവങ്ങൾ (കുതിരകൾ)ളും, ഇവയുടെ (ഗന്ധർവ്വന്മാരുടെ) മാർഗ്ഗേ സഞ്ചരിക്കുന്നവർ (സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ) തേർച്ചക്രങ്ങളും, അതിനെ ധരിച്ചവൻ (ചക്രപാണി = വിഷ്ണു) പത്രി (ശരം)യു-

ആവയുടെ (പത്രികളുടെ) ശത്രുക്കളിൽവെച്ചു മുഖ്യൻ (വാസു കി) ജീവ (വില്ഞാണ്)യുമായി ഭവിച്ചുവോ ആ ദേവനായി ക്കൊണ്ടു നമസ്കാരം. (തൃക്കണ്ടിയൂർ അച്യുതപ്പിഷാരോടി കാശിയിൽ പഠിക്കാൻ ചെന്നപ്പോൾ ഗുരുവുണ്ടാക്കിയ 'ദേവായ തസ്മൈ നമഃ' എന്ന സമസ്യയെ പൂരിപ്പിച്ചതാണത്രേ ഇത്.)

43. കായേസീദതികണ്ഠരോധിനികഫേ
കുണ്ഠേചവാണീപഥേ
ജിഹ്മായാംദൃശിജീവിതേജിഗമിഷൗ
ശ്വാസേശനൈസ്സ്രുത്യതി
ആഗത്യസ്വയമേവനഃകരുണയാ
കാത്യായനീകാമുകഃ
കർണ്ണേവർണ്ണയതാദ്ഭവാർണ്ണവഭയാ-
ദുത്താരകംതാരകം.

ഭാവം—ശരീരം തളർന്നു കണ്ഠത്തിൽ കഫം കെട്ടി സംസാരിക്കാൻ വയ്യാതായി കണ്ണുകൾതന്നെ പളുക്കപ്പെട്ടിരിക്കെ ശ്വാസഗതി ശരിച്ചു കഴിക്കാൻ ഇടയുമ്പോൾ കാത്യായനീവല്ലഭനായ പരമേശ്വരൻ താൻതന്നെ സമീപത്തു വന്നു സംസാരസമുദ്രത്തിൽനിന്നു കരയേറുന്ന മന്ത്രത്തെ ചെവിയിൽ ഉപദേശിക്കട്ടെ. (ഗുരുവായ പിഷാരോടിക്ക് 'ഉത്താരകം' എന്നു വരെ ചൊല്ലിയപ്പോഴേക്കും സംസാരിക്കാൻ വയ്യാതായതിനാൽ "താരകം" എന്നു പൂരിപ്പിച്ചതു മേല്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിയാണ്.)

44. അർദ്ധംചതാംചരാജേന്ദ്ര ലോകനാഥാവുമാവ-
ബഹുവ്രീഹിസമാസോഽയം ഷഷ്ഠീതൽപു (പു
(രുഷോഽഥവാൻ.

ഭാവം — രാജാവേ! ഞാനും ഭവാനും, ലോകനാഥന്മാർ തന്നെ. എന്റെ ലോകനാഥശബ്ദം ബഹുവ്രീഹിസമാസമായിട്ടുള്ളതും, ഭവാന്റെ ഷഷ്ഠീതൽപുരുഷനാകുന്നു. ഇതു ഭേദമേയുള്ളൂ. (ലോകനാഥൻ എന്നതിനു ലോകം ആശ്രയമായിട്ടുള്ളവൻ എന്നും ലോകത്തിന്റെ നാഥനെന്നും അർത്ഥം.)

45. ഉണ്ണിക്കിടങ്ങൾനാവാലൊത്തമയൊട്ടുസമം
സ്വാദുനോക്കുന്നതിന്നാ-
യെണ്ണിത്താൻ കൂന്നവട്ടം കയണയൊട്ടുമുല-
പ്പാലുനല്കുന്ന നേരം
തിണ്ണം വാഴക്കടപ്പൻ തൊഴുമധരവ്യമാര്
മുകർന്നിട്ടുമൂടം-
വണ്ണം തുപ്പം മഹാന്മുന്നിനൊടമതതതെ-
ന്നോതുമമ്മേ! ഇണ്ണൂ.

യഥാ കഥം ദ്വിതീയാസ്യാൽ ദ്വിതീയാസ്യാമഥൈക-
യസ്യാഃ ഷഷ്ഠീ ചതുർത്ഥീ ച വിഥസ്യ ച വിഥായക (ഥം

ഭാവം — അഥം, കഥം എന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ദ്വിതീയായിലെക്കതിയാരുന്നും വിഥസ്യ, വിഥായശബ്ദങ്ങൾ ഷഷ്ഠിയും ചതുർത്ഥിയുമാണെന്നും പറയുന്നവന്റെ ശിഷ്യയായി ഞാനെങ്ങിനെയിരിക്കും. (കന്യാകർത്തവ്യമെട്ടി.)

ന്യായമാർഗേദ്വാളികാലബ്ധഃ ന്ന്യൂനം കിം തവബാധതി
ന്യായമാർഗേദ്വാളികാലബ്ധ ന്നൂവബാധതിബാധതേ.

ഭാവം — ഈ രേഖാവിന്റെ തണ്ടു നിന്റെ മുഖവിൽ ബാധിക്കുന്നുണ്ടോ? എന്നു ചോദ്യം. രേഖാവിന്റെ തണ്ടല്ല നിന്റെ ബാധതിയാണ് എന്നെ ബാധിക്കുന്നതെന്നു സമാധാനം.

(ഒരു വ്യാകരണാഭിമാനിയെക്കൊണ്ടു താനറിയാതെ ത-
ണ്ടെടുപ്പിച്ച രാജാവാണ് 'ബാധിതമനോരഥോ' എന്നു ചോദിച്ച-
ത്. ബാധതേ എന്നല്ലാതെ ബാധതി എന്നു പരസ്മൈപദ-
ത്തിൽ പ്രയോഗിക്കുന്ന ക്രിയ തെറ്റാണെന്നാണ് സമാധാ-
നത്തിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കേണ്ടത്.)

യാന്തി ന്യായപ്രവൃത്തസ്യ തിര്യഞ്ചോപി സഹായതാം
അപന്ഥാനം തു ഗച്ഛന്തം സോദരോപി വിമുഞ്ചതി.

സാരം—മര്യാദക്കു നടക്കുന്നവനെ പക്ഷിമൃഗാദികൾ പോലും സഹായിക്കും. മര്യാദവിട്ടവനെ അനുജൻകൂടി ഉപേക്ഷിക്കും. (ഇതു രാമായണം കഥയുടെ സാരമാകുന്നു.)

49. അത്യുഗ്രകർദ്ദമസകണ്ടകവാരിപൂര-
തീക്ഷ്ണോപലക്രകചകേതകഗുല്മമാർഗ്ഗേ
കേചിദ്ഭ്രമന്തി ശകൃദുജ്ജ്വലിതാലയാഭിഃ
സംമേളനായ സഹസാപര കാമിനീഭിഃ.

സാ — ചളിയും മുള്ളും വെള്ളവും കൂർത്ത കല്ലും അറക്കവാൾ പോലെയുള്ള കൈതയും നിറഞ്ഞു നടക്കാൻ വിഷമമായ വഴികളിലൂടെ ചിലർ പരസ്ത്രീഗമനത്തിനായി ഓടുന്നു. കിട്ടുമ്പോഴുള്ള സമയത്തു മലമൂത്രമായാൽക്കൂടി അവർക്ക് വിരോധമില്ല. (കവി കുട്ലൂർ നാരായണൻനമ്പൂതിരിപ്പാടാണത്രെ.)

കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ടു കൊണ്ടൽപ്പുരികുഴലതിലും
  കണ്ണിനാൽ വേൽപ്പെടുത്തും—
കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ടു തൊണ്ടിപ്പുഴമിടയുമണി-
  ച്ചുണ്ടു രണ്ടും നനച്ച്
മുണ്ടാലേ മൂടിയിട്ടുള്ളൊരു മുലകൾ ഇള-
  ക്കിച്ചുമന്നും വരുന്നീ-

ത്തണ്ടാരമ്പത്തിടമ്പാസ്സിലസിടമിവളേ-
താരെന്നെടോ താനറിഞ്ഞതോ? (വെണ്മണി)

---

51. ചരമഗിരികുരംഗീ ശൃംഗകണ്ഡൂയനേന
സ്വപിതി സുഖമിദാനീമന്തരിന്ദോഃ കുരംഗഃ
പരിണതരവി ഗർഭവ്യാകുലാ പൌരുഹൂതീ
ദിശപിവനാകപോതീ ഹൂംകൃതൈഃ ക്രോശതീവ.

ഭാ—അസ്തമയപൎവ്വതത്തിലെ മാൻപേട കൊമ്പുകൊണ്ടു ചൊറിഞ്ഞുകൊടുക്കയാൽ ചന്ദ്രനിലുള്ള കലമാൻ സുഖമായുറങ്ങുന്നു. സൂൎയ്യഗൎഭം പൂൎണ്ണമായ കിഴക്കൻദിക്കാകുന്ന സ്ത്രീ പെൺപ്രാവിന്റെ ഹുംകാരമാകുന്ന ആക്രോശങ്ങളാൽ ഉറക്കെ വിളിക്കുന്നുവോ എന്നു തോന്നും. (ഭോജരാജസഭയിൽവെച്ചു കവിചോരൻ പ്രഭാതം വൎണ്ണിച്ചതാണിതിന്റെ പൂൎവ്വാൎദ്ധം. ഉത്തരാൎദ്ധം കാളിദാസന്റേതാകുന്നു. മാൻപേടക്കു കൊമ്പുള്ളതായി പൂൎവ്വാൎദ്ധത്തിൽ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടാണ് പെൺപ്രാവിന്റെ ഹുങ്കാരത്തെ ഉത്തരാൎദ്ധത്തിൽ വൎണ്ണിക്കാനിടവന്നത്. (മാൻപേടക്കു കൊമ്പുണ്ടായാലെങ്കിൽ പെൺപ്രാവിനു ഹുങ്കാരവുമുണ്ടാവാം.)

52. നിസ്സൎഗ്ഗതോ നിൎഗ്ഗുണമുക്തിഗ്ഗുണം
സമൎത്ഥയന്തേ സഗുണം ഖലാസ്ത്ര്യ
തേകബുദ്ധിസന്നാഥനോന്നതേന
ലംബസ്തനേനാപി മുദം ലഭന്തേ.

ഭാ—സ്വതേ ഗുണമില്ലാത്ത വരെ, ഗുണമുള്ളതാണെന്നു ശഠിക്കുന്നവർ വൃക്ഷയിട്ട് ഉയൎത്തി നിൎത്തീട്ടുള്ള വീണ മുലകൊണ്ടു സന്തോഷിക്കുന്നവരാകുന്നു.

53. ഗിരിജായാ സ്തനൌ വന്ദേ
ഭവഭൂതി സിതാനനൌ
തപസ്വീകാംഗതോവസ്ഥാ
മിതിസ്മേരാനനാവിവ.

ഭാ—ശിവന്റെ ശരീരത്തിലുള്ള ഭസ്മം പിരളുക നിമിത്തം മുഖം വെളുത്തവയും, അതുകൊണ്ട് 'തപസ്വി ഏതു നിലയിലായി' എന്നാലോചിച്ചു ചിരിക്കയാണോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണമിരിക്കുന്നവയുമായ പാർവ്വതീദേവിയുടെ സ്തനങ്ങളെ വന്ദിക്കുന്നു. (കവി ഭവഭൂതി.)

54. കുർവ്വേ ഗർവ്വോദ്ധതസ്യ പ്രതിവാദിഭടാഗ്രേ
ഭാരതീമപ്യസാധ്വീം
സാധ്വീം, സാധ്വീമസാധ്വീം ബുധവരസ-
ലക്ഷണേന ക്ഷണേന (മിതൌ
മാനാത്മാനം പ്രമാണം പ്രമിതിഗതിവശാ-
ദപ്രമാണം പ്രമാണം
സത്യാസത്യാസദന്യന്നിശമയത ബുധാ
മച്ചരിത്രം വിചിത്രം.

ഭാ—ഗർവ്വിഷ്ഠനായ എതിർവാദിയുടെ വാക്ക്, സാധുവിനെ അസാധുവാക്കീട്ടും അസാധുവിനെ സാധുവാക്കീട്ടും പ്രമാണത്തെ അപ്രമാണമാക്കീട്ടും അപ്രമാണത്തെ സപ്രമാണമാക്കീട്ടും ഉള്ളതിനെ ഇല്ലാതാക്കീട്ടും ഇല്ലാത്തതിനെ ഉള്ളതാക്കീട്ടും ഈ വിദ്വത്സദസ്സിൽവെച്ചു ലക്ഷണസഹിതം അതിവേഗത്തിൽ ഖണ്ഡിച്ചേക്കാം, അല്ലയോ പണ്ഡിതന്മാരെ! വിചിത്രമായ എന്റെ ചരിത്രം നിങ്ങൾ കേൾക്കേണ്ടതാണ്. (ക

കാക്കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി ഉദ്ദണ്ഡനോടു വാദിക്കാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ ചൊല്ലിയത്.)

55. ജംഭപ്രദ്വേഷിമുമ്പിൽ ത്രിദശസദസി നിൻ-
സൽഗുണൌഘങ്ങളാം വീണാ-
ഗുംഫൽപാണൌ മുനൌ ഗായതിസ്വരസദൃശാം
വിഭ്രമം ചൊല്ലവല്ലേ
കമ്പിട്ടാളുർവ്വശിപ്പൂർണ്ണകകമലമുല-
ഞ്ഞു മടിക്കുത്തഴിഞ്ഞു
രംഭക്കുഞ്ചാറുവട്ടം കബരിതിതകിനാൾ
മേനകാ മാനവേന്ദ്ര!

---

56. നസ്സൂത്രം നഖരംഗമോ നവമിതാം
വൃന്ദാനിനോ വന്ദിനോ
നശ്മശ്രൂണി ന പട്ടബന്ധവസനം
നച്ഛത്രാംബരാഡംബരം
അസ്മത്പ്രസ്ഥാകമന്ദമന്ദരഗിരി-
പ്രോദ്ധൂതദുഗ്ദ്ധോദധി-
പ്രേംഖദ്വീചിപരം പരാപരിണതാ
വാണീതു നാണീയസീ.

ഭാ—എനിക്കു കടയും കതിരയും ശിഷ്യന്മാരും സ്തുതിപാഠകന്മാരും മീശയും പട്ടുതലേക്കെട്ടും വേഷാഡംബരവുമൊന്നുമില്ല. എനിക്കുള്ളതു മന്ദരപർവ്വതംകൊണ്ട് പാൽക്കടൽ കടഞ്ഞപ്പോൾ ഇളകിപ്പുറപ്പെട്ട തിരമാലകളുടെ പരമ്പരപോ

ലയിരിക്കുന്ന വാക്ക കാര്യമാണ്. അതു ചില്ലറയല്ല താനും. (കാക്കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി, വലിയ വേഷാഡംബരത്തോടുകൂടി വന്ന ഉദ്ദണ്ഡനോടു പറഞ്ഞത്.)

57. ആപദി കിം കരണീയം?
സ്മരണീയം ചരണയുഗളമംബായാഃ
തൽസ്മരണം കിംകുരുതേ?
ബ്രഹ്മാദീനപി ച കിങ്കരീകുരുതേ.

ഭാവം—ആപത്കാലത്തു ചെയ്യേണ്ടതെന്താണ്? ഭഗവതിയെ സേവിക്കുക. എന്നാലെന്തു സാധിക്കും? ബ്രഹ്മാദിദേവന്മാർകൂടി കിങ്കരന്മാരാവും (കാക്കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി ഒടുവിൽ ശത്രുബാധകളുടെയും ഉപദ്രവങ്ങളുടെയും വിഷയമല്ലാത്ത നിലയിൽ സഞ്ചരിച്ചിരുന്നവനത്രെ. അദ്ദേഹത്തെ ഭ്രഷ്ടനാക്കാൻ സമർത്ഥന്മാരായ നമ്പൂതിരിമാർ ഈ ആപത്തിന്റെ പരിഹാരത്തിനായി ഭട്ടതിരിയോടുതന്നെ ചോദിച്ച ചോദ്യങ്ങളാണ് ഇതിലെ പ്രഥമദ്വിതീയപാദങ്ങൾ, തൃതീയചതുർത്ഥങ്ങൾ ഭട്ടതിരിയുടെ സമാധാനങ്ങളാണ്.)

58. കളമാഃ പാകവിനമ്രാഃ
മൂലതലാഘ്രാതസുരഭികല്ഹാരാഃ
പവനാകമ്പിതശിരസഃ
പ്രായഃ കുർവ്വന്തി പരിമളശ്ലാഘാം.

ഭാവം—നെല്ലുകൾ വിളഞ്ഞു ചാഞ്ഞു കാറ്റത്തിളകുന്ന കണ്ടാൽ അടിയിലുള്ള സൌഗന്ധികപുഷ്പത്തിന്റെ സുഗന്ധം തങ്ങൾക്കില്ല എന്ന നിലയിൽ തല കുലുക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും.

കളമാഃ പക്വശാലിന്യഃ സംബഭൂവുരധോമുഖാഃ
ആസന്നലവനോദ്വേഗചിന്താസന്താപിതാ ഇവ.

ഭാവം—നെല്ലു വിളഞ്ഞു തല കുനിച്ചുനില്ക്കുന്നതുകണ്ടാൽ തല കൊയ്യുന്ന കാലമായല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു വ്യസനിക്കയാണോ എന്നു തോന്നും.

60. താരിത്തന്വീകടാക്ഷാഞ്ചലമധുപകുലാ-
        രാമ! രാമാജനാനാം
    നീരിത്താർബാണ! വൈരാകരനികരതമോ-
        മണ്ഡലീ ചണ്ഡഭാനോ!
    നേരെത്താരെത്താതനിഷ്ടാം തൊടുകുറികളയാ-
        ഞ്ഞെന്ന മോഹാകുലീകം-
    നേരത്തിന്നിപ്പൊഴും വിക്രമനൃവര! ധരാ;
        ഫന്തകല്പാന്തതോയേ.

നപുംസകമിതിജ്ഞാത്വാ താം പ്രതി പ്രേഷിതം മനഃ
തത്തു തത്രൈവ രമതേ ഹതാഃ പാണിനിനാ വയം.

ഭാവം—മനസ്സു നപുംസകമാണെന്നു കരുതി ഞാൻ അതിനെ അവളുടെ അടുക്കലേക്കയച്ചു. അതു അവളിൽ തന്നെ രമിച്ചുകൂടി. പാണിനി എന്നെ ചതിച്ചു.(പാണിനി മനസ്സിനെയും നപുംസകമാണെന്നു വിധിച്ചിട്ടുണ്ട്.)

82. ധന്യാധന്യാധനീനാഃ ഫണിപതിഭണിതാം
        ബോധികാംഭീകമാതാഃ

പ്രൌഢാഃകേചില്‍പ്രധാനേതപരഗുണകണികാ
ഗ്രാഹിണസ്താന്‍നമാമഃ
പ്രത്യാഹാരഗ്രഹേഷുഭ്രമിതമതിരസൌ-
കോപി സാഹിത്യവിദ്യാ-
കാമിനോനാണപ്പനാമാപ്രലപതുജരസാ-
ത്താവതാകിന്നുഹാനിഃ (ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രി)

ഭാവം—ധ്വനിമാര്‍ഗ്ഗത്തില്‍ സഞ്ചരിക്കുന്നവരും, വ്യാകരണശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരും, പരഗുണഗ്രാഹികളും പ്രഖ്യാതന്മാരുമായ ചിലരുണ്ട്. അവരെ ഞാന്‍ നമസ്കരിക്കുന്നു. വ്യാകരണസൂത്രപ്രത്യാഹാരത്തില്‍പോലും ബുദ്ധി ഭ്രമിക്കുന്നവനും സാഹിത്യമെന്തെന്നറിവില്ലാത്തവനുമായ ഒരു നാണപ്പനെന്ന വയസ്സന്‍ കടന്നു ജല്പിച്ചോട്ടെ. അതുകൊണ്ട് ഒരു ഹാനിയും എനിക്ക് വരുവാനില്ല. (ഇക്കണ്ടിയൂര പിഷാരത്തെ നാണപ്പപ്പിഷാരോടിയെ കുറിച്ച്)

63. ഭാഷാകവിനിവഹോയം
ദോഷാകരവദ്ഭിഭാതി ഭുവനതലേ
പ്രായേണവൃത്തഹീനഃ
സൂക്ഷ്മാലോകേനിരസ്തഗോപ്രസരഃ.

ഭാ—ലോകത്തില്‍ ഭാഷാകവി സമൂഹം ദോഷാകരത്വം കൊണ്ടും (ദോഷാകരം=ദോഷങ്ങളുടെ ഉല്പത്തിസ്ഥാനം+ ദോഷാകരന്‍=രാത്രികരന്‍) പ്രായേണ വൃത്തഹീനന്മാരായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും (വൃത്തം=വട്ടം+വൃത്തം=ശ്ലോകബന്ധനിയമം) സൂക്ഷ്മാലോകത്തിങ്കല്‍ (സൂക്ഷ്മദൃഷ്ടി എന്നും വിചാരണ കാണുമ്പോള്‍ എന്നും അര്‍ത്ഥം) ഗോക്കള്‍ (രശ്മികള്‍+വാക്കുകള്‍) പുറപ്പെടാത്തതുകൊണ്ടും ചന്ദ്രനെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു.

64. അനാരാധ്യകാളീമനാസ്വാദ്യഗൌരീ-
മൃതേമന്ത്രശക്തിംവിനാ ഗ്രന്ഥചൌര്യം.
പ്രപഞ്ചെപ്രസിദ്ധം പ്രബന്ധം പ്രബന്ധും
വരിഷ്ഠോപ്രപഞ്ചേമദന്യഃ കവിഃ കഃ.

ഭാവം__കാളിയെ പൂജിക്കാതെയും, ശർക്കര ജപിച്ചു സേവിക്കാതെയും, മന്ത്രശക്തിയെ ആശ്രയിക്കാതെയും, ഗ്രന്ഥം മോഷ്ടിക്കാതെയും പ്രസിദ്ധമായ പ്രബന്ധമുണ്ടാക്കുവാൻ ലോകത്തിൽ ഞാനൊഴികെ മററാരാണുള്ളത്?

65. ഭക്ത്യാഞാനൊതിരെകളിച്ചുഭഗവൽ-
പാദാരവിന്ദങ്ങളെ
ചിത്തേ ചേർത്താദരേണ മിഴിയട-
ച്ചമ്പോടിരിക്കും വിധൌ
അപ്പോൾത്തോന്നിയെനിക്കു ബാലശശിയും
കോടീരവും ഗംഗയും
ബ്രഹ്മൻറതലയും കറുത്ത ഗളവും
മററുള്ള രൂപങ്ങളും.

(“അപ്പോൾ തോന്നിയെനിക്കു ഭാരവിതനും മന്ദസ്മിത മപ്രൌഢിയും പരന്താക്കംകുലയും തങ്ങളുടെയും മററാളു മെന്നോമലേ” എന്നായിരുന്നു ഇതിന് ആദ്യമുണ്ടാക്കിയ ഉത്തരാർദ്ധം. ചേലപ്പറമ്പുനമ്പൂരി മണ്ഡപത്തിൽ ജപിക്കാനിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു സ്ത്രീ തൊഴുവാൻവന്നതു കണ്ടിട്ടാണിതുണ്ടാക്കിയത്. മാതിക്കൻ നമ്പൂതിരി അതുകേട്ട് എന്താണ് ചൊല്ലിയതെന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ പ്രസ്തുതമായ ഉത്തരാർദ്ധം ഉണ്ടാക്കിയത്രെ.)

66. സംഭരിതതരളിതകൃപമംബ! ശുഭമംഗം
ശുംഭതുചിരതരമിദം തവ മദന്തഃ
ജംഭരിപുകുംഭിവരകുംഭകുചിഡംഭ-
സ്തംഭികുചകുംഭ പരിരംഭപരശംഭു.

ഭാവം — ദയാപൂർണ്ണമായ നിന്റെ മംഗളാംഗം എന്റെ മനസ്സിൽ ശോഭിക്കട്ടെ എന്നാണ് പൂർവ്വാർദ്ധത്തിന്റെ സാരം. ഐരാവതത്തിന്റെ കുംഭത്തിന്റെ ഡംഭം നശിപ്പിക്കുന്ന കുചകുംഭങ്ങളുടെ പരിരംഭത്തിലുത്സുകനായ ശിവനോടുകൂടിയതു് എന്നു് അംഗവിശേഷണം. (ഉദ്ദണ്ഡൻ ശുകപുരം ക്ഷേത്രത്തിൽ ചെന്നു സ്തവം ചൊല്ലിയതാണ് ഇതിന്റെ പൂർവ്വാർദ്ധം. ഉത്തരാർദ്ധം അവിടെ പൂജകൊട്ടിയിരുന്ന ഭാരതപ്പിഷാരടിയെക്കുറിക്കുന്നു.)

67. സംഗീതസാഹിത്യരസാനഭിജ്ഞൈ-
ശ്ശ്രോത്രദ്വയം കല്പിതവാൻ വിധാതാ
ഏകേനഹീനാഃ പുനരേകകർണ്ണാ
ദ്വാഭ്യാംവിഹീനാബധിരാഃ സഖ്വ.

ഭാവം — സംഗീതസാഹിത്യങ്ങളുടെ രസമറിയിപ്പാനായ് ബ്രഹ്മാവു രണ്ടു ചെവി സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുള്ളൂ. അതിലൊന്നില്ലെങ്കിൽ ഒറ്റച്ചെവിയർ, രണ്ടുമില്ലെങ്കിൽ ചെകിടന്മാർതന്നെ. (സംഗീതമില്ലാത്ത സാഹിത്യവും സാഹിത്യമില്ലാത്ത സംഗീതവും ശോഭിക്കില്ലെന്നു സാരം.)

68. ത്വംഗജതാപനിഹന്ത്രി
സമുചിതലാവണ്യസമ്പദാമധുരാ
ത്വദധരാമൃതോപദംശാ
ശ്രാണാഭശോണാധരിവരമണീയാ. (ഉദ്ദണ്ഡൻ)

ഭാവം—ദേഹത്തിന്റെ തളൎച്ച (അംഗജതാപം=കാമതാപം) തീൎക്കുന്നതും ദേഹത്തിലെത്താളം ഉല്ലാസമുണ്ടാക്കുന്ന (ലാവണ്യം=സൌന്ദൎയ്യം) കലൎന്നതായിരിക്കുന്നതും, അരുണവൎണ്ണമാൎന്ന തെളുതായ കവിളോടുകൂടിയതും (അധരാരുണതാ=ചുണ്ടിന്റെ പല്ലിന്നരികെ അധരാരുണതയുള്ളതു്.) ആയ കാന്തി ഒരു സ്ത്രീയെപ്പോലെ കാണാമാകുന്നു.

69. കാംക്ഷഃ പരിമിതമംക്ഷഃ

പിബതി പരൈപൌകംക്ഷസംക്ഷരവാംബോധിം

അതിമിച്ച്യതേ സുജന്മാ

തനയഃ പിതരം നിജജനചരിതേന.

ഭാവം—കടം കൊണ്ടു വെള്ളം മാത്രമേ കടിക്കുന്നു എങ്കിലും കടലിൽനിന്നുണ്ടായ അഗസ്ത്യൻ സമുദ്രത്തെ പാനംചെയ്തു. നല്ല മകൻ പിതാവിനെക്കാൾ മേന്മയേറിയവനാണു. (ഉത്തമവംശാസ്ത്രി, അല്ലാതെ വിപ്ലവമില്ലാത്ത പാതെതിന സമാധാനമായി കാണിച്ചതു എന്തിനാണു ചൊല്ലിയതു്.)

70. കന്നൽക്കണ്ണികളായനൽപ്പുതിയര-

ത്തൊഴുകലാൽ ചേൎത്തുകോ-

ൎത്തുമ്പിദ്രാക്ഷകലൎന്നമാലയിൽനട-

ക്കല്ലായിമിന്നപ്രിയ

ധന്യേനിൻമധുരാധരാമൃതരസം

നന്നായ്നുകൎന്നീമുല-

ക്കന്നിൽത്തന്നെകിടന്നാലന്തകഴിയിൽ

പോയെന്നുവന്നീടുമോ.

71. ഇന്ദ്രനീലേ ന രാഗോസ്തി പത്മരാഗേ ന നീലിമാ
ഉഭയം മയി മാതീതി ഹന്ത! ഗുഞ്ജാ വിജൃംഭതേ.

ഭാവം—ഇന്ദ്രനീലത്തിന ചുവപ്പില്ല. പത്മരാഗത്തിന കറുപ്പില്ല. ഇതു രണ്ടും എനിക്കുണ്ട് എന്ന കുന്നിക്കുരു തെളിയുന്നു. കഷ്ടം! (പാട്ടറിയാമോ എന്ന് ഉദ്ദണ്ഡൻ ചോദിച്ചതിന കാക്കശ്ശേരി ഭട്ടതിരി പറഞ്ഞ മറുപടി)

72. ചേതോവാതായവേതച്ഛ്രുണു നയനസുധാ-
ധായിനാരീജനാംഗ-
സ്ഫീതധ്വാന്താന്ധകൂപേ ചപലനിപതമാ
ലൂനപക്ഷോ യഥാവിഃ
ഭൂയോഭൂയസ്സമേത്യാദി ധനദവദഹനേ
ചാന്തകവ്യാധവക്ത്രേ
നേത്രാനന്ദസ്യ ജീവാനിലനിലയലസൽ
ഭ്രൂമികളെഴും ജിജ്ഞേഹാഃ.

ഭാവം—എന്റെ മനസ്സാകുന്ന മാനേ! നീയിതു കേൾക്കുക. ചിറകൊടിഞ്ഞ പക്ഷിയെപ്പോലെ സ്ത്രീകളുടെ ശരീരമാകുന്ന ഇരുട്ടടഞ്ഞ പൊട്ടക്കിണറ്റിൽ നീ പതിക്കരുത്. ധനം മുതലായ കാട്ടുതീയ്യിലും, അന്തകനാകുന്ന കാട്ടാളന്റെ വായിലും വീണുപോകരുത്. നീ ഗുരുവായൂരുള്ള ആനന്ദജനകമായ ഭ്രമരകങ്ങളിൽ ഇരുന്നുകൊള്ളുക. (ചേതോവാതായേ+ഏതത് എന്നും, നേത്ര+ആനന്ദസ്യ എന്നും പദച്ഛേദം ചെയ്യണം, കവികല്പദ്രുമൻ ഭട്ടതിരി.)

73. കംസീകൃത്യുദ്വംശിവംതുലിതവാ-
നാധായവേധാസ്തയോ-

ത്വാമിന്ദ്രം ച പരീക്ഷിതും ഗരിമണി
ദ്ധ്യൈതസ്തുലാവല്ഗദ്ധ്യംഗതാ
ദേവാനപ്സരസഃ സുരദ്രുമമപി
പ്രക്ഷിപ്യതത്രാനതാ-
വദ്യക്ഷ്മാതലതോ ബഹൂൻ സുകൃതിനോ-
പ്യുന്നീയവിന്യസ്യതി.

ഭാവം—ബ്രഹ്മാവ് ഭൂമിയെയും സ്വർഗ്ഗത്തെയും രണ്ടു തട്ടുകളിൽ ഗൌരവം പരീക്ഷിക്കാനായി ഭൂമിയിൽ ഭവതിയെയും, സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ഇന്ദ്രനെയും വെച്ചു തൂക്കം നോക്കിയപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗത്തട്ടു പൊങ്ങി നില്ക്കുന്നതുകണ്ട് അതു താഴ്ത്തുന്നതിനായി അതിൽ ദേവന്മാർ, അപ്സരസ്സുകൾ, കല്പദ്രുമം മുതലായവയെ വെച്ചുനോക്കീട്ടും താണുകാണായ്കയാൽ ഇപ്പോഴും ഭൂമിയിൽനിന്നും വളരെ സുകൃതികളെ കൊണ്ടുപോയി അതിൽ വെക്കുന്നു.

74. ധാരാശൈത്യം ജഗത്യാം ജയതി തവ കൃപാ
ണാകൃതേഃ കാളികായാ
യത്സംഗാദ്വൈരിഭൂപാഃ കതിചന ഖചരീ
കോഷ്ണവക്ഷോജലഗ്നാഃ
കേചിത്തജ്ജസ്വിനം ത്വാം ശരണമുപഗതാഃ
കേപ്യഹോ രാമവത്സ-
ന്നത്യാർദ്രിസ്ഥ്യാദ്രിരന്ധ്രം ധൃതഘനമയശഃ
കംബളാഃ സംവിശന്തി.

ഭാവം—ലോകത്തിൽ അംബയുടെ വാളാകുന്ന മേഘത്തിന്റെ ധാര (മൂർച്ച) ശൈത്യം ജയിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ശത്രുരാജാക്കന്മാർ ചിലർ ദേവസ്ത്രീകളുടെ കടാക്ഷങ്ങളായ മുലനക

ത്തിൽ ചെന്നു പാറിയിരിക്കുന്നു. (സ്വൎഗ്ഗം പ്രാപിച്ചു എന്നൎത്ഥം.) ചിലർ തേജസ്വിയായ അങ്ങയെ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. ചിലർ വൃക്ഷത്തിൻതോലി പുതച്ചു വിന്ധ്യപൎവ്വതഗുഹകളിൽ കൂടിയിരിക്കുന്നു.

75. പോകുന്നാവന്നു നിജശോകനിവേദനോത്ഥാ
ബാഷ്പാശ്രുതാമുപഗതാരി വധൂന്നാവന്ന്
വേണ്ടുന്നവണ്ണമുളിതാ മദനാതുരാവോ
രക്ഷന്ത്യവേശമനിതാ നയനാംബുധാരാഃ.

---

76. സ്നാതസ്ത്വയ്യൂരി കൃപാംബുധൌ നയമഹാ-
ചാൎയ്യോപ്തമന്ത്രശ്രയഃ
സാക്ഷീകൃത്യ വിപക്ഷലോകഹവന
പ്രീതം പ്രതാപാനലം
ധാത്രീമംബുധിമേഖലാമുദവഹഃ
കീൎത്ത്യംശുകാച്ഛാദിതാം
സ്വതം വഞ്ചിമഹീശ! സത്യമകരോൽ
പൃത്ഥ്വീപതിത്വം നിജം.

അൎത്ഥം.— ഹേ വഞ്ചിരാജാവേ! അങ്ങു വിഷ്ണുവിൻ്റെ കരുണയാകുന്ന സമുദ്രത്തിൽ കുളിച്ചു നീതിയാകുന്ന ആചാൎയ്യൻ ചൊല്ലിത്തന്ന മന്ത്രത്തോടുകൂടി ശത്രുക്കളാകുന്ന ഹവിർ ഹോമിച്ചു പ്രതാപാഗ്നിയെ തൃപ്തനാക്കി സമുദ്രകാഞ്ചിയായി അങ്ങയുടെ കീൎത്തിയാകുന്ന വസ്ത്രം പുതച്ചവളായ ഭൂമിയെ വേളി കഴിച്ചു തൻ്റെ പൃത്ഥ്വീപതിത്വത്തെ സത്യമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

77. രാജാകിമിന്ദുരപിനാൎത്ഥിമാനഹാരീ
നക്ഷത്രപോനവസുധാവിഭവൈകഹേതുഃ

നാളീകസംഗകൃതീ ചനളിനബന്ധുഃ
രാജാ ചിരം വിജയതേ ഭുവി രാമവർമ്മാ.

(എടവെട്ടിക്കാട്)

ഭാവം—അല്ലയോ രാമവർമ്മമഹാരാജാവേ! ജഗത്തിൽ അദ്ഭുതനായാണ് രാജാവ്. ചന്ദ്രനല്ല. അദ്ദേഹവും ചന്ദ്രനും വളരെ അന്തരമുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിപരീതഗുണങ്ങളാണ് ചന്ദ്രനുള്ളത്. അദ്ദേഹം അസ്തമിതാനന്ദാദിയാണ്. ചന്ദ്രൻ നാസ്തമിതാനന്ദാദിയാണ്. അദ്ദേഹം ക്ഷത്രപനാണ്, ചന്ദ്രൻ നക്ഷത്രപനാണ്. അദ്ദേഹം വസുധാവിഭവൈകഭാജനമാണ്. ചന്ദ്രൻ നവസുധാവിഭവൈകഭാജനമാണ്. അദ്ദേഹം നാളീകസംഗകൃതനാണ്, ചന്ദ്രൻ നാളീകസംഗകൃതനാണ്. അദ്ദേഹം ദീനബന്ധുവാണ്, ചന്ദ്രൻ നളിനബന്ധുവാണ്.

78. പ്രൗഢിം ധത്താം കലാസു പ്രഥയതു കമലം,
സൽപഥേ സഞ്ചരേദ്വാ,
നേത്രാനന്ദം വിധത്താമവതു ച വിബുധാൻ,
നസ്തുരാജാ തഥാപി
ദോഷാസനോപക്ഷീ, കളങ്കീ, സഹജജഡതനഃ,
സക്ഷയഃ, പക്ഷപാതീ,
നക്ഷത്രേശഃ കഥംവാ കലയതു തുലനാം
രാമവർമ്മണാ ചന്ദ്രഃ (എടവെട്ടിക്കാട്)

ഭാവം—കലാനൈപുണ്യം, കമലപ്രഥനം, സന്മാർഗ്ഗസഞ്ചാരം, നേത്രാനന്ദകരത്വം, വിബുധപാലനം മുതലായവയെ കൊണ്ടു ചന്ദ്രനും രാമവർമ്മരാജാവും തുല്യന്മാരാണെങ്കിലും, ദോഷാസനോപക്ഷിയും, കളങ്കിയും, സഹജജഡതനവും, സക്ഷ

യനും പക്ഷപാതിയും നക്ഷത്രേശനുമായ ചന്ദ്രൻ എങ്ങിനെ രാമവൎമ്മരാജാവിനോടു സദൃശനാവും? ശരിക്കുമാവില്ലെന്നു സാരം.

79. ശീതാൎത്താ ഇവ സങ്കുചന്തി ദിവസാ
നഹ്യംബരം ശൎവ്വരീ
ശീഘ്രം മുഞ്ചതി ച സ്വയം ച ഹുതഭു-
ക്കോണം ഗതോ ഭാനുമാൻ
തപ്താനംഗഹുതാശമാശു ഹൃദയേ
ധന്യാംഗനാനാം ഗതാ
രാജൻ! കിം കരവാമ സാമ്പ്രതമഹോ
ശീതാൎദ്ദിതാ വയം.

സാരം—അല്ലയോ രാജാവേ! തണുപ്പു സഹിക്കാഞ്ഞിട്ടെന്നു തോന്നുമാറു ദിവസങ്ങൾ ചുരുങ്ങുന്നു. രാത്രി അംബരത്തെ (അംബരം=വസ്ത്രം, ആകാശം) വേഗത്തിൽ വിടുന്നില്ല. ആദിത്യൻ അഗ്നികോണിനെ പ്രാപിച്ചു. (ദക്ഷിണായനകാലത്തിൽ പകൽ ചുരുങ്ങുകയും രാത്രി വൎദ്ധിക്കയും ആദിത്യൻ അഗ്നികോണിനെ ആശ്രയിക്കയും ചെയ്യുന്നതാണല്ലൊ). അനംഗാഗ്നികൊണ്ടു തപിക്കുന്ന സുന്ദരികളുടെ ഹൃദയത്തെയും പ്രാപിച്ചു. ഞങ്ങൾ എന്താണ് ചെയ്യേണ്ടത്? തണുപ്പു സഹിക്കവയ്യ. (എഴുവട്ടിക്കാട്ടു നമ്പൂതിരി തിരുവനന്തപുരത്തു രാജാവിനെ ഒരു ദിവസം രാവിലെ ചൊല്ലി കേൾപ്പിച്ചതാണിത്. രാജാവു [illegible] സമ്മാനം കൊടുത്തു.)

80. പത്തപ്പൊണ്ണു പടിപ്പുരയ്ക്കു പുറമേ
നില്പാനകം പൂകവാൻ

പത്താനക്കുളമാനകത്തൊരുപമം
വെപ്പാൻ സ്വവർണ്ണാചലം
മറൊക്കാൽക്കസ്വരൂമം പുണരുവാൻ
വിശ്രാന്തരെണ്ണംനമു-
ക്കിത്ഥംചൊന്നാനതാംഗിമാരൊടന്നയു-
ന്നൊൽക്കൊഷ ബദ്ധാഞ്ജലിഃ (തോലൻ)
(അർച്ച് ഒരുതരം തിന്നത്ത നാണയമാകുന്നു)

---

81 കാന്തം പ്രാഹ കപോതികാകുലതയാ
നാഥാന്തകാലോധുനാ
വ്യാധോധോ ധൃതചാപസംഹിതശരഃ
ശ്യേനഃ പരിഭ്രാമ്യതി
ഇത്ഥംസത്യഹിനാ സദഷ്ട ഇഷുണാ
ശ്യേനോപിനാശംഗതഃ
തൂർണ്ണന്തൌതുയമാലയം പ്രതിഗതൌ
ദൈവീവിചിത്രാഗതിഃ

ഭാവം — ഭർത്താവേ! നമുടെ അവസാനമടുത്തു. കാട്ടാളൻ വില്ലിൽ ശരം തൊടുത്തു താഴെ നില്ക്കുന്നു. മുകളിൽ പരുന്തു പാറുന്നു. എന്നിങ്ങിനെ ഒരു പെൺപ്രാവു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കെ പാമ്പു കടിച്ചു വേടനും ശരംകൊണ്ടു പരുന്തും ചത്തുപോയി, ദൈവഗതി അത്ഭുതംതന്നെ.

62 ഏകസ്മിന്നാലവാലേ യുഗപദിവതാം
മാലതീചൂതപോതാ-

യന്യോന്യസംസ്പൃശനൌ തരുണകിസലയൌ
    വൎദ്ധമാനൌ സമാനൌ
ആരൂഢാമാലതീസാകമപി യഥാതഥം
    ചണ്ഡവാതപ്രണുന്നാ
ഹാ കഷ്ടം ചൂതമസ്പൃശതി വനലതാ
    ദുൎഘടോ ദൈവയോഗഃ.

ഭാവം — ഒരു തടത്തിൽ ഒരു മാവിൻതയ്യും ഒരു മുല്ലവള്ളിയും മുളച്ചുവന്നു. അവ അന്യോന്യം കെട്ടിപ്പിണഞ്ഞു തഴച്ചു വളൎന്നുവരുമ്പോൾ ഒരു കൊടുങ്കാററടിച്ചിട്ട് ആ മുല്ലവള്ളി, മാവിലുള്ള കെട്ടഴിഞ്ഞു ഒരു കാട്ടുമരത്തിന്മേൽ കയറി. കഷ്ടം! ആ മാവിനെ ഒരു കാട്ടുവള്ളിയും ചുററിപ്പിടിക്കുന്നു. ദൈവഗതി ആശ്ചൎയ്യംതന്നെ.

63. ഹേമാംഭോജിനി! രാജഹംസനിവഹൈ-
    രാസേവ്യമാനാസ്സദാ!
ഭൃംഗൌഘം വനമല്ലികൃതപദ-
    സ്ത്വാമേവ കിഞ്ചിദ്ബ്രുവേ
ചേതോമേ മധുവീര്യപുഷ്പമകര-
    ന്ദാസ്വാദനേ സസ്പൃഹം
വാച്യാവാച്യവിചാരമാൎഗ്ഗവിമുഖോ
    ലോകേഷു കാമീജനഃ.

ഭാവം — രാജഹംസങ്ങൾ സേവിക്കുന്ന കനകമുള്ള പൊൻതാമരപ്പൊയ്കേ! ഞാൻ കാട്ടുപൂക്കളെ തേടിനടക്കുന്ന ഒരു വണ്ടാകുന്നു. എനിക്ക നിന്നോടു കുറെയൊന്നു പറയുവാനുണ്ട്. എന്റെ മനസ്സു നിന്റെ പൂന്തേൻ നുകരുവാനാഗ്രഹി

ണന്നു. ലോകത്തിൽ കാമികന്മാർക്ക പറയുവാൻ വയ്യാത്തതൊ
ന്നുമില്ല.

64\. ധീമൻസൽഗുണവാരിധേ!തവമനോ-
വൃത്തിർമ്മഹാകോവിദൈഃ
ദുർജ്ഞേയാസ്വപതിവ്രതാവലോലഹൃദയെ
ന്നാമീശനേകിപ്പുനഃ
തപാസ്വദേശമിദംകിമത്ഥമിതിനോ
ന്നിശ്ചിന്മഹേക്രീഡിതും
കിംവാസാമ്പ്രതമസ്മദീയഹൃദയ-
ജ്ഞാനായഹാസായവാ.

ഭാവം—അല്ലയോ ബുദ്ധിമാനും ഗുണവാരിധിയുമായ രാജാവേ! മഹാപണ്ഡിതന്മാർക്കുപോലും അങ്ങയുടെ മനോവൃത്തി അറിവാൻ വയ്യാത്തതാണ്. ബുദ്ധിയില്ലാത്ത ഈ സ്ത്രീകൾ നാങ്ങളിനെ അറിയും? നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ എഴുതിയിരിക്കുന്നത ക്രീഡിക്കാനോ എന്റെ മനസ്സറിവാനോ പരിഹസിക്കാനോ എന്നു എനിക്കു മനസ്സിലാവുന്നില്ല. (63-ാം ശ്ലോകം ഒരു രാജാവിന്റെ എഴുത്തും 64-ാം ശ്ലോകം ഒരു രാജകുമാരിയുടെ അനുമാറ്റി അതിന്നയച്ചു മറുപടിയുമാണെന്നു).

65\. പാടലതികളെന്നിളനിലാവിനുമായ്
വേലിക്കരാരാലോഷമാ-
യാടിന്നുങ്ങിയലാത്തൂലത്തൂസുകൃതം
കൈകൊണ്ടുനിഷ്ഠുപ്പുവിലയോ
പാരാതെവരികെന്റെമല്ലികയുനാ
പീയൂഷരസമിത്തൊന്നും

ഭേദിച്ചുപൊട്ടകസ്സുവള്ളിതരസാ
പൊറുവള്ളിപ്പൊതങ്ങളേ.

---

86. സർവ്വംത്വയാവിദിതമേവസമഗ്രയായിൻ
കർത്താംയഥാനിഗദിതംനകലാംഗനാസ്മി
പ്രായേണസമ്പ്രതിജനാഃപരിഹാസശീലാഃ
തൽകാതരാസ്മിനിതരാംനപരോത്രദോഷഃ.

ഭാവം—ഹേ സജ്ജനശ്രേഷ്ഠ! എല്ലാം അങ്ങേയ്ക്കറിയാമല്ലൊ. അങ്ങു പറയുംപ്രകാരം ഞാൻ ചെയ്യാം. ഞാൻ ഒരു കുലസ്ത്രീയല്ല. ഇപ്പോൾ പ്രായേണ ജനങ്ങളെല്ലാവരും പരിഹാസശീലന്മാരാണ്. അതുനിമിത്തം ഞാൻ അധികം ഭയപ്പെടുന്നു. മറ്റൊരു ദോഷവും ഇതിലില്ല. (84-ാം ശ്ലോകത്തിന്റെ കർത്രിയായ തെന്യാട്ടി മറ്റൊരവസരത്തിൽ ഈ രാജാവിനു തന്നെ അയച്ചതാണത്രെ ഇത്.)

87. സദൈവമേചേതസിനിസ്സ്പൃഹായഃ
കരോഷികാന്ത!ത്വമിഹൈവവാസം
അഹംകദാചിന്നവസാമിതേന്തഃ
ക്ഷമസ്വധീമന്നപരാധമേനം.

ഭാവം—അങ്ങ് ഒരുവൻതന്നെ സഹായത്തോടുകൂടാതെ എന്റെ മനസ്സിൽ എപ്പോഴും വസിക്കുന്നു. ഞാൻ ഒരിക്കലും അങ്ങയുടെ മനസ്സിൽ വസിക്കുന്നില്ല. അല്ലയോ ധീമൻ, ഈ അപരാധം അങ്ങു ക്ഷമിക്കണം. (ഞാൻ അങ്ങയെ മാത്രം സ്മരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും അങ്ങ് എന്നെ സ്മരിക്കുന്നില്ല എന്നു

സാരം. ഇതും മുമ്പറഞ്ഞ തമ്പുരാട്ടി രാജാവിനെഴുതീട്ടുള്ളതാണത്രെ.)

88. ഹാസായ നൈവ ദയിതേ ഭവതീയചിത്ത-
ജ്ഞാനായ നൈവ യദിദം വചനം മയോക്തം
ജംഭാരികുംഭിവരകുംഭവിജൃംഭമാണ-
ഡംഭാപഹാരികുചസമ്പരിരംഭണായ.

ഭാവം—പ്രിയേ! പരിഹസിപ്പാനോ നിന്റെ മനസ്സുറിയാനോ അല്ല ഞാൻ പറഞ്ഞത്. ഐരാവതത്തിന്റെ മസ്തകത്തിന്റെ വൎദ്ധിച്ച ഗൎവ്വം കളയുന്ന നിന്റെ കുചകലശത്തെ ഒന്നു പുണരുവാൻതന്നെയാണ്.

അയി സ്മരസി മാം ബാലേ! കദാചിന്ന സ്മരാമ്യഹം
സ്മരണം ചേതസോ ധൎമ്മഃ മച്ചേതോപഹൃതം ത്വയാ

ഭാവം—ബാലേ! നീ എന്നെ സ്മരിക്കുന്നു. ഞാൻ നിന്നെ ഒരിക്കലും സ്മരിക്കുന്നില്ല. സ്മരണം മനസ്സിന്റെ ധൎമ്മമാണ്. എന്റെ മനസ്സു നീ അപഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. (മനസ്സുതന്നെ ഇല്ലാത്തവന് സ്മരണമെങ്ങിനെയുണ്ടാവും? 88, 89 ശ്ലോകങ്ങൾ മേല്പറഞ്ഞ തമ്പുരാട്ടിക്ക് മുൻപറഞ്ഞ രാജാവ് ഓരോ അവസരങ്ങളിൽ അയച്ചതാണത്രെ.)

90. പാകംവെന്നോരു നേന്ത്രപ്പഴമഴകൊടരി-
ഞ്ഞിട്ടു ധാരാളതോയേ
പാകംചെയ്തുള്ളു വററിച്ചുമ കരിവടിയിൽ
ചെററു പററിച്ചിട്ടത്
സാകംശ്ലേപ്പിച്ചവൃത്തത്തൊട്ട വിധി, മനുജ-
ന്മാർക്കല്ലിച്ചുശേഷം

നാകസ്ഥന്മാർ ശോകംകളവതിനുള്ളും
തത്സമം നിശ്ചയിച്ചു.

91. കാന്ത! ത്വദംഗപരിരംഭണബാധഭീത്യാ
മുക്താവലീം സ്തനതടേ ന തു വിക്ഷിപാമി
അദ്യാവയോർവ്വിധിവശേന ബതാന്തരാളേ
തിഷ്ഠന്തി നാഥ! നഗരാദ്രിനദീശതാനി.

ഭാവം—ഹേ കാന്ത! അങ്ങയുടെ ആലിംഗനത്തിനു ഭംഗമായെങ്കിലോ എന്നു കരുതി അന്നു ഞാൻ സ്തനതടത്തിൽ മുത്തുമാല അണിഞ്ഞില്ല. ഇപ്പോൾ നമ്മുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വിധിവശാൽ അസംഖ്യം നഗരങ്ങളും, പർവ്വതങ്ങളും, നദികളും കിടക്കുന്നു. കഷ്ടം! (ഇതും 87-ാം ശ്ലോകത്തിന്റെയും മറ്റും കർത്രിയായ തമ്പുരാട്ടി രാജാവിനയച്ചതാണ്.)

സ്ഥീയതാം സ്ഥീയതാം സുഭ്രു അലമുത്ഥാനസംഭ്രമൈഃ
ക്വ തേ സ്തനഭരാഭോഗഃ ക്വ ചൈഷ ഉത്ഥാനസംഭ്രമഃ.

ഭാവം—ഹേ സുന്ദരി! ഇരിക്കൂ! ഇരിക്കൂ! പരിഭ്രമിച്ചെഴുന്നേൽക്കയും മറ്റും വേണ്ട. നിന്റെ സ്തനഭാരമെവിടെ? ഈ ഉത്ഥാനസംഭ്രമമെവിടെ? (രണ്ടും വലിയ അന്തരമുള്ളതാണെന്നു താല്പര്യം. പന്തളം സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രി, കാണുവാൻ ചെന്നപ്പോൾ എഴുന്നേല്പാൻ ഭാവിച്ച മുൻചൊന്ന തമ്പുരാട്ടിയോടു പറഞ്ഞതാണിത്.)

ജ്ഞാനോപാത്തീയദോഷപ്രമിതിരമിതധീ
ലാളിതായാകളങ്കാ
വ്യാവൃത്തിം കർത്തുമീശേ മുഹുരപി കലിതാ
ചിത്തശുദ്ധിം പ്രസൂതേ

ത്യക്ഷജ്ഞാനാസിതേനാപ്യനിശമവിദിതേ-
നാത്ര ദോഷേണ തേന-
ത്യാദോഷേപ്യാദധാതി പ്രമദമിതി യതഃ
സാ സതാം കാമധേനുഃ.

ഭാവം — ദുർമ്മാർഗ്ഗത്തിൽ നിന്ന പിൻവലിപ്പിക്കുന്നതുകൊണ്ടും ചിത്തശുദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നതുകൊണ്ടും അവനവന്റെ ദോഷത്തെ അറിയുന്നതുതന്നെയാണ് ബുദ്ധിയുള്ളവർ ലാളിക്കുന്നതായ ജ്ഞാനം. അത്, അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തതും അറിയാനിച്ഛിക്കുന്നതുമായ ആ ദോഷം നിമിത്തമെന്നോണം ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കയോടും സന്തോഷത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതായാൽ സജ്ജനങ്ങൾക്ക് കാമധേനുതന്നെയാണ്. (പറഞ്ഞതും സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രി).

94. പുംസ മർത്ഥ ഉപോത്തമേ പ്രഭവിതു-
ർഗ്ഗോപ്തുർമ്മഹത്ത്വാദരഃ
സൌജന്യാകരവൈദുഷീനിലയസ-
ല്ലാപേ ച നാർഘ്യോ മിതഃ
തത്രാദ്യാവിധസംസ്തുതൌ വിതതഃ
പ്രായേണ നഃ സൌഹിതീ-
മന്യസ്ത്വാത്ത ചിരാദപി പ്രണയിനാ-
സ്ത്വാം ദുർല്ലഭാം മന്മഹേ.

ഭാവം — ഉപോത്തമമായ അർത്ഥം = ഉത്തമമായ അർത്ഥത്തിന്റെ (മോക്ഷത്തിന്റെ) അടുത്തുനില്ക്കുന്ന പുരുഷാർത്ഥം (കാമമെന്ന സാരം) കാമമെന്ന പുരുഷാർത്ഥത്തിങ്കലും, യോഗ്യ

നായ സ്വാമിയുടെ ഉദാത്തമായ ആദരത്തിനും, ലോകവ്യുല്പന്നനായ വിദ്വാനോടുള്ള സംഭാഷണത്തിനും ഉള്ള വില നിശ്ചയിപ്പാൻ കഴികയില്ല. എന്നാൽ ഈ സംസാരത്തിൽ അതിൽ ആദ്യത്തെവ രണ്ടിലും (കാമത്തിലും സ്വാമിപ്രീതിയിലും) എനിക്കൊരുവിധം തൃപ്തി വന്നുകഴിഞ്ഞു. വളരെ കാലമായി താല്പര്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മൂന്നാമത്തെ സംഗതിയിൽ നിന്നു തൃപ്തിവരികയെന്നതു് അപൂർവംതന്നെയാണ്. (പണ്ടു സുബ്രഹ്മണ്യശാസ്ത്രി തിരുവനന്തപുരത്തു രാജസേവകനായി താമസിക്കുന്ന കാലത്ത് തന്റെ സഹപാഠിയായ ഒരു വിദ്വാനോടു പറഞ്ഞത്)

95. ശാകുന്തളം നോക്കിയുമംഗനാനാം
വാർകുന്തളം ചീകിയുമിത്രകാലം
ഹാ കുന്തളോല്ലാസിമുഖം മറന്നോൻ
ശകുന്തലൈകൈകരധന്യവിദ്വാൻ.

നിത്യം പുരാ മമ കരോഷി വിഹംഗനാദൈഃ
പ്രത്യൂഷ ഏഷ ഹി രോഷകഷായിതത്വം
അദ്യ ത്വദീയവിരഹേ തു പുനഃ സ ഏവ
പ്രീതിം കരോതി വിവിധാ കില ദൈവചേഷ്ടാ.

ഭാവം—പണ്ടു പ്രഭാതത്തിൽ പക്ഷികളുടെ ശബ്ദം എനിക്കു കോപമുണ്ടാക്കിയിരുന്നു. നിന്നോടു പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഇപ്പോൾ അതുതന്നെ എന്നെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നു. ദൈവത്തിന്റെ പ്രവൃത്തി പലതരത്തിലിരിക്കുന്നുവല്ലോ. (ഭ്രഷ്ടവിട്ടാൻ മദ്ധ്യമെഴുതിയത്.)

97. കാന്താരമദ്യ ഭവതീയവിയോഗതപ്താ
കാന്താരവഹ്നിപതിതാ ഹരിണാംഗനേവ
ഭസ്മീഭവേയമിതി ശങ്കിതമാനസാഹം
ഗാത്രാണി നേത്രസലിലൈഃ സ്നപയാമ്യജസ്രം.

ഭാവം — ഹേ കാന്ത! വിയോഗാർത്തയായ ഞാൻ കാട്ടുതീയിൽ പതിച്ച മാൻപേടപോലെ ഭസ്മമായെങ്കിലോ എന്നു ശങ്കിച്ചു കണ്ണുനീരുകൊണ്ടു ശരീരം മുഴുവൻ എപ്പോഴും കഴുകുന്നു. (ഒരു സ്ത്രീക്കുവേണ്ടി പ്രക്ഷിവിപ്പാൻ ഉണ്ടാക്കിയത്.)

അഹനി തു വിഹരന്ത്യാം കാപി തന്വ്യാം തടാകേ
ജലജകുമുദപൂർണ്ണേ പൂർണ്ണചന്ദ്രാനനായാം
ആജനി കുതുകഹേതുഃ കോപി ലോകേ ജനാനാം
സരസിജകുമുദാനാം തുല്യകാലേ വികാസഃ.

ഭാവം — പൂർണ്ണചന്ദ്രമുഖിയായ ഒരു സ്ത്രീ താമരയും ആമ്പലും നിറഞ്ഞ ഒരു തടാകത്തിൽ ഒരു ദിവസം പകൽ കളിക്കുമ്പോൾ താമരപ്പൂക്കളും ആമ്പൽപൂക്കളും ഒരേസമയത്തിൽ വിരിഞ്ഞുകാണുക എന്ന ഒരു അത്ഭുതം ജനങ്ങൾക്കുണ്ടായി. (പകലായതുകൊണ്ടു താമരയും, ഇവൾ ചന്ദ്രമുഖിയായതുകൊണ്ട് ആമ്പലും വിരിഞ്ഞു എന്നു സാരം. ചൊവ്വന്നൂർ സഭമഠത്തിൽ പ്രക്ഷിവിപ്പാൻ, പഠിക്കുന്ന കാലത്ത് ഒരു ശാസ്ത്രി ചൊല്ലിയ സമസ്യയെ പൂരിപ്പിച്ചതാണിത്).

99. കല്യാണാംഗ്യാ യുവതിരനയാ
ഹന്ത തുല്യാ ഗുണൌഘൈഃ
സ്വർല്ലോകേ വാ ഭുവി ച ഫണിനാം
മന്ദിരേ വാന്യതോ വാ

കാവേത്യേവം ബഹുജനഗിരാ
കാമിനീ സമ്പ്രദായേ
കാവിത്യാഖ്യാമകൃത സുകൃതൈർ-
ദ്ദുർല്ലഭാം വല്ലഭാം മേ.

ഭാവം — മംഗളാംഗിയായ യുവതിക്കു കിടയായി ഗുണം തികഞ്ഞ ഒരു സ്ത്രീ സ്വർഗ്ഗത്തിലോ ഭൂമിയിലോ പാതാളത്തിലോ ഏതൊരുത്തി (കാ, വാ) യുണ്ട് എന്നിങ്ങനെ ജനങ്ങൾ പറയുകയാൽ സുകൃതം ചെയ്യാത്തവൎക്കു കിട്ടാത്ത എന്റെ ഭാൎയ്യ കാവ എന്നതിന്റെ ദുഷിച്ചരൂപമായ കാവ് എന്ന പേരായി. (ചിറമയുണ്ണിക്കാവു കരണാട്ടിലെ കാറിച്ചു ഉണ്ണി വിളപ്പാൻ എഴുതിയത്.)

100. ഇപ്പാരിപ്പാടുകല്പിച്ചതിന്നുടെപരി-
രക്ഷക്കു കാപ്പിട്ടിരിപ്പാൻ
പില്ലാടപ്പാടഴിപ്പോന്നസുരകളസുര-
ക്കല്ലൊത്തൽപ്പാതമായോൻ
പൊൽപ്പൂമാതവിനാൾപ്പൂവലിയുമഗ്ഗതൊള്ളി-
പ്പൂഞ്ചിരിപ്പൂനിലാവ-
ത്തിപ്പാവത്തെപ്പലത്തീടണമിനികനിവും
കൊണ്ടുകാർകൊണ്ടൽവർണ്ണൻ.

---

101. വാചാ വയം വാരിതമത്ര ബാലേ
യാചാമഹേ കിഞ്ചന ചഞ്ചലാക്ഷി!

സ്ഥാതും ത്വദീയേ ഹൃദയേ കഥഞ്ചി-
ന്മമാപി കിഞ്ചിൽ പ്രദിശാവകാശം.

ഭാവം—ഹേ ബാലെ, സുന്ദരി! എനിക്കുംകൂടി നിന്റെ മനസ്സിലിരിക്കാൻ കുറച്ചു സ്ഥലം തരണമെന്നു ഞാൻ യാചിക്കുന്നു. (ഇതും ഋഷിവിടാരന്റെയാണത്രെ. തിരുവനന്തപുരത്തു രാജാവിന്റെയാണെന്നും കേൾക്കുന്നു.)

യഃ പുമാനതിമേധാവീ ചതുർണ്ണാമേകമശ്നുതേ
അല്പായുരനപത്യോ വാ ദരിദ്രഃ പതിതോപി വാ.

ഭാവം—അതിബുദ്ധിമാനായാൽ, അല്പായുസ്സായിട്ടോ, സന്തതിയില്ലാത്തവനായിട്ടോ, ദരിദ്രനായിട്ടോ, ഭ്രഷ്ടനായിട്ടോ ഭവിക്കും.

യമഃ ശരീരഗോപ്താരം ഭൂഗോപ്താരം വസുന്ധരാ
അസതീവ ഹസത്യന്തഃ സ്വപതിം പുത്രവത്സലം.

ഭാവം—ശരീരം രക്ഷിക്കുന്നവനെ യമനും, രാജാവിനെ ഭൂമിയും തന്റെ മകനാണെന്നു കരുതി കുട്ടിയെ ലാളിക്കുന്ന തന്റെ ഭർത്താവിനെ പതിവ്രതയല്ലാത്ത സ്ത്രീ എന്നപോലെ ഉള്ളുകൊണ്ടു പരിഹസിക്കുന്നു.

104. ശുണ്ഠീകണ്ഠീകൃതാംഭോഗതഗരിമഭരാം
പൈപ്പലീം ജാഠരാഗ്നേ-
സ്താപം വ്യാപാദയന്തീം ശ്രമശമനകരീം
മായുജാഡ്യമവന്തീം
മൌൽഗൈഃ ശഷ്കുലൈഃ പരീതാം ഘൃതലവസുരഭിം
മണ്ഡിതാം കേരഖണ്ഡൈഃ

ന്നാണാം ശ്രുണ്ണാം സ്മരണാം പുനരുക്ത സുധാം
യസ്സ്യ വേധാഃ സ്സമേധാഃ.

ഭാവം— ചുക്ക് ചതച്ചിട്ട് ലഘുതരം വരുത്തിയതും കലത്തിൽ വെള്ളവും ജഠരാഗ്നിതാപത്തെ ശമിപ്പിക്കുന്നതും തൃഷ്ണയേയും പിത്തത്തെയും ശമിപ്പിക്കുന്നതും, ചെറുപയററിൻ പുഴുക്കോടും നാളികേരപ്പൂളോടും കൂടിയതും സ്വല്പം നെയ്യൊഴിച്ച് അതിന്റെ സൗരഭ്യം പുറപ്പെടുന്നതും ആയ കഞ്ഞി മനുഷ്യർക്കുണ്ടാക്കിയ ശേഷം അതിനു സമമായി ദേവന്മാർക്ക് അമൃതുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്ത ബ്രഹ്മാവ് ബുദ്ധിയുള്ളവൻതന്നെ. (ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രി പയ്യൂർ ഭട്ടതിരിമാരുടെ ഇല്ലത്തു ചെന്നു കഞ്ഞി കുടിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടാക്കിയതാണത്രെ ഇത്.)

105. മാടിൻ കൊടിമടവാരേ!
കാട്ടം പടലും പിടിച്ചു മുടിയാന്റെ
ഉരുട്ടു കിടപ്പാനൊരു വഴി-
യടിപിടിയോ പേശച്ചൊല്ലി മുറവിളിയോ?

---

106. ഏകദ്വ്യക്ഷരകഷ്ടിപിഷ്ടിലടനാ
സഞ്ജാതഗർവ്വോദ്ധതാഃ
കന്ധാമാത്രകവീന്ദ്രകാഃ കവയിതും
സജ്ജന്തി ലജ്ജാമുചഃ
സ്വച്ഛാച്ഛമനിർഗ്ഗളൽ സ്വരസരിൽ
പാഥഃ പ്രപാതപ്രഭാ-
പ്രത്യാഖ്യാനപടീയസാപി വചസാ
ജിഹ്രേതി ജിഹ്വേതി മേ. (ഉദ്ദണ്ഡൻ)

ഭാവം — ഒരേണക്കയാം കൂടിച്ചേർന്നുണ്ടാക്കയാൽ സാഗരിച്ചതിലുള്ള ഗന്ധംകൊണ്ടു മലിച്ച കൌപീനം മാത്രം നെയ്യുവാൻ സാധിക്കുന്ന ചില പാലിയന്മാർ കവിതയുണ്ടാക്കുവാൻ ലജ്ജ കൂടാതെ തെളിയുന്നു. സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു തടവു കൂടാതെ കീഴ്പ്പോട്ടൊഴുകുന്ന ഗംഗാജലപ്രവാഹത്തിന്റെ പ്രശസ്തിയെ സാരമില്ലാതാക്കുന്ന വാഗ്ധാരണി എനിക്കുണ്ടായിട്ടും എന്റെ നാവു ഇതിനെ ലജ്ജിക്കുന്നു.

107. മാഗാഃ പ്രത്യുപകാരകാതരധിയാ-
വൈകണ്ണ്യമാകണ്ണ്യ
ശ്രീകണ്ഠാടവസുന്ധരാധിപ സുധാ-
സിക്താനി സൂക്താനി നഃ
വർണ്ണ്യന്തേ കവിഭിഃ പയോനിധിസരിൽ
സന്ധ്യാഭ്രവിന്ധ്യാടവീ
ശ്വഭ്രഭ്രാമാതനിർഝരപ്രഭൃതയഃ
തേഭ്യഃ കിമാപ്തം ഫലം. (ഉദ്ദണ്ഡൻ)

ഭാവം — ഹേ കണ്ണാടകരാജാവേ! പ്രതിഫലം കൊടുക്കേണ്ടിവരുമോ എന്നു പേടിച്ചു കേൾക്കാതിരിക്കണ്ട. എന്റെ വാക്ക് അമൃതമയമാണ്. കവികൾ, സമുദ്രം, നദി, സന്ധ്യ, മേഘം, വിന്ധ്യൻ, കാട്, കൊടുങ്കാറ്റ്, വെള്ളച്ചാട്ടം മുതലായവയെ വർണ്ണിക്കാറുണ്ട്. അവയിൽനിന്നു വല്ല പ്രതിഫലവും അവർക്ക് കിട്ടുന്നുണ്ടോ?

108. പ്രക്രീഡൽകാന്തവിഷ്വഗ്ഭുജഗനകരവിധൂതോ-
ന്മുക്തസോമോത്തമാംഗ-
സ്സംഭോഗാഭോഗഗന്ധപ്രശമനപടവാ-
ശ്ശംഭോഗംഭീരവാക്ലീഃ

ഇണ്ഡീരക്ഷോദനിഖണ്ഡാദിഥ തവ വിജയേ
ഹിണ്ഡയോർദ്ദണ്ഡയന്ത്യാഃ
സോയം തേ വിക്രമക്ഷ്മാവര! കിമു നഗതഃ
ശ്രോത്രിയഃ ശ്രോത്രദേശം.

ഭാവം — കാർത്തവീര്യാർജ്ജുനൻ തടഞ്ഞു നിർത്തിവിട്ട കാളിന്ദീജലത്തിന്റെ വേഗത്തെ ജയിക്കുന്ന യാതൊരു പ്രവേഗമുള്ള ഉദ്ധതധാരാസ്രുതി, ഇണ്ഡീരദേശത്തിൽനിന്ന് അങ്ങയുടെ നാട്ടിൽ വന്നിരിക്കുന്ന കഥ ഹേ! സാമൂതിരിരാജാവേ! അങ്ങു കേട്ടില്ലേ?

109. പ്രക്രീഡൽകണ്ഠീരണാചീനികരമവിരതോൽ
കീരമാസ്ഥീരവാത–
ക്ഷുഭ്യൽഗന്ധോളിവൃന്ദം ജടിലിതപടലം
നീലനിർമ്മോകപട്ടം
ധാരാശ്രാന്തഃ ക്ഷുധാർത്തോ വികലചരണകം
പത്രികംപാതപത്രോ
ധന്യമ്മന്യാധ്വനീനസ്ത്വയി ശയിഷുരവിശൽ
ശൂന്യഗേഹം നിശാന്തേ.

ഭാവം — പല്ലികൾ കിടന്നു പായുന്നതും, നരച്ചീറുകൾ ചിലച്ചു പറക്കുന്നതോടൊരുമിച്ചു കലശലാക്കിയ കടന്നൽക്കൂട്ടങ്ങളും, കൃമിസർപ്പങ്ങളുടെ വളകളുമെന്തു് കെട്ടുപിണഞ്ഞുകിടക്കുന്നതുമായ ഒരു ശൂന്യഗൃഹത്തിൽ അർദ്ധരാത്രിസമയം കഴകൊണ്ടു കൈകാൽ കഴഞ്ഞു വിശന്നു വലഞ്ഞ ഒരു വഴിപോക്കൻ ഉള്ളംകൊണ്ടു കടപ്പോടി നടന്നു കയറിവന്നു കടന്നു കിടന്നാൽ കൊള്ളാമെന്നു വിചാരിച്ചു ചെന്നു. അവനവിടെ ഒരു സുഖമാണ് തോന്നിയത്.

110. മോടിസ്ഫോടകംകയിൽപ്പെൺ കളകളമൊഴുകും
വെണ്ണിലാവിൽക്കുളിച്ച്-
ന്മാടിപ്പൂങ്കാവനത്തിൽ പരിമളമിളകി-
ട്ടന്നകമ്പൂന്തരത്തിൽ
ഏടത്താരമ്പകേളീകലാപികളിലക-
ക്കാമ്പലിന്തൊഴിമാതിൻ
മാടൊക്കം ചെങ്കമന്ദസ്മിതമൊടുതഴുകും
തമ്പുരാനെത്തൊഴുന്നേൻ.

---

111. ക്ഷത്രബന്ധോശ്ശതകുടുംബിന്യോ
മയി ജീവത്യനന്യഗാഃ
താസാമന്ത്യാ പ്രിയതമാ
തന്നിയോഗാദിഹാഗതഃ.

ഭാവം—വിശപ്പ്, ദാഹം, ആശ എന്നിങ്ങനെ നൂറു ഭാര്യമാരെനിക്കുണ്ട്. ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ അവർ മറ്റൊരാളെ പ്രാപിക്കില്ല. മൂന്നാമത്തവൾ എന്റെ പ്രിയതമയാണ്. അവൾ പറഞ്ഞിട്ടാണ് ഞാനിവിടെ വന്നത്.

112. ലക്ഷ്മീഃ കീർത്തിഃ കൃപാണീത്യയി തവ ദയിതാ
സ്സന്തി രാജേന്ദ്ര! തിസ്ര-
സ്താസ്വേകാപീക്ഷണോദ്യം നിവസതി വദനേ
സന്നിധൗ ചിത്രമേതൽ
ആദ്യാ മാത്യാശ്രിതാനാം വസതിഷു സതതാ
മധ്യമാ ഭിക്ഷുധാമ-

ത്യക്ത്വാ സാ വീതശങ്കം വിഹരതി വിമത-
വ്രാതഗേഹാന്തരാളേ.

ഭാവം—രാജാവേ! ലക്ഷ്മി, കീർത്തി, കൃപാണി, (ഐശ്വര്യം, കീർത്തി, വാള്) എന്നു മൂന്നു ഭാര്യമാർ അങ്ങേക്കുണ്ട്. അവരിൽ ഒരുത്തിപോലും അന്തഃപുരത്തിൽ അങ്ങയുടെ സമീപത്തിരിക്കുന്നില്ല. ഒന്നാമത്തെയാൾ ആശ്രിതന്മാരുടെ വീട്ടിലും, രണ്ടാമത്തെയാൾ എല്ലാ ദിക്കിലും, മൂന്നാമത്തെയാൾ ശത്രുക്കളുടെ മാറത്തും ക്രീഡിക്കുന്നു. (111-112 ശ്ലോകങ്ങൾ ഒരു വിദ്വാൻ ഒരു രാജാവിനു സമർപ്പിച്ചതാണത്രെ.)

113\. അന്തശ്ചരന്തു മശകാഃ ശ്രേണീവാ രാജമന്ദിരേ
ബഹിഷ്ഠസ്യ ഗജേന്ദ്രസ്യ കിമർഘഃ പരിഹീയതേ.

ഭാവം—കൊട്ടാരത്തിനകത്തു പൂച്ചയോ പട്ടിയോ നടന്നു കൊള്ളട്ടെ. പുറമേ നില്ക്കുന്ന ആനയുടെ വില കുറയുമോ?
(കവി വെള്ളാട്ടുകുസ്സ്.)

114\. ഉത്തിഷ്ഠന്ത്യാ രതാന്തേ ഭരമുരഗപതൗ
പാണിനൈകേന കൃത്വാ
ധൃത്വാ ചാന്യേന വാസഃ പ്രശിഥിലകബരീ
ഭാരമംസേ വഹന്ത്യാഃ
ഭൂയസ്തൽക്കാലകാന്തിദ്വിഗുണിതസുരതോ
ത്സാഹിനാ ശൗരിണാ വഃ
ശയ്യാമാലിംഗ്യ നീതം വപുരലസലസൽ
ബാഹു ലക്ഷ്മ്യാഃ പുനാതു.

115. രാത്രാവോപരമാണന്തങ്ങളിലടി-
ച്ചൊന്നിച്ചുകൂടിപ്പുലേ
രഹരോട്ടേപലന്ത്രപമാസ്ഥലവിധം
ബ്രഹ്മാണ്ഡഭാണ്ഡങ്ങളായ്
ചേരോടേപൊടിഭസ്മമായ്ത്തകരമാ-
റൊന്നൊന്നിൽവീഴാതെയി-
ന്നേരോടേപരിവർത്തനപ്രകൃതിയായ്
ശോഭിക്കമഭൂതൊഴാം.

അർത്ഥാന്തരഗ്രഹണവിഹതിപ്രവൃത്തയാപായശോഭാ
സൌജന്യംചാപ്രഥയിതുമിയന്തോനമന്യൈസ്സ്വഹാസ്തേ
മര്ത്ത്യകസ്ഥിൻ മദനവിവശാ ലീയതേ വ്യാജവജ്ജ്യം
മുഗ്ദ്ധശ്ചേത്യേവംപ്രതികലിതയാവർത്തതേസൈവവേശ്യാ.

ഭാവം.—പണം കിട്ടുവാനോ (കാര്യം നേടുവാനോ) ആ പത്തലപ്പ്രാനോ യശസ്സുണ്ടാക്കുവാനോ, ഔദാര്യം കാണിപ്പാനോ ആയിരിക്കണം ഇവർ അന്യന്മാരോടു സംസർഗ്ഗം ചെയ്യുന്നത്. എന്നിവയെപ്പറ്റി മാത്രമേ ഇവൾക്ക അതൃപ്തികരമായ ഭേദമുള്ളൂ എന്നിങ്ങനെ ലോകരെ കാമുകന്മാർ തോന്നിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവളാണ് വേശ്യ. (ദേവകവി)

ശ്വയതീഭിഃ ക്രമാൽദൂരാച്ഛ്രൂയതേ ശൃംഖലാരവഃ
കൌതുകാന്മുദ്രവൽബാലജാലകോലാഹലാന്വിതഃ.

ഭാവം.—കുട്ടികൾ കൌതുകത്താൽ പിന്നാലെ കൂടി ആർത്തുവിളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിന്റെ ശബ്ദത്തോടു കൂടിക്കല

ൾ: ചങ്ങലയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നതുകൊണ്ടു ദൂരത്തിൽനിന്നു തന്നെ ചാരുകെ വരുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. (അനുമാനം.)

116. സ്ത്രീപുംസത്വാവലംബീ ജഗതിഖലുനൃണാം
ദ്വന്ദ്വധർമ്മാഭിലാഷഃ
രാഗഃ സോപാധികോസാവപിവിനയമുഖൈ
രംഗൈകൈഃഷഡ്ഭിരംഗീ
തേഷ്വേകസ്യൈകദേശേസതിനിജവിഷയം
പ്രേമമാന്ദ്യം പ്രകാശ്യ-
ശ്ര്യോതാദോഷംഗ്രഹാ യഃ കഥയതിവിദുഷാ
ഹന്ത!തന്ന്യൂനമേതൽ.

ഭാവം — സുരതാഭിലാഷം സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു ധർമ്മമാണ്. രാഗമാകട്ടെ, വിനയാദികളായ (വിനയം, ഔദാര്യം, സൌശീല്യം, സൌന്ദര്യം, ആഭിജാത്യം വിദ്യ) ആറ് അംഗങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്നതാകുന്നു. ഇതിൽ ഒന്നിന്റെയും, അല്പംപോലുമില്ലാതിരിക്കെ സ്ത്രീക്ക തന്നിൽ പ്രേമമില്ല എന്ന ഒരു കാരണം അവളിൽ അതില്ലാതെ ആരോപിക്കാൻ തുടങ്ങുന്ന ഒരു പണ്ഡിതനെ നമസ്കരിക്കുന്നു ചെയ്യുന്നു. (തന്റെ പേരിൽ പ്രേമമില്ലെന്നു പറഞ്ഞ ഭർത്താവിനോടു മനോരഥത്തുവരുത്തി ഒരിക്കൽ പറഞ്ഞതു്.)

കവിതാരസചാതുര്യം രസികോവേത്തിനോകവിഃ
സുതാസുരതസാമർത്ഥ്യം ജാമാതാവേത്തിനോപിതാ

ഭാവം — കവിതയുടെ രസം രസികനറിയുന്നു, കവിയറിയുന്നില്ല. പുത്രിയുടെ രതിസാമർത്ഥ്യം ജാമാതാവറിയുന്നു അച്ഛനറിയുന്നില്ല.

പ്രണയകലഹത്തിങ്കൽതിങ്കൾകലാധരനംബികാ
പ്രണയിനിപദപ്പൊൽത്താരിൽത്താഴ്ത്തിത്തൊഴുപിടി
(കുവ.
കണവനിലതിപ്രേമംവന്നീടിലുംതലയിൽതിര–
കണിയുമവളെക്കാലോങ്ങീടുംശിവംസ്സുതൊഴുന്നഞാൻ.

ശബ്ദാത്ഥരസവേളായാംശബ്ദോല്പത്തിംവദന്തിയേ
നീവീവിസ്രംസവേളായാം മൂല്യം പൃഛന്തിവാസസഃ

ഭാവം—ശബ്ദാത്ഥങ്ങളിൽ രസിക്കേണ്ടവർ ശബ്ദോല്പത്തിയെപ്പററി ചോദിക്കുന്നവർ സുരതാരംഭത്തിൽ വസ്ത്രബന്ധമഴിക്കേണ്ടവർ വസ്ത്രത്തിന്റെ വില ചോദിക്കുന്ന അരസികന്മാരാണ്.

ഉല്ലിഖ്യഹന്തസഖി! നഖമുഖൈർഹൃത്തടംതത്രലീനം
കാന്തംദ്രഷ്ടുംസകൃദസുസമംവീക്ഷ്യമോക്ഷ്യാമിദേഹം
ഇത്യുക്താപാസാനന്തകന്തതൽപ്രിയാന്നിസ്പൃ
(ഹാപ.
പ്രാണേശാംഗേഗുരുനിനഖരസ്പൃശ്മാശങ്കിനീതം.

ഭാവം—"ഹേ സഖി ഞാൻ നഖംകൊണ്ടു ഹൃദയം പിളൎന്ന് ഉള്ളിലിരിക്കുന്ന പ്രാണപ്രിയനെ ഒന്നു കണ്ടു ദേഹത്തെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ പോകുന്നു" എന്നു പറഞ്ഞ് അവൾ പ്രാണനിൽ കൊതിയില്ലെങ്കിലും അങ്ങേയുടെ മൃദുവായ ശരീരത്തിങ്കൽ നഖംകൊണ്ട് അങ്ങേക്കു വേദനയുണ്ടായെങ്കിലോ എന്നു ശങ്കിച്ച് അതു ചെയ്തില്ല. (സഖി ഉദാസീനനായ നായകനോടു നായികയുടെ സ്ഥിതി പറയുന്നത്.)

123. മാതാ നിന്ദതി നാഭിനന്ദതി പിതാ
ഭ്രാതാ ന സംഭാഷതേ
ഭൃത്യഃ കുപ്യതി നാനുഗച്ഛതി സുതഃ
കാന്താ ച നാലിംഗതേ
അൎത്ഥപ്രാൎത്ഥനശങ്കയാ ന കുരുതേ-
പ്യാലാപമാത്രം സുഹൃൽ
തസ്മാദ് ദ്രവ്യമുപാൎജ്ജയാശു സുമതേ
ദ്രവ്യേണ സൎവ്വേ വശാഃ.

ഭാവം—അമ്മ ലാളിക്കില്ല, അച്ഛൻ ശകാരിക്കും, അനുജൻ മിണ്ടുകയില്ല, ഭൃത്യൻ കോപിക്കും, മകൻ അനുസരിക്കില്ല, ഭാൎയ്യ ആലിംഗനം ചെയ്യില്ല, പണം ചോദിച്ചെങ്കിലോ എന്നു ശങ്കിച്ചു സ്നേഹിതൻ സംസാരിക്കപോലും ചെയ്യില്ല. ദ്രവ്യമില്ലാത്തതുകൊണ്ടാണിങ്ങിനെ വന്നതു്. അതുകൊണ്ടു ഹേ ബുദ്ധിയുള്ളവനേ! നീ വേഗം ദ്രവ്യം സമ്പാദിച്ചുകൊൾക. എന്നാൽ എല്ലാവരും സ്വാധീനരാവും.

124. ദൃഷ്ടവ്യേഷു കിമുത്തമം, മൃഗദൃശാം
പ്രേമപ്രസന്നം മുഖം
ഘ്രാതവ്യേഷ്വപി കിം, തദാസ്യപവനഃ
സ്പൃശ്യേഷു കിം, തദ്വപുഃ
കിം സ്വാദ്യേഷു, തദോഷ്ഠപല്ലവരസഃ
ശ്രാവ്യേഷു കിം, തദ്വചഃ
ധ്യേയം കിം, നവയൗവനം സഹൃദയൈഃ
സൎവ്വത്ര തദ്വിഭ്രമാഃ.

ഭാവം—സഹൃദയന്മാരാൽ വിചാരിക്കപ്പെടേണ്ടവയിൽ വെച്ചു സ്ത്രീകളുടെ മുഖവും ഘ്രാണിക്കേണ്ടവയിൽവെച്ചു് അവ

ങ്ങളെ രൂപലാവണ്യവും, സ്പർശേന്ദ്രിയത്തിൽവെച്ച് അവരുടെ ശരീരവും സ്വാദുരസനേന്ദ്രിയത്തിൽവെച്ച് അവരുടെ അധരരസവും, കർണ്ണേന്ദ്രിയത്തിൽവെച്ച് അവരുടെ വാക്കും, ഘ്രാണേന്ദ്രിയത്തിൽവെച്ച് അവരുടെ നവയൌവനവും, എല്ലാററിലുംവെച്ച് അവരുടെ വിലാസവും ആകുന്നു ഉത്തമമായിട്ടുള്ളത്.

125. ഗോവൃന്ദം മേച്ചു വൃന്ദാവനമുപവനം
ക്ഷുന്നിനം ക്ഷൂലമാകും
ഗോവിന്ദൻ പന്തടിച്ചും പലവക കളിയാൽ
ക്ഷീണനായ് വാണിടുമ്പോൾ
ആവിർമ്മോദാലസാംഗപ്പെരുതുള്ളികളാ-
ലാർദ്രൂ വീശിത്തലോടി-
ജ്ജീവിപ്പിക്കുന്ന ഗോപീജനനിരനിരയം
വീക്ഷണം നിത്യവും മേ.

---

126. അനുചിതകർമ്മാരംഭഃ

സംഘവിരോധോ ബലീയസാ സ്പർദ്ധാ
പ്രമദാജനവിശ്വാസോ
നാശദ്വാരാണി ചത്വാരി.

ഭാവം — ഉചിതമല്ലാത്ത പ്രവൃത്തി ചെയ്യുക, സംഘത്തെ വെറുക്കുക, ബലവാനോടു മത്സരിക്കുക, സ്ത്രീകളെ വിശ്വസിക്കുക. ഇതു നാലും നശിക്കാനുള്ള കാരണങ്ങളാകുന്നു.

127. അവ്യാധിഗാത്രമനുകൂലതരം കളത്രം
വേശ്മപ്രശസ്തവിഭവം വിശദാ ച വിദ്യാ

ദ്ദ്വാഢ്യം കുലം ചരമകാലഗതിഃ സമത്ഥാ
ശംഭോഃ കടാക്ഷപരിണാമ വിഭൂതിരേവ.

ഭാവം — ദീനമില്ലാത്ത ശരീരം, അനുകൂലയായ ഭാര്യ, വിഭവങ്ങൾ തികഞ്ഞ ഭവനം, തെളിഞ്ഞ വിദ്യ, കുലമഹിമ, കഷ്ടപ്പെടാത്ത മരണം ഇതെല്ലാം ഈശ്വരകടാക്ഷംകൊണ്ടെ സിദ്ധിക്കൂ.

രാജ്ഞിധർമ്മിണി ധർമ്മിഷ്ഠാഃ പാപേപാപരതാസ്സദാ
രാജാനമനുവർത്തന്തേ യഥാരാജാ തഥാ പ്രജാഃ.

ഭാവം — രാജാവു ധർമ്മിഷ്ഠനായാൽ പ്രജകളും ധർമ്മശീലന്മാരാവും. രാജാവു പാപിയായാൽ പ്രജകളും പാപശീലന്മാരാവും. രാജാവിന്റെ ആചാരമാണ് പ്രജകളുടെ ആചാരം.

129. ഇന്ദും നിന്ദതി ചക്രവാകയുഗളീ
ഭാസ്വാം നിന്ദിം പേചകഃ
സ്വാദുക്ഷീരമരോചകീ സുകൃതിനം
പാപീ ജഡഃ പണ്ഡിതം
ദേവം ദൈത്യകുലപ്രതാപഹരണം
സാക്ഷാൽ സുരദ്വിട്കുലം
കഃ പൈതാമഹഗോളകേഷ്വ സകലൈ
സ്സന്മാനിതോ ദൃശ്യതേ.

ഭാവം — ചന്ദ്രനെ ചക്രവാകങ്ങളും, സൂര്യനെ കൂമനും, മധുരമുള്ള പാലിനെ അരോചകിയും, സുകൃതിയെ പാപിയും, വിദ്വാനെ മൂഢനും, വിഷ്ണുവിനെ അസുരന്മാരും നിന്ദിക്കുന്നു. ഈ ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളിൽ എല്ലാവരും സ്തുതിക്കുന്നവനൊന്നും ഇല്ല.

130. മഹീപതേ! ഭാഗവതോപമാനം
മഹാപുരാണം ഭവനം മദീയം
നോക്കുന്നവൎക്കൊക്കെ വിരക്തിയുണ്ടാ-
മൎത്ഥങ്ങളിലില്ലെന്നൊരു ഭേദമുണ്ട്.

---

181. ക്ഷോണീകോണശതാംശപാലനകലാ-
ദുൎവ്വാരഗൎവ്വാനല-
ക്ഷുഭ്യല്ക്ഷുദ്രനരേന്ദ്രചാടുരചനാം
ധന്യാം ന മന്യാമഹേ
ദേവം സേവിതുമേവ നിശ്ചിനുമഹേ
യോസൌ ദയാലുഃ പുരാ
ധാനാമുഷ്ടിമുചേ കുചേലമുനയേ
ദത്തേസ്മ വിത്തേശതാം.

ഭാവം — ഭൂമിയുടെ ഒരു കോണിന്റെ നൂറിലൊരംശം ഭരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു സഹിക്കാൻ വയ്യാത്ത ഗൎവ്വം പിടിക്കുന്ന രാജാവിനെ സ്തുതിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഗുണമൊന്നുമില്ല. ഒരു പിടി അവിൽ കൊടുത്ത കുചേലമുനിയെ ധനപതിയാക്കിയ ദയാലുവായ ആ ഭഗവാനെ സേവിപ്പാൻ തന്നെയാണ് ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

182. നൃത്യദ്ധൂൎജ്ജടികരഗതഡമരുക-
ഡുമഡുമപടുരവപരിപന്ഥിന്യഃ
കല്പകസൂനഫലവികസിതകുസുമജ-
മധുരസമധുരിമസഹചാരിണ്യഃ.

മന്ഥക്ഷ്മാധരവിമഥിതജലനിധി-
ഘുമുഘുമുധ്വാനാരവമദമഥിന്യഃ
ശൈലാബ്ധീശ്വര! നൃപവരവിദധതു
ബുധസുഖമയിതവവചസാംശ്രേണ്യഃ.

ഭാവം — അല്ലയോ സാമൂതിരിരാജാവേ! താണ്ഡവം ചെയ്യുന്ന ശിവന്റെ കയ്യിലുള്ള കുടുക്കയുടെ ഡുമുഡുമുശബ്ദങ്ങളുടെ പരിപാടികളും, കല്പകവൃക്ഷത്തിന്റെ പുഷ്പങ്ങളുടെ തേനിന്റെ മാധുര്യമുള്ളവയും, മന്ദരപർവ്വതംകൊണ്ടു കടയുന്ന സമുദ്രത്തിന്റെ ഘുമുഘുമുശബ്ദങ്ങളുടെ മദത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവയും ആയ അങ്ങയുടെ വാക്കുകൾ വിദ്വാന്മാൎക്കു സുഖം കൊടുക്കട്ടെ. (ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രി തളിയിൽ ക്ഷേത്രത്തിൽ തൊഴുമ്പോൾ മാരാർ ഇടയ്ക്ക കൊട്ടുന്ന താളത്തിനൊപ്പിച്ചുണ്ടാക്കിയതാണത്രെ ഇത്.)

133. പ്രജ്ഞാമന്ഥാനാദ്രീധരമഥിതമഹാ-
ശാസ്ത്രദുഗ്ധാംബുരാശി
പ്രോൽഭൂതാകസ്യചേതോനഹരതിഭവതഃ
സാഹിതീനാമലക്ഷ്മീഃ
മന്യേകാമപ്രസൂഃസ്യാദിയമപിധരണീ
വല്ലഭസ്യൈതദംശേ-
നൈനാമംഗീക്രിയേതപ്രതിദിനമവനേ
യസ്യശക്തിർബ്ബുധാനാം.

ഭാവം — ബുദ്ധിയാകുന്ന മന്ദരപർവ്വതംകൊണ്ടു ശാസ്ത്രമാകുന്ന പാൽക്കടൽ കടഞ്ഞപ്പോഴുണ്ടായ ഭവാന്റെ സാഹിതി എന്ന പ്രസിദ്ധയായ ലക്ഷ്മീദേവി ആരുടെ മനസ്സിനെയാണ്

അപഹരിക്കാത്തതു്? ഇവരുടെ വല്ലഭൻ ആ വിഷ്ണുവിനു തുല്യനാണെങ്കിൽ ഇവളും കമലയെ പ്രസവിക്കാതിരിക്കയില്ല എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. വിദ്വാന്മാരെ പരിരക്ഷിക്കുന്ന ശക്തിയോടുകൂടിയ ഇതിനെ നിത്യവും അങ്ങു് അംഗീകരിക്കുമല്ലോ. (വിദ്വാനിളയതമ്പുരാൻ തിരുവനന്തപുരത്തു രാജാവിനു കൊടുപ്പാനായി ഒരു സൂക്തിരത്നമാക്കിക്കൊടുത്തതു്).

ശിബികായാംവിരാജത്യേഷഃശ്രീമാനംബുജലോചനഃ
കനകാദ്രിസമാരൂഢഘനകാന്തിം വിഡംബയൻ.

ഭാവം—പല്ലക്കിൽ ഇതാ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ കനകാദ്രിയിങ്കൽ ചെന്നു പാറിയ മേഘംപോലെ വിളങ്ങുന്നു. (തിരുവനന്തപുരം പത്മനാഭസ്വാമി ക്ഷേത്രത്തിൽ ഭഗവാനെ പല്ലക്കിൽ എഴുന്നള്ളിക്കുമ്പോൾ കിളിമാനൂർ കോയിത്തമ്പുരാൻ ഉണ്ടാക്കിയതു്.)

185. നീറും തീപ്പൊരി കണ്ണിലും നിറമെഴും
ചന്ദ്രൻ ശിരസ്സിങ്കലും
ചീറും പാമ്പു കഴുത്തിലും ചെറുപുലി-
ത്തോൽ നല്ലരക്കെട്ടിലും
സാരംഗം മഴുവും കരങ്ങളിലുമ-
ങ്ങീശന്നു ചേരുംപടി-
ക്കാറും പിന്നെയൊരാറുമെന്നിവ ഗണി-
ച്ചീടുമ്പോളെഴാസ്സുതം.

186. രാകാശശാങ്കകലിതായതമാലികേവ
സീമന്തിനീവദനപങ്ക്തിരിഹാവിഭാതി

കിഞ്ചാത്ര പങ്കജധിയാ മധുപാവലീവ
ല്ലോലാ സമാപതതി കാമിജനാക്ഷിപങ്ക്തിഃ

ഭാവം—പൂർണ്ണചന്ദ്രന്മാരെക്കൊണ്ടു തീർത്ത നിലക്കണ്ണാടികളെപ്പോലെ ഇവിടെ സ്ത്രീകളുടെ മുഖങ്ങൾ ശോഭിക്കുന്നു. എന്നുമാത്രമല്ല ഇവകൾ താമരപ്പൂക്കളാണെന്നു വിചാരിച്ചു വണ്ടുകളെന്നപോലെ കാമികളുടെ നേത്രങ്ങൾ ഇവകളിൽ പതിക്കുന്നുണ്ടു്. (തിരുവനന്തപുരം പത്മനാഭസ്വാമി ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുറം മാളികകളുടെ പ്രാന്തത്തിൽ ഉത്സവം കാണാൻ നിരന്നിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകളുടെ മുഖകമലങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്നതാണിതു്. കവി, ഇരയിമ്മൻതമ്പി.)

ജീർണ്ണേ ഭോജനമാത്രേയഃ കപിലഃ പ്രാണിനാം ദയാം
ബൃഹസ്പതിരവിശ്വാസം പാഞ്ചാലഃ സ്ത്രീഷു മാർദ്ദവം.

ഭാവം—ഭക്ഷിച്ചതു ദഹിച്ചാൽ ഭക്ഷണം കഴിക്കണമെന്നാണു് ആത്രേയാചാര്യൻ പറയുന്നതു്. ജീവികളിൽ ദയ വേണമെന്നാണു് കപിലാചാര്യന്റെ ഉപദേശം. ആരെയും വിശ്വസിക്കരുതെന്നാണു് ബൃഹസ്പതിയുടെ സിദ്ധാന്തം. സ്ത്രീകളിൽ മൃദുവായിരിക്കണമെന്നാണു് പാഞ്ചാലന്റെ അഭിപ്രായം.

ആകിഞ്ചന്യാദതിപരിചയാജ്ജായയോപേക്ഷ്യമാ
ണോ ബാലാനാമനനുസരണാൽ ബിഭ്യദേവാഖിലേഭ്യഃ
ഗേഹേ തിഷ്ഠൻ കുമതിരലസഃ ക്ഷുത്പിപാസാർദ്ദിതാത്മാ
കിം ജാനീതേ ഭുവനചരിതം കിംസ്വഭാവാൻ ജനാനാം

ഭാവം—ദാരിദ്ര്യംകൊണ്ടും അതിപരിചയം ഹേതുവായിട്ടും ഭാര്യയാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനായി, ബാലകന്മാരെ

അനുസരിക്കപ്പെടുന്നതിനും എല്ലാവരിൽനിന്നും ഭയപ്പെടുന്നവനായി കിണററിലെ തവളപോലെ വീട്ടിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങാതെ കഴിയുന്നവനായിരിക്കുന്ന ദുർബുദ്ധി, ലോകചരിത്രത്തെ അറിയുകയോ, സുഖം അനുഭവിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുണ്ടോ?

139. ഉപചാരഃ കർത്തവ്യോ
യാവദനുല്പന്നസൌഹൃദാഃ പുരുഷാഃ
ഉല്പന്നസൌഹൃദാനാ-
മുപചാരഃ കൈതവം ഭവതി.

ഭാവം—സ്നേഹിതന്മാരായി തീൎന്നിട്ടില്ലാത്തവൎക്ക് ഉപചാരം ചെയ്യേണ്ടതുള്ളൂ. സ്നേഹിതന്മാൎക്കുപചാരം ചെയ്യുന്നതായാൽ അതിലെന്തോ കള്ളമുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കണം.

140. പൃത്ഥ്വീവിറ്റിന്ന പൃഥുലത്തപുരാംഗനാനാം
കോൽത്തത്തറാടിപ്പിറവികോലിനചാട്ടുകേട്ട്
കാൽത്താളമൊത്ത ചികാളിയമുഖരംഗ
ക്കൂത്താടുമായർകലദൈവതമാശ്രയാമഃ.

തമോദ്രവ്യം നൈല്യാൽ ഘടവദിതി മാനാസമുദിതേ
യദീദം ത്രൈപിസ്യാൽ കിമുതനാഭവേൽസ്പർശനഗുണം
ഇതീദം ദുസ്തർക്കം പ്രശമയിതുമേഷാ സമുദിതാ
തമഃപുഞ്ജാധത്തേ കചഭരമിഷേണേന്ദുവദനാ.

ഭാവം—നീലനിറമുള്ളതുകൊണ്ടു ഇരുട്ടും ഒരു ദ്രവ്യമാകുന്നു എന്നു പറയുന്നുവെങ്കിൽ അതു ശരിയല്ല, ഇതു രൂപമുള്ളതാണെങ്കിൽ സ്പർശനഗുണം എന്തുകൊണ്ട് ഇതിനില്ല? ഇങ്ങിനെയുള്ള വാദം ശമിപ്പിക്കാനായി ജനിച്ച ഈ സുന്ദരി തലമുടി എന്ന വ്യാജേന ഇരുട്ടിനെ ധരിക്കുന്നു.

142. അന്യാൻ നിസർഗ്ഗമധുരാൻ ചിരവൃദ്ധലഗ്നാൻ
കസ്മാദിമാനയി സഖേ! യദിവാ വിമുഞ്ച
ഹാഹന്ത! കേകിവര! ഹാനിരിയം തവൈവ
ഗോപാലമൂർദ്ധ്നി പുനർഭവിതാ സ്ഥിതിർന്നഃ.

സാരം—"വളരെക്കാലം പിന്നിൽ ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പ്രകൃതി സുഭഗന്മാരായ ഞങ്ങളെ എന്തുകാരണമാണ് നീ ഉപേക്ഷിക്കുന്നത്? അല്ലയോ മയിലേ! നീ ഞങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചാൽ നിനക്കുതന്നെയാണു ദോഷം പറ്റുക. ഞങ്ങളുടെ സ്ഥിതി ഇനി ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ശിരസ്സിലായിരിക്കും" എന്നു പീലി മയിലിനോടു പറയുന്നു.

ചത്വാരോ വിത്തദായാദാ ധർമ്മാഗ്നിനൃപതസ്കരാഃ
ജ്യേഷ്ഠപുത്രാവമാനേന ത്രയഃ കുപ്യന്തി സോദരാഃ.

സാരം—ധനത്തിനു ധർമ്മം, അഗ്നി, രാജാവ്, ചോരൻ ഇങ്ങിനെ നാലവകാശികളുണ്ട്. ജ്യേഷ്ഠനായ ധർമ്മത്തെ അവമാനിച്ചാൽ ബാക്കി മൂന്നാളുകളും കോപിക്കുന്നു. (ധർമ്മഭ്രംശം വന്നാൽ ചോരാഗ്നിരാജാക്കന്മാർ നിമിത്തം ധനം നശിക്കുമെന്നു സാരം).

144. ദുർവൃത്തസംഗതിരനർത്ഥപരമ്പരായാഃ
ഹേതുസ്സതാമധിഗതം വചനീയമത്ര
ലങ്കേശ്വരോ ഹരതി ദാശരഥേഃ കളത്രം
സമ്പ്രാപ ബന്ധമഥ ദക്ഷിണസിന്ധുരാജഃ.

സാരം—ദുർജ്ജനസംസർഗ്ഗംകൊണ്ടു സജ്ജനങ്ങൾക്ക് അനർത്ഥം വരും. രാവണൻ സീതയെ അപഹരിക്കനിമിത്തം തെക്കേസമുദ്രത്തിനു ബന്ധനമേല്ക്കേണ്ടിവന്നു.

145. വൈണ്ണസ്സരമുഖീം വരുത്തുവരങ്ഗം
വാർത്താകഥാന്തർഗ്ഗതാം
ചെരോമന്ദധുരകരിന്ദ്രനാരോ-
ഷ്ണേച്ഛാപദം ശോഭിനീം
ചൊല്ലാരേറാരൈതമത്തായിർക്കടിതടാം
ചിഃനൈവശരാതപായീ
ഖേദാംകുളതിവധൂം പിരിഞ്ഞുയിസഖേ!
ലോകഃ കഥം ജീവതി.

---

146. ധീമൻ ത്വദ്ഭവദാഖണ്ഡധവളയശസാ
ശുഭ്രവർണ്ണപ്രദേശേ
ചാന്ദ്രസ്സ്വർണ്ണവർണ്ണാന്തരമപിതരിയാ
കൃഷ്ണസാരസ്സസാര
കണ്ഠേകാളം കലേശഃ പുനരപിമലിനഃ.
സ്യാൽപുനസ്ത്വദ്രിപുസ്ത്രീ-
നേത്രാംഭഃകപോലക്ഷാളിത ജലനിധിസം-
ബന്ധസംസർഗ്ഗയോഗഃ.

ഭാവം — ബുദ്ധിമാനായ രാജാവേ! അങ്ങയുടെ കീർത്തികൊണ്ട് ആകാശം വെളുത്തപ്പോൾ ചന്ദ്രനിലുള്ള കൃഷ്ണമൃഗം നിറംമാറിയതുകൊണ്ടോ എന്നു ഭയപ്പെട്ട ശിവനെ ശരണം പ്രാപിച്ചു. ചന്ദ്രൻ പിന്നെയും കളങ്കിയായിത്തീർന്നു. അതിനു കാരണം അങ്ങയുടെ ശത്രുസ്ത്രീകളുടെ കവിളുകളിൽ കണ്ണുനീരാകുന്ന സമുദ്രത്തിൻ്റെ സംസർഗ്ഗമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

147. കസ്ത്വംഭോഃ! ഖലേശ്വരോഹം, ഇഹ കിം
ഘോരേവനേവർത്തസേ?
സിംഹവ്യാഘ്രവൃകാദിഭിർവ്വനമൃഗൈഃ
ഖാദ്യോഹമിത്യാശയാ
കസ്മാന്മുഞ്ചസി കോമളാംതനുമിമാം?
മദ്ദേഹമാംസാശന-
പ്രത്യുല്പന്നനൃമാംസഭക്ഷണധിയാ
ഖാദന്തു സർവ്വാഞ്ജനാൻ.

ഭാവം—ഏടോ! വഴിപോക്ക! താനാരാണ? ഞാൻ ഖലേശ്വരനാണ്. ഭയങ്കരമായ ഈ കാട്ടിലിരിക്കുന്നതെന്തിനാണ്? സിംഹം, പുലി, ചെന്നായ തുടങ്ങിയ വനമൃഗങ്ങൾ എന്നെ പിടിച്ചുതിന്നട്ടെ എന്നു കരുതീട്ടാണ്. മനോഹരമായ ഈ ശരീരം നീയെന്തുകൊണ്ട് ഉപേക്ഷിക്കുന്നു? എന്റെ മാംസത്തിന്റെ സ്വാദുകൊണ്ട് മനുഷ്യമാംസത്തിന്റെ രസമറിഞ്ഞ ആ മൃഗങ്ങൾ സർവ്വജനങ്ങളേയും തിന്നൊടുക്കുവാൻ വേണ്ടിയാണ്.

148. സാഹിത്യേ സുകുമാരവസ്തുനി ദൃഢ-
ന്യായഗ്രഹഗ്രന്ഥിലേ
തർക്കേ വാ മയി സംവിധാതരി സമം
ലീലായതേ ഭാരതീ
ശയ്യാ വാസ്തു മൃദൂത്തരച്ഛദവതീ
ദർഭാങ്കുരൈരാസ്തൃതാ
ഭൂമിർവ്വാ ഹൃദയംഗമോ യദി പതി-
സ്തുല്യാ രതിർയ്യോഷിതാം.

ഭാവം—സുകുമാരമായ സാഹിത്യത്തിലും, കർക്കശമായ തർക്കത്തിലും സരസ്വതി ഒന്നുപോലെ വിഹരിക്കുന്നു. പട്ടു വിരിച്ച മെത്തയായാലും, കല്ലുവിരിച്ച നിലമായാലും ഭർത്താവ് ഇഷ്ടനാണെങ്കിൽ സ്ത്രീകൾക്കതിൽ അസംതൃപ്തിയില്ല.

149. മാധുര്യേപ്രസ്തുതേതേമധുസമരശിനാം
കാകളൈവപ്രിയായാഃ
സർവ്വാംഗീണേസുധായൈതദവധിമധുരാ-
ലാപിനേചാസ്മരവ്യം
സാഹാചാംസന്തതിർമേ ത്രിഭുവനമഹനീ
കാളിദാസസ്യകാമം
മാത്സര്യേഹാനുരാഗിക്ഷിതിപജഗതിത്വയോ-
രന്തരജ്ഞാരസജ്ഞാഃ.

ഭാവം—പ്രിയേ നിന്റെ സർവ്വാംഗമാധുര്യത്തെക്കുറിച്ചു പറയുമ്പോൾ, തേൻ, പാലു, പഞ്ചസാര ഇതുകളുടെ കഥ കേൾക്കാനുണ്ടോ. അതു തിന്നും കയ്പിനെ അതിമധുരമെന്നും കുടലം പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. കാളിദാസന്റെ ത്രൈലോക്യസുന്ദരിയായ വാക്കുകളെ കിടപിടിക്കുമായിരിക്കാം. ഇതു കേട്ടു നീ അസൂയപ്പെടേണ്ട. കാളിദാസന്റെ വാക്കിന്റെയും നിന്റെയും മാധുര്യത്തെ തിരിച്ചറിയുന്ന ഒരു നാവു ലോകത്തിലുണ്ടോ?

150. ഏൻകാന്തസ്സ്വിഷകാന്തരത്തെവരിൽഞാ-
നൊന്നൊന്നുവേറിട്ടൊരാൾ
പോകുന്നോരവർക്കുവൈരമവനോ-
ടൊന്നോട്ടു ചെല്ലുമ്പോഴും

മുത്തുംവൈരവുമൊത്തുവെച്ചവളഹോ
വൈരം നമുക്കേകിനാൾ
മുഗ്ദ്ധാപാംഗി സരോജലോചനിയുടനേ
മറ്റൊന്നു മാറാവതും.

ദുർജ്ജനസ്യസ്വഭാവോയം ദോഷാൻഗൃഹ്ണാതിനോഗു
(ണാൻ
ജളൂകാസ്തനലഗ്നാപി രക്തംപിബതിനോപയഃ.

ഭാവം—ഗുണങ്ങളെ വിട്ടു ദോഷങ്ങളെ സ്വീകരിക്കയെന്നതു ദുർജ്ജനത്തിന്റെ സ്വഭാവമാകുന്നു. അട്ട മുലയിന്മേൽ കടിച്ചാലും രക്തമല്ലാതെ ക്ഷീരത്തെ പാനംചെയ്ക പതിവില്ല.

152. പുഷ്പവല്ലി! തവ പൊല്പുമാസവം
സസ്പൃഹം മധുപനിസ്സ്യ യച്ഛസേ
ഒളിനാകുലായകേനഹേതുനാ
കഷ്ടമോരടകിരാടപായിനാ.

ഭാവം—ഹേ പുഷ്പവല്ലി! നിന്റെ പുഷ്പരസത്തെ ഈ പട്ടണത്തിപ്പാട കടിക്കുന്നവനായ പുള്ള സന്തോഷത്തോടുകൂടി കൊടുക്കുന്നതു് എന്തു കാരണംകൊണ്ടാണ്? (രസികനായ ഒരു ബ്രാഹ്മണന്റെ ഭാര്യയായിരിക്കുന്ന വിദുഷിയായ ഒരു ക്ഷത്രസ്ത്രീയോടു പറഞ്ഞും സ്വബ്രാഹ്മ ന്യശാസ്ത്രികൾ ചോദിച്ചതാണത്രെ ഇതു്.)

153. ത്ര്യംബകോരചരിതാനനുപത്രപാ-
നാഥനന്ദസനിവമാനമേവമേധയ

തേഷാമഹോ ചാപലമേവ നിസർഗ്ഗസിദ്ധം
കാകം വിനോദയതി കാചന രാജഹംസീ.

ഭാവം — അതിയോഗ്യന്മാരായ അനുരൂപന്മാരായ ഹംസങ്ങളെ കൂട്ടാക്കാതെ ഉപേക്ഷിച്ച് അവയുടെ മുമ്പിൽതന്നെ വെച്ചു ഒരു രാജഹംസി സ്വകീയമായ നിന്ദ്യനായിരിക്കുന്ന ഒരു കാക്കയെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നു. (ഇതും കേൾപ്പാനിടയുള്ള സ്ത്രീയാർ പറയും സ്വഭാവമനുസരിച്ചു പാതിവ്രത്യമന്നില്ല)

154. ഹേ പാന്ഥ പുസ്തകധര! ക്ഷണമത്ര തിഷ്ഠ
വൈദ്യോസി വാ ഗണിതശാസ്ത്രവിശാരദോ വാ
കേനൌഷധേന മമ പശ്യതി ഭർതുരംബാ
കിം വാഗമിഷ്യതി പതിഃ പരദേശവാസീ.

ഭാവം — അല്ലയോ പുസ്തകധാരിയായ പാന്ഥ! അങ്ങു അല്പനേരം ഇവിടെ നില്ക്കണം. അങ്ങ് വൈദ്യനോ ജ്യോതിഷിയോ? എന്റെ അമ്മായിയുടെ രാക്കണ്ണു കാണുവാനുള്ള മരുന്നേതാണ്? പരദേശത്തുനിന്നു എന്റെ ഭർത്താവ് എന്നു മടങ്ങിവരും? (ഒരു കുലട ഒരു വഴിപോക്കനോടു ചോദിക്കുന്നതാണിതു. അമ്മായി രാത്രി കണ്ണു കാണുന്നില്ല, ഭർത്താവു പരദേശത്താണ്. അതുകൊണ്ടു ഗൃഹാഗമനത്തിനു സൗകര്യമുണ്ടെന്നു സാരം.)

155. തിമിരമതെടുത്തിട്ടേകമേണാങ്കബിംബം
മലകളതിനുതാഴ്ത്തീടിതാകാശഗാമി
തടനകരിശിരസ്സിന്മേൽക്കരംവെച്ചുമോത്താ-
ലൊരുകനകലതാംകൊട്ടിയോരിന്ദ്രജാലം.

(ചാക്യാർക്കൂത്തിലെ വിദൂഷകശ്ലോകമാണിത് സ്ത്രീവർണ്ണനമാണ് പ്രകൃതം.)

---

156. മാതഃ കേളിഗൃഹം ന യാമി, സുഭഗേ!
കസ്മാച്ച ചന്ദ്രാനനേ!
ജാമാതാ തവ നിർദ്ദയോ ഭുജലതാ-
ബദ്ധോ നമാം ബാധതേ
അംഗാനി വ്രണിതാനി ഹന്ത നഖരൈ-
ർദ്ദന്തൈർദ്ദശത്യാധരം
നീവീബന്ധനമോചനം ച കുരുതേ
നിദ്രാം ന ലേഭേ നിശി.

ഭാവം — അമ്മേ! ഞാൻ ശയനഗൃഹത്തിലേക്ക പോകുന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടാണെന്നു മകളെ! അമ്മയുടെ ജാമാതാവ് ദയയില്ലാത്തവനാണ്. എന്നെ കെട്ടിപ്പിടിച്ച് ഞെരുക്കുന്നു. നഖങ്ങൾകൊണ്ടെന്റെ ശരീരം മുഴുവൻ മുറിഞ്ഞു. ചുണ്ടു കടിച്ചുമുറിച്ചു. ഇന്നല്ല വസ്ത്രം അഴിക്കുകകൂടി ചെയ്തു. രാത്രി ഉറക്കം വന്നില്ല. (ഒരു നവോഢ, മാതാവിനോടു പറഞ്ഞതാണിത്. ബാല്യമേതാൽസുകനായ ഭർത്താവിന്റെ സുരതത്തിനു സഹായമുണ്ടായില്ലെന്നും, അതുനിമിത്തം താൻ ദുഃഖിക്കുന്നുവെന്നും സാരം.)

പ്രാതർദ്ദ്യൂതപ്രസംഗേനമദ്ധ്യാഹ്നേസ്ത്രീപ്രസംഗതഃ
രാത്രൌചോരപ്രസംഗേനകാലംനയതിപണ്ഡിതഃ.

ഭാവം — രാവിലെ ചൂതുകളിയെ പ്രസംഗിച്ചും (ഭാരതം വായിച്ചും) ഉച്ചയ്ക്കു സ്ത്രീയെ വർണ്ണിച്ചും (രാമായണം വായിച്ചും) രാത്രി കള്ളക്കഥ പറഞ്ഞും (ഭാഗവതം വായിച്ചും) പണ്ഡിതൻ കാലം കഴിക്കുന്നു.

159. ഇതരദോഷഫലാനി യഥേച്ഛയാ
വിലിഖ താനി സഹേ കമലാസന!
അരസികേഷു കവിത്വനിവേദനം
ശിരസി മാ ലിഖ മാ ലിഖ മാ ലിഖ.

ഭാവം — ഹേ ബ്രഹ്മാവേ! അങ്ങ് എന്റെ ശിരസ്സിൽ മറ്റു ദോഷഫലങ്ങളെയിപ്പോഴെങ്കിലും ഇഷ്ടംപോലെ എഴുതിക്കൊൾക, അവയൊക്കെ ഞാൻ സഹിക്കാം. അരസികന്മാരുടെ അടുക്കെ കവിത ചൊല്ലിക്കേൾപ്പിക്ക എന്നതു് അങ്ങ് ഒരിക്കലും എഴുതരുതേ.

ആയുർവിത്തം ഗൃഹച്ഛിദ്രം മന്ത്രമൗഷധമൈഥുനം
ദാനം മാനാവമാനൗ ച നവ ഗോപ്യാനി കാരയേൽ.

ഭാവം — വയസ്സ്, ധനം, ഗൃഹച്ഛിദ്രം, മന്ത്രം, ഔഷധം, മൈഥുനം, ദാനം, മാനം, അവമാനം ഇവ ഒമ്പതും പുറത്തു പറയരുത്.

160. മാറിയുടപ്പാൻചേല സ്വ-
മാറിലുമതിയെന്നടക്കമിവൾതന്റെ
മാറിടമിളമതിയോ പൊയ്-
മാറിടുവാനീ മുലപ്പൂമലാകം.
(കണിമംഗലം പാച്ചു എളയത്.)

---

161. യത്രാത്മാവഗമേ സനാളകമലോൽ-
ഭൂതിശ്ചലക്ഷ്മീഃ സ്വയം
ഉല്ലാപം യമപി പ്രപദ്യ ത ഇദം
വിശ്വം വിചിത്രാത്മകം

ചക്രുര്‍ല്ലോകസ്യമംഗളാനിജഗതാം
ദ്രോഗ്ദ്ധൄന്നിയാതൂനിയോ
ജഗ്ദ്ധ്വന്യസ്യംപ്രണമാമിപൂര്‍ണ്ണകരുണം
ശ്രീപൂര്‍ണ്ണവേദേശ്വരം.

ഭാവം — ആരുടെ തത്വത്തെ അറിവാന്‍ ബ്രഹ്മാവും ശക്തനായില്ലയോ! ബ്രഹ്മാപനായ ആരെ മഹാലക്ഷ്മി സപ്രയത്നം വരിച്ചുവോ? ആരില്‍നിന്നു വിചിത്രമായ ലോകമുണ്ടാകുന്നുവോ? ആര്‍ ലോകത്തിനു മംഗളങ്ങളെ ചെയ്യുന്നുവോ? ആര്‍ ലോകദ്രോഹികളായ രാക്ഷസന്മാരെ നിഗ്രഹിച്ചുവോ? ആ ഈപ്പൂര്‍ണ്ണനിളുമായപ്പനെ ഞാന്‍ നമസ്കരിക്കുന്നു.

ശതവൈദ്യസമാപത്നീ ശതപത്നീസമോരവിഃ
ശതസൂര്യസമാമാതാ ശതമാതാഹരീതകീ

ഭാവം — പത്തു വൈദ്യന്മാരുടെ ചികിത്സാഫലം ഒരു ഭാര്യയില്‍നിന്നും, പത്തു ഭാര്യമാരുടെ ശുശ്രൂഷാഫലം ഒരു സൂര്യനില്‍നിന്നും പത്തു സൂര്യന്റെ പ്രകാശത്തിന്റെ ഫലം ഒരു മാതാവില്‍നിന്നും, പത്തു മാതാവിന്റെ ഹിതകാരിത്വത്തിന്റെ ഫലം ഒരു കടുക്കയില്‍നിന്നും സിദ്ധിക്കും.

യംയഥാമന്യതേലോകോവിദ്യയാഭിജനേനച
തസ്മാല്‍കിഞ്ചിദധസ്തിഷ്ഠേത്തദാതദ്ധപരംപദം.

ഭാവം — വിദ്യകൊണ്ടും ആഭിജാത്യംകൊണ്ടും ജനങ്ങള്‍ ഒരാളെ ഏതു നിലയില്‍ വിചാരിക്കുന്നുവോ? ഉയര്‍ന്ന പദവിയിലെത്താനാഗ്രഹിക്കുന്നവന്‍ അതിലും അല്പം താണ പടിയില്‍ നില്ക്കണം. (ഡാഷ് അതതെന്നര്‍ത്ഥം.)

184. യാമാംപ്രയാന്തുപഗുഹ്യവിയോഗഖിന്നാ
യാമാവസാനസമയേ ചരമേ ജഗന്ത്യാഃ

മാമേതി സാശ്രുനിവഹൈരവദൽ കടാക്ഷൈ-
സ്താമേവ താമരസചാരുമുഖീം സ്മരാമി.

ഭാവം.—പ്രഭാതത്തിങ്കൽ പോവാനനുവദിക്കണേ എന്നെ ആലിംഗനം ചെയ്തു കണ്ണുനീർ നിറഞ്ഞ കടാക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ടു പോകരുത് എന്നു പറഞ്ഞ ആ സുന്ദരിയെ ഞാൻ സ്മരിക്കുന്നു. (ഇത് പ്രഷിവിപോരന്റെയാണെന്നു)

165. ഭാതി! ജാതാനുകമ്പാ ഭവശരണമയേ
മല്ലികേ കുപ്പകൈതേ
കൈതേ! കൈതേരിമാക്കംകബരിയിലണിവാൻ
കയ്യയത്തും ഭയായാം
എന്താണോതാൻമലിയാനലർശരപരിതാ-
പോദയാതാഗ്രഹിതാൻ
നീതാൻ നീതാനണഞ്ഞീടുക ചടുലകയൽ
കണ്ണിതൻകണ്ണുലേ.

(കൈതേരി—ഒരു ഭവനപ്പേർ. മാക്കം—ഒരു സ്ത്രീയുടെ പേർ.)

---

166. ചതുരം തുരഗം പരിവർത്തയതേ
പഥി പാന്ഥജനാൻ പരിമർദ്ദയതേ
തദിദം തവ ബാഹുബലം ന സഖേ!
ഭഗിനീഭഗഭാഗ്യഭവോ വിഭവഃ.

ഭാവം.—ചാതുര്യസാമർത്ഥ്യത്തോടെ കുതിരസ്സവാരി ചെയ്യുന്നു. വഴിയേ നടക്കുന്നവരെയെല്ലാം പ്രഹരിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ചങ്ങാതി! ഇതു നിന്റെ കയ്യൂക്കുകൊണ്ടു സാധിക്കുന്നതല്ല. നിന്റെ ഉടപ്പിറന്നവളുടെ...ഭാഗ്യം നിമിത്തമാണ് (നേത്യാ

ജയുടെ ഉടപ്പിറന്നവൻ കതിരയെ ഓടിക്കയോ ഉദാം ചൊല്ലിയതാണത്രെ.)

മാരാരേ തവ ദാസോഹം വാരിയസ്യ ജടാന്തരേ
യംപ്രാഹുരവ്യയം പ്രാജ്ഞാ സ്തന്ത്രിനേത്രം നമാമ്യഹം.

ഭാവം — ഹേ മാരാരേ! അഹം തവ ദാസഃ അസ്മി, യസ്യ ജടാന്തരേ വാരി അസ്തി. പ്രാജ്ഞാഃ യം അവ്യയം പ്രാഹുഃ, തം ത്രിനേത്രം അഹം നമാമി, എന്ന് അന്വയം. ഇതിൽ മാരായം, വാരിയനും, എമ്പ്രാനും, തന്ത്രിയും വന്നിട്ടുണ്ട്. ഉത്സവബലിക്ക വേണ്ടവരാണല്ലോ ഇവർ. ഇതു തന്ത്രസമുച്ചയകർത്താവായ ചേന്നാസ്സു നമ്പൂരിയുടേതാണത്രെ.

168. രാധേയനെന്തടിസ്ഥിതീകേ—
ളിവനേകളാളിരാഗമതയതേ
ചപലകളായവനാശചി—
പ്രിയതമമാരോദയാർദ്രതാചതുരം.

ഇതു പട്ടത്തു കണ്ടുണ്ണിനമ്പിയാരുടെ ശ്ലോകമാണ്. നന്നെ ശ്രമിച്ചാൽ ഇതു കഥയാളി പദ്യമാവും.

ഹിതംപഥ്യംവദേദ്രാജ്ഞി പത്ഥ്യമേവ ച ബന്ധുഷു
ഹിതമേവവദേൽസ്ത്രീഷു നവദേദരിമൂർഖയോഃ.

ഭാവം — രാജാവിനോട് ഹിതമായും പഥ്യമായും ഉള്ളവാക്ക പറയണം. ബന്ധുക്കളോട് പഥ്യമേ പറയാവു. സ്ത്രീകളോട് ഇഷ്ടം പറയണം. ശത്രുവിനോടും മൂഢനോടും സംസാരിക്കതന്നെ ചെയ്യരുത്.

170. എന്തു മച്ചിത്തകാമ്പാമഗതിസ്വവദനേ!
യൌവ്വനാക്രീഡമാംനി—

നാംഗേ പോന്നു കളിപ്പാൻ മധുരമൊഴി! പലനാ
ളായി കണ്ടില്ല ഞാനോ
കങ്കൊണ്ടാണോ വരാഞ്ഞൂ കുചഭരതിമിരേ
നാഭികൂപത്തിൽ മുങ്ങി-
പ്പോണ്ടാണോ തുംഗപീനസ്തനഗിരിതടതോ
വീണു കൈകാലൊടിഞ്ഞോ?

പത്രപുഷ്പേ സമേ രാഗഃ പുഷ്പാധിക്യേ വിരാഗതാ
ചൂർണ്ണാധിക്യേ തു ദൗർഗന്ധ്യം പത്രാധിക്യേ സുഗ
(ന്ധതാ.

ഭാവം—വെറ്റിലയും അടയ്ക്കയും സമമായാൽ ചുവപ്പുണ്ടാകും. അടയ്ക്ക അധികമായാൽ ചുവക്കില്ല. ചുണ്ണാമ്പധികമായാൽ ദുർഗന്ധവും, വെറ്റില അധികമായാൽ സുഗന്ധവുമുണ്ടാവും. (മുറുക്കിന്റെ യോഗം)

172. ഉഗ്രാക്ഷം ചക്രപാതപ്രദലിതവസുധാ-
മണ്ഡലം ഡിണ്ഡിമോത്ഥ-
ധ്വാനം ഉഷ്ണീമുഖാത്ത്യായതനളിനമഹാ-
ധൂമപൃഷ്ഠൽഗവാക്ഷം
അന്യോന്യോത്ഥ്യൽസലാഗീർണ്ണൂഢമതിരചിതാ
ഡംബരാരോരൂഢണം
സാമോദം ധൂമയന്ത്രപ്രകടിതശകടം
നാമ ഭൗമം വിമാനം.

(തീവണ്ടി നടപ്പായപ്പോൾ കണ്ട പാറന്നൂതിരി എഴുതിയതാണിത്.)

174. വീരാഗ്രേസര! രാമവർമ്മനൃപതേ!
ത്വദ്വൈരികാന്താനനേ
ധാവന്ത്യഃ സ്തന, യാന, രോമലതികാ
വ്യാഹാരലീലാഭൃതഃ
പ്രാപ്താൻ കോകമരാളപന്നഗശുകാൻ
സന്ധത്തി വക്ത്രേന്ദുനാ
മദ്ധ്യേനാപി കുചേന കങ്കണലസ-
ദ്വൈഡൂര്യരത്നൈരപി.

ഭാവം — ഹേ വീരനായ രാമവർമ്മരാജാവേ! സ്തനങ്ങൾ, സഞ്ചാരം, രോമരാജി, വാക്ക് എന്നിവകളെ ധരിക്കുന്നവരായ അവരുടെ വൈരിരാജസ്ത്രീകൾ കാട്ടിലോടുമ്പോൾ നേരിട്ടുവരുന്ന ചക്രവാകങ്ങൾ, അരയന്നം, സർപ്പങ്ങൾ, തത്തകൾ എന്നിവയെ മുഖചന്ദ്രൻ, മദ്ധ്യഭാഗം, കുചം, വളകളിലുള്ള വൈഡൂര്യരത്നം എന്നിവകളെക്കൊണ്ടു തടുക്കുന്നു.

അതികാമാദ്ദശഗ്രീവോപ്യതിലോഭാൽസുയോധനഃ
അതിദാനാദ്ധതഃ കർണ്ണഃ അതിസർവ്വത്ര വർജ്ജയേത്.

ഭാവം — അതികാമംകൊണ്ടു രാവണനും, അത്യാഗ്രഹം കൊണ്ടു ദുര്യോധനനും, അതിദാനംകൊണ്ടു കർണ്ണനും നശിച്ചു. അതുകൊണ്ടു "അതി" എല്ലാററിലും വർജ്ജിക്കണം.

175. ആഴിക്കെട്ടിന്നകത്തങ്ങഖിലഗുണഗണം
തേടുമക്കണ്ണുലേശൻ
വാഴും നാട്ടങ്ങനേകം പകലിരവുവിടെ-
പ്പുണ്ടു പേടിക്കവേണ്ടാ

കോഴിക്കോട്ടും നടപ്പാനിളപൊഴുതെങ്ങുത-
ല്ലുങ്ങളമാങ്കാവിൽനിന്നു-
മൊഴുക്കുണ്ണാറ്റാറ്റംപറിക്കുന്നിതു യുവഹൃദയം
കാണുന്നുകടോ കാലഭേദം.

(കുന്നലക്കോൻ=സാമൂതിരി രാജാവ്. മാങ്കാവ്=കോഴിക്കോട്ടുള്ള ഒരു പ്രദേശം.)

---

176. കേചിൽ ഭഗ്നാഃ സ്വഭ്യപാദസ്യേതി സന്ധൌ
കേചിൽ ഭഗ്നാ യുഷ്മദസ്മൽപ്രയോഗേ
കേചിൽ ഭഗ്നാഃ കാരകപ്രക്രിയായാം
സർവ്വേ ഭഗ്നാ ണേരണുപ്രക്രിയായാം.

ഭാവം—വ്യാകരണശാസ്ത്രം പഠിക്കുന്നവരിൽ ചിലർ "സ്വഭ്യപാദസ്യ" എന്ന സന്ധിയിലും ചിലർ, "യുഷ്മദസ്മൽ" പ്രയോഗങ്ങളിലും, ചിലർ "കാരകപ്രക്രിയ"യിലും എല്ലാവരും 'ണേരണുപ്രക്രിയകളിലും ഭഗ്നാശന്മാരായിത്തീരുന്നു.

ഖല്വഃ പ്രഥമം വന്ദ്യഃ സജ്ജനാസ്തദനന്തരം
മുഖപ്രക്ഷാളനാൽ പൂർവ്വം ഗുദപ്രക്ഷാളനം യഥാ.

ഭാവം—ഖല്വനെത്തന്നെ മുമ്പു വന്ദിക്കണം. സജ്ജനങ്ങളെ അതിനുശേഷമേ വന്ദിക്കാവൂ. മുഖം കഴുകുന്നതിനുമുമ്പെ മലദ്വാരം കഴുകുന്നതുപോലെ.

178. അന്യാസു താവദുപമർദ്ദസഹാസു ഭൃംഗ!
ലോലം വിനോദയ മനസ്സുമനോലതാസു
ബാലാമജാതരജസം കലികാമകാലേ
വ്യർത്ഥം കദർത്ഥയസി കിം നവമല്ലികായാഃ.

ഭാവം—ഹേ വണ്ടേ! നിൻെറ കഷ്ടങ്ങൾ സഹിക്കാൻ ശക്തിയുള്ള മററു പുഷ്പലതകളിൽ അതുവരെ നിൻെറ ചപല മനസ്സിനെ വിനോദിപ്പിക്കുക. നവമല്ലികയുടെ വിടരാത്ത ഈ പൂമൊട്ടിനെ കാലമാവുന്നതിനുമുമ്പെ വെറുതെ എന്തിനു പദ്രവിക്കുന്നു. (വ്യംഗ്യാർത്ഥം സ്പഷ്ടം.)

179. ആയാതാ ന ച ബന്ധുലാഃ പരിജനോ-
ഽപ്യന്യത്ര സമ്പ്രേഷിതഃ
സാ യാതാ പിതൃമന്ദിരം വയമപി
പ്രായേണ യാത്രോന്മുഖാഃ
ഗന്തവ്യം ഭവതാന്യദീയഭവനം
ഭോക്തും യദിച്ഛാസ്തി ചേ-
ന്നോ ചേദത്ര വസുന്ധരൈവ ഭവത-
സ്തല്പായ കല്പിഷ്യതാം.

ഭാവം— അരി കൊണ്ടുവന്നിട്ടില്ല. ഭൃത്യന്മാരെ മറെറാരു ദിക്കിലേക്കയച്ചിരിക്കുന്നു. അവൾ അച്ഛൻെറ വീട്ടിലേക്കുപോയി. ഞാനും പോവാൻ ഒരുങ്ങുകയാണ്. അതുകൊണ്ട് ഉണ്ണണമെങ്കിൽ മറെറാരു വീട്ടിൽ പോണം. അല്ലാത്തപക്ഷം ഇവിടെ നിലത്തുതന്നെ കിടക്കാം. (സന്ന്യാസിയായ വഴിപോക്കനെ ക്ഷണിച്ചു വരുത്തി പുല്ലായയിലിരുത്തി ഒടുവിൽ പറയുന്നതാണിത്. ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞശേഷം പുല്ലായ വലിച്ചെടുത്ത് അകത്തിട്ടു പൂട്ടി അയാൾ പുറത്തു പോയിയത്രെ.)

180. ചൊല്ലാമെല്ലാത്തതെല്ലാം പറകിലുമിളമാൻ-
കണ്ണിയാമുണ്ണിയോമൽ-

ക്കെല്ലാരെക്കൊള്ളമെന്നെ പ്രതിയോഗികനിവൃ-
ണ്ടെന്നാലും ഞാനറിഞ്ഞേൻ
ചൊല്ലേറും ചോരിവായ്ത്തേനിവനരുകൊതി
മുമ്പിനാൽ നല്കിനാലെ- (പെട്ടം
ന്നെല്ലാം ചിന്തിച്ചു മററങ്ങൊരുവനുസരസം
നല്കിയേതന്നുകൊള്ളൂ.

സരസവിരസഗേഹം രോഗമുക്താമൊ ന ഗച്ഛേ-
ദ്വിരസസരസഗേഹം കഷ്ടപക്ഷേ പ്രയാതു
വിരസവിരസഗേഹം മാ കദാചിത്തോപി ഗച്ഛേൽ
സരസസരസഗേഹം യാതു താപോപശാന്ത്യൈ.

ഭാവം — സരസവിരസന്റെ വീട്ടിൽ ക്ഷേമത്തിന്നു പോകയരുത്. വിരസസരസന്റെ വീട്ടിൽ മുട്ടിയപക്ഷം പോകാം. വിരസവിരസന്റെ വീട്ടിൽ വിശന്നു വലഞ്ഞാലും പോകരുത്. ക്ഷീണം മാറണമെങ്കിൽ സരസസരസന്റെ വീട്ടിൽ പോകണം. (സരസവിരസന്റെ സ്വഭാവം മുൻശ്ലോകംകൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കാം.)

182. വന്ദേ തനയം വക്ത്രാഃ
നിരർത്ഥകം ലളിതലാസ്യം ഷേവക്ത്രാഃ
ഗപ്രഗമം ലാനന്ദം
പശുപയം നാത്ര കലിതനന്ദാനന്ദം.

ഭാവം — വക്ത്രാഃ എന്ന പദം നിരർത്ഥകമാണ്. ഗപ്രഗമം, ലാനന്ദം എന്ന രണ്ടു പദം ഉതിച്ചില്ല. ബാക്കി — ലളിതലാസ്യം, കലിതനന്ദാനന്ദം, ഷേവക്ത്രാഃ തനയം വന്ദേ. എ

ണനായം. (ഇതു മഹാകവി ഭോജന്റെയാണത്രെ. നാലു പദ ങ്ങൊപ്പിച്ചാൽ ശ്ലോകമാവുമെന്നു കരുതുന്ന ചില കവികളെ പരിഹസിക്കുന്നതാണിതു്.)

183. അനക്ഷരജ്ഞേന നരേണ സാകം
സംഭാഷണം ശൂദ്രനിഷേവണം ച
ആലിംഗനം ലംബപയോധരാണാം
പ്രത്യക്ഷദുഃഖം ത്രയമേവ ഭൂമൗ.

ഭാവം — അക്ഷരമറിയാത്തവനോടു സംസാരിക്കുക, ശൂദ്രരെ സേവിക്കുക, മുലവീണ സ്ത്രീകളെ ആലിംഗനം ചെയ്ക എന്നീ മൂന്നു സംഗതികൾ പ്രത്യക്ഷദുഃഖങ്ങളാകുന്നു.

മന്നിന്ദയാ യദി ജനഃ പരിതോഷമേതി
നന്വപ്രയത്നസുലഭോയമനുഗ്രഹോ മേ
ശ്രേയോർത്ഥിനോ ഹി പുരുഷാഃ പരതുഷ്ടിഹേതോഃ
ദുഃഖാർജ്ജിതാന്യപി ധനാനി പരിത്യജന്തി.

ഭാവം — എന്നെ നിന്ദിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ജനങ്ങൾക്കു സന്തോഷമുണ്ടാവുമെങ്കിൽ എനിക്കു എളുപ്പത്തിൽ ലഭിക്കുന്ന അനുഗ്രഹമാകുന്നു. ശ്രേയസ്സുണ്ടാവണമെന്നു് ആഗ്രഹിക്കുന്നവർ പണിപ്പെട്ടു സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള ധനംകൂടി അന്യന്മാരെ സന്തോഷിപ്പിക്കാനായി ഉപേക്ഷിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ

തിരുനെല്ലിബ്ബലിക്കല്ലോ ശിവപേരൂർശാന്തിയോ
അഥവാഹന്തള്ളാത്തിക്കല്ലോനീ? ചൊല്ലുവല്ലഭ!

(അമ്മയുടെ ദീക്ഷകാലത്തു്, വേശ്യയായ തന്റെ ഭാര്യ ക്കു ഒരാളെഴുതിയ ശ്ലോകമാണിതു്. തിരുനെല്ലി ബലിക്കല്ലു പിണ്ഡംവെച്ചു കഴിയുന്നതുവരെ മുൻപണം കൊടുത്തവന്റെ

യായിരിക്കും. ഇസ്ലിവരപ്പത്തർ ശാന്തി സ്ഥിരമായി കൊളേളണ്ട താണ്. കണ്ണാന്തിക്കച്ച് എല്ലാവരും ഉപയോഗിക്കാവുന്നത ണല്ലോ.)

186. ദത്തം മയാ പത്രമിദം നവയൌവനായ
ത്വം സത്വരംകുരു ചിരാ ശൈശവ സാധയതി
കാമസ്യ ഹസ്തലിഖിതാക്ഷരമാലികേവ
രോമാവലീ വിജയതേ കുലജേക്ഷണായാഃ.

ഭാവം—ഈ സമ്മാനം ഞാൻ യൌവനത്തിനു കൊടുത്തിരിക്കുന്നു, ഹേ ബാല്യമേ! നീ വേഗം വല്ല വഴിക്കും പൊയ്ക്കൊൾക, എന്നിങ്ങനെ കാമദേവന്റെ കൈകൊണ്ടെഴുതിയിരിക്കുന്ന കത്തിൽ ഈ സുന്ദരിയുടെ രോമാവലി ശോഭിക്കുന്നു.

187. അബ്ദേ ചിന്ദാധിസമമിതേ ശ്രീതുലാസ-
ത്തുംഗേ സ്വതുംഗേ സിത-
പക്ഷ്യാം പരമന്ത്യഭേശാരഭിനോ
ലഗ്നേ കുംഭാരേഃ പരേ
പ്രാസാദോന്തമനാദ്യനന്തശയനേ
ശ്രീബാലമാർത്താണ്ഡഭൂ-
പാലേനൈകശിലാത്സ്വഭോനാ മണ്ഡപഃ
കല്പാന്തമാലോക്യതാം.

(തിരുവനന്തപുരം പത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിലെ ഒറ്റക്കൽ മണ്ഡപത്തിന്മേലെഴുതിട്ടുള്ള ശ്ലോകമാണിത്.)

188. ജഗദധിപാലോമോരോ!
നായോനരിയോ ജയതൃശ്രുതം

തം വിനയ ദുർവിനീതം
മർത്ത്യാനിവ സ്വരഭ്രമതഃ.

(ഹേ അബലോകമോഹന! ജഗദധിപ! യഃ നാഃ നാരി അനുകം ദയോജയതി. ദുർവ്വിനീതം തം അംഗ്രഹതഃ സ്വരഃ മർത്ത്യാൻ ഇവ വിനയ, എന്നന്വയം. അബലോകമോഹന=ലോകങ്ങളില്ലാത്ത ഉയരങ്ങളുള്ളവൻ. വിനയ=നീ ശിക്ഷിച്ചാലും. ഇതിൽ പാലം, മേരോ, നായോ, നാരിയോ എന്നു വന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു കവി മലയാളിയായിരിക്കണം.)

രേ! രേ! ഘരട്ട മാ രോദീഃ കം കം ന ഭ്രാമയത്യസൌ
കടാക്ഷവീക്ഷണാദേവ കരാകൃഷ്ടസ്യ കാ ഗതിഃ.

ഭാവം — എടോ തിരികല്ലേ! നീ കരയേണ്ട. ഇവൾ കടാക്ഷവീക്ഷണംകൊണ്ടുതന്നെ എല്ലാവരേയും വട്ടംചുറ്റിക്കുന്നു. അപ്പോൾ കൈകൊണ്ടു പിടിച്ചു വലിച്ചാലത്തെ കഥയെന്താണ്? (ഒരു പെണ്ണൊരുത്തി ഇരുന്നു പൊടിക്കുന്നതു കണ്ടു ഒരു കവിയുണ്ടാക്കിയതാണിത്. ഘരട്ടം=തിരികല്ല്.)

190. മാകന്ദാസ്ത്രൻ പ്രയോഗിച്ചടിമലർ വിശിഖ-
ത്തീക്കനൽക്കട്ടയാലേ
മാഴ്കുന്നു മാനസം ന്തനാന്തരജലദ-
പ്രാന്തമായാളകേശേ!
ഏകന്നീലാ വലസ്സും വെറുതെയുമധരം
ഫന്തനീങ്കം കരസ്സും
പോകന്നിലെന്തു ചെയ്യാമിതിലധികമിനി-
ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ടതുണ്ടോ?

---

191. യാം ചിന്തയാമി മനസാ മയി സാ വിരക്താ
സാപ്യന്യമിച്ഛതി പതിംസ ജനോന്യസക്തഃ
അസ്മൽകൃതേ ച പരിശുഷ്യതി കാചിദന്യാ
ധിക്താം ച തം ച മദനം ച ഇമാം ച മാം ച

ഭാവം—ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നവൾക്കെന്നിലനുരാഗമില്ല. അവൾ മറ്റൊരുവനെ കാമിക്കുന്നു. അവൻ മറ്റൊരുത്തിയെ കാമിക്കുന്നു. എന്നെ വേറൊരുത്തി കാമിക്കുന്നു. അവളും, അവനും, ഇവളും, ഞാനും ഈ ഞങ്ങളെ അപകടത്തിലാക്കിത്തീർത്ത കാമനും കൊള്ളരുതാത്തവർതന്നെ.

യേനസൌഹൃദമിച്ഛന്തി തേനത്രീണിനകാരയേൽ
വാഗ്വാദമർത്ഥസംബന്ധം പരോക്ഷേ ദാരദർശനം.

ഭാവം—ഒരുവനോടു സ്നേഹത്തിലിരിക്കണമെങ്കിൽ, അവനോടു വാഗ്വാദം ചെയ്യുകയോ, പണമിടപാടു ചെയ്യുകയോ, അവനില്ലാത്ത സമയം അവന്റെ ഭാര്യയെ ചെന്നു കാണുകയോ അരുത്.

193. ഇന്ദീവരസ്യ സവിധേ വസതിഃ സമന്താ-
ന്ദിന്ദിരാസഹചരാശ്ച ചിരാത്തഥാപി
മണ്ഡൂക!കിന്നു കഥയാമി സഖേ! തദന്തഃ
സ്യന്ദന്മരന്ദകണികാപി സുദുർല്ലഭാ തേ.

ഭാവം—ഹേ മണ്ഡൂക! നീ താമരപ്പൂവിന്റെ അരികെയാണു താമസിക്കുന്നത്. വളരെക്കാലമായി വണ്ടുകളോടു കൂട്ടുകെട്ടുണ്ട്. ചങ്ങാതി! ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടത്? അതിലുള്ള ഒരു തുള്ളി തേൻപോലും നിനക്കു ദുർല്ലഭമാണല്ലോ.

194. ഉൽകൃഷ്ടമദ്ധ്യമനികൃഷ്ടജനേഷു മൈത്രീ
യദ്വച്ഛിലാസു സികതാസു ജലേഷു രേഖാ
വൈരം ക്രമാദധമമദ്ധ്യമസജ്ജനാനാം
യദ്വച്ഛിലാസു സികതാസു ജലേഷു രേഖാ.

ഭാവം—ഉത്തമമദ്ധ്യമാധമന്മാരുടെ സ്നേഹം ക്രമേണ ശിലാരേഖ, സികതാരേഖ, ജലരേഖ ഇവകൾക്കു തുല്യമാകുന്നു. അധമമദ്ധ്യമോത്തമന്മാരുടെ വൈരവും അതുപോലെ ശിലാരേഖ, സികതാ(മണൽ) രേഖ, ജലരേഖ ഇവയ്ക്കു തുല്യമാകുന്നു.

195. പാലോലുംവെട്ടമപ്പോളണിമണികൾതിള-
ങ്ങിടുമാറാട്ടുകട്ടിൽ-
ചേലോലും സച്ചിദാനന്ദമായിവിലസുമസാ-
മാന്യചൈതന്യമൂർത്തേ!
ആലോചിച്ചാലസാദ്ധ്യം തവമഹിമപുക-
ഴ്ത്തീടുവാനിന്നുമെന്നാൽ
ഭൂലോകത്തിൻ സ്വരൂപത്തെയകമലരിൽതിരയുമാ-
നന്ദസത്തേ! നമസ്തേ.

---

196. അനന്തശാസ്ത്രം ബഹുവേദിതവ്യ-
മല്പശ്ച കാലോ ബഹവശ്ച വിഘ്നാഃ
യത്സാരഭൂതം തദുപാസിതവ്യം
ഹംസോ യഥാ ക്ഷീരമിവാംബുമിശ്രം.

ഭാവം—ശാസ്ത്രമോ, അപാരം, അറിയേണ്ടതോ, അസംഖ്യം. കാലമോ, സ്വല്പം, വിഘ്നങ്ങളോ, അനവധി. അതുകൊണ്ടു വെള്ളംചേർന്ന പാലിൽനിന്നു ഹംസം പാൽ മാത്രം കുടിക്കുന്നതുപോലെ സാരമായിട്ടുള്ളതിനെ ഗ്രഹിക്കുകയേ വേണ്ടൂ.

കുമാരസംഭവംശ്രുത്വാ രഘുവംശേമനോഹരേ
രാക്ഷസാനാംകുലശ്രേഷ്ഠോഭൂത്വാഭൂദ്രാജീവലോചനഃ.

രാജീവലോചനഃ (വിഷ്ണു) രാക്ഷസാനാം, സംഭവം ശ്രുത്വാ (രാക്ഷസന്മാരുടെ കഥ കേട്ടിട്ട്) മനോഹരേ രഘുവംശേ (ശ്രേഷ്ഠമായ രഘുകുലത്തിൽ) കുലശ്രേഷ്ഠോ ഭൂത്വാ (കുലശ്രേഷ്ഠനായിട്ട്) കൗ, അഭൂത്. (ഭൂമിയിൽ അവതരിച്ചു)

വിരാടനഗരേ മദ്ധ്യേ കീചകാദുപകീചകം
അസ്യക്രിയാപദംവക്തുംഷണ്മാസംദാസ്യാമികങ്കണം.

(വിഃ, ആട എന്നിങ്ങനെ പദച്ഛേദം. ആട എന്നതു ക്രിയാപദമാകുന്നു. ആട എന്നാൽ പറന്നുപോയി. മദ്ധ്യേ, നഗരമദ്ധ്യേ മനോഹരമായ ഒരു നഗരത്തിൽ, കീചകാൽ, ഉപകീചകം, മുളയിൽനിന്നു അടുത്ത മുളയിലേക്ക്, വിഃ പക്ഷി, ആട പറന്നുപോയി എന്നാകുന്നു പൂർവ്വാർദ്ധത്തിന്റെ അർത്ഥം. ഇതിന്റെ ക്രിയാപദം പറയുന്നവനു ഷാണ്മാസിക സമ്മാനം കൊടുക്കുന്നതാണെന്നാണ് ഉത്തരാർദ്ധത്തിന്റെ അർത്ഥം.)

ഭോഭോശബ്ദേപ്രദാതവ്യം ദാതവ്യം ഹസ്തചാലനേ
പത്രപ്രാവരണേദേയം നദേയം സിംഹഗർജ്ജനേ.

(ഒരു നമ്പൂരി, ഭൃത്യൻ വിളമ്പുന്നത് ഇന്നവിധമായിരിക്കണമെന്നു വിളമ്പുന്നവനെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കാനുണ്ടാക്കിയ ശ്ലോകമാണിത്. ഭോ! ഭോ! എന്നു പറഞ്ഞാൽ വിളമ്പാതിരിക്കണം. കൈകൊണ്ടു തടുത്താലും വിളമ്പിക്കൊൾക. ഇല മടക്കിയാലും വിളമ്പിക്കൊൾക. ഒടുവിൽ കിടന്നുറങ്ങിയാൽ തരാതിരിക്കുക എന്നാണിതിന്റെ അർത്ഥം. കവി തോലൻ.)

200. നാലഞ്ചാത്യന്തലോലപ്രസവശരമെട-
ത്താംഗജൻപാഞ്ഞടുത്താൽ
പാലഞ്ചുംവാണിയാളിൻതൻതടമുലമലയിൽ
ചെന്നൊളിക്കാം കളിക്കാം
കാലൻചുട്ടുള്ളകാളായസമുസലമെട-
ത്തന്തികേ പാഞ്ഞടുക്കും-
കാലംചൂലിന്റെ കൊങ്കത്തടവുമധരവും
കണ്ടിരിക്കാം മരിക്കാം.

---

201. ഉച്യതാം സമയോതീതഃ
സ്വപ്നമഗ്രേ ഭവിഷ്യതി
ഇതിപാഠയതാം ഗ്രന്ഥേ
കാഠിന്യം കുത്രവൎത്തതേ.

ഭാവം—വായിച്ചു, സമയം പോയി, മനസ്സിലായില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ മനസ്സിലാവും. ഇങ്ങിനെ പഠിപ്പിക്കുന്ന ഗുരുനാഥന്മാൎക്ക് ഏതു ഗ്രന്ഥത്തിലാണ് കാഠിന്യം തോന്നുക.

202. ഭോക്തുകാമസ്യവിപ്രസ്യനാലംദശയോജനം
ദണ്ഡിതസ്യതുശൂദ്രസ്യ നാലം ശതയോജനം.

ഭാവം—സദ്യക്കൊതിയനായ ബ്രാഹ്മണനു പത്തു യോജനദൂരം സാരമില്ല. പടയിൽ പേടിച്ചോടുന്ന ശൂദ്രനു നൂറു യോജന ഒരു ദൂരമല്ല. (തോലൻ.)

203. ഇന്ദുംകൈരവിണീവകോകപടലീ-
വാംഭോജിനീവല്ലഭം
മേഘംചാതകമണ്ഡലീവമധുപ-
ശ്രേണീവപത്മാകരം

മാകന്ദം പികസുന്ദരീവ രമണീ-
വാതേമശം ചരമേപ്രോഷിതം
ചേതോവൃത്തിരിയം സതാംഗുണനിധേ!
ത്വാം ദ്രഷ്ടുമുൽക്കണ്ഠതേ.

ഭാവം — ആമ്പൽപ്പൊയ്ക ചന്ദ്രനെ എന്നപോലെയും ചക്രവാകങ്ങൾ സൂര്യനെ എന്നപോലെയും വേഴാമ്പൽപക്ഷികൾ മേഘത്തെ എന്നപോലെയും, വണ്ടുകൾ താമരപ്പൊയ്കയെ എന്നപോലെയും, പെൺകുയിൽ തേന്മാവിനെ എന്നപോലെയും, സുന്ദരി പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭർത്താവിനെ എന്നപോലെയും ഹേ സൽഗുണനിധേ! എന്റെ മനസ്സ് അങ്ങയെ കാണാൻ അത്യൗത്സുക്യത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു.

ഇതിപ്രാർത്ഥ്യതേ ദന്തോ ഹേ! ജിഹ്വേ! ബഹുമാവദ
ത്വയാപരാധേ കൃതേ സ്ഥാനഭ്രംശോ ഭവേന്മമ.

ഭാവം — പല്ല് ഇങ്ങിനെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഹേ നാവേ നീ അധികം സംസാരിക്കരുത്. നീ അപരാധം ചെയ്താൽ എനിക്ക് സ്ഥാനഭ്രംശം വരും. (ചീത്ത പറഞ്ഞാൽ പല്ലടിച്ചുകൊഴിക്കാറുണ്ടല്ലോ.)

205. ജലജപതിമറഞ്ഞതില്ലമററും
തലമുടികൊണ്ടുനിറഞ്ഞുകൂരിരുട്ടും
അതിനടിയിൽ മുഖമെന്നുവന്നുദിച്ചി-
ട്ടതിനെയിജ്ജന ബാലേ പിന്നിലാക്കി.

(ഗുരുവായൂർ അമ്പലക്കുളത്തിൽ സന്ധ്യക്ക് അല്പംമുമ്പെ കുളിച്ചിരുന്ന ഒരു സുന്ദരി, തലമുടി ഉയർത്തിയിരുന്നതു കണ്ടിട്ട് കൈക്കുളങ്ങര രാമവാരിയർ ഉണ്ടാക്കിയ ശ്ലോകമാണി

ള്. തലകുത്തി കുനിയിട്ടു ഉയർത്തിയപ്പോൾ പൂർവ്വാർദ്ധവും, അ ളു പിന്നിലേക്കാക്കിയപ്പോൾ ഉത്തരാർദ്ധവും ഉണ്ടാക്കി.)

206. അംഭോധികന്യാപരിരംഭകാലേ
വ്രീളാവതീവക്ഷസിപത്മജംവിലോക്യ
നാഭീസരോജേ, നയനംമുരാരേ-
ർവ്വാമേതരം വാരയതി സ്മ ചിത്രം.

ഭാവം — ശ്രീഭഗവതി ഭർത്താവിനെ ആലിംഗനം ചെയ്യാനൊരുങ്ങിയപ്പോൾ നാഭികമലത്തിലിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവിനെ കണ്ടു ലജ്ജിച്ചിട്ടു വിഷ്ണുവിന്റെ വലത്തെക്കണ്ണു പൊത്തിപ്പിടിച്ചു. (വിഷ്ണുവിന്റെ വലത്തെക്കണ്ണു സൂര്യനാണെന്നും അതു മറഞ്ഞാൽ താമരപ്പൂവു കൂമ്പുമെന്നും, അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവു മറയുമെന്നും സാരം.)

207. അവസരരഹിതാപിവാണീ
ഗുണഗണസഹിതാനശോഭതേപുംസാം
രതിസമയേരുദന്തം
പ്രിയമപിതനയംശപത്യഹോജനനീ.

ഭാവം — അസന്ദർഭത്തിൽ പ്രയുക്തമായ വാക്കു ഗുണം തികഞ്ഞതായിരുന്നാലും ശോഭിക്കയില്ല. രതിസമയത്തിങ്കൽ കരയുന്ന കുട്ടിയെ പ്രിയപ്പെട്ടതായിരുന്നാൽകൂടി മാതാവു ശപിക്കയേ ചെയ്യുള്ളു.

208. ഹേഹേരംബ!കിമംബ!രോദിഷിപരം
കർണ്ണൌലുഠത്യഗ്നിഭൂഃ
കിംതേസ്കന്ദ!വിചേഷ്ടിതം,മമപുരാ
സംഖ്യാതവാൻ ചക്ഷുഷാം

ഇത്ഥം തേനചിതം ഗണേശ! ചരിതം
നാസാ പ്രമീതാംബ മേ
മാ മാ മേതി സുതൌ വിലോക്യ ഹസതീ
പായാദപായാദ്രിമാ.

ഭാവം—ഗണപതി! എന്താണമ്മേ! നീ കരയുന്നതെന്തിനാണ്? സുബ്രഹ്മണ്യനെന്റെ ചെവി പിടിച്ചു തിരിയ്ക്കുന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യ എന്താണിത്? എന്റെ മുമ്പിൽ വന്നു കണ്ണുകളെള്ളി, ഗണേശ! ഇങ്ങിനെ ചെയ്തതു നന്നായില്ല. അമ്മേ! എന്റെ മക്കളെ, കുട്ടികളെ ഇങ്ങിനെയൊന്നും ചെയ്യരുതെ എന്നു പറഞ്ഞു നോക്കിച്ചിരിക്കുന്ന പാർവ്വതി ആപത്തു ശമിപ്പിക്കട്ടെ.

അമുംകകോളുവപുഷം ജടിലം ജലജാസനം
നമാമി നൌമി ധ്യായാമി സമംസോമം സഭാരതിം.

(സമം കാളുവപുഷം അം നമാമി. സോമം ജടിലം ഉം നൌമി. സഭാരതിം ജലജാസനം കം ധ്യായാമി. എന്നന്വയം. സമൻ=ശ്രീഭഗവതിയോടു കൂടിയവൻ, അൻ=വിഷ്ണു, സോമൻ=ഉമയോടുകൂടിയവൻ, ഉ=ശിവൻ, കൻ=ബ്രഹ്മാവ്.)

മുന്നംതളത്തിലിഹ ഞാൻ കടികൊണ്ടൊരാഖുതൊ-
ട്ടെന്നോമലന്നു നടയാളുടയാ കവാടം
ഇന്നെന്നുവാനൊരപരാധമതൊന്നു ചിന്തി-
ച്ചെന്നോമലിന്നു മുഖി വാതിലടച്ചുശേതേ.

(കവി, കുഞ്ചൻനമ്പ്യാരാണത്രെ.)

അത്യാസന്നാ വിനാശായ ദൂരസ്ഥാനഫലപ്രദാഃ
സേവ്യാ മദ്ധ്യമയാ വൃത്ത്യാ രാജവഹ്നിഗുരുസ്ത്രിയഃ.

ഭാവം—രാജാവ്, അഗ്നി, ഗുരു, സ്ത്രീ ഇവരോട് അധികമടുത്താൽ നാശമാണ് ഫലം. അടുക്കാതിരുന്നാൽ കാര്യം സാധിക്കില്ല. അതുകൊണ്ട് ഇടമട്ടിലാണിവരെ സേവിക്കേണ്ടത്.

212. പ്രഥമവയസി ദത്തം തോയമല്പം സ്മരന്തഃ
ശിരസി നിഹിതഭാരാ നാളികേരാ നരാണാം
സലിലമമൃതകല്പം ദദ്യുരാജീവനാന്തം
നഹി കൃതമുപകാരം സാധവോ വിസ്മരന്തി.

ഭാവം—ബാല്യത്തിൽ കൊടുത്ത വെള്ളത്തെ വിചാരിച്ചു തെങ്ങുകൾ ശിരസ്സിൽ ഭാരം ചുമന്നുകൊണ്ടു സ്വനാശകാലംവരെ മനുഷ്യർക്ക് അമൃതിനു തുല്യമായ ജലത്തെ കൊടുക്കുന്നു. സജ്ജനം ഉപകാരത്തെ മറക്കുകയില്ല.

സുമിത്രാനന്ദനാസക്ത മിമം രാജാനമീക്ഷ്യ വാ
അഥവാ മാം കൃശതനും ജലധേ! രോദിഷി സ്വയം.

ഭാവം—ഹേ സമുദ്രമേ! നീ സുമിത്രാനന്ദനാസക്തനായ (ലക്ഷ്മണപ്രിയൻ, എന്നും ബന്ധുക്കളെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിൽ താല്പര്യമുള്ളവൻ എന്നും അർത്ഥം) ഈ രാജാവിനെ കണ്ടിട്ടോ അല്ലെങ്കിൽ കൃശതനുവായ (ഉദരം കുറഞ്ഞവൻ എന്നും അഗസ്ത്യനെന്നും അർത്ഥം) എന്നെ കണ്ടിട്ടോ നിലവിളിക്കുന്നതു? (രാജാവിനെ ശ്രീരാമനെന്നു കരുതിട്ടോ, എന്നെ അഗസ്ത്യനെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടോ ആണോ നിലവിളിക്കുന്നത് എന്നു ചോദ്യം. ശ്രീരാമൻ മുമ്പെ സമുദ്രത്തെ ചിറകെട്ടി ഉപദ്രവിക്കയും അഗസ്ത്യൻ സമുദ്രത്തെ പാനം ചെയ്കയും ചെ

ച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. രാജാവിനെ ശ്രീരാമനോടും, തന്നെ അഗസ്ത്യനോടും സമുദ്രത്തിന്റെ ജലത്തെ കുടിച്ചതിനോടും ഉപമിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇത് ഒരു രാജാവും, ഉയരം കുറഞ്ഞവനായ ഒരു കവിയും സമുദ്രക്കരയിൽ നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ രാജാവിന്റെ ആവശ്യപ്രകാരം കവി സമുദ്രത്തെ വർണ്ണിച്ചതാണ്. കവി പരേതനായ വി. വറെഴുത്തിക്കസ്സാണ്.

214\. പ്രായേണ വൈയാകരണാഃപിശാചാഃ
പ്രയോഗമന്ത്രേണ നിവാരണീയാഃ
ഉൽപ്ലുത്യ ഖല്ലുകവചോപതന്തോ
നിവാരണീയാ ന തു ഗൌതമീയാഃ

ഭാവം—വൈയാകരണന്മാരാകുന്ന പിശാചങ്ങളെ പ്രയോഗമന്ത്രംകൊണ്ടു തടുക്കാം. കവികളുടെ പുറകെ ചാടിക്കേറാൻ വരുന്ന താർക്കികന്മാരെ തടുക്കുവാൻ ഒക്കുകയില്ല.

215\. ഉണ്ടായിപോലൊരുകുതൂഹലമിന്നലെമെ
മണ്ടുന്നപാമ്പിനൊടണഞ്ഞൊരിളംചകോരം
കണ്ടിട്ടുകൊത്തിരുധിരംനിറയെക്കുടിക്കെ—
'ക്കണ്ടേൻകറുത്തരുധിരാംബുനിലാവുപോലെ'

216\. നടവിടഗായകഗണികാ—
ജ്യൌതിഷമുഖകന്ദരാണി യദി ന സ്യുഃ
വൈയാകരണകിരാതാ—
ദപശബ്ദമൃഗാഃ ക്വ യാന്തി സന്ത്രസ്താഃ?

ഭാവം—വൈയാകരണന്മാരെന്ന കാട്ടാളന്മാരെ ഭയപ്പെട്ടോടുന്ന അപശബ്ദമൃഗങ്ങൾ വേഷക്കാർ, വിടന്മാർ, പാട്ടു

കർ, വേശ്യകൾ, ജോത്സ്യന്മാർ ഇവരൊക്കെ മൂഢന്മാരാകുന്ന ഉ
ടമകളില്ലെങ്കിൽ എവിടെക്കു പോകുന്നു?

കവിതാവനിതാചൈവസ്വയമേവാഗതാവരാ
ബലാദാകൃഷ്യമാണാചേൽസരസാവിരസാഭവേൽ.

ഭാവം — കവിതയും, വനിതയും തനിയെ വശമായാലേ നന്നായിരിക്കയുള്ളു. ബലാല്ക്കാരേണ വലിച്ചു കൊണ്ടുവന്നാൽ സരസവും വിരസമാകും.

218. പതിരതീവ ധനീ സുഭഗോ യുവാ
പരവിലാസവതീഷു പരാങ്മുഖഃ
ശിശുരലങ്കുരുതേ നിലയാങ്ഗണം
തദപി സാ യുവതീ രുദതീ കഥം?

ഭാവം — ഭർത്താവു ധനവാനും സുന്ദരനും യൗവനയുക്തനും അന്യസ്ത്രീകളെ കാമിക്കാത്തവനുമാണ്. കുട്ടി മിറ്റത്ത് കളിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും യുവതിയായ അവൾ, കരയുന്നു. കാരണമെന്തോ? (ഭർത്താവു സുഭഗനായതുകൊണ്ടാണ് കരയുന്നത്. സുഭഗൻ നല്ല നക്ഷത്രം (ദിവസം) നോക്കി വരുന്നവൻ.

219. പരിഫുല്ലകമലകാനന
പരിമളപരിരംഭപാവനഃ പവനഃ
ദയിതാരസി ശയിതാമപി
ദയിതാമഭിതാപയാംചക്രേ.

ഭാവം — വിടർന്ന താമരപ്പൂക്കളുടെ സുഗന്ധം ചേർന്ന ശുദ്ധമായ വായു, ഭർത്താവിന്റെ മാറിൽ കിടക്കുന്നവളാണെങ്കിലും ആ ഭാര്യയെ തപിപ്പിച്ചു (നേരം പുലർന്നതുകൊണ്ടാണ് താപമുണ്ടായത്.

220. ആഴക്കവാറടിയിലുള്ളതിലാശവെച്ചി
ട്ടേഴെട്ടിടങ്ങഴി ജലം വെറുതേകുടിച്ചു
കോഴപ്പുഴാധരിയെയൊന്നപ്പുണൎന്നുപോരാൻ
തോഴീജനങ്ങളെവൃഥാതൊഴുകേണ്ടിവന്നു.

ജനസ്ഥാനേ ഭ്രാന്തം കനകമൃഗതൃഷ്ണാന്ധിതധിയാ
വചോ വൈദേഹീതി പ്രതിപദമുദശ്രുപ്രലപിതം
കൃതാലങ്കാഭൎത്തുൎവ്വദനപരിപാടീഷു ഘടനാ
മയാപ്തം രാമത്വം കുശലവസുതാ നത്വധിഗതാ.

ജനസ്ഥാനം=ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലെ ഒരു ഭാഗം | ഇതു ഒ കൎമ്മം. കനകമൃഗതൃഷ്ണാന്ധിതധീ=പൊന്മാനെ ആഗ്രഹിച്ചു മോഹിച്ചുപോയ ബുദ്ധി + ധനമാകുന്ന മൃഗതൃഷ്ണയിൽ ഭ്രമിച്ച ബുദ്ധി. വൈദേഹി ഇതി വചഃ=സീത എന്ന വാക് + വല്ലതും തരണേ എന്ന യാചനാവാക്. ലങ്കാഭൎത്തൃ=രാവണന്റെ. അലംകാഭൎത്തൃ=ശ്രേഷ്ഠനായ യജമാനന്റെ) ഞാൻ കനകമൃഗതൃഷ്ണാന്ധിതധീയായിട്ടു ജനസ്ഥാനത്തിൽ ചുററിത്തിരിഞ്ഞു വൈദേഹി എന്നു കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചുംകൊണ്ടു പറഞ്ഞു കരഞ്ഞു. എന്നാൽ ലങ്കാഭൎത്താവിന്റെ വദനപരിപാടികളിൽ ഘടനാകൃതയായി. ഇങ്ങിനെ രാമത്വം എനിക്ക സിദ്ധിച്ചു. കുശലവസുത (സീതാ എന്നും, കുശലവും, ധനികത്വവും എന്നും അൎത്ഥം) എനിക്ക സിദ്ധിച്ചില്ല. (ഇത് ഒരു ദരിദ്രന്റെ ശ്ലോകമാണ്.)

222. വാഗ്മാധുൎയ്യാൽ സൎവ്വലോകപ്രിയത്വം
വാക്പാരുഷ്യാൽ സൎവ്വലോകാപ്രിയത്വം

കിംവാ ലോകേ കോകിലേനോപകാരഃ
കിംവാ ലോകേ ഗർദ്ദഭേനാപകാരഃ.

ഭാവം — വാക്ക നന്നായാൽ എല്ലാവരും സ്നേഹിക്കും. വാക്ക ചീത്തയായാൽ എല്ലാവരും വെറുക്കും. കുയിലിനെക്കൊണ്ട് എന്തുപകാരമാണ് ലോകത്തിനുള്ളത്? കഴുതയെക്കൊണ്ട് എന്താണപദ്രവം? (കുയിലിൻ്റെ ശബ്ദം നല്ലതാകയാൽ നാം സ്തുതിക്കുന്നു. കഴുതയെ വെറുക്കയും ചെയ്യുന്നു.)

പരാമൃശന്തോ ലിംഗാനി വ്യഭിചാരവിചാരകാഃ
താർക്കികാ യദി വിദ്വാംസോ വിടൈഃ കിമപരാ
(ദ്ധ്യതേ.

ഭാവം — ലിംഗപരാമർശവും വ്യഭിചാരവിചാരവും ചെയ്യുന്ന താർക്കികന്മാർ വിദ്വാന്മാരാണെങ്കിൽ, വിടന്മാർ എന്തുകൊണ്ടു വിദ്വാന്മാരല്ല?

കാകദൃഷ്ടിർബ്ബകധ്യാനം ശ്വാനനിദ്രാ തഥൈവ ച
അല്പാഹാരം ജീർണ്ണവസ്ത്രം ഏതദ്വിദ്യാർത്ഥിലക്ഷണം.

(കാകദൃഷ്ടി = ഒരേ വിഷയത്തിൽ മാത്രം വ്യാപരിക്കുന്ന കണ്ണ്. ബകധ്യാനം = ഏകാഗ്രചിന്തത. ശ്വാനനിദ്ര = അല്പമായ ഉറക്കം. അല്പാഹാരം = അല്പഭക്ഷണം. ജീർണ്ണവസ്ത്രം = പഴയ വസ്ത്രം. ഇതെല്ലാം വിദ്യാർത്ഥികളുടെ ലക്ഷണമാണത്രെ.

225. അല്ലോളംതവമന്ദഹാസനികടേ
കോലുംനിലാവുംകറു-
പ്പല്ലീനങ്ങനിലാവൊളംവെളുവെളുപ്പ-
ല്ലാസികേശാന്തികേ

കല്ലോലംകെട്ടതെന്നതോന്നുമാറില്ലം
പൂമെയ്യൊട്ടന്നോൾക്കഹോ
കല്പപ്പല്ലവകോമളംതവമനം
ചിന്തിക്കിലേണേക്ഷണേ.

പുരന്ദരഹരിദ്ദരീകുഹരഗർഭസുപ്തോത്ഥിത-
ന്നിശാകരകേസരീഗഗനകാനനം ഗാഹതേ
മയൂഖനഖരത്രുടത്തിമിരകുംഭികുംഭസ്ഥല-
സ്ഖലത്തരളതാരകാപടലകീർണ്ണമുക്താഫലഃ.

ഭാവം — കിഴക്കൻമലയാകുന്ന ഒരു ഗുഹയിൽനിന്നു ഉറക്കമുണർന്നെണീററ ചന്ദ്രനാകുന്ന സിംഹം ആകാശമാകുന്ന കാട്ടിൽ രശ്മികളാകുന്ന നഖങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഇരുട്ടാകുന്ന ഗജത്തിന്റെ മസ്തകം പിളർന്നു നക്ഷത്രങ്ങളാകുന്ന മുത്തുകളെ വിതറിക്കൊണ്ടു നടക്കുന്നു.

വദന്തു കതിചിദ്ബുധാഃ ഖചഛജേതിവർണ്ണപ്പടാഃ
ഘടഃ പട ഇതീതരേ പടു രടന്തു വാക്പാടവാൽ
വയം ബകുളമഞ്ജരീഗളദമന്ദമാധ്വീധുരീ-
ധുരീണപദരീതിഭിർഭണിതിഭിഃ പ്രമോദാമഹേ.

ഭാവം — ചിലർ (വൈയാകരണന്മാർ) ബലാൽക്കാരേണ ഖ ഛ ജ ര ഥ എന്ന അക്ഷരങ്ങളെ ഉരുവിടട്ടെ. മററു ചിലർ (താർക്കികന്മാർ) ഘടം പടം എന്നിങ്ങിനെ വാഗ്വ്യാപാരിയോടു കൂടെ പ്രസംഗിക്കട്ടെ. ഞങ്ങൾ ഇലഞ്ഞിപ്പൂക്കുലയിൽനിന്നൊഴുകുന്ന മകരന്ദത്തിന്റെ മാധുര്യത്തെ ജയിക്കുന്ന വാഗ്ധോരണികൊണ്ടു സന്തോഷിക്കുന്നു. (രസനിഷ്യന്ദികളായ കവിതകളിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു എന്നു സാരം.)

228. പത്മാകർത്തൃഗൃഹേസുഖംനിവസതി
പ്രേമ്ണാപരംലാളിതാ
ധൃതേ! സമ്പ്രതിബംഭ്രമീമിഭുവനേ
പശ്യാമിനോവിശ്രമം
കീർത്തേ! മാപരിതപ്യഥാമയിമുദാ
ത്യക്താപിതാംസവ്വ്ദാ
തൽപോഷേപരിതുഷ്യതിപ്രിയസഖി!
പ്രേയാംസ്തവായംനൃപഃ.

ഭാവം—(ശ്രീ, ധൃതി, കീർത്തി എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നു രാജഭാര്യമാരിൽവെച്ചു കീർത്തി ധൃതിയോടു പറയുന്നതാണിത്.) ഹേ ധൃതി! ശ്രീ, ഭർത്താവിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ സുഖമായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ലോകത്തിൽ ഇരിക്കപ്പൊറുതികൂടാതെ ചുററിത്തിരിയാറായി. (ധൃതി പറയുന്നു) ഹേ കീർത്തി വ്യസനിക്കണ്ട. ശ്രീയെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടും ഭർത്താവു നിന്നെ സന്തോഷിപ്പിക്കും. (ഒല്ലൂർ കുഞ്ഞുണ്ണിനമ്പൂതിരിപ്പാട് സാമൂതിരിരാജാവിനു സമർപ്പിച്ചതു്.)

229. ഹസ്തം വാഞ്ഛതി വാഹനം ഗണപതേർ-
ഭൂഷാഭുജംഗഃ ക്രുധാ
തം വാഹോപി ഷഡാനനസ്യ ഗിരിജാ-
വാഹോപി നാഗാനനം
ഗൌരീ ജഹ്നുസുതാമസൂയതി കലാ-
നാഥം ലലാടാനലോ
നിർവ്വിണ്ണസ്സ പപൌ കുടുംബകലഹാ-
ദ്ദീശോപി ഹാലാഹലം.

ഭാവം — ശരീരത്തിലണിഞ്ഞിട്ടുള്ള സർപ്പം ഗണപതിയുടെ വാഹനമായ മൂഷികനെ കൊല്ലുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ വാഹനം (മയിൽ) ആ പാമ്പിനെയും കൊല്ലുവാനിച്ഛിക്കുന്നു. പാർവ്വതിയുടെ വാഹനം (സിംഹം) ഗണപതിയെ ഹനിക്കാൻ നോക്കുന്നു. ഗൌരിക്കു ഗംഗയോടസൂയ. ഫാലാഗ്നിക്കും ചന്ദ്രക്കലയ്ക്കും സ്വരച്ചേർച്ചയില്ല. ഈ ദുഃഖങ്ങളും കണ്ടു സഹിക്കവയ്യാതായിട്ടാണ് ശിവൻ വിഷം കുടിച്ചത്.

230. നിങ്ങൾക്കായതകോമളാംഗകരികര—
പ്രായംതദ്വാമദേഹം
കേശശ്ചെമ്പകമൊട്ടുചേർന്നൊരുതരം
സൌരഭ്യമാലംബതേ
നാളംകീരനിരയോടുസന്നിഭമഹോ
ലോകനാമദ്ധ്യമര—
ശ്രീയില്ലന്നപഗീയതേകിമപരം
വാച്യംകിമംഗേശ്വരേ!

ഏകാ ഭാര്യാ പ്രകൃതിചപലാ ചഞ്ചലാ ച ദ്വിതീയാ
പുത്രോനംഗസ്ത്രിഭുവനജയീ മന്മഥോ ദുർന്നിവാരഃ
ഭോഗീ ശയ്യാ ശയനമുദധിർവ്വാഹനം പന്നഗാരിഃ
സ്മാരംസ്മാരം സ്വഗൃഹചരിതം ദാരുഭൂതോ മുരാരിഃ.

ഭാവം — ഒരു ഭാര്യ പ്രകൃത്യാ ചപല (സ്ഥിരതയില്ലാത്തവൾ = ശ്രീഭഗവതി)യാണ്. രണ്ടാമത്തേവൾ അചഞ്ചല (ഇളക്കമില്ലാത്തത് = ഭൂമി)യാണ്. പുത്രൻ മൂന്നു ലോകവും ജയിച്ചവനും, മന്മഥനും, (മനസ്സിനെ മഥിക്കുന്നവൻ) തടുക്കുവാൻ വ

ജ്ഞാതയവനം (പറഞ്ഞാൽ കേൾക്കാത്തവൻ) ആയ അനംഗ (ശരീരമില്ലാത്തവൻ)നാണ്. സർപ്പമാണ് കിടക്ക. സമുദ്രമാണ് വീട്. വാഹനം പന്നഗാരി(ഗരുഡൻ=തന്റെ കിടക്കയായ സർപ്പത്തെ കൊന്നുതിന്നുവാൻ തരംനോക്കുന്നവൻ)യാണ്. വിഷ്ണു ഈ വക തന്റെ ഗൃഹചരിത്രത്തെ ഓർത്തു കുറിച്ചിട്ട കുട്ടിപോലെ കിടക്കുന്നു. (മുരാരിയെന്ന മഹാകവി വിദ്യാഭ്യാസകാലത്ത് ഒരു ദിവസം അല്പം കിടന്നുറങ്ങിപ്പോയി. മററു ശിഷ്യന്മാർ ഗുരുസന്നിധിയിൽ പഠിപ്പാൻ ഹാജരായപ്പോൾ മുരാരിയെവിടെ എന്നു ഗുരു ചോദിച്ചു. തത്സമയം ശിഷ്യരിലൊരുത്തൻ "ശയ്യാഗതമുരാരി" എന്നു പറഞ്ഞു. ഗുരു ആ സമസ്യ മററുള്ളവരോടു പൂരിപ്പിക്കാനാജ്ഞാപിച്ചു. അവർ പൂരിപ്പിച്ചതൊന്നും തനിക്ക ബോധിക്കായ്കയാൽ ഒടുവിൽ മുരാരിയെ വരുത്തി പൂരിപ്പിക്കാൻ പറഞ്ഞതനുസരിച്ചു അദ്ദേഹം ഉണ്ടാക്കിയതാണത്രെ ഇത്)

സരോജകഡ്മളാഭ്യാം തേ സ്തനൌ നിർമ്മായ വേധസാ
തയോർവ്വികാസഭീത്യാ വാ മുഖം രാകേന്ദുനാ കൃതം.

ഭാവം — താമരമൊട്ടുകളെക്കൊണ്ടു നിന്റെ സ്തനങ്ങളെ സൃഷ്ടിച്ചശേഷം അവ വിടരാതിരിപ്പാനായിട്ടാണോ ബ്രഹ്മാവു പൂർണ്ണചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു മുഖത്തെ സൃഷ്ടിച്ചതു്.

233. പൃഥുകാർത്തസ്വരപാത്രം
ഭൂഷിതനിശ്ശേഷപരിജനം രാജൻ!
വിലസൽകരേണുഗഹനം
സമ്പ്രതി സമമാവയോർഭവനം.

ഭാവം—ഒരു ദരിദ്രൻ ഒരു രാജാവിനോടു പറയുന്നതാണിത്. ശ്ലേഷകൊണ്ടു രാജാവിന്റെ കൊട്ടാരവും തന്റെ വീടും തുല്യമാണെന്നു സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. പൃഥുകാർത്തസ്വരപാത്രം—വലുതെ സ്വർണ്ണപാത്രങ്ങളുള്ളത് എന്നും, കുട്ടികളുടെ ദീനസ്വരത്തോടുകൂടിയത് എന്നും അർത്ഥം. ഭൂഷിതനിശ്ശേഷപരിജനം—പരിജനങ്ങൾക്കുകൂടി ആഭരണങ്ങളണിയിച്ചിട്ടുള്ളത് എന്നും, ഭൂമിയിൽ (നിലത്തു) കിടക്കുന്ന പരിജനങ്ങളോടുകൂടിയത് എന്നും അർത്ഥം. വിലസത്കരേണുഗഹനം—പിടിയാനകളെക്കൊണ്ടു നടപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലാത്തത് എന്നും, പൊടി നിറഞ്ഞത് എന്നും അർത്ഥം.

തൈലാദ്രക്ഷ ജലാദ്രക്ഷ രക്ഷേച്ഛിഥിലബന്ധനാൽ
യാചകാത്സതതം രക്ഷ ഇതി രോദിതി പുസ്തകം.

ഭാവം—എണ്ണയിലും വെള്ളത്തിലും വീഴാതെയും കെട്ടഴിയാതെയും രക്ഷിക്കണേ. യാചിക്കുന്നവന്ന് ഒരിക്കലും കൊടുക്കരുതേ എന്നിങ്ങിനെ പുസ്തകം കരഞ്ഞു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ചിറകടിനിനദംകൊണ്ടംബരാന്തം മുഴക്കി-
പ്പരിചിനൊടരയന്നം പൊയ്കയാലിന്നുയർന്നും
സരസിജമധുവുണ്ണും ചഞ്ചരീകക്കിടാങ്ങൾ-
ക്കൊരു ദിനമൊരു നേരം ചെന്നുപോരാൻ പ്രയാസം.

പ്രശ്നവാദീ ഹ്രതശ്ചേറ്റീ കിമകഃ സ്തംഭകൂലകഃ (മാഃ
പ്രേഷകഃ പ്രേഷകോ ബാണസ്സർവ്വേതേ സചിവാധ

ഭാവം—പ്രശ്നവാദി (ഒന്നു ചെയ്യാൻ പറഞ്ഞാൽ അതും ചെയ്യുകൽ ശരിയാവുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല എന്നും, ..വിടെ ഇപ്പോൾ ആ ആളുണ്ടായില്ലെന്നും മറ്റും പ്രശ്നം പറയുന്നവൻ;

ളുത (യജമാനനോട് ഇങ്ങിനെ പോരാ, അങ്ങിനെ വേണം എന്നും മററും ശാസിക്കുന്നവൻ) മൈത്രി (എന്തു പറഞ്ഞാലും സമാധാനമായി ഒന്നും മിണ്ടാത്തവൻ) കിങ്കരൻ (ഞാൻ യ നിയ്യങ്ങിനെ പോകം എന്നും മററും ചോദിക്കുന്നവൻ) സ്വം ബലഗൻ (വഴക്കുവരാൻ പോയാൽ ആ ഇന്നിന്റെയും മറെറ ഇന്നിന്റെയും ഒരുവശം പിടിച്ചു തുണയായി നില്ക്കുന്നവൻ) ഉപേക്ഷകൻ (ഒരു കാര്യത്തിനു പോവാൻ പറഞ്ഞാൽ അതിനു മറെറാരാളെ പറഞ്ഞയക്കുന്നവൻ) ബാണൻ (കാര്യം പറഞ്ഞുകഴിയുന്നതിനു മുമ്പെ ചാടി ഓടുന്നവൻ) ഇവരെഴുപേരും ഒന്നിനും അയയ്ക്കാൻ കൊള്ളരുതാത്തവരാണ്.

37. പുത്രസ്ത്വേവ പിതരി കന്യകേത്വേവ മാതരി
ഗർഭപ്രശ്നേഷു കഥയൻ ദൈവജ്ഞോ വിജയീഭവേൽ.

ഭാവം — ഗർഭസ്ഥതികൾ (പ്രസവിക്കുന്ന കുട്ടി ആണോ പെണ്ണോ എന്നു ചോദ്യം വന്നാൽ) അച്ഛനോട് ആൺകുട്ടിയാണെന്നും, അമ്മയോട് പെൺകുട്ടിയാണെന്നും പറയുന്ന ജ്യോത്സ്യൻ ജയിക്കും.

വൃദ്ധയോഷാപൃഥുകതരുണീലോപതാധിന്ദുജൈച്ചൈ-
സ്സർവ്വാനാര്യൈഃ പതിഭിരനിശം ക്രീഡയന്ത്യർത്ഥകാമാഃ
ബാലോദ്യാനേ സകലപുരുഷാ വല്ലഭാര്യൈഃ പ്രദാതും
ചിത്രം വസ്ത്രം ശ്രവണകുതുകം വർത്തതേ കേരളേഷു.

ഭാവം — കുട്ടികളെല്ലാം തുപ്പുവിളിച്ചു വില്ലു കൊട്ടുന്നു. സ്ത്രീകൾ ധനം കൊതിച്ചു ഭർത്താക്കന്മാരൊന്നിച്ചു വിഹരിക്കുന്നു. പുരുഷന്മാർ ഭാര്യമാർക്ക് വിചിത്രവസ്ത്രങ്ങൾ കൊടുപ്പാനായി (പണമന്വേഷിച്ചു) ചുററിത്തിരിയുന്നു. കേരളത്തിലെ ഓണക്കാലം വളരെ നേരമ്പോക്കുള്ളതാണ്. (ഉദ്ദണ്ഡൻ)

239. അംഭോജം കലയൻ സത്ക്ഷ്മാവനേ
സാഹിത്യരീത്യാം ദൃശോ-
ർമ്മാന്ധാതാരമപാരസമ്പദി മഹൽ-
ഭാവേ യശോരാശിഷു
സർവ്വജ്ഞത്വഗുണേ തഥാധൃതിഗുണേ
കിഞ്ചോപേന്ദ്രോ മതി-
പ്രാഗത്ഭ്യേ പ്രതിഭാതി വഞ്ചിനൃപതിഃ
പാകാഹിതപ്രാഭവഃ.

ഭാവം—വഞ്ചിരാജാവ് രക്ഷാകർമ്മത്തിൽ വിഷ്ണുവിനോടും, സാഹിത്യത്തിൽ ഭോജരാജാവിനോടും, നേത്രങ്ങളിൽ താമരപ്പൂവിനോടും, സമ്പത്തിൽ ലക്ഷ്മിയോടും, മഹത്ഭാവത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിനോടും, യശസ്സിൽ മാന്ധാതാവിനോടും, സർവ്വജ്ഞത്വത്തിൽ ശിവനോടും, ധൈര്യത്തിൽ പർവ്വതത്തിനോടും, ബുദ്ധിവൈഭവത്തിൽ അനന്തനോടും ഐക്യം വഹിച്ചു വിലസിക്കുന്നു. (അംഭോജം എന്നതു് അം, ഭോജം അംഭോജം എന്നും, മാന്ധാതാരം എന്നതു മാം, ധാതാരം, മാന്ധാതാരം എന്നും, ഉപേന്ദ്രഃ എന്നതു് ഉഃ, അപേന്ദ്രഃ, ഉപേന്ദ്രഃ, എന്നും പദച്ഛേദം ചെയ്തു വ്യാഖ്യാനിക്കണം.)

240. ജലനിധിയിലിറങ്ങിച്ചെന്നമുങ്ങുന്നിതല്ലോ
പലതരമതുവിചാരപ്പേടിയാകുന്നതാരും
ചിലർതിരകളിൽ കളിച്ചും ചെന്നുപോന്നതി
(രിന്നും
തിരകൾതരമറിഞ്ഞാലില്ലതിന്നപ്രയാസം.

241. തദംഗസംഗോദ്ഭവജാതവിക്രിയം
വപുസ്ത്വദീയം ന തഥാ ദുനോതി മാം
വിമർദ്ദമേവം വിദധാനയാനയാ
ന ചുംബിതോയം ഭവതോധരോ യഥാ.

ഭാവം — അവളുടെ സംഗമംകൊണ്ടു വികൃതമായ അങ്ങയുടെ ശരീരം എന്നെ അധികം ദുഃഖിപ്പിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ ഇപ്രകാരം അങ്ങയെ മർദ്ദിച്ച ഇവൾ അങ്ങയുടെ അധരങ്ങളിൽ ചുംബിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ എന്നുള്ളതാണെന്നെ അത്യന്തം ദുഃഖിപ്പിക്കുന്നത്. (അന്യസ്ത്രീഗമനം ചെയ്തു വന്ന ഭർത്താവിനോടു ഭാര്യ പറയുന്നതാണിത്. താംബൂലചർവ്വണംകൊണ്ടുള്ള ചുവപ്പു അധരത്തിൽനിന്നു മാഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ടു അവൾ ഭവാനെ ചുംബിച്ചിട്ടില്ലെന്നും അതുകൊണ്ടു അങ്ങയ്ക്കവളിലുള്ള പ്രേമം അവൾക്കങ്ങയിലില്ലെന്നും വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു എന്നു സാരം)

ദാരിദ്ര്യം വിഷം പത്ഥ്യമധർമ്മോ ധർമ്മ ഏവ ച
അനുകൂലേ ജഗന്നാഥേ വിപരീതേ വിപര്യയഃ.

ഭാവം — ഈശ്വരാനുകൂല്യമുണ്ടെങ്കിൽ ദാരിദ്ര്യം ധനവും വിഷം പത്ഥ്യവും, അധർമ്മം ധർമ്മവുമായിത്തീരും. ഈശ്വരൻ വിപരീതനാണെങ്കിൽ എല്ലാം വിപരീതംതന്നെ. (എട്ടു വീട്ടിൽ പിള്ളമാരുടെ ആവശ്യപ്രകാരം നമ്പി, വിഷം കലക്കിയ തീർത്ഥജലം ഉള്ളംകയ്യിലൊഴിച്ചുകൊടുത്തപ്പോൾ തിരുവനന്തപുരം മാർത്താണ്ഡവർമ്മ യുവരാജാവു ചൊല്ലിയതാണത്രെ ഇത്.)

243. അന്തർനീലസ്തിലേമുഖമാനധിപദയുഗളീ-
പൃഷ്ഠമലംബമാനാ-
നാകീർണ്ണാകീർണ്ണ കേശാൻവളകിളവി
മഹാവേശ്മനഃ സഞ്ചരന്തീ

സൌധം കൈലാസശൃംഗൽക്കടകതടലസൽ-
കാളമേഘാന്തരോദ്യ-
ദ്വിദ്യുല്ലീലാം ദധാനം പരിഹരതി മനോ-
ധൈൎയ്യമാലോകഭാജാം.

ഭാവം—കഴുത്തുനിന്ന് അടിവരെ എത്തുന്ന തലമുടി വേർപെടുത്തുകൊണ്ടു ഉയൎന്ന മാളികയുടെ വരാന്തയിൽ നില്ക്കുന്ന ഇവൾ കൈലാസപൎവ്വതത്തിന്റെ കടകത്തിങ്കൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന കാളമേഘത്തിൽ കാണുന്ന മിന്നൽപിണരിന്റെ കാന്തിയെ ധരിച്ചുകൊണ്ടു കാണുന്നവരുടെ മനോധൈൎയ്യത്തെ അപഹരിക്കുന്നു. (കൊടുങ്ങല്ലൂർ വിദ്വാനിളയതമ്പുരാൻ)

സതിപ്രദീപേ സത്യഗ്നൌ സത്സു താരാമണീന്ദുഷു
വിനാ മേ മൃഗശാബാക്ഷ്യാ തമോഭൂതമിദം ജഗൽ.

ഭാവം—വിളക്കും, തീയ്യും, നക്ഷത്രങ്ങളും, ചന്ദ്രനും ഉണ്ടായാലും ശരി അവളെ കാണാതിരിക്കയാൽ ലോകം ഇരുട്ടടഞ്ഞതായിട്ടാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്.

245. അറപോളമിന്ദുധനമുള്ളതുവീണ്ടുകൊണ്ടാ-
ലണോകളഞ്ഞിടപ്പൂരമെന്നെങ്കിലുംകേറാ
ഏവർക്കുമെണ്ണുകിഴിയിട്ടുപിഴിഞ്ഞെടുത്താൽ
കല്പത്തിലല്പമകളേ യാതകാംക്ഷ പിന്നെ.
(ഒരു വേശ്യയുടെ മാതാവു മകളോടു പറയുന്നതാണിതു്)

---

246. കാ കാളീ കാ മധുരാ
കാ ശീതലവാഹിനീ ഗംഗ

കം സംജഘാന കൃഷ്ണഃ
കം ബലവന്തം ന ബാധതേ ശീതം.

കാ കാളീ? =(കറുത്തതേത്) എന്നു ചോദ്യം. കാകാളീ (= കാക്കകളും) എന്നു സമാധാനം. കാ മധുരാ? =(മധുരമായതേത്) എന്നു ചോദ്യം. കാമധുരാ (കാകളി) എന്നു സമാധാനം. കാ ശീതലവാഹിനി ഗംഗാ? =(ശീതളമായ ഒഴുക്കുള്ള നദിയേത്) എന്നു ചോദ്യം. കാശീതലവാഹിനിഗംഗാ (കാശിയിലൊഴുകുന്ന ഗംഗ) എന്നു സമാധാനം. കം സംജഘാന കൃഷ്ണഃ—(കൃഷ്ണനാരെക്കൊന്നു) എന്നു ചോദ്യം. കംസംജഘാന കൃഷ്ണഃ (കൃഷ്ണൻ കംസനെക്കൊന്നു) എന്നു സമാധാനം. കം ബലവന്തം ന ബാധതേ ശീതം? (ഏതൊരു ബലവാനെയാണ് തണുപ്പു ബാധിക്കാത്തതു്) എന്നു ചോദ്യം. കംബലവന്തം ന ബാധതേ ശീതം (കമ്പിളി പുതച്ചവനെ തണുപ്പു ബാധിക്കുന്നില്ല) എന്നു സമാധാനം.

ഉല്ലസ്യാനിശ്ശ്രാമത്തുരഗഖുരകുട്ടാഗ്രദലിത-
ക്ഷ്മാപൃഷ്ഠീപാളീചുളുകിതചതുസ്സിന്ധുസലിലഃ
ഛടാക്രമ്യത്രൂട്യൽപ്രതിഭടവധൂടീപരിവൃതഃ
പ്രതസ്ഥേഫകാന്താന്തകകകുഭിവാർത്താസമജനി.

ഭാവം — കുതിരകളുടെ കുളമ്പുകൊണ്ടു തകർന്ന ഭൂഭാഗങ്ങളിൽനിന്നു പൊങ്ങിയ പൊടികൊണ്ടു നാലു സമുദ്രവും വറ്റിച്ചു ശത്രുക്കളുടെ മാർഗ്ഗത്തെ വലിയതായി പിടിച്ചടക്കം കാരി കൊണ്ടു ഒരു ഇലക്കൻ (ടിപ്പു) തെക്കൻദിക്കിലേക്കു പുറപ്പെട്ടിരുന്നു എന്നു ഒരു വർത്തമാനം കേൾപ്പുമാനു്. (ഒരു നമ്പൂരി തിരുവനന്തപുരം മഹാരാജാവിനെഴുതിയതാണിതു്. തെക്കൻദിക്ക് എന്നതിനു കാലന്റെ ദിക്ക് എന്നുകൂടി അർത്ഥം വിവക്ഷിച്ചിരിക്കയാൽ അവൻ ചാവാനടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നുകൂടി ഇതിൽനിന്നു ധ്വനിക്കുന്നുണ്ട്.)

248. പലിതാനി ശശാങ്കരോചിഷാം
ശകലാനീതി വിതൎക്കയാമഹേ
അത ഏവ വിതേനിരേതരാം
സുദൃശാം ലോചനപത്രമീലനം.

ഭാവം—നരകൾ ചന്ദ്രരശ്മിയുടെ ശകലങ്ങളാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ ഇവ സുന്ദരികളുടെ നേത്രങ്ങളാകുന്ന താമരപ്പൂക്കളെ കൂമ്പിക്കുന്നത്. (ഇതിൽ പൂൎവ്വാൎദ്ധം രാജരാജാവിന്റേയും, ഉത്തരാൎദ്ധം കാളിദാസന്റേയുമാണത്രെ.)

249. ദാനേ തു മണ്ഡനസംഗരേ രണകൃതാം
സൽക്കാരമാതന്വതീ
വാസോദായി ജഘനസ്യ പീനകുചയോ-
ൎഹാരം ശ്രുതോഃ കുണ്ഡലം
ബിംബോഷ്ഠസ്യ തു വീടികാം ശ്രമവതോ-
ൎദ്ദോഷ്ണോൎജ്ജ്വലൽകങ്കണം
പശ്ചാല്ലംബിനി കേശപാശനിചയേ
യുക്തോ ഹി ബന്ധഃകൃതഃ.

ഭാവം—ഒരുവൾ മദനയുദ്ധം കഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം യുദ്ധത്തിന്ന സഹായിച്ചവൎക്ക സമ്മാനം കൊടുക്കുന്നു. ജഘനപ്രദേശത്തിന്ന വസ്ത്രം സമ്മാനിച്ചു. തടിച്ച മുലകൾക്ക മുത്തുമാല കൊടുത്തു. കാതുകൾക്ക കുണ്ഡലവും ദാനം ചെയ്തു. അധരത്തിന്ന വെററില ചുരുളും, വേലയെടുത്തു തളൎന്ന കൈകൾക്ക വളകളും സൽക്കരിച്ചു. പിന്നിൽനിന്ന തലമുടിയെ പിടിച്ചു ബന്ധിക്കയും ചെയ്തു. ഇതു യുക്തംതന്നെ.

മുഗ്ദ്ധാസനാസ്ത്രീകൾ വിളങ്ങും ചെഞ്ചുണ്ടലാചനേ
തവളൂറതകളെകൊണ്ടുചെന്നംതാള്ളൂന്നുവെന്നു.

(വിജ്ഞകസ്ത്രോകം)

---

251. ശരണം കരവാണി ശൎമ്മദം തേ
ചരണം വാണി! ചരാചരോപജീവ്യം
കരുണാമസൃണൈഃ കടാക്ഷപാതൈഃ
കുരു മാമംബ! കൃതാൎത്ഥസാൎത്ഥവാഹം.

---

252. ചഞ്ചൽകണ്ഠലിമണ്ഡലാസ്യജമഹൽ-
പ്രോദ്ദീപ്തഫാലാനല-
ജ്വാലാതപ്തവിശാലവീശവിഗളൽ-
പീയൂഷധാരാശതൈഃ
സപ്രാണന്തു ത്വര ചൎമ്മവസനം
ദൃഷ്ട്വാതിഭീതേര്യ്യതേ
മാഭൈഷീരിതിഭാഷിതം വിജയതേ
ചണ്ഡീപതേസ്താണ്ഡവേ.

ഭാവം—തുടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പാമ്പുകളുടെ ഫീൽകാരത്താൽ ജ്വലിച്ചതായ ഫാലാഗ്നിജ്വാലയിലുരുകിയ ചന്ദ്രകലയിൽ നിന്നൊഴുകുന്ന അമൃതധാരകൊണ്ടു ജീവിച്ച പുള്ളിപ്പുലിത്തോലു കണ്ടു പേടിച്ചു കാളയോടു 'പേടിക്കേണ്ട' എന്നു നൃത്തസമയം ശിവനരുളിച്ചെയ്ത വാക്കു വിജയിക്കുന്നു.

253. അഞ്ചിതായതദൃഗഞ്ചലേന യ-
ശ്ചാരുചോരയതി ഗോപികാമനഃ

ഏഷ ഘോഷനവനീതമോഷകോ
മോമുഷീതു മമ ശേമുഷീമലം.

ഭാവം:— മനോഹരമായ നിന്റെ കടാക്ഷംകൊണ്ടു ഗോപസ്ത്രീകളുടെ മനസ്സ് അപഹരിച്ചവനായ അമ്പാടിയിലെ നവനീതചോരൻ എന്റെ മനോദോഷങ്ങളേയും മോഷണം ചെയ്യട്ടെ.

265. അയോധ്യേതി പ്രഥിതഃ പൃഥിവ്യാ-
മാസീദസൌഭാഗ്യവതാം വരിഷ്ഠഃ
യദ്വിപ്രയോഗഃ സുരതോത്സുകാനാം
സന്താപഹേതുർവനിതാജനാനാം.

(തൃപ്പൂണിത്തുറെ വെച്ചു കീഴാറ്റൂർ ഭട്ടതിരി, തന്നെക്കുറിച്ചു ഒരു ശ്ലോകമുണ്ടാക്കുവാൻ ഏതാനും ചില നമ്പൂതിരിമാർ ആവശ്യപ്പെട്ടപ്രകാരം ഉണ്ടാക്കിയതാണിത്) അയോധ്യ (കീഴാറ്റൂർ) എന്ന പ്രസിദ്ധനായ ഭട്ടതിരി ഭാഗ്യവാനാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിയോഗം സുരതോത്സുകകളായ സ്ത്രീകൾക്കു വ്യസനമുണ്ടാക്കുന്നതാണ് എന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിനു അർത്ഥം പറയാം:— 'ആസീദസൌഭാഗ്യവതാം' എന്ന ദിക്കിൽ ആസീത് അസൌഭാഗ്യവതാം എന്നു പദച്ഛേദം ചെയ്താൽ ഇദ്ദേഹം വിരൂപനാകുന്നു എന്നും, 'യദ്വിപ്രയോഗഃ' എന്നതിനു ഈ വിപ്രനോടുള്ള ചേർച്ച എന്നും അർത്ഥം കിട്ടുന്നതാകയാൽ വിരൂപനായ ഈ ബ്രാഹ്മണനോടു ചേരുന്നതു സ്ത്രീകൾക്കു വ്യസനഹേതുകമാണെന്നു സാരം സിദ്ധിക്കും.

ഇന്നിനനാളെയിനി നാളെയിവർക്കനാമോ-
ട്ടെണ്ണാത്തുകേണനെയെന്നു നിനച്ചിരുന്നോൻ

എന്നിൽ ദയാവുപലജാതിയുമില്ലപാൎത്താൽ
വെച്ചിങ്ങുവാഴു മനമേ! കനാവുംകെടാതെ.

ശ്രൂയതേ നീലകണ്ഠോക്തി രാജഹംസശ്ചരാജതേ
കഃകാലഇതിനോജാനേ വാൎഷികശ്ശാരദോപിവാ.

ഭാവം — നീലകണ്ഠന്റെ (മയിലിന്റെ എന്നും, നീലകണ്ഠശാസ്ത്രിയുടെ എന്നും അൎത്ഥം) ശബ്ദം കേൾക്കാനുണ്ട്. രാജഹംസൻ (അരയന്നമെന്നും, രാജശ്രേഷ്ഠനെന്നും അൎത്ഥം) ശോഭിക്കുന്നതുമുണ്ട്. വൎഷകാലമോ, ശരൽക്കാലമോ (ചീത്ത സമയമോ (നല്ല സമയമോ) എന്നെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ (അമ്പലപ്പുഴ രാജാവിനെ കാണ്മാൻ വന്ന ഒരു വിദ്വാൻ അവിടെ താമസിച്ചിരുന്ന മേപ്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിയോടു "രാജാവിനെ കാണ്മാൻ ഇപ്പോൾ നല്ല സമയമാണോ" എന്നു ചോദിച്ചതിനു ഭട്ടതിരി പറഞ്ഞ മറുപടിയാണിതു്. ആ സമയം നീലകണ്ഠനെന്ന ഒരു ശാസ്ത്രി രാജാവിനെ പുരാണം വായിച്ചു കേൾപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

257. യത്താദ്യാഹുഃ കുമാരപ്രതിമമിതിബുധാ
നൈകധാതത്ത്രിവൎണ്ണൈ-
രത്ര്യൎണ്ണൈസ്സുമണൈസ്സൂരപിസമുചിതയാ-
ലോചനീയംസരണ്യാ
വഞ്ചീശക്ഷ്മാന്തിഭൃതിഭൃതിരിഹപചിതേ-
നാപമാനോനതേമീ
യൽക്കായസൈന്യകലസ്ത്രോസ്സ ദിശതുസുചിരാ-
യുഷ്മത്താംപരമനാളഃ.

ഭാവം—ഹേ ഖഞ്ജിരാജാവേ! വിദ്വാന്മാർ അങ്ങയെ കലാനസഭ്രശേഖരനെന്നു പറയുന്നുണ്ട്. അതു ഓരോ അക്ഷരമായും വിള്ളംകൂടിയും ഉചിതമായ ഒരു കാര്യത്തെ ആലോചിക്കേണ്ടതാണ്. കണ്ഠംകൊണ്ടു ശ്രുതിയോടും, ഐശ്വര്യംകൊണ്ടു മഹാലക്ഷ്മിയോടും, കാന്തികൊണ്ടു അഗ്നിയോടും (കംശ്രുതി, മാഹാലക്ഷ്മി, കംഅഗ്നി) പ്രതാപംകൊണ്ടു സുബ്രഹ്മണ്യനോടും സമനാകുന്നു. ഈ അവസ്ഥ ആരാഞ്ഞാൽ അങ്ങു ആര്? ആ പരമാനന്ദചാരി അങ്ങു ദീർഘായുസ്സുകൂടി ഭവിക്ക.

253. ചിത്തഭ്രവിത്തഭ്രമത്തഭ്രപാലകോ—
പാസനാപാസനാ യാസനാമേനാപ്യം
സാധിതാസാധിതാസാധുതാസാധുതാ
കിംതയാചിന്തയാചിന്തയാമശിവം.

ഭാവം—കാമം, ധനം, ബുദ്ധി ഇതുകളാൽ മത്തനായ രാജാവിനെ സേവിപ്പാനായി വിചാരിച്ചു പ്രയത്നം ചെയ്കയാൽ അധികിളയായി. (സാ, അധിതാ, സാധിതാ) സന്മാർഗ്ഗനിഷ്ഠയും നഷ്ടമായി (സാ, സാധുതാ, ധുതാ) ആ ചിന്തകൊണ്ടു കാര്യമില്ല. ഞാൻ ശിവനെ സേവിപ്പാൻതന്നെ തീർച്ചയാക്കി.

നാഥഭ്രസേധമാനം ഭയരതിഭയാൽ ഭ്രാന്തനായനാ—
ഗഭ്ദ്രാരോദ്ദാമഭ്രമഭൃളികംബോദകരടിനഃ
പ്യാരൂഢതാഘോരഭവതിപരലോകംഗതവതോ
ഘരഭ്രേഭോദശിവ! ശിവ! ശിവാനാംകളകളഃ.

ഭാവം—സിംഹത്തിന്റെ കഥ കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കും ഗജങ്ങളുടെ മസ്തകത്തിനുള്ളിലുള്ള മുത്തുകൾ ചിന്നിച്ചിതറിക്കിടക്കുന്ന ആ മൃഗരാജന്റെ വാസസ്ഥാനത്തു കുറുക്കന്മാർ ലഹള കൂട്ടിത്തുടങ്ങി. പണ്ടിവിടെ മതഗജങ്ങൾകൂടി പേടിച്ചൊ

ന്നിരുന്നു. (പെരുമ്പടപ്പിലാൻ നമ്പൂതിരിപ്പാട്ടു ശങ്കരൻ സാമൂതിരിപ്പാട്ടിലെ മരണശേഷം ഒരിക്കൽ സാമൂതിരിക്കോവിലകത്തു ചെന്നു. അപ്പോൾ അവിടെ ഒരു മുല്ലക്കൽ ഇരുന്നതി ന്റെ വലതുഭാഗത്തിരുന്നു. ദേവേശനു ഉള്ള സ്ത്രീയേയും, അതിന്റെ പ്രതിമയേയും ഇരുത്തി ഇഷ്ട സിദ്ധിക്കുന്ന സമ്പ്രദായ ത്തെയാണ് മുല്ലക്കൽ ഇരുത്തുക എന്നു പറയുന്നതു്. അന്നത്തെ കോലാഹലം കണ്ടു നമ്പൂതിരിപ്പാടുണ്ടാക്കിയ ശ്ലോകമാണിതു്. ശങ്കരൻസാമൂതിരിപ്പാട്ടുണ്ടായിരുന്ന കാലത്തു ഇങ്ങനെ ചാമര്യോത്സവം ഇവിടെയുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു സാരം.)

260. ഉപ്പിൽപ്രതിഷ്ഠിച്ചൊരു തേവരാകു-
ന്നാളൊരുമുത്സവത്തേപ്പിന്നെക്കം
അല്ലല്ലതിഷ്ഠിൽ ചുടുവോളമെന്നോ
ചൊല്ലുന്നവല്ലാസ്ഥപിന്നത്തുപായി.

---

261. മുഖസ്ഥദാരം കതിചിത്സമാശ്രയ-
ന്ത്യുരസ്ഥദാരം ച തഥൈവ ചാപരേ
ശിരസ്ഥദാരാദപരേ ന ശങ്കരാൽ
ഹരിസ്ഥസിദ്ധൈശ്വര്യമാശ്രയാമഹേ.

സാരം— ചിലർ ഇഷ്ടസിദ്ധിക്കായി മുഖത്തു ഭാര്യയെ വെച്ചിരിക്കുന്നവനെ (ബ്രഹ്മാവിനെ) സേവിക്കുന്നു. മറ്റു ചിലർ ഭാര്യയെ മാറിലേറ്റിയിരുത്തിയിട്ടുള്ളവനെ (വിഷ്ണുവിനെ) ആശ്രയിക്കുന്നു. ഞാൻ ഭാര്യയെ തലയിലേറ്റിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന ശങ്കരനെ ഒഴിച്ചു മറ്റാരേയും സേവിക്കുന്നില്ല (ശിരസ്ഥദാരൻ ഭാര്യയെ തലയിലേറ്റിയിരിക്കുന്നവൻ എന്നും, ശിരസ്സുമാത്രമായ് എന്ന ഉദ്യാനം ഭരിക്കുന്ന ആൾ എന്നും അർത്ഥം. ഇതു കുറച്ചു

കയ്യെന്നുതിരിപ്പാറ്റ ശങ്കരമേനോൻ ശിരസ്സുമാല്യ അയച്ചതാണ്.)

262. നക്തമാഖുലിഖിതസ്തനമാരാ-
മന്യഥാപതിരമന്യതചേന്നാം
കിംവദേസഖി!ഗണേശചതുൎത്ഥി
ചന്ദ്രദർശനഫലം ഫലിതമേതൽ.

ഭാവം—(ഭർത്തൃസംസർഗ്ഗംകൊണ്ടു സ്തനങ്ങളിൽപ്പറ്റിയ നഖക്ഷതങ്ങളെ മറയ്ക്കുവാനായി ഭർത്താവു കേൾക്കത്തക്കവണ്ണം അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടില്ലെന്നു നടിച്ചുകൊണ്ടു ഒരു നായിക സഖിയോടു പറയുന്നതാണിത്.) രാത്രി എലി കരണ്ടു എന്റെ സ്തനങ്ങളെ കണ്ടിട്ടു ഭർത്താവു മറ്റൊരുവിധം ശങ്കിച്ചുവെങ്കിൽ ഹേ സഖി! ഞാനെന്തു പറയും? ഇതു വിനായകചതുൎത്ഥിദിവസം ചന്ദ്രനെ കണ്ടതിന്റെ ഫലമാണ്.

മൎക്കടസ്യസുരാപാനം മദ്ധ്യേ വൃശ്ചികദംശനം
തന്മദ്ധ്യേഭൂതസഞ്ചാരോയദ്വാതദ്വാഭവിഷ്യതി

(അൎത്ഥം സ്പഷ്ടം)

ഏകപത്രോദ്വിപത്രോവാ ത്രിപത്രഃപ്രാണസങ്കടം
മഹാശാഖോമഹാവൃക്ഷോലോകം ഭസ്മീകരിഷ്യതി.

(ഇതു ഇല കിളുൎപ്പോൾ കരുകൻ അതിനെപ്പററി വിചാരിച്ചതാണ്. അൎത്ഥം സ്പഷ്ടം.)

265. ശീവേലിക്കു പുറപ്പെടേണമധുനാ
ദേവീസമാഹന്ത്യതാം
ഇവിടുന്നുവാരവാൻമതെന്നൊ
കണ്ടീലകിംകാരണം

ലംഘിച്ചാലടിയന്തിരം പിഴവരാം
മാതംഗമാനീയതാം
നേരംവൈകിസഹസ്രരശ്മിനാമസോ
മദ്ധ്യംസമാലംബതേ.

കൈലാസസ്യപ്രഥമശിഖരേവേണുസംമൂർച്ഛനാഭിഃ
ശ്രുത്വാകീർത്തിംവിബുധരമണീഗീയമാനാംത്വദീയാം
സ്രസ്താപാംഗാഃസരസബിസിനീകാണ്ഡസംചാ
(രിശൃംഗാഃ
ദിങ്മാതംഗാഃശ്രവണപുളിനേഹസ്തമാവർജ്ജയന്തി.

അർത്ഥം — കൈലാസത്തിന്റെ ഉയർന്ന കൊടുമുടിയിൽ ദേവസ്ത്രീകൾ അങ്ങയുടെ കീർത്തി, ഓടക്കുഴലൂതി പുകഴ്ത്തുമ്പോൾ താമരവളയം മുറിയ കൊമ്പുകളോടുകൂടിയ ദിഗ്ഗജങ്ങൾ സന്തോഷംനിമിത്തം അല്പം കണ്ണു ചിമ്മി ചെവിയിൽ തുമ്പിക്കച്ചിട്ടു നില്ക്കുന്നു.

267. ലോകത്രാണായ നാരായണമൃതകരുണാ-
ശാലിനംവീക്ഷ്യവഞ്ചി-
ക്ഷ്മാപതേഃനാവതീർണ്ണംവിമലകമലയാ
ശ്രുതലേവാസമാനം
വീണാപാണിർമ്മുനീന്ദ്രഃസത്തുകരുകരാ
ദ്രേത്യകല്യാണകൃഷ്ണ-
വ്യാജനസ്വാമിസേവാംകമഗതമഹതി-
മഞ്ജുനാദൈഃകരോതി.

ഭാവം — ലോകരക്ഷയ്ക്കു വഞ്ചിരാജാവായി അവതരിച്ച ശ്രീനാരായണസ്വാമിയെ കണ്ടിട്ടു വീണാപാണിയായ നാരദൻ സന്തോഷത്തോടുകൂടി കല്യാണകൃഷ്ണഭാഗവതരായി തീൎന്നിട്ടു തന്റെ കയ്യിലുള്ള മഹതി എന്ന വീണകൊണ്ടു സ്വാമിസേവ ചെയ്യുന്നു (കിരാലൂർ കേശവൻനമ്പ്യാർ ആയില്യംരാജാവിനെ സങ്കല്പിച്ചത്. അക്കാലത്തു കല്യാണകൃഷ്ണയ്യർ തിരുവനന്തപുരത്തു താമസിച്ചിരുന്നു.)

വിപശ്ചിതാമപശ്ചിമേ വിവാദകേളിനിശ്ചിതേ
സപത്നജിത്യനന്തരാമവേങ്കടീക്ഷിതേ
ബൃഹസ്പതിർന്നജല്പതി പ്രസർപ്പതി കപാസ്പൃതാ-
ദധോമുഖശ്ചതുർമ്മുഖശ്ചതുർമ്മുഖശ്ച ഷണ്മുഖാഃ.

ഭാവം — പണ്ഡിതശ്രേഷ്ഠനും, ശത്രുജേതാവുമായ രാമവേങ്കട ദീക്ഷിതൻ വാദത്തിനൊരുങ്ങിയാൽ, ബൃഹസ്പതി ശബ്ദിക്കില്ല. അനന്തൻ അനങ്ങുകയില്ല. ബ്രഹ്മാവു തലതാഴ്ത്തും. ഷണ്മുഖന്റെ മുഖം കറുക്കും.

ഭാരതം ചേക്ഷുദണ്ഡം ച സമുദ്രമപി വൎണ്ണയ
ഏകപാദേന വക്ഷ്യാമി രസഃ പൎവ്വണി പൎവ്വണി.

ഭാവം — ഭാരതത്തെയും കരിമ്പിനെയും സമുദ്രത്തെയും, നിങ്ങൾ വൎണ്ണിച്ചുകൂട്ടാൽ കൊള്ളാം. (സമാധാനം) ഞാൻ ഒരു ശ്ലോകപാദംകൊണ്ടു വൎണ്ണിക്കാം. പൎവ്വത്തിങ്കൽ പൎവ്വത്തിങ്കൽ രസമുണ്ട്. (പൎവ്വം എന്നതിനു ഭാരതപുരാണത്തിന്റെ ഓരോ ഭാഗങ്ങളെന്നും, കരിമ്പിന്റെ പക്ഷത്തിൽ കമ്പ് എന്നും, സമുദ്രപക്ഷത്തിൽ വാവ് എന്നും അൎത്ഥം)

നെററിക്കണ്ണൻറെ മൂന്നാംതിരുമിഴിയിലെഴും
 നാളമൊററങ്ങുമിങ്ങും
പാററിച്ചുൻമുള്ളപൂത്തൻ മഷിയെഴുടനാണി-
 ത്തിങ്കളിൽകാണുമൂലം
നെററിച്ചാന്തിത്രചിന്നംവിധമധികപണി-
 പ്പെട്ടഫോഗംഗയെന്നെ-
പ്പാററിച്ചൂകള്ളിയെന്നോത്തുമയൊതനൊട്ടവി-
 പ്പിട്ടതിന്നാഴ്ത്തൊഴന്നേൻ.

(ചാത്തുക്കുട്ടി മന്നാടിയാർ)

സൌധേസുധാധവളിതേസുധിയോധയന്തി
കണ്ഠാവധിപ്രിയതമാധരവന്നിദാഘേ
കാന്താളകാന്തസ്വതാന്തനിതാന്തതാന്ത-
കാന്താകരാന്തകരകാന്തരവാന്തവാരി.

ഭാവം — ഉഷ്ണകാലത്തു സഹൃദയന്മാർ വെണ്കളിമാടങ്ങളിലിരുന്നു മനോഹരമായ അളകാന്തങ്ങളുള്ളവളും സുരതശ്രമത്താൽ തളർന്നവളുമായ സുന്ദരി കയ്യിൽ പിടിച്ചിരിക്കുന്ന കിണ്ടികൊണ്ടു ഒഴിച്ചുതരുന്ന വെള്ളം പ്രിയയുടെ അധരരസംപോലെ കണ്ഠത്തോളം പാനംചെയ്യുന്നു. (പൂർവാർദ്ധം ഭോജന്റെയും ഉത്തരാർദ്ധം കാളിദാസന്റെയുമാണത്രെ)

ഭിക്ഷാമടന്നത്രാഗതഃപ്രക്ഷാളയന്നാശാസ്യിതൈഃ
ആദായയോമേമാനസംശോദാദ്രിതീരംഗതഃ

സന്ന്യാസിനംധന്യാകൃതിംശ്രേയോചിതംപശ്യാമിചേൽ
സാരാളശോഭൈവതന്നതവിനാരായണാനാരായണാ.

ഭാവം — ഭിക്ഷയെടുത്തു ഇവിടെ വന്നു എന്റെ ഗൃഹം കവൎന്ന് ഗോദാവരീതീരത്തിലേയ്ക്കു പോയ ആ സന്ന്യാസിയെ കണ്ടാൽ എനിക്കു ശ്രേയസ്സുണ്ടാകുമായിരുന്നു.

ബാലേതവകുചാവേതൌനീയതാം ചക്രവൎത്തിനോഃ
ആസമുദ്രകരഗ്രാഹി രാജായത്രകരപ്രദഃ.

ഭാവം — ഹേ ബാലേ! നിന്റെ സ്തനങ്ങൾ ചക്രവൎത്തികളാണ്. സമുദ്രപൎയ്യന്തമുള്ള ഭൂമിയുടെ കരംവാങ്ങുന്ന രാജാവും ഇവകളിൽ കരം കൊടുക്കുന്നു. (ചക്രവൎത്തികൾ എന്നതിനു വട്ടമൊത്തവ എന്നും ചക്രവാകങ്ങൾ എന്നും അൎത്ഥം. കരം എന്നതിനു കപ്പമെന്നും കയ്യ് എന്നും അൎത്ഥം) പൂൎവ്വാൎദ്ധം ഭോജന്റേയും, ഉത്തരാൎദ്ധം കാളിദാസന്റേയുമാണത്രേ.

274. അഷ്ടാദശാനാമപിചാസ്മൃതീനാം
കൃതാപരാധഃഖലുദണ്ഡനീയഃ
കൃതാപരാധേഖലുനാഭിമൂലേ
മൂൎദ്ധ്നഃകഥംദണ്ഡനമായതാക്ഷ്യാഃ.

ഭാവം — പതിനെട്ടു സ്മൃതികളിലും കുറ്റം ചെയ്യുന്നവനെ ശിക്ഷ വിധിച്ചിട്ടുള്ളു. ഈ സുന്ദരിയുടെ നാഭിമൂലം ചെയ്ത കുറ്റത്തിനു ശിരസ്സിനെ ശിക്ഷിക്കുന്നതെന്താണ്? (ഒരിക്കൽ ഭോജസഭയിൽവെച്ചു രാജാവ്, ഒരു വ്യഭിചാരിണിയെ തലമുണ്ഡി ചിരച്ചു വിടുവാനായി ശിക്ഷിച്ചു. അപ്പോൾ കാളിദാസൻ ഉണ്ടാക്കിയതാണത്രേ ഇത്.)

275. അത്യുച്ചം സാഗരാക്രന്ദിതമിവ മഹാ-
ശബ്ദമോട്ടം തമസ്സാ
മത്യുഗ്രാകാരവേഷത്തൊടുമതിവിപുലാ-
കാശവക്ത്രത്തിലേറാം
പ്രത്യുൽപാതംതടിൽമാല്യവുമുഡുഗണനേ-
ത്രട്ടവുംകൊട്ടിനാനാൾ
പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുവന്നു ഹഹഹഹരജനിയാം
രാക്ഷസീരൂക്ഷരൂപാ.

---

276. സുവർണ്ണവർണ്ണവനിതാവരാംഗകേ
ഭാന്തിസൂക്ഷ്മതരരോമരാജയഃ
തർപ്പണായമദനസ്യവേധസാ
സുവർണ്ണശുക്തിനിഹിതാസ്തിലാഇവ.

ഭാവം—സുന്ദരിമാരുടെ സുവർണ്ണവർണ്ണമായ...ത്തിങ്കൽ ചെറുതായ രോമങ്ങൾ ശോഭിക്കുന്നതു കണ്ടാൽ, ബ്രഹ്മാവു കാമദേവനെ തർപ്പിക്കാനായി പൊൻകിണ്ണത്തിൽ എള്ളിട്ടുവെച്ചിരിക്കയാണോ എന്നു തോന്നും.

277. മധുതിഷ്ഠതിവാചിയോഷിതാം
ഹൃദിഹാലാഹലമേവകേവലം
അതഏവനിപീയതേധരോ
ഹൃദയംമുഷ്ടിഭിരേവതാഡ്യതേ.

ഭാവം—സ്ത്രീകളുടെ വാക്കിൽ തേനും, ഹൃദയത്തിൽ വിഷവുമിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് അധരത്തെ പാനം ചെയ്യുന്നതും ഹൃദയത്തിൽ മുഷ്ടിപ്രയോഗം ചെയ്യുന്നതും.

അർത്ഥിതപൂർവ്വയാചിതോസ്യ യാചകതാമുപേയുഷഃ
വചോജീവിതയോരാസീൽ പുരോനിസ്സരണേരണഃ

ഭാവം—യാചിച്ചു ശീലമില്ലാത്തവന് ആദ്യമായി യാചിക്കേണ്ടിവന്നപ്പോൾ അവന്റെ വാക്കും ജീവിതവും തമ്മിൽ ആരാണു മുമ്പു പുറത്തേക്കു പോകേണ്ടതെന്ന വിഷയത്തെക്കുറിച്ചു് കശ യുദ്ധമുണ്ടായി. (യാചിക്കയോ മരിക്കയോ വേണ്ടത് എന്നു സംശയമായി എന്നു സാരം.)

യാമീതിപ്രിയപൃഷ്ടായാഃ കാന്തായാഃ കണ്ഠലഗ്നയോഃ
വചോജീവിതയോരാസീൽ പുരോനിസ്സരണേരണഃ

ഭാവം—ഞാൻ പോവുന്നു എന്നു ഭർത്താവു പറഞ്ഞപ്പോൾ ഭാര്യയുടെ കണ്ഠത്തിൽ തടഞ്ഞ വാക്കും ജീവിതവും തമ്മിൽ ആരാണു മുമ്പു പുറത്തേക്കു പോവേണ്ടതെന്ന വിഷയത്തിൽ കശ യുദ്ധമുണ്ടായി.

280. ഹസ്തം ചൊറിയുന്ന കാതിലെത്തോട്ടമെൻ-
കച്ചോളം തട്ടുന്ന മെയ്-
ചേർത്തീടാൻ തുടങ്ങുമ്പൊളുലമാ-
ച്ചീടുന്ന തൻകൈകളാൽ
വക്ത്രം തന്മധുപാനമായതിനപോ-
കമ്പോളം തിരിക്കുന്നമേ
ചിത്തേ വ്യാജമൊടിപ്പൂരണേസ്വപം
ചേർന്നു മൈക്കണ്ണിയാളം.
(കുണ്ടൂർ, നാരായണമേനോൻ)

281. കാത്വം സുന്ദരി! ജാഹ്നവീ, കിമിഹതേ?
ഭൎത്താഹരോനന്വസാ,-
വംഭസ്ത്വം കിമുവേത്സിമന്മഥരസം?,
ജാനാത്യയംതേപതിഃ
സ്വാമിൻ! സത്യമിദം?, നഹിപ്രിയതമേ!
സത്യം കുതഃ കാമിനാ-
മിത്ത്യേവം ഹരജാഹ്നവീഗിരിസുതാ-
സഞ്ജല്പിതം പാതുവഃ.

ഭാവം.—ഹേ സുന്ദരി! നീയാരാണ്? ഞാൻ ഗംഗയാണ്. നിനക്കിവിടെ കാൎയ്യമെന്താണ്? ഈ ശിവൻ ഭൎത്താവല്ലേ? വെള്ളമായിരിക്കുന്ന നീ കാമരസം അറിയുമോ? ഇതു നിന്റെ ഭൎത്താവിനറിയാം. സ്വാമി. ഇതു സത്യമാണോ? പ്രിയതമേ! അല്ല കാമികൾക്കു സത്യമുണ്ടോ? ഇപ്രകാരം ശിവനും ഗംഗയും പാൎവ്വതിയും കൂടിയുള്ള സംവാദം നിങ്ങളെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

282. മുക്താഫല! ത്വാമിഭകുംഭസംസ്ഥം
പഞ്ചാനനോമുഞ്ചതുമാംസലോഭീ
കിരത്തുഗുഞ്ജാഭരണം കിരാതഃ
കിംതേനഹീയേതമഹാൎഗ്ഘതാതേ.

ഭാവം.—മുത്തേ! ഗജകുംഭത്തിലിരിക്കുന്ന നിന്നെ മാംസലോലുപനായ സിംഹം ഉപേക്ഷിക്കുകയോ, കാട്ടാളൻ കന്നിക്കുരുവോടു ചേൎത്തു മാല കോൎക്കുകയോ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടൊന്നും നിനക്കു വിലക്കുറവു വരികയില്ല.

നപശ്യാമോ [illegible]
ഉത്ത [illegible]

ഭാവം — മുഖത്തിങ്കൽ ദംഷ്ട്രകളും, കയ്യിൽ കയറും കാണുന്നില്ലെങ്കിലും കടം തന്നിട്ടുള്ളവനെ കാണുമ്പോൾ എന്റെ മനസ്സിൽ ഭയം തോന്നുന്നു. (കാലനെക്കാൾ ഭയങ്കരനാണു കടം കൊടുത്തിട്ടുള്ളവനെന്നു സാരം.)

284. യവനീനവനീതകോമളാംഗീ
ശയനീയേയദിനീയതേകഥഞ്ചിൽ
അവനീതലമേവസാധുമന്യേ
നവനീമാഘവനീവിനോദഹേതുഃ

ഭാവം — യവനസ്ത്രീയായ ഇവളോടു ചേരുന്ന പക്ഷം മണ്ണിൽ കിടന്നാലും നന്ദനവനത്തിനേക്കാൾ സുഖം കൂടും. (ജഗന്നാഥപണ്ഡിതന്റെ ശ്ലോകമാണല്ലോ ഇത്. ഇദ്ദേഹം ഒരു യവനസ്ത്രീയിൽ അനുരക്തനായിത്തീർന്ന കഥ പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ഷാജിഹാൻ എന്ന മുഗിലചക്രവർത്തിയുടെ മകളായിരുന്നുവത്രെ പ്രസ്തുത യവനസ്ത്രീ.)

285. അമ്പത്തൊന്നക്ഷരം പണ്ടടിയനൊടു രസ
ടൊത്തുപദേശിച്ചകമ്പാ—
കമ്പം വിട്ടങ്ങെഴുതിട്ടൊരു ഗുരുവിനഹോ
ദീനമെന്നു കേട്ടു
അമ്പത്താറബ്ജികാഞ്ചീപതികളിലവും
കമ്പിടും തമ്പുരാനേ!
സമ്പ്രത്യാചാര്യപാദം തൊഴുതിഹവിടകൊ
ണ്ടീടുവാനാജ്ഞവേണം!

(കുഞ്ചൻ നമ്പ്യാർ)

———

286. ഇയംകാവ്യംകേകമദ്ദേശയാനാ
വിശാലേസ്ഫാലേചിരേശേഷം വഹന്തി
ഭാരംഭാസമാനാപിരേഭാസമാനാ
ലവംഗീകരംഗീദൃഗംഗീകരോതി.

(ഇതും 284-ാംശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ യവനസ്ത്രീയെ സംബന്ധിച്ച ജഗന്നാഥപണ്ഡിതന്റെ കവിതതന്നെ.)

മല്ലികാമുകുളെ ഭാതിമഞ്ജുഗുഞ്ജൻമധുവ്രതഃ
പഞ്ചബാണപ്രയാണായശംഖമാപൂരയന്നിവ.

ഭാവം—മനോഹരമാകുംവണ്ണം ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു ഒരു വണ്ടിതാ മല്ലികമൊട്ടിൽ ഇരിക്കുന്നു. ഇതു കണ്ടാൽ കാമന്റെ യാത്രയ്ക്കു ശംഖ് വിളിക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും. (ഇതിന്റെ പൂർവാർദ്ധം ഭോജന്റേയും, ഉത്തരാർദ്ധം കാളിദാസന്റേയുമാണത്രെ.)

288. ആശ്ലിഷ്യ ഗാഢതരമംഗനേ! കരാഭ്യാ-
മാപീതം മധുരതരാധരാമൃതം തേ
കിംനീവിഗ്രഹണവിധൌത്വമംബബാലേ
വിക്രീതേകരിണികിമങ്കുശേവിവാദഃ

ഭാവം—സുന്ദരി! ഞാൻ മുറുകെ പുണർന്നു, അധരാമൃതം പാനംചെയ്തതും ചെയ്തു. വസ്ത്രം അഴിക്കുന്നതിൽ നീ തടുക്കുന്നതെന്താണ്? ആനയെ വിറ്റാൽ തോട്ടിയെക്കുറിച്ചു പിന്നെ വാദിപ്പാനുണ്ടോ?

289. ജാഗർത്തിലോകോജ്ജ്വലതിപ്രദീപം
സഖീജനോദ്വാരിഗവാക്ഷജാലേ

മുഹൂൎത്തമാത്രം ഭജകാന്ത ധൈൎയ്യം
ബുഭുക്ഷിതഃ കിം ദ്വികരേണ ഭുങ്‌ക്തേ.

ഭാവം — ആരും ഉറങ്ങീട്ടില്ല. വിളക്കിന്നു കണ്ണുണ്ട്. സഖികളും ജനലിൽകൂടി നോക്കുന്നുണ്ട്. ഹേ കാന്ത! ഒരു മുഹൂൎത്തകാലം ധൈൎയ്യമവലംബിക്കുക. വിശപ്പു സഹിക്കാൻ വയ്യെങ്കിലും ആരും രണ്ടു കൈകൊണ്ടും ഉണ്ണാറില്ല. (288—289 ശ്ലോകങ്ങൾ ഒരു നായികാനായകന്മാരുടെ ചോദ്യവും സമാധാനവുമാണത്രെ.)

290. നാലഞ്ചക്ഷരവും പഠിച്ചു ഗുരുവിൻ
പാദം തലോടിച്ചിരം
പാലഞ്ചും മൊഴിതന്നപാംഗവലയിൽ
ചാടീട്ടുഴന്നോൻ ചിരം
കോലംകെട്ടുകകോലകങ്ങളിൽ നട-
ന്നെന്നുള്ള വേലക്കിനി-
ക്കാലം വാൎദ്ധകമാകകൊണ്ടടിയനെ-
ച്ചാടിക്കൊലാ ഭൂപതേ.

നഹിഭവതിവിയോഗഃ സ്നേഹവിച്ഛേദഹേതുഃ
സകലഗുണനിധീനാം സജ്ജനാനാംകദാചിൽ
ഘനപടലനിരോധോല്ലസംസ്ഥോപി ചന്ദ്രഃ
കിമുകുമുദവനാനാം സ്നേഹഭംഗംകരോതി?

ഭാവം — സജ്ജനങ്ങളുടെ വേൎപ്പാട് ഒരിക്കലും സ്നേഹനാശത്തിന്നു കാരണമാവുന്നില്ല. ചന്ദ്രൻ മേഘംകൊണ്ടു മറഞ്ഞിരുന്നാലും ആമ്പലിനോടുള്ള സ്നേഹം വിടുന്നുണ്ടോ?

292. ഇന്ദീവരേണ നയനം മുഖമംബുജേന
കുന്ദേന ദന്തമധരം നവപല്ലവേന
അംഗാനി ചമ്പകദളൈശ്ച വിധായ വേധാഃ
കാന്തേ കഥം രചിതവാനുപലേന ചേതഃ.

അർത്ഥം—സുന്ദരി! ബ്രഹ്മാവു നിന്റെ കണ്ണു കരിംകൂവളപ്പൂവുകൊണ്ടും മുഖം താമരപ്പൂവുകൊണ്ടും പല്ലു മുല്ലപ്പൂവുകൊണ്ടും അധരം ചെന്തളിർകൊണ്ടും ശരീരം ചമ്പകദളംകൊണ്ടും ഉണ്ടാക്കീട്ടു മനസ്സുമാത്രം കല്ലുകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിയതെങ്ങിനെ?

ഭാര്യായാസ്സുന്ദരസ്സ്വൈരീ വേശ്യായാസ്സുന്ദരോ ധനീ
ശ്രീദേവ്യാസ്സുന്ദരശ്ശൂരോ ഭാരത്യാസ്സുന്ദരസ്സുധീഃ.

അർത്ഥം—ഭാര്യയ്ക്കു തന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നവനാണു സുന്ദരൻ. വേശ്യക്കു ധനവാനാണു സുന്ദരൻ. ശ്രീദേവിക്കു ശൂരനാണു സുന്ദരൻ, സരസ്വതിക്കു ബുദ്ധിമാനാണു സുന്ദരൻ.

294. യസ്യാഃ പ്രകാമം വിരഹജ്വരാണാം
കരോതി കൌമുദ്യപി താപഭാരം
സത്രപത്രൈരപി ലാളിതായാം
മനോരമായാം രമതേ മനോമേ.

അർത്ഥം—യാതൊരുത്തിയോടു (യാവളുമായിട്ടിയോടു) വേർപിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നതായാൽ ജനങ്ങൾക്കു കൌമുദി (കൌമുദി-കൌമുദിയെന്ന വ്യാകരണഗ്രന്ഥം എന്നും, നിലാവ് എന്നും അർത്ഥം) താപത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നുവോ? ആ മനോരമയിങ്കൽ (മനോരമ—മനോരമ എന്ന കൌമുദീവ്യാഖ്യാനഗ്രന്ഥം എന്നും സുന്ദരി, അല്ലെങ്കിൽ മനോരമ എന്ന ഒരു സ്ത്രീ എന്നും അർത്ഥം) എന്റെ മനസ്സു രമിക്കുന്നു. (ഇതു് ആത്രേയിതിരിയുടെ ശ്ലോകമാണത്രെ. മനോരമ എന്ന ഒരു ദാസസ്ത്രീയുടെ

അവരുടെ നാടിനിടി കൊടുതി പറിച്ചിരുന്നു. അതു കഴിഞ്ഞ ശേഷം ഇനി എന്താണു വേണ്ടതു് എന്നു രാജസ്ത്രീ ചോദിച്ചതിനു കൊടുത്ത മറുപടിയാണിതു്.)

295. സൈപരംഗമിച്ചിട്ടുകപാനഗയെപ്പെടാതി–
ത്തീരത്തിലൂടെയവിടത്തിലിതന്നായേ
ചാരത്തിലുള്ള ചെറുകാട്ടിലിരുന്നിടുന്ന (ശ്.
ശേഖരൻ മൃഗാധിപതിയിന്നലെയങ്ങുകൊന്നാ

സ്ഥൂനാവമാലോകൃതനപംഗ്യാഃ ശിരഃ കമ്പയതേയുവാ
നാരയാണതരാഹിംസനാം ദൃഷ്ടിമുൽപാടയന്തിവ.

ഭാവം—ഇര സ്ത്രീയുടെ സ്തനങ്ങളെ കണ്ടിട്ട് ഈ യുവാവു തല കുലുക്കുന്നു. ഇതു കണ്ടാൽ സ്തനങ്ങളുടെ മദ്ധ്യയിൽ തറച്ച ശരം ഇളക്കിപ്പറിച്ചു കളകയാണോ എന്നു തോന്നും.

297. യാന്തിന്യുമാർഗ്ഗജലാശയാഃ
ഭേദമാർഗ്ഗേണതിരുതമോരാഃ
മേഘാഭവരോഹതി
സ്ത്രീജനസ്ത്രപ്പാൻ നപശ്യാമഃ.

ഭാവം—ഭാര്യയില്ലാത്തവർ ദുഃഖിക്കുന്നു. ചില ഭാര്യയുള്ളവർ തങ്ങളുടെ ഭാര്യയില്ലല്ലോ എന്നോർത്തും. മറ്റു ഭാര്യയുള്ളവർ തങ്ങൾ അന്യഭാര്യമാരുള്ളവരല്ലല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചും ദുഃഖിക്കുന്നു. സ്ത്രീകളിൽ തൃപ്തരായവരെ ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

298. ഗന്തുംനിർയമുദ്ര്യതമായികമാ–
പ്യാകസ്ഥികാമഷിതേ

പാണിംമേതരസാപ്രഗൃഹ്യസദയം
വിന്യസ്യ ചാത്മോരസി
ചേതസ്സ്യാപരമന്തിമം സുഖമിദം
മാമേതിമന്ദംതയാ
തന്വംഗ്യായദുദീരിതം ക്രകചവ-
ത്തന്മേമനഃകൃന്തതി.

ഭാവം—ഞാൻ ഒരിക്കൽ കാരണം കൂടാതെ കോപിച്ചു പോവാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ എന്റെ കൈപിടിച്ചു തന്റെ മാറത്തുവെച്ചു "മനസ്സേ നിന്റെ അവസാനത്തെ സുഖമാണിതു്" എന്നു് ആ സുന്ദരി പറഞ്ഞ വാക്കു് അറക്കവാൾപോലെ എന്റെ മനസ്സിനെ പിളർക്കുന്നു.

299. ചഞ്ചദ്ദോർവ്വന്യകട്യുച്ഛലിതദശദിശാ-
കീർണ്ണകോടീരകോട്യഃ
സംഗായത്സർവ്വധൂട്യഃസുരജനസവിനമത്-
സിദ്ധഗന്ധർവ്വയാട്യഃ
വിഗ്ലിഷ്ടച്ചൽപട്ട്യോവിഗളിതശതപ-
ത്രാസനോദ്യൽകരോട്യഃ
ത്രുട്യൽകൈലാസതട്യസ്ത്രിപുരവിജയിനഃ
പാന്തുമാമാരഭട്യഃ.

ശിവന്റെ താണ്ഡവത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നതാണീശ്ലോകം. സർവ്വലോകത്തെ വിറപ്പിക്കുന്നതും ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഗംഗയെ പത്തുദിക്കിലേക്കും ഇളക്കി ചാടിക്കുന്നതും, ദേവസ്ത്രീകൾ പാടുകയും സിദ്ധഗന്ധർവ്വാദികൾ നമസ്കരിക്ക

യും ചെയ്യുമ്പോൾ വീണുപോകുന്നതും, കൈലാസസാനുപ്രദേശം തകർന്നുപോകുന്നതുമായ ശിവന്റെ താണ്ഡവം എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ എന്നാണിതിന്റെ ഭാവാർത്ഥം)

800. കയ്യിൽപ്പുസ്തകമുള്ളപാന്ഥ!കരെനീ
നിന്നാലുമിന്നന്തികേ
നീയാരാണൊരുവൈദ്യനോ?ഗണിതശാ-
സ്ത്രത്തിൽപരംവിജ്ഞനോ?
ആദ്യോരാത്രിയിലന്ധയായജനനി-
ക്കെന്തായതിന്നൗഷധം
ചെയ്യേണം? പതിദൂരദേശമതിൽനി-
ന്നെന്നാത്രവന്നെത്തിടും.

രംഭാസ്തംഭിതസേനാളകമലത്തേസ്സിൻകലാനാം (നിധി-
ർല്ലതേതത്രവികാസികോകനദതോജാതാകളിന്ദാ (ത്മജ
സാമേരോസ്സിഖരേനിപാതൃസഹസാവ്യോമാംഗണം (ഗാഢതേ
ശ്രുതൈപാതൽചരിതംമമാപിഹൃദയംനോധൈര്യമാ (ലംബതേ

ഭാവം — വാഴയിന്മേൽ തണ്ടൊടുകൂടിയ താമരപ്പൂവുണ്ടായി. അതിൽ ചന്ദ്രൻ കിടക്കുന്നു. അവിടെ വിടർന്ന താമരപ്പൂവിൽനിന്നു കാളിന്ദിയുണ്ടായി. അതു മേരുവിന്റെ ശിഖരത്തിൽ വീണു വേഗേന ആകാശത്തിൽ ലയിക്കുന്നു, ഈ വർത്തമാനം കേട്ടിട്ടു എന്റെ മനസ്സിൽ ധൈര്യമില്ലാതാകുന്നു (ഇതായി

മേൽ ഒരു കുട്ടകത്തി ലുള്ളംകയ്യിൽ മുഖം വെച്ചുകൊണ്ടു ക ണ്ണീരാൽ ഉണ്ടാവുന്ന കണ്ണുനീർ സ്തനങ്ങളിൽ വീണു നാഭി യിലേക്കൊഴുകുന്നു എന്നാണിതിന്റെ സാരം. യാത്ര പുറപ്പെ ട്ടു പടിവരെ പോയ നായകനോടു നായികാസഖി നായിക യുടെ സങ്കടസ്ഥിതി അറിയിച്ചപ്പോൾ നായകൻ പറയുന്ന താണിത്.)

302. ഇയംസുന്ദരീമസ്തകന്യസ്തകുംഭാ
കുസുംഭാരുണംചാരുചേലംവസാനാ
സമസ്തസ്യലോകസ്യചേതഃ പ്രവൃത്തിം
ഗൃഹീത്വാഘടേന്യസ്യയാതീവഭാതി.

ഭാവം—ചുവന്ന ചേല ചുററി തലയിൽ നിറകുടം വെ ച്ചുകൊണ്ടു ഈ സുന്ദരി പോകുന്നതു കണ്ടാൽ സകല ലോക ത്തിന്റെയും മനോവൃത്തിയെ പിടിച്ചു കുടത്തിലാക്കിക്കൊണ്ടു പോകയാണെന്നു തോന്നും. (ജഗന്നാഥപണ്ഡിതൻ)

303. കോകദ്വന്ദ്വമിയംദധാതിനളിനീ
കാദംബചഞ്ച്വക്ഷതം
ധത്തേചൂതലതാനവംകിസലയം
പുംസ്കോകിലാസ്വാദിതം
ഇത്യാകർണ്ണ്യമിഥഃ സഖീജനവച-
സ്സാദീർഘികായാസ്തടേ
ചേലാന്തേനതിരോദധേസ്തനതടം
ബിംബാധരം പാണിനാ.

ഭാവം—ഈ താമരപ്പൊയ്ക കളിഹംസത്തിന്റെ കൊക്കു കൊണ്ടു മുറിപ്പെട്ട രണ്ടു താമരമൊട്ടുകളെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഈ ചുരതല ആൎക്കയിൽ ആസ്വദിച്ചിട്ടുള്ള പുണ്യൻജമിഠി ന്നു ധരിച്ചിരിക്കണം. ഇപ്രകാരം കളിക്കടവിൽവെച്ചു സഖീജനം സപത്നികളായി പറയുന്നതു കേട്ടപ്പോൾ അവർ വസ്ത്രാഗ്രംകൊണ്ടു സ്തനങ്ങളെയും, കൈകൊണ്ടു അധരപല്ലവത്തെയും മറച്ചു.

സദാജപപടോഹന്യേമദ്ധ്യേമദ്ധ്യേക്ഷിമീലനം
സൎവ്വംബ്രഹ്മേതിവാദശ്ചാസ്യൈഃ പ്രത്യയഹേതവഃ.

ഭാവം—എപ്പോഴും കയ്യിൽ ജപപടം (ജപിക്കാനുപയോഗിക്കുന്ന മാലയും മാല ധരിച്ച കയ്യും മൂടിവെക്കുന്ന വസ്ത്രം) ധരിച്ചിരിക്കുക, ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു കണ്ണടക്കുക. 'സൎവ്വം ബ്രഹ്മ' എന്നു എപ്പോഴും പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുക ഇതെല്ലാം ജനങ്ങൾക്കു വിശ്വസിക്കാനുള്ള ഹേതുക്കളാകുന്നു.

നിൻകീൎത്തിമുത്തുകളെ നിൎഗ്ഗുണനായ്പതന്നിൽ
കോൎക്കാൻതുനിഞ്ഞു സുരലോകനതാംഘ്രിവൃന്ദ
ഇല്ലോട്ടുമൃത്തിനുഗുണത്തിനൊരന്തമില്ല
ഹാമാലയായില ചിരിപ്പതു തങ്ങൾ തമ്മിൽ.

---

306. ധന്യാസ്സാഖലുയോഷിതഃ പ്രിയതമേ
സൎവ്വാംഗലഗ്നേപിവാ
വൈമുഖ്യം പ്രഥയന്തിമോഹനവിധാ-
വാലംബ്യധൈൎയ്യം മഹൽ
അസ്മാകംതുതദീയപാണികമലേ-
നോന്മുച്യമാനേംശുകേ

കേഽയം കോഽഹമത്രകിഞ്ചസുരതം
നൈവസ്മൃതിർജ്ജായതേ.

ഭാവം — സുരതസമയം പ്രിയതമൻ സർവ്വാംഗങ്ങളിലും ചേർന്നിരുന്നാലും, ധൈര്യത്തോടുകൂടി സുരതസാമർത്ഥ്യം പ്രകടിപ്പിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ ധന്യകൾ തന്നെയാണ്. എനിക്കാകട്ടെ അദ്ദേഹം കൈകൊണ്ടു വസ്ത്രമഴിക്കാൻ തുടങ്ങിയാൽ പിന്നെ അദ്ദേഹമാരാണു് സുരതമെന്താണ് ഈ വക സ്മൃതികളൊന്നും ഉണ്ടാവുന്നില്ല.

807. ഛായാവൃക്ഷമുപാശ്രയന്തിപഥികാ
ശ്ശ്രാന്താഃപിപാസാതുരാ
സ്തേഷാങ്കാസ്യഫലം ശുഭേനമനസാ
സ്വസ്ത്യന്നധ്യായതി
നന്വേതത്തദപേക്ഷതേന്യവിടപാ_
ന്നാധാരയേച്ഛുഃ കൃതേ
കശ്ചിന്നിശ്ചിനുതേകവാടഫലകം
കർത്തുംതമേവക്ഷണാൽ.

ഭാവം — വെയിലിൽക്കൂടെ നടന്നു തളർന്നു വഴിപോക്കന്മാർ തെളിവു തണലുള്ള വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ കൂടുന്നു. അവരിലൊരുത്തൻ നല്ല മനസ്സോടെ സന്തോഷിച്ചു് ആ വൃക്ഷത്തിനു നല്ലതു വരട്ടെ എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. മറ്റൊരുവൻ കതകിനാവശ്യമായ വടിയുണ്ടാക്കുവാനായി ഇതിന്റെ ഒരു കൊമ്പു മുറിച്ചെടുക്കാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. വേറൊരുത്തൻ അതിന്റെ തടികൊണ്ടു വാതിൽപ്പലകയുണ്ടാക്കുവാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തുന്നു.

ആപിസാഗരപൎയ്യന്താവിച്ഛേതവ്യാവസ്ഥിതാ
ദേശാഖ്യാതനിമാത്രോപി നാസ്തിദൈവജ്ഞവൎജ്ജിതഃ

ഭാവം—സമുദ്രംവരെയുള്ള ഭൂമി മുഴുവൻ അന്വേഷിച്ചു നോക്കിയാലും ജ്യോതിഷികളില്ലാത്ത ഒരു കോൽ ദേശമെങ്കിലും കാണുന്നില്ല.

809. ചൈത്രമാസികരോരത്യുഷ്ണകിരണൈഃ
സന്തപ്തഗാത്രോഭവാ-
ന്നസ്മിൻ കമ്പിജവടേസ്വശീതളതലേ
ഹേപാന്ഥ വിശ്രാമ്യതാം
ഏകാകിന്യഹമാനതാംഗി ചതുരാ
ശൂന്യാപ്രപാവൎത്തതേ
ലജ്ജാമേഗണിതും തപേമവചതുരോ
ജാനാസികാലോചിതം.

ഭാവം—ഹേ പാന്ഥ! ചൈത്രമാസത്തിലെ കഠിനമായ വെയിൽകൊണ്ടു തളൎന്നിരിക്കുന്ന ഭവാൻ ഈ പന്തലിട്ടു കിടക്കുന്ന പേരാലിൻ്റെ ചുവട്ടിൽ കുറെ നേരത്തെ പ്രവേശിച്ചു വിശ്രമിച്ചാലും. അങ്ങു കൂട്ടുകാരനായില്ല. ഞാനാണെങ്കിൽ ചെറുപ്പക്കാരിയായ ഒരു സ്ത്രീയുമാണ്. ഈ വഴിയമ്പലവും ഒഴിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു. പറയുവാനെനിക്കു ലജ്ജയുണ്ട്. ഇപ്പോൾ വേണ്ടതെന്താണെന്നു സമൎത്ഥനായ അങ്ങേയ്ക്കറിയാമല്ലോ. (ഇതു് ഒരു വഴിപോക്കനോടു് ഒരു സ്ത്രീ പറഞ്ഞതാണ്.)

810. ദേവന്മാൎക്കമൃതാം മുകുന്ദനരമാം
ധാത്രിക്കശേഷാധയും

ദേവേന്ദ്രന്നസ്വർഗ്ഗമം ഗിരിജതൻ
കാന്തന്നു ചന്ദ്രകല
ഏവം പ്രീതിമൊരോന്നൊടേകുന്നു ശരണം
ഭൃത്തുകമ്പകം തഥാ-
പ്പ്യരോയിലൊരുവൻ ഇണെപ്പതിനാഗ-
സ്ത്യൻ നമ്മെ മൊന്നും വിധൌ.

(സമുദ്രാക്രന്ദനം)

തന്വീബാലകൃശതനുരിതിതൃജ്യതാമത്രശങ്കാ
ലോകേമത്തഭ്രമരപതനാന്മഞ്ജരീകിന്നഭഗ്നാ
തന്ത്വാദേഷാരമസിദ്ധവതാനിർത്ത്യം മഞ്ജരീയാ
മന്ദാക്രാന്താവിസൃജതിരസംനോജ്ഝ്യയഷ്ടിഃ സമഗ്രാം

ഭാവം—ഇവൾ കുട്ടിയാണ് കൃശയാണ് എന്നൊക്കെയുള്ള ശങ്ക അങ്ങ് ഉപേക്ഷിക്കണം. മദമത്തനായ വണ്ടു പനോവീഴുന്നതുകൊണ്ടു പൂങ്കുല്ല കേടുവരുന്നതു കണ്ടിട്ടുണ്ടോ? അതുകൊണ്ടു അല്പംപോലും ഭയപ്പെടാതെ ഇവളെ ഭക്ഷിക്കണം. പേടിച്ചാൽ കരിയിലർം രസം മുഴുവൻ കിട്ടുകയില്ല. (ഇതു മായാകേളിഗ്രന്ഥനായാശികൃാമിപ്ലാകം കേട്ട ശേഷം മാതാവു മകളോടു ഒരോന്നായി പറയുന്നതാണ്.)

വക്ത്രം ഗൌരമതിപ്രവൃദ്ധമുദരം ശ്യാമേ ചമേവൃച്ചികേ
കോദണ്ഡാഗ്രഗാമയദൈവജ്ഞനാഥ! വിധവേ! കിംവാച്യ

(പത്ഥ്യംശൃതം.

യൂനാസ് പൃഷ്ഠമിദംമദീയജഘനം കേനാപിസന്ന്യാ (സിനാ
രോഗായംബലവാൻതഥാ പിദശമേമാസിസപായം (ശ്യാമ്യതി

ഭാവം—അല്ലയോ വൈദ്യശ്രേഷ്ഠ! എന്റെ മുഖം വിളർത്തും, വയർ വീർത്തും, മുലക്കണ്ണു കറുത്തുമിരിക്കുന്നു. എന്തു രോഗമാണിതു്? ഹേ വിധവേ! നീ എന്തു് അപഥ്യമാണു് ചെയ്തതു്? യുവാവായ ഏതോ ഒരു സന്ന്യാസി എന്റെ ജഘനത്തെ സ്പർശിക്കയുണ്ടായി. എന്നാലിതു ബലവാനായിരിക്കുന്ന ഒരു രോഗമാണു്. എങ്കിലും പത്താംമാസത്തിൽ ചികിത്സ കൂടാതെ ശമിക്കുകയും ചെയ്യും. (ഒരു വിധവയും വൈദ്യനും തമ്മിലുള്ള സംവാദമാണിതു്.)

313. ചേതോമദീയമശരീരശരാവലീനാം
ത്വച്ചേതസായദിനതുല്യമഹോവ്രണേന
അന്യോന്യയോർവ്വിനിമയേനകഥാപ്രസംഗോ
ന്യായേനകേനഭവിതാ പരമപ്രമേയം.

ഭാവം—കാമശരമേറ്റു മുറിവു പറ്റീട്ടുള്ള എന്റെ മനസ്സു മുറിപ്പെടാത്തതായ നിന്റെ മനസ്സോടു തുല്യമല്ല എങ്കിൽ അവ തമ്മിൽ (രണ്ടു പേരുടേയും മനസ്സിന്റെ) കൈമാറ്റത്തിന്റെ പ്രസംഗം ശരിയാകുക. ഹോ! ധീരേ! ഏതൊരു ന്യായമനുസരിച്ചാണു നീ മനസ്സു മറച്ചിരിക്കുന്നതു്? (എന്റെ മനസ്സുപോലെ നിന്റെ മനസ്സു പകരം തരവാനിച്ഛയില്ലെങ്കിൽ എന്റേതു മടക്കിത്തന്നാൽ കൊള്ളാമെന്നു സാരം)

314. വൈഷമ്യംകപാപിസ്മരോദ്ഭവതിവലൂവചേ-
സ്തുൽഗുണാൽ താരതമ്യാൽ

തദ്വൈസൌഖ്യം ചോപജീവ്യത്വ്യുത്ഥദയമപരം-
ഗാനാഞ്ചീതദ്വ്യവായേ
ഇത്ഥം സ ധാരണം തന്നഹി നരയുഗളേ
സർവ്വതഃ കിഞ്ചകൃഷ്ണം
ഗോപ്യഃ സുപ്രാർത്ഥയന്തേതദിദമവതു സഖേ!
കേനാത്യാഗാവകാശഃ.

ഭാവം—സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ പരസ്പരം ഗുണവ്യത്യാസമാകുന്ന അവിവേകമുള്ളവരാണ്. സുഖാനുഭവവും ശരിയായുണ്ടാവുന്നില്ല. സ്ത്രീപുരുഷന്മാരിൽ ഇത് സാധാരണമാണ്. ഇതുകൊണ്ട് പുരുഷൻ സ്ത്രീയോടിരക്കുന്നതും മറ്റുമുള്ള സിദ്ധാന്തം സമ്മതിക്കാവുന്നതല്ല. ആവശ്യമുള്ള ആൾ മറ്റേ ആളോടിരക്കുക എന്ന പറയുവാൻ കഴിയും. ഗോപസ്ത്രീകൾ ശ്രീകൃഷ്ണനോടാണ് അർത്ഥിച്ചത് എന്ന സംഗതി ഇതിനു ദൃഷ്ടാന്തമാണ്.

315. വീർക്കം വിയർക്കം ഹൃദയം വിറപ്പും
മുഖംകെടും വാവരളും വിശേഷാൽ
പുറപ്പെടാവാക്കനസമപ്രമാദ-
ലെനിക്കുചൊൽവാനരുതേ ചിലോകം.

316. ഉച്ചൈരുച്ചരിതവ്യം
യൽകിഞ്ചിദജാനതാപിപുരുഷേണ
മൂർഖാഃ വിശപന്ത്യന്ത
വിദ്വാനപി സംശയോഭവതി.

ഭാവം—ഗുണം അറിവില്ലാത്തവനാണെങ്കിലും അവൻ ഉറക്കെ പറയുന്നതായാൽ അറിവില്ലാത്തവർ പറഞ്ഞതു ശരിയാണെന്നു വിശ്വസിക്കും. വിദ്വാന്മാർക്കുകൂടി ഇതു ശരിയോ അല്ലയോ എന്നു സംശയമാവുകയും ചെയ്യും.

ഉദ്ദാമമദപിഞ്ജളദ്വിരദരാജഗണ്ഡസ്ഥലീ-
വിദാരണവിനോദനക്ഷപിതവാസരഃ കേസരീ
കഥന്നു കലഭക്രമവിതതതോയപേതാടവീ-
പുരാണകണപാശനപ്രകടിതാദരോ ഭവേദവേ.

ഭാവം—മദഗജങ്ങളുടെ മസ്തകം പിളർക്കുക എന്ന ക്രീഡകൊണ്ടു ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന സിംഹം ഒരു ചുടുകാട്ടിൽ കിടക്കുന്ന പഴയ ശവമാംസം തിന്നു കൊതിയിരുന്ന കുറുക്കനോടു കലഹിക്കാമോ? (ഉത്തമൻ സ്വകൃതിപ്പുറ്റിലെ സമർത്ഥനായ ഒരു വിദ്വാനോടു പറഞ്ഞതാണിതു്.)

318. ഇന്ദീവരാക്ഷ്യാസ്സ്ഫുടവിദ്രുമോഷ്ഠ്യാഃ
സങ്കേതഭൂമിവ്രജനേ ചരന്ത്യാഃ
ചോരാസ്സമസ്താഭരണാനി ഹൃത്വാ
നാസാമണിം നാപഹരന്തി ചിത്രം.

ഭാവം—കരിങ്കുവളപ്പൂക്കളെപ്പോലത്തെ കണ്ണുകളും, പവിഴത്തിനൊത്ത ചുണ്ടുകളുമുള്ള ഒരു സുന്ദരി സങ്കേതസ്ഥലത്തേയ്ക്കായി കാട്ടിൽക്കൂടെ പോവുമ്പോൾ കള്ളന്മാർ അവളുടെ സകല ഭൂഷണങ്ങളും പിടിച്ചുപറിച്ചുവെങ്കിലും മൂക്കുത്തി എടുത്തില്ല. അത്ഭുതം തന്നെ. (ഒരുവക കല്ലുകൊണ്ടുള്ള നാസാമണിയിൽ ചുണ്ടിന്റെ ചുവപ്പും കണ്ണിന്റെ കറുപ്പും പ്രതിബിംബിക്കയാൽ അതു കുന്നിക്കുരുവാണെന്നു ശങ്കിച്ചു ചോരന്മാർ അപഹരിച്ചില്ലെന്നു ധ്വനി.)

819. ഉമാമഹംമാതരമാഹ്വയാമി
പത്ന്യഃപിതുർമ്മാതരഏവസർവ്വാഃ
കഥംനുലക്ഷ്മീമിതിചിന്തയന്തം
ശാസ്താരമീഡേസകലാർത്ഥസിദ്ധ്യൈ.

ഭാവം — പാർവ്വതീദേവിയെ ഞാൻ അമ്മയെന്നു വിളിക്കുന്നു. അച്ഛന്റെ ഭാര്യമാരെല്ലാം അമ്മമാർ തന്നെ. ലക്ഷ്മീദേവിയെ ഞാനെന്താണ് വിളിക്കേണ്ടൂ, ഇങ്ങിനെ വിചാരിക്കുന്ന ശാസ്താവിനെ ഞാൻ കാര്യസിദ്ധിക്കായി സ്തുതിക്കുന്നു.

820. കിടപ്പുവരൊടക്കിയാതവരോ-
ടന്നച്ചുകൊണ്ടുമെന്നറിതാനി
പദാറിതൻഭൂതികളെക്കണ്ണക്കെ
കവിക്കരിക്കുർചമസ്തയന്തി.

---

821. കസ്ത്വംലോഹിതലോചനാസ്യചരണോ?
ഹംസഃകുതോമാനസാൽ
കിന്തത്രാസ്തിസുവർണ്ണപങ്കജവനാ-
ന്യംഭഃസുധാസന്നിഭം
ഭൂയഃകിംകഥയസ്വ?വിദ്രുമലതാ
പുഷ്പംചസൗഗന്ധികം
ശംബൂകാഃകിമുസന്തി?നേതിചബകൈ-
രാകർണ്ണ്യഹീഹീകൃതം.

ഭാവം — കണ്ണും മുഖവും കാലും ചുവന്നിരിക്കുന്ന നീയാരാണ്? ഹംസമാണ്. എവിടെനിന്നു വരുന്നു? മാനസപ്പൊയ്ക

യില്‍ നിന്ന്. അവിടെ എന്തൊക്കെയുണ്ട്? പൊന്‍താമരപ്പൂക്കളും അതിനൊക്കുന്ന വെള്ളവുമുണ്ട്. പിന്നെ വല്ലതുമുണ്ടോ? പറയൂ? പവിഴവല്ലി, സൌഗന്ധികപ്പൂവും ഇതൊക്കെയുണ്ട്. വൈഡൂര്യങ്ങളില്ലേ? ഇല്ല. ഇതു കേട്ടപ്പോള്‍ കൊറ്റി ഛീ ഛീ എന്നു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു (ശുകഹംസസംവാദം)

822. ലതാഭിരാമാനവനസ്ഥലീ ച

ശിരഃപ്രധാനാനതു സംഹിതാകയഃ
അനേകവര്‍ണ്ണാപരമേകവര്‍ണ്ണാ
നകാമധേനുഃസകലേഷ്ടദാത്രീ.

ലതാ—ലതാലംകൃതയാണെങ്കിലും വനപ്രദേശമല്ല. ശിരസ്സാണ് പ്രധാനമായിട്ടുള്ളത്. എന്നാലും ശരീരമല്ല. അനേകവര്‍ണ്ണയാണെങ്കിലും ഏകവര്‍ണ്ണയാണ് (വര്‍ണ്ണം അക്ഷരം, നിറം) ഇഷ്ടങ്ങളെ തരുന്നതാണെങ്കിലും കാമധേനുവല്ല. ഇത് എന്താണെന്നു ചോദിക്കുന്നു. ലിപിയുടെ ലക്ഷണങ്ങളാണിതെല്ലാം.

823. മായാഹീത്യപമംഗളം, വ്രജഇതി
സ്നേഹേനഹീനംവചഃ
തിഷ്ഠേതിപ്രഭുതാ യഥാമതികുരു-
ഷ്വത്രാപ്യുദാസീനതാ
കിംവാസാമ്പ്രതമാചരാമിഭവതഃ
സ്നേഹോപയുക്തംവചഃ
സ്മര്‍ത്തവ്യാവയമാദരേണഭവതാ
യാവല്‍പുനര്‍ദ്ദര്‍ശനം.

ഭാവം.—'പോകരുത്' എന്ന പാദത്താൽ അപേക്ഷാരൂപമായും പൊറുക്കുക എന്ന പറയുന്നതായാൽ ഇഷ്ട സംഘടിപ്പിക്കാതെ വാക്കാവും 'നില്ക്കു' എന്ന പാദത്താൽ ശാസനയായി. 'ഇഷ്ടം പോലെ ചെയ്യ്' എന്ന പാദത്താൽ അതിൽനിന്ന ഉദാസീനത ധ്വനിക്കും. ഭവാന് ഇഷ്ടമായിത്തീരുന്ന ഏതൊരു വാക്കു് ഞാൻ ഇപ്പോൾ പറയേണ്ടു് എന്നറിയുന്നില്ല. ഇനി കാമനാപൂർവമെ ഒക്കെയുണ്ടായിരിക്കണം. ഒരു നായിക യാത്രാഭിമുഖനായ നായകനോടു പറയുന്നതാണിതു്.

കഃഖേചരതി?കാരമ്യാ?കിംജപ്യം?കിംതുഭൂഷണം?

കോവന്ദ്യഃ? കീദൃശീലങ്കാ? വീരമർക്കടകമ്പിതാ.

ഭാവം.—ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതാരാണ്? രമ്യയായതാര്? ജപിക്കേണ്ടതു് എന്ത്? ഭൂഷണമെന്ത്? വന്ദിക്കേണ്ടതാര്? ലങ്ക ഏതു നിലയിലായി? (സമാധാനം 'വീരമർക്കടകമ്പിതാ' എന്നാണ്, വീ-പക്ഷി, രമാ-ലക്ഷ്മി, ഋക്-വേദമന്ത്രം, കടകം-വള, പിതാ-അച്ഛൻ, വീരമർക്കടകമ്പിത-വീരന്മാരായ വാനരന്മാരാൽ വിറപ്പിക്കപ്പെട്ടതു്. ചോദ്യങ്ങൾക്കെല്ലാം ഇങ്ങിനെ ക്രമേണ സമാധാനം കണ്ടുകൊൾക.

225. കണ്ണേനല്ലകറുപ്പുമുണ്ടൊരുമുറി-
ച്ചന്ദ്രൻജടാന്തസ്ഥലേ
പണ്ടെന്നുള്ളൊരുവെള്ളമുണ്ടുതലയിൽ
കണ്ടാലുംവിസ്മയം
ഉണ്ടെനിക്കലരെട്ടുനല്ലകരമു-
ണ്ടെന്നല്ലഹദ്രാവലീ

ശ്രീകണ്ഠേശ്വര!പിന്നെയും വെറുതെയീ
തോൽമുണ്ടെടുത്തീടൊലാ.

വൈദേഹി!യാഹി കലശോൽഭവധർമ്മപത്നീം
തത്രാച്ച്യതാംകഥയസർവ്വമനുക്രമേണ
പൃഷ്ടാപിമാംകഥയവാരിധിലംഘനംമേ
സാഹിപ്രിയേ ചുലുകിതാംബുനിധേഃകളത്രം.

ഭാവം — ഹേ സീതേ! നീ ലോപാമുദ്രയെ കാണ്മാൻ പൊയ്ക്കൊൾക. അവിടെ സൽക്കാരം കഴിഞ്ഞശേഷം എല്ലാ വർത്തമാനവും പറഞ്ഞുകൊൾക. ചോദിച്ചാൽപോലും സമുദ്രത്തിൽ ചിറ കെട്ടിയ കഥ പറഞ്ഞുപോകരുത്. അവൾ സമുദ്രജലം മുഴുവൻ കയ്യിന്റെ ഉള്ളിലാക്കി ആചമനം ചെയ്ത അഗസ്ത്യന്റെ ഭാര്യയാണ്. (രാവണവധാനന്തരം അയോദ്ധ്യയിൽ രാജ്യാഭിഷേകശേഷം അഗസ്ത്യപത്നിയെക്കാണാൻ പുറപ്പെട്ട സീതയോടു ശ്രീരാമൻ പറഞ്ഞതായി ഒരു കവി വർണ്ണിക്കുന്നതാണിത്.)

827. കാന്തഃകപാലീകഠിനഃപിതാതേ
മേനേതിമാതുസ്സ്വനാമധേയം
കഥംനഗേശ!ഖലയാലയസേഹ!
ഏദിത്രതാമാദ്രശിരോബാലവീതു.

ഭാവം — നിന്റെ ഭർത്താവു കപാലി (ശിവനെന്നും — ചിരട്ടയെടുത്തു പിച്ച തെണ്ടുന്നവനെന്നും അർത്ഥം.)യാണ്. അച്ഛൻ കഠിന (പർവ്വതമെന്നും, ദയയില്ലാത്തവനെന്നും അർത്ഥം.) നാണ്. അമ്മയുടെ പേരുതന്നെ മേന (മേനക എന്നും, ഞാൻ ഒന്നുമില്ലെന്നു പറയുന്നവളെന്നും അർത്ഥം.) എന്നാണ്. ഇ

ഥിതിക്ക് അല്ലയോ മഹാകനക! എന്നെപ്പോലെയുള്ള അന്യരുടെ കൈവശം എങ്ങിനെ ദാരിദ്ര്യം ഉണ്ടാവാതിരിക്കും? (ആശ്രിതന്മാരായ ദേവന്മാരോ ധനം കൊടുക്കുന്നു എന്ന സാരം.)

328. വിശ്വാമിത്രാഗ്ര്യകർമ്മപ്രശമരതസുബാ
ഹ്വാദികഷ്ടപ്രഭേദം
ധൃത്വായത്സായകാഗ്ര്യംഹരിവരവൃതനാ-
സംയുതഃസാനുജന്മാ
ആയാതോരാമരാജഃ സ്വയമിതിജനതാ-
ലാപമേവാപസിന്ധുഃ
സന്ത്രസ്താത്മാരമാസോത്തമതരളതരം-
ശോച്ചലൽബാഹുഭൂഷൈഃ.

(തിരുവനന്തപുരത്തു മഹാരാജാവ് അനുജനോടുകൂടി ശംഖുമുഖത്ത് ആറാട്ടിനെഴുന്നള്ളിയപ്പോൾ ഒരു കവി അടിയറ വെച്ച ശ്ലോകമാണിത്. വിശ്വാമിത്രന്റെ യാഗം മുടക്കുന്നവനായ സുബാഹുവിന്റെ കഠിനമായ കഷ്ടം ഭേദിച്ച ബാണവുമെടുത്തു വാനരപ്പടയോടും അനുജനോടുംകൂടി ശ്രീരാമൻ വന്നിരിക്കുന്നു എന്നു ജനങ്ങൾ പറയുന്നതു കേട്ടിട്ടോ എന്നു തോന്നുമാറു സമുദ്രം തിരകളാകുന്ന കൈകളുയർത്തി ഭയപ്പെട്ടു നിലവിളിക്കുന്നു. (ഇതു ശ്രീരാമപരമായ അർത്ഥമാണ്.) മഹാരാജപക്ഷത്തിൽ—വിശ്വാമിത്രാഗ്ര്യകർമ്മപ്രശമരതസുബാഹ്വാദികഷ്ടപ്രഭേദം എന്ന സായകവിശേഷണത്തിന് എല്ലാ ശത്രുക്കളുടേയും, ശ്രേഷ്ഠകർമ്മങ്ങളെ മുടക്കുന്നവരുടേയും കൈകൾ കഷ്ടങ്ങളെ ഭേദിക്കുന്നത് എന്നും, ഹരിവരവൃതനാ എന്നതിന് കുതിരപ്പട എന്നും അർത്ഥഭേദം കല്പിച്ചുകൊള്ളണം.

329. ഗംഗാവൎത്തസമാനനാഭിവിലസ-
ഉപന്മീകരന്ധ്രാന്തരാ-
ത്തന്വീ! ശ്യാമളരോമരാജിഭുജഗീ
നിൎഗ്ഗത്യകാന്തേ! തവ
വക്ത്രേന്ദും ഗ്രസതീതിപന്നഗഭിയാ
പീനസ്തനാവാഗതാ-
വിത്യാഖ്യാതുമിവത്വദക്ഷിയുഗളം
കൎണ്ണാന്തമാശ്ലിഷ്യത.

ഭാവം — പ്രിയെ! നാഭിയാകുന്ന പൊത്തിൽനിന്നു രോമരാജിയാകുന്ന കൃഷ്ണസൎപ്പം മുഖചന്ദ്രനെ വിഴുങ്ങുവാൻ പുറപ്പെട്ടതു കണ്ടു ഭയപ്പെട്ട സ്തനങ്ങൾ വന്നിരിക്കുന്നു എന്ന വൎത്തമാനം സ്വകാൎയ്യമായി പറയുവാനാണോ നിന്റെ കണ്ണു രണ്ടും കാതിനെ ആശ്രയിക്കുന്നതു്? (ഒരു നായികയുടെ യൌവനാരംഭദശയെ വൎണ്ണിക്കുന്നതാണിതു്.)

330. കാടല്ലേനിന്റെഭൎത്താവിന്നുഭവനമതേ
നിന്റെയോ നിന്മണാളൻ
ചൂടില്ലേപന്നഗത്തെച്ചുരുളി തവകണവൻ
പാമ്പിലല്ലേകിടപ്പു്
മാടല്ലേവാഹനം നിൻദയിതനതിനെയും
നിൻപ്രിയൻമേയ്പ്പതില്ലേ
കൂടില്ലേതൎക്കമിന്നെന്നുമരമയെമട-
ക്കം മൊഴിക്കായ്ത്തൊഴുന്നേൻ.

———

331. അംഭോദൈർദ്ദശദിക്ഷു ക്ഷുഭിതരവൈ-
ർന്നാന്തികേകിംവ്രജൈഃ
ജംഭാരേർദ്ധനുഷാവൃതാഭിഗഗനേ
ഹംസൈസ്സരോഗാമിഷിതേഃ
സംഭോഗാത്മപാക്രമിപ്രിയതമാ-
യുക്തൈകതല്പപുണ്യാത്മഭിഃ
പുംഭിസ്സംഗ്രഹിതൈരമാരിദയിതേ!
വശ്യശ്രീയംപ്രാവൃഷഃ.

ചിത്രാംഗുലിപരിണാഹജിഹ്വാചലനാഭിരവഃ
സർവ്വാംഗൈരപ്യഹോക്ലേശംഗൂഢാഃകേചനകുർവ്വതേ.

ഭാവം— രണ്ടുമൂന്നു വിരൽ മാത്രം നീളമുള്ള നാവിളക്കാൻ പേടിച്ചു ചില മൂഢന്മാർ സർവ്വാംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും ജോലിചെയ്തു കാണപ്പെടുന്നു. (ഇത് ഒരു കഥകളിക്കാരനോട് ഒരു കവി പറഞ്ഞതാണത്രെ.)

333. അംഗുല്യാകഃ കവാടം പ്രഹരതിദയിതേ!
മാധവഃ കിംവസന്തോ?
നോ ചക്രീ; കിംകുലാലോ? നഹിധരണിധരഃ
കിംദ്വിജിഹ്വഃ ഫണീന്ദ്രഃ
നാഹംഘോരാഹിമർദ്ദീ, കിമുതഖഗപതിഃ
നോഹരിഃ കിംകപീന്ദ്രഃ
ശ്രുത്വൈവംസിന്ധുകന്യാപ്രതിവചനജഡഃ
പാതുമാം പത്മനാഭഃ.

ഭാവം—ആരാണ് വിരൽകൊണ്ടു വാതലിൽ മുട്ടുന്നത്? പ്രിയെ! മാധവനാണ്. എന്ത് വസന്തമോ? അല്ല ചക്രായുധനാണ്. അത്, കേശവനോ? അല്ലല്ല, ധരണീധരനു, എന്ത് ആ മുഖനായുള്ള സർപ്പരാജനോ? അല്ല ഞാൻ സർപ്പത്തെ മർദ്ദിച്ചവനാണ്. എന്നാൽ ഗരുഡനോ? അല്ല ഹരിയാണ്. മഹോ കരങ്ങനോ? ഇങ്ങിനെ ശ്രീഭഗവതി കളിയാക്കപ്പെട്ടു ഇളിഭ്യനായ പത്മനാഭൻ എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

884. ഉദ്ബോധവസ്തുപരിബോധവികാസിതാസ്യാ
ശിഷ്യപ്രവൃത്തിരനുശാസിതുരാദരായ
തല്പ്യവിസർപ്പ്തിരതേശയശായിദേഹാ
സ്ത്രൈണീഗുണൈരധിപുനസ്ത്യപരാംബിരാസാം.

ഭാവം—ഉൾഗ്രഹമായ വിഷയം മനസ്സിലാക്കി മുഖപ്രസന്നത കാണിക്കുന്ന ശിഷ്യനിൽ ഗുരുവിനു സന്തോഷം തോന്നും. സുരതകാലത്തിങ്കൽ ശവംപോലെ കിടക്കുന്ന സ്ത്രീ പുരുഷന്റെ രതിക്കാനുള്ള അനുഗ്രഹത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവളുമാണ്.

885. ഫാലാന്തത്തിൽമഷിപത്രാംബുജമടിയതും
സൽപ്രഭചിൽപ്രഭാവം
കോലുംനിൻ ദിവ്യരൂപാമൃതമതിലെവനോ
ചിത്തമൊന്നൊത്തിട്ടനു
കാലമൈകാതെകണ്ടായവനുടെമനവും
നിസ്സമായപ്പരപ്പും—
പോലേമയാജിച്ചിട്ടനുപരമൈപനാമനോ—
ന്നപവസഥാകരസ്ഥാ.

---

10 *

336\. കിംമേസ്വർഗ്ഗേണയസ്മാൽപതതിഹരിഹരായാ
പ്യാത്മകർമ്മാനുവൃത്ത്യാ
കിം വാസത്യാദിലോകൈർഭുവനവിലയനേ
യേപിനാശംവ്രജന്തി
യന്നിത്യംനിസ്തമസ്കംവിലസതിപുനരാ-
വൃത്തിഹീനംപദംതൽ
ബ്രഹ്മധ്യാനാവധൂതാഖിലകലുഷചയോ
യാമിസർവ്വംവിഹായ.

ഭാവം — എനിക്ക സ്വർഗ്ഗലോകം എന്തിനാണ്? അതിൽനിന്ന ഇന്ദ്രനുംകൂടി, പുണ്യഫലം അവസാനിച്ചാൽ പതിച്ചുപോകുന്നു. സത്യാദിലോകങ്ങളും എനിക്കാവശ്യമില്ല. പ്രളയകാലത്തിൽ അതുകളും നശിക്കുന്നു. നാശമില്ലാത്തതും സ്വയംപ്രകാശിക്കുന്നതും, പുനരാവൃത്തിയില്ലാത്തതുമായ ലോകമേതാണ്? ആ ലോകത്തിലേക്കു (മോക്ഷപദം) ഞാനിതാ ബ്രഹ്മധ്യാനംകൊണ്ട പാപം മുഴുവൻ കളഞ്ഞു ശുദ്ധനായി ഗൃഹാദികളായ സകല വസ്തുക്കളെയും ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുന്നു. (ഇതു ശിവോളി നാരായണൻനമ്പൂതിരി തന്റെ ചരമദശയിൽ [illegible] ചൊല്ലിയതാണ്. ഇതു ചൊല്ലിയതിനുടൻ അദ്ദേഹം മരിക്കയും ചെയ്തു.)

337\. വീരാഗ്രേസര! കൃഷ്ണരായ! ഭവതാ
കൃന്താരണ്യപ്രാന്തരേ
ത്രസ്താഃകേചനപാരസീകപതയോ
യാതാഃപുരീമാമതീം
ശിഷ്യന്തേതിഗുരൌമതെപതിസുരാ-
വൃന്തേതിശച്യാപുന-

ബ്ബീബ്ബീതിപ്രണേതാസ്സലാമമിതിഗിരാ
ന്സ്മേരാൻസുരാൻകുർവ്വതേ.

ഭാവം — അല്ലയോ വീരനായ കൃഷ്ണരായ രാജാവേ! അങ്ങ യുദ്ധത്തിൽ കൊന്നവരായ ചില പാരസീക (പേർഷ്യർ) ജനങ്ങൾ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ചെന്ന ബൃഹസ്പതിയെ മിർജ്ജാ എന്നും, ദേവേന്ദ്രനെ ഖുദാവന്ദ എന്നും, ഇന്ദ്രാണിയെ ബീബി എന്നും പറഞ്ഞു നമസ്കരിച്ചു. സലാം എന്നു പറഞ്ഞു ദേവന്മാരെ ചിരിപ്പിക്കുന്നു.

338. സന്ത്യക്താ യദികേതകീ ത്രിഭുവന-
ദ്ദ്രഷ്ട്രാപ്യേതദ്ദ്രോഹിണാ
തസ്യാന്നോവഹിപശ്ചവസ്തുതിതതോ
വസ്തൂപാസാരജ്ഞതാ
കിംവേണീഷ്വനതാവഹന്തിസുദൃശഃ
കിംസാനവിക്രീയതേ
കിംനേമാമുപലാളയന്തിരസികാഃ
പൃഥ്വീഭുജാംമൗലിഭിഃ.

ഭാവം — ലോകം മുഴുവൻ ദേഷിക്കുന്ന കൈതപ്പൂവിനെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു എങ്കിൽ 'വസ്തുക്കളുടെ ഗുണദോഷമറിഞ്ഞുകൂടാത്തവൻ തന്നെയാണ് ശിവൻ' എന്ന ജനങ്ങൾ പറയുകയുണ്ടു. കൈതപ്പൂവിനെ സുന്ദരികൾ ശിവനുപേക്ഷിച്ചിട്ടുള്ളതാണെന്നറിഞ്ഞിട്ടും തലയിൽ ചൂടാതിരിക്കുന്നുണ്ടോ? അതിന്റെ വിലക്കു വല്ല കുറവും പറ്റീട്ടുണ്ടോ? രസികന്മാരായ രാജാക്കന്മാർകൂടി ഇതിനെ ലാളിക്കുന്നില്ലേ?

839. വസനാശനമാത്രസമ്പദാ
ധനദാദപ്യധികായതേ ബുധഃ
യദിവേത്തിദശാക്ഷരാണിചേ-
ദുപദേഷ്ടുംശിതികണ്ഠമിച്ഛതി.

ഭാവം — വിദ്വാൻ, ഉടുക്കുവാനും ഉണ്ണുവാനും മാത്രമുള്ള സമ്പത്തു ഉണ്ടു എങ്കിലും, താൻ വൈശ്രവണനെക്കാൾ കേമനാണെന്നു നടിച്ചുകൊള്ളും. അവനു് ദശാക്ഷരംകൂടി അറിയാമെന്നു വന്നാൽ സർവ്വജ്ഞനായ ശിവനെക്കൂടി പഠിപ്പിക്കാൻ മോഹിച്ചുകൊള്ളും.

840. ഇന്ദ്രൻവഞ്ചീശനങ്ങിങ്ങമരഭൃതമിവാൻ
വെങ്കിടാദ്ര്യൻനിനച്ചാൽ
പിന്നെശ്രീപത്മനാഭൻസുരതരുസുരഭീ
പാർവ്വതീരാജ്ഞിസാക്ഷാൽ
വെള്ളാനപ്രൗഢരംഭാദിയവർകൾബുധ
ന്മാർക്കിങ്ങൊരേമില്ലാ
സ്വർഗ്ഗംഭൂലോകമത്രേപ്രഥമമതിനെ-
ക്കാൾവിശേഷംവിശേഷം.

(ഇരയിമ്മൻ തമ്പി 993-ൽ കഴിച്ച മുറജപത്തെ സംബന്ധിച്ചു തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവിനു സമർപ്പിച്ചതു)

841. ആബാല്യാധിഗമാന്മയൈവഗമിതഃ
കോടിംപരാമുന്നതാ-
മസ്മൽസങ്കഥനേനവഞ്ചിനൃപതിഃ
സന്ത്യജ്യമാംകെപ്യതി

ഇത്യാത്മഖ്യാപനാത്മജേനയശസഃ
ശേഷാവശേഷാംബോധേഃ
പാരേതീരതപോവനാനിജഗതോ
വൃദ്ധോഗ്ഗുണാനാംഗണഃ.

ഭാവം—ബാല്യത്തിൽതന്നെ ഞാൻ വെളുത്തു. അതുമുതൽ ഞാൻതന്നെയാണ് ഈ ഉയർന്ന നിലയിൽ എത്തിച്ചത്. ഇപ്പോൾ ഈ വങ്കിഴവായ് എന്റെ കഥ വല്ലവരും പറഞ്ഞുകേട്ടാൽ കോപിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു ദുഃഖപ്പെട്ടിട്ടോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം 'വൃദ്ധനായ ഗുണഗണം' ഭവാന്റെ യശസ്സിന്റെ കൂട്ടും പിരിഞ്ഞു സമുദ്രത്തിന്റെ അക്കരെയുള്ള തപോവനങ്ങളിൽ വാനപ്രസ്ഥിയായിരിക്കുന്നു.

വസ്ത്രേണവപുഷാവാചാവിദ്യയാവിഭവേനച (വം
വകാരൈഃപഞ്ചഭിർഹീനോ നരോനാപ്നോതിഗൗരവം

ഭാവം—വസ്ത്രം, വപുസ്സ്, വാക്ക്, വിദ്യ, വിഭവം ഈ വകാരപഞ്ചകമില്ലാത്തവനു ഗൗരവമുണ്ടാവുകയില്ല.

843. മന്ദാരംമധുമത്തയാജയതിതേ
വാണീഗുണേനാഗതാ
വിദ്വന്മാനസമൈത്രീവശവതഃ
കാന്താരതീമാസ്തതേ
പ്രീതാംതാമരസേനയത്താഘടിതാം
മാലാമിവാത്യാദരാ-
ല്ലോകഃകോവിദമാനനീയശിരസാ
മാദ്ഥംഗീകുർവ്വതേ.

(കുഞ്ചൻനമ്പ്യാർ ശ്രീകൃഷ്ണവിലാസകാവ്യത്തിനു വ്യാഖ്യാനമെഴുതി നോക്കുവാനയച്ചുകൊടുത്തപ്പോൾ കൂടല്ലൂര നമ്പൂരിപ്പാട് അതു വായിച്ചുനോക്കി അഭിപ്രായം എഴുതി അയച്ചുകൊടുത്ത ശ്ലോകമാണത്രെ ഇത്. വ്യാഖ്യാനത്തെക്കുറിച്ചു ഭൂഷണമായും ദൂഷണമായും ഇതിന്നർത്ഥമുണ്ട്.)

844. ജിത്വാഥശ്ലോഥലേശംയവനാവരയുതഃ
കോലശ്രീപാലമൗലിം
ഹൃത്വാത്ഥാനേതളീയാനഥപുരളിപതിം
ശൈലപാഥോധിനാഥം
ധിക്കൃത്യൻമാടഭൂപംസഭസിനിജഭടൈ-
ദ്ദ്യാകമാരേസ്തുതസ്സഃ
കാന്താരംഗന്തുകാമോദിശമഖിലജനാൻ
പാഹിവഞ്ചിക്ഷിതീശ!

ഭാവം — നീലേശ്വരം, ചിറക്കൽ, കോട്ടയം, കോഴിക്കോട്, കൊച്ചി ഇവ രാജാക്കന്മാരെയെല്ലാം ജയിച്ചിട്ടിപ്പോൾ ഞാൻ തെക്കൻദിക്കിലേയ്ക്കു യാത്രയായിരിക്കുന്നു. ഹേ വഞ്ചിക്ഷോണീശ്വരാ: അങ്ങ് എല്ലാവരേയും രക്ഷിക്കണേ. (ഇതു പടയോട്ടക്കാലത്ത് ഒരു നമ്പൂതിരി തിരുവിതാംകൂർ രാജാവിന് എഴുതിയയച്ചതാണ്).

845. വില്ലിന്നത്യാഹമൊരാനക്കളിയുമൊത്തവ–
ച്ചില്ലിവല്ലീയുഗത്താൽ
മെല്ലെന്നൊന്നല്ലൽതീർപ്പാൻസകൃദപിസരസം
തെല്ലുതല്ലീടുകെന്നോ

ചൊല്ലാവല്ലല്ലലെൻചേതസിവളരുമഹോ
മല്ലബാണാരിജായേ
ചൊല്ലേറീടുന്നകല്ലേക്കുളുജലനാടവിൽ
പ്രോല്ലസിച്ചുള്ളതാമായേ.

ഏകദാരാമചന്ദ്രസ്യ ലാളയന്തീപദാംബുജം
ഝടിത്യുദ്ധൃത്യ ചിക്ഷേപ സീതാരത്നാംഗുലീയകം.

ഭാവം—സീതാദേവി ഒരിക്കൽ ശ്രീരാമദേവന്റെ കാൽ തലോടിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ പെട്ടെന്നു രത്നമോതിരം ഊരി എറിഞ്ഞു. (മോതിരത്തിന്മേലുള്ള കല്ലു സ്ത്രീയാകയില്ലാ എന്നു ശങ്കിച്ചിട്ടാണിങ്ങിനെ ചെയ്തതു)

വസന്തനവമല്ലികാമുകുളപുഞ്ജവന്ദ്യാളകം
നിരന്തരമധിഷ്ഠിതംലകചാമീരമാരോപ്പിതം
സ്വരാജ്യമിഹബാലയാസഹപരസ്പരംലീലയാ
ജലോദന മുപാസ്മഹേജലജബാന്ധവസ്യോദയേ.

മരാളഗതിവിഭ്രമത്രുടിതകാഞ്ചികോശ്ശൃംഖിത—
പ്രതാപ്തകനകോജ്ജ്വലൽകലശതുല്യവക്ഷോജയാ
സ്മിതാഞ്ചിതമുഖാംബുജയാദയിതയാസമാരോപ്പിതം
ജലോദനമുപാസ്മഹേജലജബാന്ധവസ്യോദയേ.

മേൽകാണിച്ച രണ്ടു ശ്ലോകങ്ങളും 'ഉപാസ്മഹേ ജലജബാന്ധവസ്യോദയേ' എന്ന സമസ്യയുടെ പൂരണങ്ങളാണ്. വെള്ളച്ചോറുണ്ണുവാനുള്ള വട്ടം വിസ്തരിക്കുന്ന നിലയിലാണ് ഈ പൂരണങ്ങൾ).

സാരസ്യശ്രീരാരാമേസരസതരകൂജദ്ദ്വിജകുലേ
സഖേകിഞ്ചിൽകാലംവിരമമൃദുഗായൻഭ്രമരമോ
ഗതദ്വ്യായാമായസ്വയമതന്ത്രതായാസ്യതിയദാ
തദാഹംസ്വൈരംസ്വാധീനാഭവദ്വശ്യേയംകമലിനീ.

ഭാവം—അല്ലയോ വണ്ടേ; നീ തടാകത്തിന്റെ വക്കിലുള്ളതും മനോഹരമായുള്ളതും പക്ഷികൾ കൂവുന്നതുമായ ആരാമത്തിൽ അല്പകാലം പാട്ടു പാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുക. ഹംസം ചിറകുകളുടെ വ്യായാമത്തിനായി എവിടെയെങ്കിലും പോകും. അപ്പോൾ താനേ പ്രാപ്തയായ ഞാൻ സ്വതന്ത്രയായും, നിന്റെ വശവർത്തിനിയായും ഭവിക്കും. (ഇതും മുൻചേർത്തിട്ടുള്ള ഭേകാംഭോജിനി ഹംസദിവ്യമോ എന്നാദിയായ പദ്യത്തിന്റെ മറുപടിയാണെന്നു.)

351. ഏകാന്തേവാണൊന്നുനാളുണ്ണിച്ചികുരമഴി-
ച്ചിട്ടുകൈകൊണ്ടുതാങ്ങി-
ച്ചീകീടുംനേരമിന്ദീവരനിരകളിര-
ന്നീടവേപക്ഷ്മളാക്ഷി
സാക്ഷാത്തെന്തുചൊന്നാനതുപൊഴുതിളകും
കാളമേഘാന്തരാള
രാകാചന്ദ്രൻകണക്കശ്ശശിമുഖിവദനം
കണ്ടുസാചീകൃതംഞാൻ.

ഉന്മേഷംയോമമനസഹതേജാതിവൈരീനിശായാ
മിന്ദോരിന്ദീവരദളദൃശാതസ്യസൌന്ദര്യദർപ്പഃ

ശാന്തിംനീതപ്രസഭമനയാവക്ത്രലക്ഷ്മ്യാപ്രതിഷ്ഠാ
ല്ലബ്ധാംമേഘന്യെലജ്ജിതതനശ്ചപാദയോഃപതദശോകാം.

ഭാവം—ഹേ സുന്ദരി! തന്റെ വികാസത്തെ സഹിക്കാത്ത ചന്ദ്രന്റെ സൌന്ദര്യങ്ങളും നീ മുഖശ്രീകൊണ്ടു ശമിപ്പിച്ചു ഇനിയതും സന്തോഷിച്ചു താമരപ്പൂവിന്റെ കാന്തി നിന്റെ പാദങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചു എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

352. അദ്യാപിനിസ്തുതിദൃശോഭിതമുത്തരീയം
ധൃത്വാപുരഃസ്തനതടാൽ പതിതംപ്രവൃത്താം
വാചംനിശമ്യനയനംനയനംമമേതി
കിഞ്ചിത്തദായദകരോൽസ്മിതമായതാക്ഷീ.

ഭാവം—എന്റെ മുമ്പിൽവെച്ചു കുചതടത്തിൽനിന്നു വീണ ഉത്തരീയത്തെ ധരിക്കുവാനായിക്കൊണ്ടു 'എന്റെ കണ്ണ് എന്റെ കണ്ണ്' എന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞ വാക്കു കേട്ട് ആ സുന്ദരി അന്നു ചിരിച്ചത് ഇന്നും എന്റെ കണ്ണുകളിൽ ചലിക്കുന്നു.

353. ഹാപാകനേകരോഷിപാപിനി!കഥം?
പാപീതദീയഃപിതാ
ധന്യേജല്പസികിം?തദീയജനനീ
ധന്യാതദീയാസ്വസാ
നിർല്ലജ്ജസ്യഗൃഹാൽബഹിഷ്കൃതഗൃഹം
നേത്രേതദീയംഗൃഹം
ഹാഹാദേവ!കമാത്രദേഹിമരണം
മാത്രഃശിരൈകോഗതഃ.

ഭാവം — എടീ പാപി! നീ ഒരിക്കലും തൃപ്തയാകുന്നില്ലേ? പാപി തന്റെ അച്ഛനാണ്. എടീ മൊട്ടച്ചി! നീ അധികപ്രസംഗം പറയുന്നുവോ? തന്റെ അമ്മയും പെങ്ങളുമാണ് മൊട്ടച്ചികൾ. നീ മഠത്തിൽനിന്നു പുറത്തു പോ? ഇത് എന്റെ മഠമാണ് തന്റേതല്ല. അയ്യോ ദൈവമേ! എന്നെ ഇപ്പാപ്പിയന്നെ മരിപ്പിക്കുന്നേ. എന്നാൽ എന്റെ...ഒന്നു പോയി. (ഇതു ഒരു പരദേശബ്രാഹ്മണനും ഭാര്യയും തമ്മിലുള്ള കലഹം കണ്ടുനിന്ന ഒരു കവി ഉണ്ടാക്കിയതാണ്.)

854. യന്ത്രസംഹരസംഹരാസ്ത്രഭഗവൻ!

യക്ഷോപാധമയുക്തനാതോ
ബാലാംപ്രാപ്യസമാശ്രിതാസ്മിപുനര-
പ്യേഷാമമൈകാകിനീ
ത്വന്യേമാതൃഗൃഹേപ്രയാതുവലീം
കന്യേതികാമജ്വര-
ഗ്രസ്താകൃത്രിമമന്ത്രവാദിനിമയി
പ്രോവാചസാസുന്ദരീ.

ഭാവം — ഭഗവാനേ! അതിവേഗത്തിൽ യന്ത്രത്തെ (കുറുപ്പുകളായ ബന്ധനം) പിൻവലിക്കേണം. ഞാൻ ഒരു യക്ഷനാണ്. അറിവില്ലാത്ത ഈ ബാലികയെ പ്രാപിച്ചതാണ്. ഇനി ഇവൾ കഴിയുന്നുകിടക്കുന്ന ഇവളുടെ മാതൃഗൃഹത്തിൽവെച്ചു മറ്റാരും സഹായത്തിനില്ലാതെ ഏകാകിനിയായിട്ടു ഒരു ബലി തന്നാൽ ഞാൻ ഒഴിഞ്ഞുകൊള്ളാം. എന്നിങ്ങനെ കാമപീഡിതയായ ആ സുന്ദരി കൃത്രിമമന്ത്രവാദിയായ എന്നോടു പറഞ്ഞു.

855. മന്മഥന്റെതടിമുടിയൻ
നിർമ്മലതാരേശജടാധാരീമുടിയൻ

നമ്മുടെഗാത്രംകടിയൻ
നന്മതരട്ടെഭവാനാമടിയൻ.

പിപിപ്രിയസസസ്വയംമുമുമുഖാസവംദേഹിമേ
തതത്യജദുദൂരതംഭഭഭാജനംദേഹിമേ
ഇതിസ്ഖലിതജല്പിതംമദവശാൽകുരംഗീദൃശഃ
പ്രഗേഹസിതഹേതവേസഹചരീഭിരദ്ധ്യായത.

ഭാവം — പ്രിയ! സ്വയം തന്നെ മുഖാസവം തരിക കാഞ്ചനം ഭാജനം ത്യജ എന്ന മദവിഹ്വലയായ നായിക വിക്കിവിക്കിപ്പറയുന്നതിനെ സഖികൾ നേരം പുലരുമ്പോൾ പരിഹസിക്കേണ്ടതിന്നായി ഉരുവിട്ടു പഠിക്കുന്നു.

വക്ത്രാംഭോജാൽകദാചിന്നഹികമലഭുവാ
മുച്യതേ ഭാരതീസാ
വക്ഷഃപീഠാന്നയാത്താസുരമഥനഃ
കന്യകാമംബുരാശേഃ
ദേവഃകന്ദർപ്പവൈരീശിവശിവശിവയാ
സംവിഭക്താർദ്ധഗാത്രഃ
സുത്രാമൻസ്വസ്തിവാചാജഗതിവിജയതേ
മാനഃഭായംവിലാസഃ.

ഭാവം — ഹേ ദേവരാജാവേ! ബ്രഹ്മാവു മുഖത്തിൽനിന്നു സരസ്വതിയെ ഒരിക്കലും വിടുന്നില്ല. വിഷ്ണു മഹാലക്ഷ്മിയെ മാറിൽതന്നെ എപ്പോഴും വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ശിവൻ പാർവ്വതിക്കു ശരീരംതന്നെ പകുത്തുകൊടുത്തിരിക്കുന്നു. ദേവ

ത്തിൽ കാമന്റെ വിളയാട്ടംതന്നെയാണ് സാമ്രാജ്യത്തിൽക്കാണുന്ന വർദ്ധിക്കുന്നത്.

858. ഗമനോത്സുകരീക്ഷവാണരായാ
വിചരന്തികിലത്തിന്ത്രിണീഫലം
പരിചാർപ്പുളിസ്സുന്ദരീ
ഭ്രമിലന്നായനാവിലോകതേ.

ഭാവം — കാട്ടുകളിൽ ഉണക്കപ്പാണകരണ്ടെടുപ്പിച്ചു നടക്കുമ്പോൾ കിട്ടിയ പുളിങ്ങ തിന്ന കാട്ടാളസ്സുന്ദരി അല്പം കണ്ണു ചിമ്മിക്കൊണ്ടു നോക്കണം.

859. അയംപെട്ടകേപിത്തംഗത്രയണാം
പിതാമഹാനൈർവ്വുഷപലുക്ഷതയ്യേയവനഃ
ഇമംസരാകക്കപ്പുടനാസമ്പദാ_
നാലങ്കരിഷ്യേമമപുത്രപൌത്രകാൻ.

ഭാവം — ഈ വസ്ത്രം എന്റെ അച്ഛൻ ഉടുത്തിരുന്നതാണ്. മുത്തച്ഛൻ മുതുമുത്തച്ഛൻ മുതലായവരാണ് ഇതിനെ കോടി (പുതിയത്) ആയിരിക്കുമ്പോൾ ഉപയോഗിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഇതിനെ ഞാൻ എപ്പോഴും കക്ഷത്തിൽവെച്ചു സൂക്ഷിച്ച് എന്റെ പുത്രന്മാരെയും പൌത്രന്മാരെയും അലങ്കരിക്കും.

നിരീക്ഷിച്ചുനിൽക്കുന്ന തന്റെ സാക്ഷാൽ
ശരീരം ചെറിപ്പിച്ച ചങ്ങാതിയേയും
ഒരീഷൽകടാക്ഷത്തിനാൽപാട്ടിലാക്കും
പരീക്ഷക്കു പാസ്സായതാരായതൊഴുന്നോൻ.

യേനശുക്ലീകൃതാഹംസാഃശുകാശ്ചഹരിതീകൃതാഃ
മയൂരാശ്ചിത്രിതായേനസനോവൃത്തിം വിധാസ്യതി.

ഭാവം— അരയന്നങ്ങളെ വെളുപ്പിച്ചവനും, തത്തകളെ പച്ചനിറമാക്കിയവനും, മയിലുകളെ നാനാവൎണ്ണങ്ങളാക്കിയവനും, ആയ ആ ഈശ്വരൻ എനിക്കും ജീവനവൃത്തിക്കായ വഴിയുണ്ടാക്കും.

യേനകേനപ്രകാരേണപ്രസിദ്ധഃ പുരുഷോഭവേൽ
ഘടംഭിത്വാപടംഛിത്വാമാതരം പ്രഹരന്നപി.

ഭാവം— കുടമുടച്ചിട്ടോ, വസ്ത്രം ചീന്തീട്ടോ, അമ്മയെ തല്ലീട്ടോ ഏതുവിധമെങ്കിലും പുരുഷൻ പ്രസിദ്ധനായിതീരണം.

863. നിരാനന്ദീസ്ഥാനിലാശൃംഗാന്യധരിതസുധാ
സന്തതാൎദ്രം മധൂൎമ്മ്യാ
സൌരഭ്യാകൃഷ്ടലോകം കനകസരസിജം
ഹന്തസാരാജഹംസീ
സാന്ദ്രയാൎദ്രഷ്ടമൈരാവസ്ഥയതികഥതേ
ക്ലിഷ്ടശോന്യാഃ ശരീര–
ത്രാണൈരപ്യുപാസപദേന്തകമൂലകവലയാ–
ത്ത്യാസപാനീത്യൃശിഞ്ഞും.

---

864. മൌലൌകിന്നമഹേശ! മാംനിനി! ജലം
കിംവക്ത്രമംഭോരുഹം
കാനീലാളകവേണികാമധുകരീ
കാഭ്രൂലതാവീചികാ

നേത്രംകിംശഫരദ്വയം കിമുകചൌ
പ്രേംഖദ്ഭുജംഗാംഗദ്വയീ-
ത്യൈത്രേവംപ്രതി വഞ്ചയൻ ഗിരിസുതാം
ഗംഗാധരഃ പാതുവഃ.

ഭാവം — ഹേ ശങ്കര! അങ്ങയുടെ ശിരസ്സിൽ കാണുന്നതെന്താണ്? ഹേ പാർവ്വതി! അതു ജലമാണ്. വെള്ളത്തിന്മേൽ മുഖങ്ങളോ? താമരപ്പൂവാണതു്. നീലവർണ്ണമായ കറുത്ത കണ്ണുകളോ? അതു വരിവണ്ടുകളാണല്ലോ. എന്നാൽ പുരികക്കൊടിയോ? അതു തിരമാലയാണ്. വെള്ളത്തിനു കുന്നുകളുണ്ടോ? കരിമത്സ്യങ്ങളാണതു്. ആ കറുത്ത സ്തനങ്ങളോ? അതു ചക്രവാകങ്ങളാണ്. ഇങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു പാർവ്വതിയെ വഞ്ചിച്ച ഗംഗാധരൻ നിങ്ങളെ പാലിക്കട്ടെ.

365. ലീലാഗാരംസുരാണാം കടുതരഗരളം
ഘനതപാനീയതോയം
ചേലാജാലംഫണിൽ പന്നഗയുഗമവരോ-
ധതദ്ദൃംഗതിലകം
കോലാലങ്കാരമെല്ലുണ്ടകളുശനോമ്പിര-
ന്നോഴമേഴും ജഗത്തിൻ
മേലാളായിട്ടമെന്നിസ്ഥിതിതവതിരുവ-
ന്നാനടത്തിങ്കൽമൈരലേ.

മാപ്രാണം ത്യജമാപ്രാണം മാപ്രാണസദൃശപ്രഭോ!
മാനവിക്രമതേജോഭിർമ്മാനവിക്രമഭൂപതേ!

(സാമൂതിരിരാജാവു കൊച്ചിരാജ്യത്തെ ആക്രമിച്ചു മാപ്രാണം എന്ന പ്രദേശംവരെ പിടിച്ചടക്കിയപ്പോൾ കൊച്ചിരാജാവിന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവു സാമൂതിരി രാജാവിനെഴുതി അയച്ച ശ്ലോകമാണിത്. അല്ലയോ എന്റെ പ്രാണസമനാം പ്രിയബന്ധുവായ മാനവിക്രമരാജാവേ! അങ്ങു മാപ്രാണമെന്ന പ്രദേശം വിട്ടു പോകണം. വീണ്ടും ശത്രുരാജികളോടുകൂടെ പ്രാണനെ വെടിയരുതേ എന്നർത്ഥം.)

367. മാടക്ഷമാരമണബാഹുബലാദിമപ്രാ
ണേയം സ്വമാപരവശേതി നശങ്കനീയാ
ഏകാകിനീ നിശിചരാലയമധ്യഗാപി
കിംരാമഭർത്തൃദയിതാദശകണ്ഠമാപ.

ഭാവം—കൊച്ചി മഹാരാജാവിന്റെ ബാഹുബലം, സംക്ഷയിച്ചുപോയെന്നു ഇവൾ അന്യാധീനയായി എന്നു അങ്ങു ശങ്കിക്കണ്ട. ഒറ്റയ്ക്കു രാക്ഷസരാജധാനിയിലകപ്പെട്ടിട്ടും സീത രാവണനെ പ്രാപിച്ചുവോ? (സാമൂതിരിരാജാവു തൃശ്ശൂർ പിടിച്ചടക്കിയശേഷം ബ്രഹ്മസ്വം മഠം വാദ്ധ്യാൻ നമ്പൂതിരി രാജപ്രതിനിധിയുടെ നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തിനെഴുതി അയച്ച ശ്ലോകമാണിതു്).

പീതാംബരാകലിതചാരുപയോധരാഗ്രാ
ചന്ദ്രാധരാശശിമുഖീവികചോല്പലാക്ഷീ
സംഭോഗകേളിരസികാപഥികാന്തിരാത്രി
രാത്രിഃശനൈരുപഗതാവരവർണ്ണിനീവ.

(ഒരു സ്ത്രീയെപ്പോലെ രാത്രി വന്നു എന്നാണിതിന്റെ സാരം. ശ്ലേഷംകൊണ്ടു സാധാരണധർമ്മം സാധിച്ചിരിക്കുന്നു).

ഏകരോമാവലീനാളേദേഹജാതേസ്തനപങ്കജേ
തസ്യാമധോനിധിമാശങ്ക്യഖനന്തിനിശികാമുകാഃ.

(അത്ഥം സ്പഷ്ടം.)

അഴിഞ്ഞിട്ടോതമ്മിൽകലഹമൊതുക്കിട്ടോസകലവും
കൊഴിഞ്ഞിട്ടോപൂർവ്വാചരിതസുകൃതത്തിൻഫലഗണം
വഴിഞ്ഞിട്ടോവൈരംവിഷമവിശിഖന്നായ്നരബലി-
കഴിഞ്ഞിട്ടോനമ്മെത്തതണിതടമേറെത്താഴുകവാൻ.

ചിരത്തുസുഖിതേസർവ്വംദേവേൽസുഖമയംജഗൽ
ഉപാനൽഗൂഢപാദസ്യസർവ്വാചർമ്മാസ്തൃതേവഭൂഃ.

ഭാവം — മനസ്സിനു സുഖം വന്നാൽ ലോകം മുഴുവൻ സുഖമയമായി. ചെരിപ്പിട്ടു നടക്കുന്നവനു ഭൂമി മുഴുവൻ തോൽ വിരിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ തന്നെ.

872. ഉത്സാഹബുദ്ധിവിനയോദ്യമശാസ്ത്രരാഗാഃ
പഞ്ചാന്തരാഃ പഠനസിദ്ധികരാന്നരാണാം
ആചാര്യപുസ്തകനിവാസസഹായവസ്ത്രാഃ
ബാഹ്യാശ്ചപഞ്ചപഠനേപരികല്പനീയാഃ.

ഭാവം — ഉത്സാഹം, ബുദ്ധി, വിനയം, ഉദ്യമം (?) ശാസ്ത്രപ്രതിപത്തി ഇങ്ങിനെ ആന്തരങ്ങളായിട്ട അഞ്ചും, ആചാര്യൻ, പുസ്തകം, നിവാസം സഹായം, വസ്ത്രം ഇങ്ങിനെ ബാഹ്യങ്ങളായിട്ട അഞ്ചുംകൂടി പത്തു സാമഗ്രികളാണ വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ സിദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നവ.

874. ആകൎണ്ണാരവിന്ദലോചനായാ
വദനേപുഷ്പശരോധരച്ഛലേന
യുവമാരണകാരണംവിതീൎണ്ണം
ഭ്രുകുടീചാപമാരിചാരഖണ്ഡം.

ഭാവം — സുന്ദരിയായ യുവതിയുടെ മുഖത്തിങ്കൽ കാമദേവൻ അധരമെന്ന വ്യാജേന യുവാക്കന്മാരെ കൊല്ലുന്നതും ഉൽകൃഷ്ടമായ ആരിചാരത്തിന്റെ ഖണ്ഡമായ ... വെച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രവിശ ഝടിതിഗേഹംമാ ബഹിസ്തിഷ്ഠബാലേ!
ഗ്രഹണസമയവേലാവൎത്തതേശീതരശ്മേഃ
തവമുഖമകളങ്കംവീക്ഷ്യനൂനംസരാഹു
ഗ്രസതിസകളങ്കംചന്ദ്രബിംബംവിഹായ.

ഭാവം — ബാലേ! വേഗം വീട്ടിനുള്ളിൽ പോയാലും. പുറത്തു നില്ക്കരുത്. ചന്ദ്രഗ്രഹണം ഉണ്ടാവാറായി. ദുഷ്ടനായ രാഹു കളങ്കമില്ലാത്ത നിന്റെ മുഖം കണ്ടാൽ കളങ്കിയായ ചന്ദ്രനെ വിട്ട് അതിനെ ഗ്രസിക്കാൻ സംഗതിയുണ്ട്.

875. കാമാരിയായഭഗവാനുടെപാതിദേഹം
രോമാളിയാകമതിരിട്ടുപകുത്തെടുത്ത്
ആരോമലോടമതമഗ്രിമമാരികേനിൻ
പൂമേനിതൻപുതുമയെന്തുപുകഴ്ത്തിടേണ്ടു.

876. വിപ്രാസ്യിൻനാഗരമെഴാൻകഥയക?–
സ്ഥാലഭ്രമാണാംഗണഃ

കോऽത്രാഗ്ര്യസ്താലഃ കോ ദദാതി വസനം
പ്രാതര്‍ഗൃഹീത്വാ നിശി
കോ വിദ്വാന്‍? പരവിത്തവഞ്ചനവിധൌ
സര്‍വ്വേപി വിദ്വജ്ജനാഃ
കസ്മാജ്ജീവസി ഹേ സഖേ! വിഷകൃമി-
ന്യായേന ജീവാമ്യഹം.

ഭാവം—ഹേ ഭ്രാതാവേ! ഈ നഗരത്തില്‍ വലിയവനാരാണ്? കരിമ്പനക്കൂട്ടമാണ്. ദാനം ചെയ്യുന്നവനാരാണ്? വെളുത്തേടന്‍ രാവിലെ വസ്ത്രങ്ങള്‍ വാങ്ങി വൈകുന്നേരം അഴിച്ചു കൊടുക്കുന്നുണ്ട്. വിദ്വാനാരാണ്? അന്യന്റെ ധനം പിടിച്ചു പറിക്കുന്നതില്‍ എല്ലാപേരും വിദ്വാന്മാര്‍തന്നെ. ഇപ്രകാരമാണെങ്കില്‍ അങ്ങ് എങ്ങിനെയാണ് ഇവിടെ ജീവിക്കുന്നത്? വിഷകൃമിന്യായേന ഞാന്‍ ജീവിക്കുന്നു.

377. അശ്രാന്തസ്യന്ദദാനദ്യുതിമലിനമദഃ
ഹരിദ്രാഹീനദാനൈ-
ര്യുഗ്മപ്രാകാരമന്ദീകൃതസുരഭിഗിരി
ശ്രീഗണ്ഡാമോദലോലൈഃ
സന്മാര്‍ഗ്ഗാദസ്ഖലദ്ഭിര്‍വിസകരയുവ
പ്രാപ്തശ്രീപാര്‍ത്ഥിവേന്ദ്രൈഃ
ശ്രീമാന്‍ ശ്രീയാദവേന്ദ്രോ ജയതി വസുമതീ-
മണ്ഡലാഖണ്ഡലശ്രീഃ.

ഭാവം—ശ്രീമാനായ യാദവേന്ദ്രനെ, ഇളംപുല്ലുകള്‍ സ്വാദിഷ്ഠമായ എന്നപോലെയും ശുദ്ധമായ ജലങ്ങളും കലശക്കുടങ്ങളുംപോലെ ഹംസങ്ങള്‍ സാന്ദ്രി

ന്ന എന്നപോലെയും സത്പുരുഷന്മാരായും വിദ്വാന്മാരായുമി-
രിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണർ ആശ്രയിക്കുമോ? ആ വേശ്യാസ്ത്രീകൾ
ലോകത്തിൽ വിജയിയായി ഭവിക്കുന്നു.

878. പ്രൗഢോഽപി പ്രതിസംഗമം പരിചയേ
തൽപൂർവ്വയത്നോചിതാം
സവ്യാജപ്രതിവൃത്തിം സ്വാഭ്യുദയം
വ്യാവർത്തയന്തീം മുഹുഃ
പ്രസ്വീകൃത്യ മനോ മനോഭവരസാ
സ്വാദോത്സവായാസ്പൃഹാം
ഗംഭീരാം വനിതാമിവാനുനയതേ
വാചം വിദഗ്ദ്ധോ ജനഃ.
(അർത്ഥം ചിന്ത്യം)

---

879. വിസ്മൃത്യ സ്വകുലോന്നതിം തദുചിതാം
വൃത്തിം തഥാരാധിതാം
വിത്താന്തൽപരിപാകജം ച വിനയം
തല്ലാഘവേ ചാർജ്ജിതം
ശ്രീധാവാനനതാം ഗതഃ ശഠധിയാം
വേശ്യാംഗനാനാം ഗൃഹേ
മോഹാൽ ഭ്രാമ്യതി സജ്ജനോപി ഖലവ-
ച്ചിത്രം വിധേഃ കൗശലം.

ഭാവം.—സജ്ജനങ്ങൾകൂടി മൂഢന്മാരെപ്പോലെ തന്റെ
വംശത്തിനുള്ള യോഗ്യതയേയും യോഗ്യതകളെ സമ്പാദിച്ചു നല്ല

ടിയേയും അതിനാൽ പൂജിതയായ വിദ്യയേയും, അതിന്റെ പരിപാകംകൊണ്ടുണ്ടായ വിനയത്തെയും, വിനയത്തിനു കാഴ്ചൾ തട്ടുവോളമുണ്ടാവുന്ന ലജ്ജയേയും കനകങ്ങളെ ദുർബുദ്ധികളായ വേശ്യകളുടെ വീട്ടിൽ കളിക്കാനയയ്ക്കുന്നതുപോലെ ചാടിക്കളിക്കുന്നു. ശ്രുതാവിന്റെ കൗശലം ആശ്ചര്യംതന്നെ.

880. തിണ്ണംചെന്നിട്ടതിങ്കൽതെളിവിനൊടുതിളു-
ക്കുന്നപാലൊട്ടുപൊന്നിൻ-
കിണ്ണംകൊണ്ടമ്മകാണാതടവിലുടനുടൻ
മുക്കിമുക്കിപ്പതുങ്ങി
കണ്ണംപാർത്തങ്ങുനിന്നിട്ടുചൊടിയിണകൊ-
ണ്ടൂതിയൂതിക്കുടിക്കും
കണ്ണൻകല്യാണപൂർണ്ണൻകളതരകമല-
ക്കണ്ണനെൻകണ്ണിലാമോ?

881. ആഗമേദധതികസ്യനമോദം
വിപ്രയോഗസമയേ പുനരന്യഃ
ദുഃഖകാരണമുഭാവപിമന്യേ
ദുർജ്ജനഃസുജനഇത്യവിവേകഃ.

ഭാവം.—ചിലർ വരുമ്പോൾ ചിലർക്കു സന്തോഷമാവുന്നു. മറ്റു ചിലർക്കു പോകുമ്പോഴാണ് സന്തോഷം. ഈ വക ദുഃഖങ്ങൾക്കു കാരണം ദുർജ്ജനം സുജനം എന്നുള്ള അവിവേകമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ബന്ധുസ്ത്രീഭൃത്യവർഗ്ഗസ്യബുദ്ധേഃസത്വസ്യചാത്മനഃ
ആപന്നികഷപാഷാണേനരോജാനാതിസാരതാം.

ഭാവം—ബന്ധുക്കൾ, സ്ത്രീകൾ, ഭൃത്യന്മാർ ഇവരുടെയും, ബുദ്ധി, ആത്മസത്വം ഇവകളുടെയും യോഗ്യത ആപത്ത് എന്ന ഉരകല്ലിന്മേൽ ഉരച്ചുനോക്കുമ്പോൾ മാത്രമെ തെളിഞ്ഞു കാണാകയുള്ളു.

864. ഉപഭോഗകാതരാണാം
പുരുഷാണാമർത്ഥസഞ്ചയപരാണാം
കന്യാമണിരിവസദനേ
തിഷ്ഠത്യർത്ഥഃ പരസ്യാർത്ഥം.

ഭാവം—തന്നനുഭവിക്കാതെ പിശുക്കി സമ്പാദിക്കുന്നവരുടെ ധനം വിവാഹം കഴിയാത്ത കന്യകയെപ്പോലെ അന്യനനുഭവിക്കേണ്ടതിന്നായി വീട്ടിലിരിക്കുന്നു.

ആത്മന്യേവവിലീയന്തേ ദരിദ്രാണാംമനോരഥാഃ
ബാല്യവൈധവ്യതപ്താനാംകുലസ്ത്രീണാംകുചാവിവ

ഭാവം—ബാല്യത്തിൽ വൈധവ്യം വരിക നിമിത്തം തപിച്ചിരിക്കുന്ന കുലസ്ത്രീകളുടെ സ്തനങ്ങളെന്നപോലെ ദരിദ്രന്മാരുടെ മനോരഥങ്ങൾ ആത്മാവിൽ ലയിക്കുന്നു.

865. അരിവമ്പടയുംപടയും
പരിചിനൊടിടിനാദമങ്ങുവെടിയുംവെടിയും
മുകിൽനടക്കൊടിയുംകൊടിയും
പരിപശ്യസഖേ!സുരേന്ദ്രചാപ്പിപൊടിയുംപൊടിയും.

---

866. ചഞ്ചലാക്ഷി!തവകഞ്ചുകാന്തരേ
കിഞ്ചിദുച്ചലതികിംതദുച്യതേ

പഞ്ചബാണമഭിഷേക്തുമേവൈതൌ
കാഞ്ചനൌഘടൌവിധിനാനിൎമ്മിതൌ.

ഭാവം — ഹേ സുന്ദരി! നിന്റെ വക്ഷോജങ്ങളിൽ കിടന്നിളകുന്നതു് എന്താണ്? കാമദേവനു അഭിഷേകം ചെയ്വാൻ ബ്രഹ്മനിൎമ്മിതങ്ങളായ പൊൻകലശങ്ങളാണ്.

887. നാശക്യമസ്തിമനസഃകമലാസനാദേ
മദ്ധ്യേബഹിശ്ചസതതംഭ്രമിസൎവ്വഗംതൽ
വിഷ്ണുംകദാചിദപിസൎവ്വഗമേവധാൎഷ്ട്യം
നൈവസ്പൃശത്യതിവിചിത്രമതഃകിമന്യൽ.

ഭാവം — മനസ്സിനു ചെയ്വാൻ കഴിയാത്തതൊന്നുമില്ല. ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തിന്റെ അകത്തും പുറത്തും അതു് എപ്പോഴും ചുറ്റിത്തിരിയുന്നു. സൎവ്വവ്യാപിയുമാണതു്. എന്നിട്ടും സൎവ്വവ്യാപിയായ വിഷ്ണുവിനെ അതു സ്പൎശിക്കുന്നില്ല. ഇതിലധികം അത്ഭുതകരമായുള്ളതു്?

888. ഗുണിനാംഗുണദോഷതോചിതാഃച-
നിപുണംസൈവഗുണാന്തരംപ്രസൂതേ
ശശിസങ്കുചിതാനികാമിനീനാം
കുചശോഭാംദധതേകശേശയാനി.

ഭാവം — ഗുണവാന്മാൎക്കു ദോഷം വന്നാലും അതു തന്നെ അവരുടെ മറ്റൊരു ഗുണോൽകൎഷത്തിന്നു കാരണമായിത്തീരുന്നു. ചന്ദ്രകിരണങ്ങളാൽ കൂമ്പിയ താമരപ്പൂക്കൾ സ്ത്രീകളുടെ കുചശോഭയെ ധരിക്കുന്നു.

849. പ്രഥമദിവസചന്ദ്രഃസൎവ്വലോകൈകവന്ദ്യഃ
സഖലുസകലകലാഭിഃപൂൎണ്ണചന്ദ്രോപ്യവന്ദ്യഃ

അതിപരിചയദോഷഃ കസ്യനോമന്ദിമാനൈ്യ
നവനവഗുണരാഗീപ്രായശോഹിത്രിലോകഃ.

ഭാഷ — പ്രതിപക്ഷന്മാരെ എല്ലാവരേയും ജയിക്കുന്ന, സകല കലകളും തികഞ്ഞവനായിരുന്നാലും പഴയവന്മാരെ ആദരം ലഭിക്കുന്നില്ല. അതിപരിചയമെന്ന ദോഷം ആരുടെ മാനത്തെയാണ് നശിപ്പിക്കാതിരിക്കുന്നത്? ഈ ലോകം പുതിയ പുതിയ ഗുണങ്ങളെയാണല്ലോ പ്രായേണ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നത്.

890. പാതികെട്ടുകൊതിച്ചുഞാൻപലതരം
തൽപാതിയിൽപാതിയിൽ
പാതിതാപത്തൊട്ടുപാതിയോടിപ്പലതും
പാഴ്തിമുമ്പായിഞാൻ
പാതിച്ചേർന്നടയാറിക്കപാതിനയനം
പോലുംവിടർന്നീലഹേ
പാദസൃത്തൊട്ടുപാതിവിലശനം
പാതിപ്പെട്ടുതുണ്ടമാം.

891. ഫണാഃപതഗവനാദേശ്യാമലിങ്കേശാ
ഗ്രഥ്യാമനസോശ്യാ
പക്ഷാഃസപ്രഭാലാശ്യാപരഭൃതാ-
ശ്യാമപ്രവാളാശ്യാ
ആമോദാനാശ്യാമലപല്ലവ-
സ്മാരാഗതാശേഷപ്പുളെ!
തേജഃ—കോപിപ്രവാഹതിതമാലരോ
കേശംതവാസ്തുന്നതിഃ.

ഭാവം — അല്ലയോ പൂമരമേ! അരയന്നങ്ങൾ താമരപ്പൂക്കളെക്കൊതിച്ചും, കാക്കകളും കഴുകളും മാംസത്തെ കൊതിച്ചും, വഴിപോക്കർ മധുരഫലങ്ങളെ കൊതിച്ചും, കുയിലുകൾ മാവിൻതളിരുകളെക്കൊതിച്ചും, വണ്ടുകൾ സൌരഭ്യത്തെക്കൊതിച്ചും നിന്റെ അടുക്കൽ വന്നുകൂടുന്നു. അവരിലൊരാൾക്കും ആഗ്രഹം സാധിക്കുന്നില്ല. നിനക്കുള്ള ഈ ഉയർച്ച എന്തിനുള്ളതാണ്?

൩൯൨. ഉന്മത്ത!കണ്ടകഫലപ്രതിമേയശിഖാഢ്യാ
വൈരസ്യവൈധവകതമോപഗതോസി സാകം
സന്തോഷസന്തതിരമന്തിമജന്തി പത്രപാം
ഭ്രാന്താശ്ച പന്തി സദസാ ഭുവനത്രയോപി.

ഭാവം — അല്ലയോ ഉന്മത്തമേ! ചക്കയ്ക്കുള്ളതുപോലെ നിന്റെ കായ്ക്കും മുള്ളുണ്ടെന്നു കരുതി നീ വെറുതെ പിലാവിനോടു മത്സരിക്കുന്നു. മത്സരിച്ചാൽ സജ്ജനങ്ങൾ പരിഹസിക്കും. നിന്നെ ആരും തിരിഞ്ഞുനോക്കുകപോലും ചെയ്യില്ല. നിന്റെ കായ തിന്നുന്നവർ ഉടനെ ഭ്രാന്തന്മാരാവുന്നു.

ദിവ്യംചൂതരസംപീത്വാഗർവ്വംനാഞ്ചതികോകിലഃ
പീത്വാകർദ്ദമപാനീയം ഭേകോമകമകായതേ.

ഭാവം — തേന്മാവിന്റെ പൂന്തേൻ നുകർന്ന കുയിൽ മൌനമായിരിക്കുന്നു. ചളിവെള്ളം കുടിച്ചു പോക്കാന്തവള മക മക എന്നു ശബ്ദിക്കുന്നു.

കാകയാചകയോർമ്മദ്ധ്യേവരഃകാകോനയാചകഃ
കാകസ്സമാഹ്വയതേകാകാൻയാചകോനതുയാചകാ(ൻ

ഭാവം — കാക്കയാണു യാചകനേക്കാൾ ഭേദം. കാക്ക കാക്കകളെ വിളിച്ചു വരുത്തും. യാചകൻ യാചകന്മാരെ വിളി

ച്ചുവരുന്നതില്ല (കാക്ക പിതൃപിണ്ഡം ഭക്ഷിക്കാൻ കാലമാവു മ്പോൾ മാത്രം കാക്കകളെ വിളിച്ചുവരുത്തുന്നതുപോലെ ഭിക്ഷാ ന്നം കിട്ടുന്ന ദിക്കിലല്ലാ യാചകൻ മാത്രം യാചകന്മാരെ ക്ഷ ണിക്കമാറില്ല.)

395. മാടക്ഷോണീപതേ! നിൻ്റെ ചിത്തമെന്ന സലിലം
കൂടിയാർ പോലെ കുത്തി
ച്ചാടിതാൽകീർത്തിശുഭ്രാംബുധിയതിലനിശം
ചെന്നു ചേരുന്നനേരം
പാടേ ടചേറ്റതിന്നിവറ്റങ്ങളിലെഴുമതിരാ-
ളിദ്ര പ്രകമങ്ങളെല്ലാം
കൂടെ പോകുന്നകണ്ടിട്ടരികളുടെവലി-
ങ്ങന കേൾക്കുന്നതില്ലേ?

396. കാമിന്യഃ കുടിലാഃ, സപക്ഷമുദകം,
കണ്ഠേജപപ്രത്യയാ
രാജാനഃ, കൃതമത്സരാഃ കൃതധിയഃ,
കന്മാഷധാരീശരീ,
ഉക്ഷ്യപേപ്പുനിരതാഃ, ഭഗവതീ
ലക്ഷ്മീശ്ചലാപായിനീ,
പ്രായോമാനുഷ്യങ്ങളാവരിഷ്ഠ സകലേ-
ഷ്വാസക്തദോഷാവിധിഃ

കാമം—സ്ത്രീകൾ കടിലകളാണ്. വെള്ളത്തിൽ ചതിയു ണ്ട്. രാജാക്കന്മാർ പുഷ്ടനിതാരാ വിശ്വസിക്കനാഥരാകനു

വിദ്വാന്മാർ അന്യോന്യമത്സരികളാണു്. ചന്ദ്രൻ കളങ്കമുണ്ടു്. കരിമ്പിനു കമ്പുകളുണ്ടു്. ലക്ഷ്മീദേവി മൂർഖന്മാരെ തിരയുന്ന വളാണു്. ബ്രഹ്മാവു ഗുണമുള്ളവർക്കെല്ലാം ഓരോ ദോഷങ്ങൾ കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ഘൃഷ്ടംഘൃഷ്ടംപുനരപിപുനശ്ചന്ദനംചാരുഗന്ധം
ദഗ്ധംദഗ്ധംപുനരപിപുനസ്താമ്രരൂപംസ്വരൂപം
ഛിന്നംഛിന്നംപുനരപിപുനസ്സ്വാദുമാനിക്ഷു
(കാണ്ഡഃ
പ്രാണാന്തേപിപ്രകൃതിവികൃതിർജ്ജായതേനോത്തമാ
(നാം

ഭാവം—എത്ര അരച്ചാലും ചന്ദനം പിന്നെയും സുഗന്ധമുള്ളതായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. എത്രവട്ടം ഉരുക്കിയാലും സ്വർണ്ണം പിന്നെയും മാറ്റു കുറഞ്ഞതായി തീരുന്നില്ല. എത്ര നുറുക്കിയാലും കരിമ്പിൻതുണ്ടു പിന്നെയും മധുരമുള്ളതായിരിക്കുന്നു. ഉത്തമന്മാർ പ്രാണാവസാനകാലത്തിലും സ്വഭാവവ്യത്യാസം വരുന്നില്ല.

സ്വകീയാൻഡിംഭാൻമത്സ്യാഃ സ്വാപത്യാനിഫണ
(ധരാഃ
ബലാബലവ്യവസ്ഥേയംബലിനസ്സ്വൈകതോഭയാഃ.

ഭാവം—മത്സ്യങ്ങൾ ചെറിയ മത്സ്യങ്ങളെ തിന്നുന്നു, സർപ്പങ്ങൾ തന്റെ കുട്ടികളെയും ഭക്ഷിക്കുന്നു. ഇതു ബലാബലങ്ങളുടെ വ്യവസ്ഥയാണു്. യോഗ്യന്മാർ ഒന്നിനെയും ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ല.

399. തന്വീ ചാരുപയോധരാ സുവദനാ
ശ്യാമാ മനോഹാരിണീ
നീതാ നിഷ്ഠുരണേന കേനചിദഹോ
ദേശാന്തരാളാഗതാ
ഉത്സംഗോചിതയാ തയാ രഹിതയാ
കിംജീവനാപേക്ഷയാ
ഭിക്ഷോ തദ്ദയിതാസ്തി കിം നഹി നഹി
പ്രാണപ്രിയാ കണ്ഡികാ.

ഭാവം ... (ഒരു ഭിക്ഷു ഭിക്ഷക്കായി ഒരു ഗൃഹത്തിൽ ചെന്ന സമയം അതിസുന്ദരിയായ ഒരു സ്ത്രീ ഭിക്ഷ കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തു. ആ സമയം ഭിക്ഷു ചൊല്ലിയ ശ്ലോകമാണിത്. തൃതീയ പാദത്തിലെ കിംജീവനാപേക്ഷയാ എന്നുവരെ കേട്ടപ്പോൾ സ്ത്രീ ഭിക്ഷുവിന്ന് സുന്ദരിയായ ഭാര്യയുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും അവളെ ആരോ മോഷ്ടിച്ചുവെന്നും ശങ്കിച്ചു ഭിക്ഷോ! തദ്ദയിതാസ്തി കിം? (അവളെപ്പോലെ ഭാര്യയുണ്ടോ) എന്നു ചോദിച്ചു. തന്വീചാരുപയോധരത്വാദിപദങ്ങൾ ഒരു സ്ത്രീയുടെ വിശേഷണങ്ങളായി കരുതാവുന്നതാകയാലാണ് മേൽപ്രകാരം ചോദിക്കുവാനിടയായത്. ഭിക്ഷു, നഹി നഹി പ്രാണപ്രിയാ കണ്ഡികാ (ഇല്ല, ഇല്ല എന്റെ പ്രാണസമയായ കണ്ഡിക=ഭിക്ഷാപാത്രം) എന്നു പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചു.)

400. അപ്പപ്പോൾ വതമെത്തല്പം സുഖമതും
പപ്പാതിപീതിപ്പെട്ട-
തെപ്പോഴും പരിചര്യ ചെയ്യുമവരു-
ന്നാപ്പത്നിമാരെച്ചിലർ.

കെല്പോടെ പ്രസവം വരുത്തു പരിലാ
ളിച്ചിട്ടുടൻ യൌവനം
പൊയ്പോകുമ്പോൾ വെടിഞ്ഞിടുന്നു മഹോ
കഷ്ടം നികൃഷ്ടം പരം.

ഗതപ്രായാ രാത്രിഃ കൃശതനു! ശശീ ശീര്യത ഇവ
പ്രദീപോയം നിദ്രാവശമുപഗതോ ഘൂർണ്ണത ഇവ
പ്രണാമാന്തോ മാനസ്ത്യജസി ന തഥാപി ക്രുധമഹോ
കുചപ്രത്യാസത്ത്യാ ഹൃദയമപി തേ ചണ്ഡി കഠിനം.

രാജാ — അല്ലയോ സുന്ദരി! രാത്രി കഴിയാറായി. ചന്ദ്രനും അസ്തമിക്കുന്നതിനു ഇതാ വിളക്ക് ഉറക്കം തൂങ്ങി വീഴുവാൻ പോകുന്നതുപോലെ മിന്നുന്നു. സാധാരണ സ്ത്രീകൾ ഭർത്താക്കന്മാർ നമസ്കരിക്കുന്നതുവരെ മാത്രമേ കോപിച്ചിരിക്കാറുള്ളൂ. അതു ചെയ്തിട്ടും നീ കോപത്തെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നില്ല. അല്ലയോ കോപശീലേ! സ്തനങ്ങളുടെ മുട്ടുക നിമിത്തം നിന്റെ ഹൃദയവും കഠിനമായിരിക്കുന്നു. (കുപിതയായ നായികയെ പ്രസാദിപ്പിക്കുവാനായി നായകൻ പറയുന്നതാണിത്)

വ്യാളാശ്രിതാപി വികലാപി സകണ്ടകാപി
വക്രാപി പങ്കിലഭവാപി ദുരാസദാപി
ഗന്ധേന ബന്ധുരസി കേതകി! സർവ്വലോകേ-
രേകോ ഗുണഃ ഖലു നിഹന്തി സമസ്തദോഷാൻ.

രാജാ — നീ പറയുന്നതു ശരിയാണ്. ദോഷം നിനക്കില്ല. സർവ്വാംഗം കുറ്റ നിറഞ്ഞതാണ്. ഒരു ഗുണം വലുതുണ്ട്. ചുറ്റി നിറഞ്ഞ ദിക്കെങ്ങും നിന്റെ സൌരഭി. നിന്റെ അടുത്തു വര

വാൻ ആൎക്കും സാധിക്കില്ല. ഹേ കൈരതേ! ഇങ്ങിനെയാകയാണെങ്കിലും നീ സൌന്ദൎയ്യംനിമിത്തം എല്ലാവരാലും ബന്ധുവായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. നല്ലതായ ഒരു ഗുണമുണ്ടായാൽ അതു മററു സകല ദോഷങ്ങളേയും നശിപ്പിക്കുന്നു.

403. രതിവിഗളിതകേശസ്രസ്തമാല്യപ്രസൂനാ
പ്രശിഥിലപരിരംഭസ്വിന്നവക്ത്രാരവിന്ദാ
ശ്രമവിഗളിതഗാത്രാ വിസ്ഫുരൽസൎവ്വഗാത്രാ
സ്വപിതി ബത മദീയേ വക്ഷസി താപഖേദാ.

ഭാവം— ഹേ സുന്ദരി! നീ രതികാലത്തിലഴിഞ്ഞ തലമുടി കെട്ടിൽനിന്നു മാലകളും പുഷ്പങ്ങളും കൊഴിഞ്ഞുവീണു, ആശ്ലേഷമറ്റുനാലിക്കുമ്പോൾ മുഖം വിയൎത്തു, തളൎന്നു ദേഹത്തോടെ എന്റെ മാറിൽ കിടന്നുറങ്ങുന്നതു ഇനി എന്നാണ്? (ഇതു കാശ്മീരക ബില്ഹണന്റെ വിരിപ്പാട്ടിലെയാണത്രെ.)

404. ഭവതഃ കളലശ്രവണേ
ഭവതഃ ശ്രവണേ മമാപി സോൽക്കണ്ഠേ
ഈക്ഷണമിദമപി ഭവദീ-
യേക്ഷണമേവ പ്രതീക്ഷതേ സതതം.

ഭാവം— എന്റെ ചെവികൾ അങ്ങയുടെ കളങ്ങളെ കേൾക്കുവാൻ ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു. ഈ കണ്ണുകളും അങ്ങയെ കാണുവാൻ എപ്പോഴും ആഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

405. ജഗത്തൊക്കെ നന്നാക്കുമന്നിട്ടപാണ്ടേ-
യിരിപ്പുണ്ടുനേരെന്നു പേരായവസ്തു

ക്രമത്താലതിപ്പോൾ ചലത്തിച്ചതത്രി
പണ്ടത്തോളമേയുള്ളുവെന്നായിവന്നു.

---

406. ഗുണിനി ഗുണജ്ഞോ രമതേ
നാഗുണശീലസ്യ ഗുണിനി പരിതോഷഃ
അളിരേതി വനാൽ കമലം
നതുഭേകസ്ത്വേകവാസോപി.

ഭാവം — ഗുണമറിയുന്നവൻ ഗുണവാനിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു. ഗുണമറിയാത്തവൻ ഗുണവാനെക്കുറിച്ചു സന്തോഷിക്കുന്നില്ല. കാട്ടിൽനിന്നു വണ്ടു താമരപ്പൂവിനെ അന്വേഷിച്ചുവരുന്നു. താമരപ്പൊയ്കയിൽ കിടക്കുന്ന തവള അതുകണ്ടു സന്തോഷിക്കുന്നില്ല.

407. ലാവണ്യാമൃതപൂരേ
ലോചനയുഗളം പ്രമാദതഃ പതിതം
ചേതോഗതമുദ്ധർത്തും
തദപി ച കുചസന്ധിസങ്കടേ മഗ്നം.

ഭാവം — കണ്ണു രണ്ടും മനസ്സില്ലായ്കയാൽ സൌന്ദര്യത്തൊഴുക്കിൽ വീണുപോയി. അതുകളെ ഉദ്ധരിക്കാൻ മനസ്സു പുറപ്പെട്ടു. അതും സ്തനങ്ങളുടെ ഇടുക്കിൽ പെട്ടു.

408. കാന്ത! ത്വദംഗപരിരംഭസുധാപയോധൌ
നാലം വിഹർത്തുമധുനാ മമ ഭാഗധേയം
തസ്മാദഹം കഠിനമാരശരേണവിദ്ധാ
സങ്കല്പസംഗമസുഖേന നയാമി കാലം.

ഭാവം—ഹേ കാന്ത! അങ്ങയുടെ സംസാരമാകുന്ന അത്യന്ത സമുദ്രത്തിൽ കളിപ്പാൻ എനിക്കിപ്പോൾ ഭാഗ്യമില്ല. അല്ലെങ്കിൽ കിരണം കരകാരമുള്ളോരു ദുഃഖിക്കുന്ന ഞാൻ അങ്ങയുടെ സമാപ്ലസംഗമവുമാകുന്നതോർത്തു കാലം കഴിച്ചുവരുന്നു.

409. ആശമീരം വിലസാമി നിസ്സഹായാ
സ്വർഗ്ഗദ്വാരകലിതേപി മനോരഥേന
മമ ഹൃദി ന ഭവാനതീവ ദൂരാ-
ദയിതവദന്നിരി! വാമതാ തവേയം.

ഭാവം—കാരുണികനായ അങ്ങയുടെ മനസ്സിൽ എന്തൊരു സഹായവും തോന്നിക്കുന്നില്ല. എന്റെ മനസ്സിൽ അങ്ങ് ഒരിക്കലും മറക്കുന്നില്ല; എനിക്കിതിനെ വിചാരിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നാൽ അല്ലയോ ദൂരമായി നിന്നിരുന്ന വൈമുഖ്യം കാണിക്കുന്നത്? (ഞാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും നിങ്ങളെന്നെ വിചാരിക്കുന്നില്ലെന്ന സാരം.)

410. ശങ്കരാശങ്കര! നാണയാവ തവ ശിരോ-
ലങ്കാരസ്സ്രാവലി-
ർഗ്ഗണ്യേഃ ശോഭനേന തിഗ്മമതാ
കണ്ണുന്ന നേത്രാഗ്നിനാ
വെൺതിങ്കൾക്കലമേൽ വിയത്തുപൊഴിയും
പീയൂഷമേറ്റേറ്റുനിൻ-
കണ്ഠേ പൂണ്ടമുണ്ഡമാലനിശം
ഗായന്തിചെല്ലൂർപ്പതേ.

411. പശ്യ ത്വമിന്ദുവദനേ! മദനസ്യ ചാപേ
ശിക്ഷാബലം ത്രിഭുവനൈകധനുർദ്ധരസ്യ
ഭിത്വാ മദീയഹൃദയം ഹൃദയേ വസന്തീം
ത്വാം ന സ്പൃശന്തി ദയിതേ ധനുഷഃ കേളുബാണാഃ

ഭാവം—ഹേ സുന്ദരി! നീ വില്ലാളിയായ കാമദേവന്റെ അസ്ത്രപ്രയോഗചാതുര്യ്യം നോക്കുക. അവന്റെ ബാണങ്ങൾ എന്റെ ഹൃദയത്തെ പിളർന്നു എങ്കിലും അവിടെയിരിക്കുന്ന നിന്നെ സ്പർശിക്കുന്നില്ല (ഞാൻ സ്മരപരവശനായിരിക്കുന്നു- നിനക്കെന്നിൽ കാമമില്ലതാനും, എന്നാണിതിന്റെ സാരം)

കാലസ്താവൽ ജലദമലിനഃ പുഷ്പധന്വാ ജയൈഷീ
കാന്താദൂരേ ന ച സുഹൃദോ മൽകൃതേ യത്നഭാജഃ
ധീരോ നാഹം പ്രണയചപലം ചിത്തമാശാവിപന്നം
ദൈവന്യൂനഃ കഥമിവ സഖേ! പ്രാണഭാരം വഹാമി.

ഭാവം—വർഷകാലം വന്നു. കാമദേവൻ ജഗജ്ജയത്തിനായി ഒരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. ഭാര്യ ദൂരത്തിരിക്കുന്നു. എന്നെ സഹായിക്കുന്ന ബന്ധുക്കളാരുമില്ല. ഞാനോ ധീരനല്ല. പ്രണയചഞ്ചലമായ മനസ്സ് ആശാപരവശമായിരിക്കുന്നു. ഭാഗ്യഹീനനായ ഞാൻ ഇനി എങ്ങിനെയാണ് ഈ ജീവിതഭാരത്തെ ചുമക്കുന്നത്?

413. ആസ്ഥീകാചനമന്ദഹാസ്യശനിഭം
കൌശേയകം കഞ്ചുകം
വക്ഷസ്സാൽ ബാഹുയുഗേന കോമളതരേ-
ണാദായതുന്നം ജലേ

മണീകൃത്യ കചഭാരയസ്സ്യകശേഷം
തപാംമൎത്ത്യാമീത്യലം
പാഷാണേന തദപി ദധത്സ്തനയുഗം
ചക്രേതമോനന്ദനം.

ഭാവം—ഇന്ദ്രശേഖരത്തിലെ ഒരു സുന്ദരി, കട്ടിയുടെ ക ണ്ഠിൽനിന്ന കസ്തൂരികൊണ്ടുപോലെയിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രരേഖ വാങ്ങി. കചങ്ങളുടെ തണ്ണിയ്യതെയും തഴയുന്ന നിന്നെ മൂൎഖ്യമാം എ ന്ന പറഞ്ഞ് അതിനെ കല്ലിന്മേലടിച്ചു സ്തനങ്ങളുടെ കഠി നതയെ കാണിച്ചു [illegible].

114. ദൈവാന്നഃ പ്രണയാഖ്യകല്പകതരു
ന്ദൂരം പ്രവൃദ്ധസ്സ്ഫുടാ
ശോഷം തന്നിതമങ്ങളിത്യുപയതോ
ദസ്സഹവിയോഗാനലാൽ
അന്യോന്യസ്മരണാമൃതേന സതതം
സിക്തസ്സ്ഫുടാ വൎത്തതാം
യത്താമിസ്ത്രപലം ന സൂചകവചോ
വാത്യാശതൈൎഭൂതാം.

ഭാവം—നമ്മുടെ സ്നേഹമാകുന്ന കല്പകവൃക്ഷം ഭാഗ്യവശാൽ വളൎന്നുവലുതായി. ഇതു വിയോഗാഗ്നിയുടെ ചൂടുകൊണ്ടു വാടിപ്പോ കാതെയിരിക്കാനും പരസ്പരസ്മരണയാകുന്ന അമൃതിനാൽ നനച്ചുവള ൎത്തിയിട്ട് [illegible] ഏഷ ണിക്കാരുടെ ദുൎവ്വചനമാകുന്ന കൊടുങ്കാറ്റുകൊണ്ടു ഒടിഞ്ഞു പോകാതിരിക്കുകയും ചെയ്യട്ടെ.

115. കാറൊളിച്ചുപോയാൾ വിളങ്ങുന്നൊരു കറി, കറിയിൽ
ചേൎത്തുവെച്ചതിനെന്നാൽ

മാറോറൂംവില്ലു്, വില്ലിൻമുകളിലമരവോ–
ക്കല്ലൽതീർപ്പാത്തബാണം,
പോററീബാണംകിടക്കുംമണിമയശയനം
കങ്കണം, കങ്കണത്തി–
ന്നുററംകാററു, ത്രുന്നിവകതൊഴിലുകൾചെ
ല്ലുമെഴുംതിങ്കൾമൌലേ.

---

116. അന്ധോ! ശിശിരമബന്ധോ!
സിന്ധോരപിതേസ്തി മാനഗാംഭീര്യം
ഗുണവതിസൽപാത്രേയാ
വിതരസിനാന്യേഷ്യയാചമാനേഷു.

ഭാവം—ശിശിരബന്ധുവായ കിണറേ! നിനക്ക സമുദ്രത്തിനെക്കാൾ മാനഗാംഭീര്യമുണ്ട്. ഗുണമുള്ള സൽപാത്രത്തിൽ (ഗുണവത് = ഗുണമുള്ള, കയറോടുകൂടിയത് എന്നും, സൽപാത്രം = യോഗ്യൻ, കേടില്ലാത്ത പാത്രം എന്നും അർത്ഥം.) നീ ദാനം ചെയ്യുന്നുള്ളു. മററുള്ളവർ ഇരന്നാൽ നീ ഒന്നും കൊടുക്കയില്ല. (പാത്രത്തിൽ കയർ കെട്ടി കോരിയെടുത്തെങ്കിലേ കിണററിൽനിന്നു വെള്ളം കിട്ടുകയുള്ളു എന്നു സാരം)

കരാൽഗളിതമേകന്നംകാഹാനിഃകരിണാംഭവേൽ
തേനൈവതൃപ്താഭവതിസകുടുംബാപിപീലികാ.

ഭാവം—ആനക്കയ്യിൽനിന്നു ഒരു കൊഴിഞ്ഞുപോയ ഉരുള കൊണ്ടു് ആനയ്ക്കെന്തു കേടുവരുവാനുള്ളത്? ഉറുമ്പിനാണെങ്കിൽ അതുകൊണ്ടു കുടുംബസഹിതം തൃപ്തിയാവുകയും ചെയ്യും.

418. അംബേ!ഛേദ്യൂനിശ്ശാതൈഃ
മമവക്ഷസികാപിവേദനാനാസ്തി
പുത്രൈസ്ത്ര്യഥാപ്രകൃതിരഹോ
യഃപശ്യതിവേദനാതസ്യ.

ഭാവം.—അമ്മേ! എന്റെ മാറിൽ ഒന്നു കുഴകൾ പൊരെപ്പുട്ടിരിക്കണം. എനിക്കൊരു വേദനയുമില്ല. കഷ്ടം! ഇതു് അതിന്റെ സ്വഭാവമാണ്, കാണുന്നവർക്കാണതിന്റെ വേദനയുണ്ടാവുക.

419. കിമിതിസഖേ!പരദേശേ
ഗമയതിദിവസാൻധനാശയാലുബ്ധഃ
വിസൃജതിമൌക്തികധാരാം
തവഭവനദ്വാരികാഞ്ചനലതികാ.

ഭാവം.—അങ്ങുന്നു ദ്രവ്യം സമ്പാദിക്കാൻ പരദേശത്തു താമസിക്കുന്നതെന്തിനാണ്? അങ്ങയുടെ പടിക്കൽ 'കാഞ്ചനവല്ലി' മുത്തുകളെ വർഷിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യേ!നിന്നെക്കാണാഞ്ഞുഴന്നു (ഞാൻ
മഞ്ഞളെല്ലാംവയമ്പായികർപ്പൂരംകൊട്ടവേലിയായ്

(അഷ്ടാംഗഹൃദയവ്യാഖ്യാനത്തിനു സർവ്വാംഗസുന്ദരിയെന്നാണ് പേര്. മഞ്ഞളിനു നിശയെന്നും, വയമ്പിനു ഉഗ്രയെന്നും, കർപ്പൂരത്തിനു ചന്ദ്രനെന്നും, കൊട്ടവേലിക്ക് അഗ്നിയെന്നും സംസ്കൃതനാമങ്ങളുണ്ട്. അതുകൊണ്ടു ഹേ സർവ്വാംഗസുന്ദരി! നിന്നെ കാണാതെ വലയുന്ന എനിക്ക രാത്രി ഉഗ്ര

ഭിഷും ചന്ദ്രൻ അഗ്നിയുമായിത്തീരും എന്ന മത്സ്യപുരാണത്തിൽ നിന്നു ധരിക്കാം)

421. ഉപഭോഗസ്തുരജന്യാ
ലോകേസാധാരണോഹിസകലാനാം
രജനീപതേ!രജന്യാ
സ്ത്വയിതുതപഃപതിതപഃഫലം.

ഭാവം — ഹേ ചന്ദ്ര! രജനിയുടെ ഉപഭോഗം ലോകത്തിലെല്ലാവർക്കുമുള്ളതാണ്. രജനിയെ അങ്ങു് അലങ്കരിക്കുന്നതു ഭർത്താവായതിന്റെ ഫലമാണ്. (വേശ്യയെ സകല ജനങ്ങളും ഉപഭോഗിക്കാറുണ്ട്. എങ്കിലും അവളെ അലങ്കരിക്കാനുള്ള അധികാരം അവളുടെ ഭർത്താവിനേ ഉള്ളൂ. അതു് അവളുടെ ഭർത്താവായതിന്റെ ഫലമാണല്ലോ. ഇതു നിലമ്പൂർ ശ്രീനാഥൻ തിരുമുല്പാടിന്റെയാണ്)

422. നികുംഭകുംഭോദരഗണാന്തരസ്ഥാ
ശിവാശ്രയാശക്തിധരോരുകീർത്തിഃ
വ്യപോഹയത്വാന്തരദോഷജാലം
യമംജരോഗായാസൃതിയദ്വികാരാൽ

ഭാവം — നികുംഭൻ കുംഭൻ മുതലായ ഭൂതഗണങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിലിരിക്കുന്നതും, ശിവനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളതും, ഉൽകൃഷ്ടയുമായ ശക്തി ആന്തരങ്ങളായ പാപങ്ങളെ നശിപ്പിക്കട്ടെ. ലോകം പാപംനിമിത്തം നരകത്തിൽ പതിക്കുന്നു. (നികുംഭകുംഭോദരഗണാന്തരസ്ഥ എന്നതിനു നാഗദന്തി, ത്രികോല്പക്കൊന്ന മുതലായ വിരേചനദ്രവ്യങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതും നികുംഭകുംഭാദി എന്നു വൈദ്യശാസ്ത്രത്തിൽ പ്രസിദ്ധമായതുമായ ഗണത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലുള്ളതു് എന്നും ശിവാശ്രയാ എന്നതി

ന (ശി ദ = കടക) കടക്കയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും അന്തർമ്മിളക്കമായമെന്നതിന്നു, വയററിലെ ദോഷങ്ങളെന്നും കൂടി അർത്ഥമുണ്ട്. (കടക്ക വിരേചനദ്രവ്യമാകയാൽ വയററിലുള്ള ദോഷങ്ങളെ ഇളക്കിക്കളയുന്നു എന്നു സാരം)

നിർദ്ധനാനാം ധനാവാപ്തിം ധനിനാമധികം ധനം
ബ്രുവാണാഃ സർവ്വദാ ഗ്രാഹ്യാ ലോകൈർജ്ജ്യോതിഷി
(കാജനാഃ.

ഭാവം — ദരിദ്രന്മാരോടു ധനലാഭമുണ്ടാവുമെന്നും, ധനവാന്മാരോട് അധികം ധനമുണ്ടാവുമെന്നും പറയുന്ന ജ്യോതിഷിയെ എല്ലാവരും സ്വീകരിക്കും.

നിദാനം രോഗനാമാനി സാദ്ധ്യാസാദ്ധ്യം ചികിത്സി
(തം
സർവ്വമപ്യുപദേക്ഷ്യന്തി രോഗിണഃ സദനസ്ത്രിയഃ.

ഭാവം — രോഗിയുടെ വീട്ടിലുള്ള സ്ത്രീകൾ രോഗകാരണങ്ങളും, രോഗത്തിന്റെ നാമങ്ങളും, അതിന്റെ സാദ്ധ്യാസാദ്ധ്യങ്ങളും ചികിത്സയും ഒന്നും വിട്ടുപോകാതെ ഉപദേശിക്കും.

425 കല്ലർമ്മുലകളുതണ്ടില്ലോമലേ! നീ തിരഞ്ഞി—
ല്ലതിനിടയിലനംഗനായിരം വില്ലൊടിഞ്ഞു
കളമൊഴി! തവ വാസ്സുയൌവനം വന്നാലിക്ക—
ന്നാളുവിലിനിമേലിക്കും ഘോഷമെന്തായിരിക്കും.

---

426. അജ്ഞാനാമവനീശാനാമഹോ
സ്വപ്നാഭിഷേകാദപി

ജ്ഞാതുഃശ്രീയുവവഞ്ചിഭൂവലരിപോഃ
ശ്ലാഘൈവസമ്മാനനാ
സാരാസാരവിവേകശൂന്യതരുണീ
സംഭോഗസാമ്രാജ്യതഃ
സാരജ്ഞേന്ദുമുഖീവിലോകനസമുൽ-
കണ്ഠൈവയൂനാം മുദേ.

ഭാവം—അറിവില്ലാത്ത രാജാക്കന്മാർ കനകാഭിഷേകം ചെയ്യുന്നതിനെക്കാൾ വിദ്വാനായ തിരുവനന്തപുരത്തെ യുവരാജാവ് ശ്ലാഘിക്കുന്നതിനെയാണ് ഞാൻ വിലവെക്കുന്നത്. സാരാസാരങ്ങളുടെ വകതിരിവില്ലാത്ത സ്ത്രീകളോടുകൂടി സംയോഗം ചെയ്യുന്നതിനെക്കാൾ വിദുഷിയായ സുന്ദരിയെ കണ്ടാലുള്ള ഔൽസുക്യമാണു യുവജനങ്ങൾക്കു സന്തോഷകരമായിട്ടുള്ളൂ.

427. കസ്ത്വം?ശൂലീ,പ്രവിശഭിഷജം
വേശ്മവൈദ്യംനജാനേ
സ്ഥാണുർമ്മുഗ്ധേ! വദതിനതരു-
ന്നീലകണ്ഠഃ പ്രിയേഹം
കേകാമേകാംവദപശുപതി-
ർന്നൈവദൃഷ്ടേവിഷാണോ-
വിത്ഥംഗൌരീവചനസുജ്ഞഃ
പാതുമാം പാർവ്വതീശഃ .

ഭാവം—അങ്ങ് ആരാണ്? ശൂലിയാണ്. വയറ്റിൽ വേദനക്കാരനാണെങ്കിൽ വൈദ്യന്മാരുടെ വീട്ടിൽ പോയിക്കൊ

കു; എനിക്കു വൈദ്യനാഥനാകുന്നു. ഞാൻ ധനേശ്വരന്റെ സഖാവാണ്. മനം സംസാരിക്കയില്ല. ഞാൻ പുരാരി നീലകണ്ഠന് ഞാൻ, എന്നാൽ ഒരു ശകലവസ്ത്രം പുതച്ചുകൂടില്ലല്ലോ. ഞാൻ പശുപതിയാണ്. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ കൊമ്പുകൾ കാണുന്നില്ലല്ലൊ. ഇങ്ങിനെ പാർവ്വതിയുടെ പ്രത്യുത്തരംകൊണ്ടു ലജ്ജിതനായ പരമേശ്വരൻ എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

428. സന്തുവാജാഃസന്തുമാതംഗാഃ
സന്തുയോധാഃസഹസ്രശഃ
നരേന്ദ്രാണാംവിശേഷേണ
നാവിനാകവിനായശഃ

ഭാവം — അനേകായിരം കുതിരകളും, ആനകളും, പട്ടാളങ്ങളും ഉണ്ടെങ്കിലും രാജാക്കന്മാർ യശസ്സുണ്ടാവണമെങ്കിൽ കവികളുടെ ഉപായമിരിക്കണം.

429. ആശ്ലിഷ്യന്ത്യവഗൂഹന്ത്യഥപുനഃ
പശ്യന്തിജിഘ്രന്തിച
സ്വാദന്ത്യേമധുമക്ഷികാനകണമ-
പ്യസ്യസ്വയംഭുഞ്ജതേ
ധന്യസ്ത്വന്യഉപേത്യനിർമ്മമധു-
ത്സാരയൻച്ഛതഃ
സ്വാദംസ്വാദമിദംസ്വസംഭൃതമിവ
സ്വച്ഛന്ദമാനന്ദതി.

ഭാവം — തേനീച്ചകൾ സമ്പാദിക്കുന്ന മധുവിനെ മക്കൾ പോലെ രക്ഷിക്കുന്നു ഒരു തുള്ളിപോലും അതിൽനിന്ന അവ

അനുഭവിക്കുന്നില്ല. ഭാഗ്യവാനായ ഞാനും ഒരുവൻ വന്നു മല-ച്ചുടാതെ ദുഃഖങ്ങളെ ഒട്ടിക്കൂട്ടിയതു താൻ സഹിച്ചിട്ടുള്ളതാണെന്നു എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ഒരു മനസ്സിന്റെ സമുദ്രം നോക്കി ദുഃഖഭാരത്തെ കൂനിവിടുന്നു.

430. നന്നല്ലേ കോപമീവക്കുറവുകൾ പലതു-
ണ്ടെങ്കിലെന്നാകിലും നാ-
മൊന്നാലല്ലാത്തപേതം തങ്ങണിമണിതന്നു-
ച്ചിന്തയെന്തത്ര സാരം
എന്നെല്ലാമുള്ളവസ്ഥയ്ക്കിതവകലഹാ-
ദാനമാത്മാനുതാപ-
ത്തിന്നല്ലേ വന്നുകൂടുന്നതു ചപലവധൂ-
ചേഷ്ടിതം ദുഷ്ടമോർത്താൽ.

---

431. പീതാപാസ്തരാജമകരന്ദമയീമിവാഗ്രം
പ്രക്ഷാളനാർത്ഥമിവ ചണ്ഡകരഃ കരാണാം
അബ്ധിം ഗതസ്സ്ഫുടപരിശിതകേരഖണ്ഡ-
സ്തത്രാവശിഷ്ട ഇവ രാജതി ബാലചന്ദ്രഃ.

ഭാവം—സൂൎയ്യൻ, അരക്കപ്പുകളുടെ മധുവാകുന്ന കുഴമ്പി കുടിച്ചതിനെ കൈ കഴുകുവാനെന്നു തോന്നുംവണ്ണം സമുദ്രത്തെ പ്രാപിച്ചപ്പോൾ കഴിക്ക കുടിച്ചുകൂട്ടിയ നാളികേരപ്പൂളിന്റെ ശേഷംപോലെ ബാലചന്ദ്രൻ ശോഭിക്കുന്നു.

432. ഉന്നമത്യാസകചഗ്രഹമാസ്യം
ചുംബതി പ്രിയതമേഹഠവൃത്ത്യാ

കൂജിതം ചതിമാനായായാഃ
ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്ഹ്

ഭാവം—പ്രിയതമൻ കചഗ്രഹത്തോടുകൂടെ മുഖം പിടിച്ചുയർത്തി ചുംബിക്കുമ്പോൾ മാനവതിയായ നായികയുടെ ഹ്ഹ് എന്നുള്ള ശബ്ദം കൂജിതമായിത്തീരും.

488. അജ്യം ദുഗ്ദ്ധം സലിപ്തം ചിരതരമചരം
ക്ഷീരമദ്രാക്ഷമിക്ഷും
സാക്ഷാദ്ദ്രാക്ഷാമപക്ഷമധുരസമഗമം
പ്രാഗവിന്ദം മരന്ദം
മാചാരാ ചാരമമാദ്ധ്വീമധുരിമഗരിമാ
ശങ്കരാചാര്യവാചാ-
മാചാന്തോപാന്തികിന്നൈതലമമലസുധാ-
സാരസീ സാരസീമാ.

ഭാവം—നെയ്യ്, പാല്, മുന്തിരിങ്ങ, മദ്യം, തേൻ, വാഴപ്പഴം എന്നിവയെല്ലാം ഞാൻ സ്വാദുനോക്കീട്ടുണ്ട്. ശങ്കരാചാര്യരുടെ വാക്കിൻെറ മാധുര്യത്തോട് ഇവയൊന്നും കിടനില്ക്കുന്നതല്ല.

ദീഃപാവാതമയാണിതോ തന്വീസ്തനപടാന്തരേ
ദൃഷ്ട്വാത്തകുചസൌന്ദര്യം ശിരഃകമ്പയതേമുഖഃ

ഭാവം—ഈ സുന്ദരി കാററിനെ ഭയപ്പെട്ടു സ്തനപടം കൊണ്ടു മറച്ച വിളക്കു സ്തനസൌന്ദര്യം കണ്ടു പിന്നെയും പിന്നെയും തല കുലുക്കുന്നു.

ചൂടാസ്സിൽതുളസീദലം യമഭടന്മാരെപ്പൊഴുതുചൂടാസ്സുതം
പാടാസ്സിൽതിരുനാമമന്തകഭടന്മാരിതുപാടാസ്സുതം

പിടാസ്ഥിൽകടമേവനംനരകംമാംനാടന്ത്യവിടാസ്ഥുതം
ക്കടാസ്ഥിൽസുകൃതങ്ങൾചെയ്യുതിനാലോപാപങ്ങൾ
(ക്കടാസ്ഥതം

—•◇•—

രാജസേവാമനുഷ്യാണാമസിധാരാവലേഹനം
പഞ്ചാനനപരിഷ്വംഗോവ്യാളീവദനചുംബനം

ഭാവം — രാജാവിനെ സേവിക്കുന്നതും, കൂർത്തുള്ള വാള് നക്കുന്നതും, സിംഹത്തെ പുണരുന്നതും ഉഗ്രസർപ്പത്തിന്റെ മുഖം ചുംബിക്കുന്നതും ഒരുപോലെയാണ്.

നിതംബാലസഗാമിന്യഃപീനോന്നതപയോധരാഃ
ഭവനച്ഛായനമസ്തൃത്യം യസ്യായതനമംഗനാഃ.

ഭാവം — നിതംബഭാരം നിമിത്തം മന്ദഗാമിനികളും ഉയർന്ന കുചങ്ങളോടുകൂടിയവരുമായ സ്ത്രീകൾ ഭവനമായ കാരമെന്ന നക്ഷത്രം.

438. തിഷ്ഠകപാലതലപ്രസർപ്പസഹസാ
രക്താവിസർഗ്ഗ്യാനനാ
ക്ഷുൽപാന്തനിഹിതേക്ഷണാകടില്ല-
ക്കംഭം നിഷ്പൃഷ്ഠാംഭസാ
ഹസ്തനാകലകങ്കണോല്ലളിതം
പശ്യായന്നൃത്യൽകചം
രജാകർണ്ണമേവസാനകങ്കതേ
യ്യനാമമെനാകർണ്ണം.

ഭാവം — കന്യകൾ വിലങ്ങനെ പാത്രം വെച്ചു കയ-
കിണറ്റിലേക്കിട്ട കയിട്ടതാകി കുന്നു ചുഴിച്ച് കന്നിൽ ര

ഷ്ടം നിറച്ചു കൊടുക്കുക കല്പവൃക്ഷം കൂടാതെ കുടിപ്പിക്കാ കയറു വലിക്കുന്ന ഇവർ കയർ മാത്രമല്ല ഭുവനത്തിന്റെ ഭാ രവും ഏറ്റി വലിച്ചുകൊള്ളണം.

439. ആൎദ്രംപൂൎണ്ണസുവൎണ്ണകുംഭമമലേ!
ധത്തേ സകലേയത്താതഃ
ലാവണ്യാമൃതപൂരിതൌ സ്തനവരൌ
വക്ഷസ്ഥലേ സന്തതം
ശ്രാന്താസ്യത്രിവലിത്രയസ്യ മഹതാ-
മദ്ധ്യസ്ഥലേ സന്തതം
ഭാരേണാനതമദ്ധ്യമാകി ഹൃദയേ
പൂൎണ്ണേന്ദുബിംബാനനേ!

അൎത്ഥം—ഹേ ചന്ദ്രാനനേ! വെള്ളം നിറഞ്ഞ കുടം കുടി ച്ചു, ലാവണ്യാമൃതം നിറഞ്ഞ രണ്ടു കുടങ്ങൾ മാറിടത്തിലും വ ഹിച്ചു നീ തളൎന്നിരിക്കുന്നു. മാറിടത്തിലുള്ള കുടങ്ങൾ ഞാൻ എ ന്റെ ഹൃദയത്തിൽ വഹിച്ചുകൊള്ളാം. അതു രണ്ടും ഇറക്കി വെ ന്നിരിക്കു.

440. നന്നായുള്ളൊരലങ്കാരവൃതകളെ വെടി-
ഞ്ഞൊട്ടെല്ലാമുപേക്ഷി-
ച്ചൊന്നായ്ക്കാളിദാസകവിതാമഹിമ
ചേരുവാൻ മോഹമാണ്
ഇന്നിക്കാണുന്ന ഭാഷാകവികുലമഖിലം
താപസപ്രായമാകു-
ന്നെന്നാൽ മൌനവ്രതം തെറ്റിയിവർ തുടങ്ങു-
ന്നാകിൽ നന്നായിരിക്കും.

---

111. നാദേയം കിമിദം ഘടസ്ഥമുദകം,
നാദേയമിത്യുച്യതാം
സത്യം നാഗപിപാസുരസ്മ്യപ്രത്യയഃ?
പീതേനാനാർത്താകൃതി
കിംഗന്ധോ നാപിസന്തിനാർദ്രിഭവഃ
കിന്നെന്തരലം തപ്തകേതോ
യസ്യാദേവഭവാനതോ സിദ്ധിഃ
തൈരവമാംബായസേ.

ഭാവം — കുടത്തിൽ വെള്ളം കൊണ്ടുപോകുന്ന ഒരു സ്ത്രീയും ഒരു വഴിപോക്കനും തമ്മിലുള്ള സംഭാഷണമാണിത്. വഴിപോക്കൻ — കുടത്തിലുള്ള വെള്ളം കൊടുപ്പാൻ വിരോധമില്ലല്ലോ? സ്ത്രീ — നദിയിലേതെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. (ന ദേയം എന്നും നാദേയമെന്നും പദച്ഛേദം ചെയ്യുന്നു. നാദേയം = നദിയിലെ ജലം എന്നും) വഴി — സത്യമാണ്, ദാഹിച്ചിട്ടാണ് ഞാൻ ചോദിക്കുന്നത്. സ്ത്രീ — വെള്ളം കുടിച്ചിട്ട് എന്തുപകാരം ഭവാനുണ്ട്? (നാകം = സ്വർഗ്ഗം എന്നും) വഴി — നീ ഇതു വാക്കിൽ എന്തുകൊണ്ടാണ്? സ്ത്രീ — വാക്കിൽ അക്ഷരങ്ങൾ ധാരാളമുണ്ട്. (ഗന്ധം = അക്ഷരമെന്നും) വഴി — നീ എവിടെ നിന്നു വരുന്നു? സ്ത്രീ — അങ്ങുന്നു വന്ന ദിക്കിൽനിന്നു തന്നെ. വഴി — എന്നാൽ നീ എന്റെ ഭഗിനിയാണല്ലൊ? സ്ത്രീ — അതുകൊണ്ടു തന്നെയാണ് അങ്ങുന്നു ദാഹിച്ചിരിക്കുന്നതും. (ഭഗിനി = സോദരി എന്നും ഭാഗ്യമുള്ളവളെന്നും അർത്ഥം.)

112. ബാലാ തവാധരസുധാരസപാനകാലേ
ചേതോമദീയമലിവാംബുജതിരോഭവം
ഭൂലിംഗമാപിചവിലോചനപത്രമാവ-
ലംബ്യധലതാമലിലാംഗവിലോകനേഷു.

ഭാവം — അല്ലയോ ബാലേ! നിന്റെ അധരാമൃതം പാനം ചെയ്യുമ്പോൾ എനിക്ക് അനന്തനായാൽ കൊള്ളാമെന്നു തോന്നുന്നു. അതുപോലെ നിന്നെ ആലിംഗനം ചെയ്യുമ്പോൾ ബാണനായാൽ കൊള്ളാമെന്നും, സർവ്വാംഗസൌന്ദര്യം നോക്കി കാണുമ്പോൾ ദേവേന്ദ്രനായാൽ കൊള്ളാമെന്നുമാണ് തോന്നുന്നതു്. (അനന്തനു ആയിരം നാവും, ബാണനു് ആയിരം കയ്യും, ദേവേന്ദ്രനു് ആയിരം കണ്ണുമുണ്ടല്ലോ.)

144 സ്നാതാസാപര്യവാമബാഹുലതയാ
സംധായവേണീഭരം
ബാലാവിസ്രഥമൌക്തികവലയിനാ
പദേശ്ലൂ സാതസ്വതീ
ആംദോളജ്ജ്വനാളീകതാരശനാ-
മലീയാ യാത്രയാ
ഗോത്രാന്താങ്കവിനിമജ്യൂഹതിമേ
നാദ്യാപിനിഷ്ക്രാമതി.

ഭാവം — അവളുടെ ഇടംകൈകൊണ്ടു തലമുടി താങ്ങി, അഴിഞ്ഞ വസ്ത്രം വലയിട്ട കൈകൊണ്ടു തടഞ്ഞുപിടിച്ചു്, നനവുള്ളതുകൊണ്ടു ശബ്ദിക്കാത്തതായ കാൽചിലമ്പോടും അരഞ്ഞാണത്തോടുംകൂടി കുളി കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള യാത്ര ഇന്നും ഞാൻ മറന്നിട്ടില്ല. (കവി — കൂടല്ലൂർ കുഞ്ഞനാമ്പൂതിരിപ്പാടാണെന്നു.)

പ്രയാണാരംഭാത്തൃകേതമയിവിരഹവിധാപരവശാ
ശയാനാശയ്യായാമനിശഗളിതൈരശ്രുസലിലൈഃ
ഭാഗ്യേ! മാമായാഃകഥമിഹവിനാത്വാമഹമസൂൻ
വദാമീത്യാപാദ്യൈർന്നസികലയേതാംപ്രിയതമാം

ഭാവം—ഞാൻ പോവാനായി ഉത്സാഹിച്ചപ്പോൾ വിരഹദുഃഖം സഹിക്കവയ്യാതെ കിടക്കയിൽ കിടന്നു കണ്ണുനീരൊഴുകി തന്നെ പോവരുതേ, അങ്ങയോടുകൂടാതെ ഞാൻ ഇവിടെ എങ്ങിനെ ജീവിച്ചിരിക്കും എന്നു പറഞ്ഞ ആ പ്രിയതമയെ ഞാൻ ഓർക്കുന്നു.

445. വമ്പൊത്താ വാനവന്മാരുടെമഹിതമഹാ-
സ്സുഖൈശ്വര്യം തന്നിൽനിന്നി-
ട്ടമ്പിൽത്താനുതവിച്ചീടിനാനഖിലജഗ-
ന്നായികേ ശ്രീമഹേശി!
വമ്പൊത്താകന്നദൈത്യാധിപരുടെമുടിയിൽ
കേളിയാടുന്നതാം നിൻ
ചെമ്പോൽത്താമരത്തൃക്കാലിണ തരണമടി-
ച്ചൂണ്ടാറ്റുണ്ടാക്കമേന്നേൽ.

---

446. കരചരണമണികാഞ്ചനമേകന്നൂത്രേ
മുഖേന്ദുചകോരേന്ദ്രികിമത്രചിത്രം?
വിദേശവിൽപാണിനിരേകന്നൂത്രേ
ശപാനംയുവാനംമഘവാനമൂചേ.

ഭാവം—ഈ മുഖ (മുഖമെന്നതിനു വ്യാകരണമെന്നും, ... അർത്ഥം) പഠിക്കും തോറും സഫലവും ഒരേ സൂത്രത്തിൽ കേൾക്കുന്നതിലെന്താണുള്ളതം? വിദ്വാനായ പാണിനി, ശ്വാവിനേയും, യുവാവിനേയും, മഘവാവിനേയും ഒരേ സൂത്രത്തിൽ യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ?

(ശ്വയുവമഘവാനാമതദ്ധിതേ. സൂ.)

447. അരയമിറ്റൂർത്ഥൊതീപ്രഞ്ചശരീ-
മനിശ്ശഞ്ചവിദൂഞ്ചതിപഞ്ചശരഃ

ഹരിവിമതം കഥമേതേ പരിതഃ

ഹര! ശംഭോ! ശങ്കര! കിംകരവൈ.

ഭാവം—ഇതാ ചുറ്റുമിരിക്കുന്നു. കാമൻ ശരങ്ങളെ പൊഴിക്കുന്നു, ഹരികൾ ശബ്ദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഞാനെന്താണിനി ചെയ്യേണ്ടതു്?

446. നാഥേ നഃ പുരുഷോത്തമേ ത്രിജഗതാം
സേവ്യേ രമാവല്ലഭേ
നിത്യേ സ്വസ്വപദസ്യ ദാതരി വിഭൗ
നാരായണേ തിഷ്ഠതി
യം കഞ്ചിൽ പുരുഷാധമം കതിപയ-
ഗ്രാമേശമല്പാർത്ഥദം
സേവായൈ മൃഗയാമഹേ നരമഹോ
മൂഢാ വരാകാ വയം.

ഭാവം—നമ്മുടെ നാഥനായി, പുരുഷോത്തമനായി, മൂന്നു ലോകങ്ങൾക്കും സേവ്യനായി, ലക്ഷ്മീവല്ലഭനായി, നിത്യനായി, ഭക്തന്മാർക്ക് തന്റെ പദത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നവനായി സർവ്വവ്യാപിയായ നാരായണനിരിക്കെ പുരുഷാധമനായി, അല്പം ചില ഗ്രാമങ്ങളുടെ അധിപനായി പിശുക്കനായിരിക്കുന്ന ഏതോ ഒരുവനെ സേവിക്കാനന്വേഷിച്ചുനടക്കുന്ന നമ്മൾ മൂഢന്മാരും വിഡ്ഢികളുമാണ്, സംശയമില്ല.

സംഗീതം വാ സരസകവിതാ കിഞ്ച ഷഡ്ദർശനീ വാ
യാ കാചിദ്വാ ഭവതു വിദിതാ ഗ്രാമണീയാപി വിദ്യാ
ശ്രീശാർങ്ഗേശോദരപദസരോജാദ്ധ്യാനചേ (ന്യൂൽ
ധിക്താം ധിക്താമിതി കഥയതേ മദ്ഗുരുർജ്ഞാനമൂർത്തിഃ.

ഭാവം — സംഗീതമായാലും, കവിതയായാലും, സാമുദ്രികദർശനമായാലും, ശ്രാവ്യമായ മറ്റൊരു വിദ്യയായാലും ശരി വിശാഖം രാജാവിന്റെ സഭയിൽ പ്രയോഗിക്കാതിരുന്നെന്നുവന്നാൽ അതു വിലയില്ലാത്തതാകുന്നു എന്നാണു ഈ ശ്ലോകം പറയുന്നത്. (ധിക്താം ധിക്താമെന്നാണല്ലൊ മദ്ദളത്തിന്റെ ശബ്ദം. ധിക്ശബ്ദം നിന്ദാർത്ഥദ്യോതകവുമാണ്. അതുകൊണ്ടു ധിക്താം-ശബ്ദത്തിനെ നിന്ദിക്കുന്നു എന്നു അർത്ഥം ഗണിക്കണം).

450. നാരായണൻതൻപദാരവിന്ദം
നാരീജനത്തിന്റെമുഖാരവിന്ദം
മനുഷ്യരായുള്ളവരെങ്ങിലൊന്നു
നിനച്ചുവേണംദിവസംകഴിപ്പാൻ.

---

451. ത്വൽഗജങ്ങളെക്കൊണ്ടെങ്ങുമഹീപാല!
മതംഗജാശ്രുജലബിന്ദുരാജയന്തി
ഇളവാസഭൂനാഥതിളകരിന്നാ_
ഉശാനതൈലൈലാഇലവസാപരാധ്യാഃ.

ഭാവം — ഹേ കാംക്ഷിരാജാവേ! അങ്ങയുടെ ശത്രുരാജാക്കന്മാർ പാർത്തിരിപ്പാൻ സ്ഥലം കൊടുത്ത അപരാധം നിമിത്തം ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ട ദിഗന്തപർവ്വതങ്ങളെല്ലാം എന്ന തോന്നുമാറു അലംകരിച്ച മത്തഗജശ്രേഷ്ഠന്മാർ അങ്ങയുടെ മിത്രമായി ശോഭിക്കുന്നു.

452. വീടികരാഗ്രാവിദ്ധോത്തരാസാ
കേടീമവാഭീതിമചിത്രജന്മാ

പ്രാണേശശ്ചരാജ്ജീവിതമപരാത്ര-
മായാതി നായാതി ന യാതി യാതി.

ഭാവം — വിരഹപരവശയായ ഒരു സ്ത്രീ കണ്ടിൽ വൊരി- ച്ചതുരമായിട്ടു് (ചിത്തജന്മാ ആയാതി, പ്രാണേശഃ ന ആയാതി, ജീവിതം ന യാതി, അപരാത്രം യാതി) കാമൻ വരുന്നു, ഭർത്താവു വരുന്നില്ല, ജീവൻ പോവുന്നില്ല, അപരാത്രി കഴിയാറായി എന്നിങ്ങിനെ സഖിയോടു പറഞ്ഞു.

ഭജന്തി കതിചിദ്വിളം ഹൃദി മുഖസ്ഥലാരന്തഥാ
പരേ കതിചിദാശ്രയന്ത്യലമുരസ്ഥലാരം ജനാഃ
ഹൃദിസ്ഥപരിപൂർത്തയേ ന ഹി ശിരസ്ഥലാരാദഹം
ഭജാമി കരുണാകരാദപരമാശ്രിതസ്വർദ്രുമാത്.

ഭാവം — ഇഷ്ടപരിപൂർത്തിക്കായി ചിലർ മുഖസ്ഥലാര (ബ്ര- ഹ്മദേവ)നെയും ചിലർ ഉരസ്ഥലാര (വിഷ്ണു)നെയും സേവിക്കു- ന്നു. ഞാൻ ആശ്രിതന്മാൎക്കു കല്പവൃക്ഷമായി കരുണാകരനായി- രിക്കുന്ന ശിരസ്ഥലാര (ശിവൻ)നെ ഒഴിച്ചു മറ്റാരെയും സേ- വിക്കുന്നില്ല. (ഇതു കരുണാകരമേനോൻ എന്ന ഒരു ശിഷ്യനു് ഒരു കവി ഒരിക്കൽ എഴുതി അയച്ചതാണത്രെ.)

154. ക്രുദ്ധോപ്യസിക്തസുജഗതാം പടിലക്ഷണനായ
ധാത്രാസമസ്തഹിതചിന്തനലാലസേന
സദ്ബാന്ധവധൎമ്മപരിപാടനദക്ഷവക്ത്ര-
നോ ബാധ്യതേ ന്നപരോപി കലിത്ത്വനൃപാം.

ഭാവം — സജ്ജനദ്വേഷിയും ശത്രുവുമായ കലി (കോപം) ധൎമ്മരക്ഷകനായ അങ്ങയെ ബാധിക്കായ്കകൊണ്ടു ജഗദ്വി-

ദൈഷിയായ ധാതാവു ശോകകരണത്തിനുള്ള രാജയോഗി നിയമിച്ചിട്ടുള്ളത് അങ്ങയെത്തന്നെയാണ്.

455. ചഞ്ചൽചില്ലിലതല്ലും പൊറിയമണമെഴും
പൂമുടികളെത്തൊഴുന്നേ–
നഞ്ചിക്കൊഞ്ചിക്കുഴഞ്ഞിട്ടുതുള്ളും പൊഴിയുമാ–
പ്പുഞ്ചിരികളെത്തൊഴുന്നേൻ
ഞാഞ്ചവർ ചന്ദ്രനാം മന്ദസ്മിതനാല–
ള്ളമൊലല്ലുതൊഴുന്നേൻ
നെഞ്ചിൽകിഞ്ചിൽകിടക്കും കൊടിയകടിലത
ല്ലേങ്ങങ്ങേവരെ തൊഴുന്നേൻ.

---

456. മൌനവ്യക്തിയാമത്വം
മനോജ്ഞവിഷയികളോതിനിർവ്വിന്നയം
സോയം നൈവൃത്തിപ്രഥവാൻ
തേനായമിനാം പരേനമസ്കുർമഃ.

ഭാവം—മൌനാത്മകായും, നിവൃത്തികാരാസകകരാഴുകി ന്ന ഒരു ചാരമാമാവിന്റെ അവതാരമൂർത്തികളായ യതി പ്രധാനരെ കാല്ല ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

457. ആമോദാത്തുലോകകമലിനികിരണ
ശ്രേയതാംവാഗിയം മേ
നായല്ലേയതന്ദ്രാന്തതവവിശേഷ–
ജ്യോതിരാതന്ദ്രമാനഃ

ആസ്വാദ്യാംഭോജഗന്ധം സരസിനവകമലാം
ത്വാംചലാലോക്യബാലാം
ക്രൂരഃക്രോഞ്ചാരഘോഷൈരുപചിതതടിനീ-
മത്സ്യമണ്ഡൂകസംഘൈഃ.

ഭാവം — സൌരഭ്യംകൊണ്ടു ലോകങ്ങളെ വശീകരിക്കുന്ന ഹേ താമരപ്പൊയ്കേ! ഞാൻ സ്വല്പം പറയുന്നതു കേൾക്കുക. രാജഹംസങ്ങളാൽ ഉപഭോഗ്യയായും, അഭിനവകസുമയായും ബാലയായുമിരിക്കുന്ന നിന്റെ സമീപത്തിങ്കൽ നപുംസകന്മാരായ ചില മണ്ഡൂകങ്ങൾ കിടന്നു ലഹള കൂട്ടുന്നതു കണ്ടിട്ടു ഞാൻ അത്യന്തം ദുഃഖിക്കുന്നു. നിന്റെ വിരഹതാപംകൊണ്ടുകൂടി ഞാൻ അതുപോലെ ദുഃഖിക്കുന്നില്ല. (ഇതിന്റെ കവി തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാക്കന്മാരിലൊരാളാണത്രെ. കമലിനി എന്ന സംബോധനം ഒരു രാജസ്ത്രീയെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ്.)

468. സമ്യക് പ്രജാപാലനജാഗരൂകഃ
സർവ്വപ്രിയഃ ക്ഷുദ്രജനൈരധൃഷ്യഃ
ചതുർവ്വിധാമാത്യസമാകുലോ
ജയത്യസാവോദനഭൂമിപാലഃ.

ഭാവം — പ്രജകളെ വഴിപോലെ പാലിക്കുന്നവനും, എല്ലാവർക്കും ഇഷ്ടനായിരിക്കുന്നവനും ക്ഷുദ്രജനങ്ങൾക്കു കാണ്മാൻ കഴിയാത്തവനും ചതുർവ്വിധന്മാരായ മന്ത്രിമാരോടു സഹിതനും അനുകൂലനുമായ ഈ ഓദനനെ (ചോറ്) രാജാവു വിജയിക്കുന്നു. (ഇതു ചോറിനെ രാജാവായി രൂപണം ചെയ്തു ഒരു കവി ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ളതാണ്.)

ബന്ധൂകതിലകകാന്തിസ്ഫുരന്നീലാളകശ്രീ-
വ്യതികരിതമചിന്ത്യഫാലഭാഗോദരേഷു

തിമിരനികരസന്ധ്യാരാഗസമ്പർക്കകാന്താ-
മമൃതകിരണലേഖാമാക്ഷിപത്യാത്മഭാസാ.

ഭാവം— കനകപ്പൂവോടും താമരക്കുരുന്നോടുംകൂടിയ നിന്റെ പാദപല്ലവങ്ങൾ ഇരുളോടിടകലർന്ന അന്തിച്ചുവപ്പോടുകൂടിയ ചന്ദ്രലേഖയെ തിരസ്കരിക്കുന്നു.

460. കാല്ക്കുള്ളമുള്ളുകളെ നിനച്ചുപിലാവിനോട
വായ്ക്കുന്നവൈരമൊടെതിർക്കരുതാരുമേനീ
കയ്യൊണ്ടിടാവുധർപഴിച്ചീടുമാശുനിന്നെ
വായ്ക്കൊണ്ടു ലോകർമദമത്തതമാവുമല്ലോ.

---

461. ആയാതേഷ്വതിഥൌരോദിതോയദിവേ-
ശ്മസ്വാന്യകാർശ്ചതപരഃ
വ്യാജസ്ഥേ മുഖമാവിധന്നുദയഃ
സംക്രോശവാദീതരഃ
അന്തർവ്യസ്ഥനിവാസമിച്ഛതിസദാ
വ്യാജേനയോവ്യാധിതഃ
ഭൃത്യാനാമപരാധജല്പനപര-
സ്തന്മന്ദിരം നവ്രജേൽ.

ഭാവം— അതിഥി, ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നാൽ ഒളിച്ചിരിക്കുക, വെളിക്ക് കണ്ടാൽ എനിക്കല്പം സുഖക്കേടാണെന്നു പറയുക, ഉള്ളിൽ രസമില്ലാതെ പുറമെ കണ്ണുരുട്ടി ചിരിക്കുക, ശ്രദ്ധയും പറയുക, ദീനമാണെന്നു നടിച്ചു അകത്തു ചെന്നു കിടക്കുക, വാല്യക്കാരെ കുറ്റം പറയുക ഇതെല്ലാം ചെയ്യുന്നവന്റെ വീട്ടിൽ ഭക്ഷണത്തിനു പോകരുത്.

462. ഏണീതുണ്ഡിലാഗ്ര്യമണിഭൂഷണോജ്ജ്വലാ
ഗളനാളികാപികളനാദിനീതവ
വദനേന്ദുസാന്ദ്രസുധാമാധുര്യതാംബുധാ-
വുദിതേവ കംബുമണിഃ ശംഭോ! രാജതേ.

ഭാവം — ഭൂഷണോജ്ജ്വലവും കളരവാന്വിതവുമായ നിന്റെ കഴുത്തു, മുഖകാന്തിയാകുന്ന അമൃതാംബുധിയിൽനിന്നുദിച്ചു വന്ന ശംഖ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു.

463. ഹേ താത സ്വാഗതമേതദാസന്നമതി-
ശ്ശ്രാന്തോസി വിശ്രാമ്യതാ-
മാപസ്സ്വാദ്വ്യോ ഗതോന്നസമയഃ
സ്നാതവ്യമേതത്സരഃ
ഇത്യഭ്യാസവശേന യദ്ഗൃഹശുകോ
ബാലശ്ശായന്ത്യാലയേ
പാന്ഥാനാം ശ്രമവാരിലുമ്പതി ലപൻ
ധന്യാസ്സ്വഗേഹീജനാഃ.

ഭാവം — ഇങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടതു നന്നായി. ഈ കസേരമേലിരിക്കൂ. അല്പം വല്ലതും ഭക്ഷിച്ചിരിക്കണം. കുറച്ചു വിശ്രമിക്കു, ഇതാ വെള്ളം, കാൽ കഴുകാം. ഊണിനു കാലമായിരിക്കുന്നു. കുളിക്കണമെങ്കിൽ ഒരു കാണുന്ന കുളത്തിലാവാം. എന്നിങ്ങിനെ കുട്ടി പറയുന്നതു കേട്ടു തത്ത പറയുന്നത് ആരുടെ ഗൃഹത്തിലാണോ? ആ ഗൃഹസ്ഥനാണ് പുണ്യവാൻ. (അതിഥികൾ അവിടെയ്ക്കാണ് പോകേണ്ടത് എന്നു സാരം).

464. ആമൂലാഗ്രനിബദ്ധകണ്ടകതരോ!
പുഷ്പന്നസൌഗന്ധികം
നച്ഛായാശ്രമഹാരിണീ നച ഫലം
ക്ഷുദ്ബാധസന്തർപ്പണം
ബർബ്ബൂരരേ! സാധുസംഗരഹിത-
സ്ഥാനേ ത്വമാസ്താമഹോ
അന്യേഷാമപി ശാഖിനാം ഫലവതാം
ഗുപ്ത്യൈ പ്രവൃത്തിർഭവായതേ.

ഭാവം — അല്ലയോ ചളുക്കമ്മി! നിന്റെ ആപാദചൂഡം മുള്ളുകൾ. സുഗന്ധമുള്ള പുഷ്പവും, തളൎച്ചതീൎക്കുന്ന നിഴലും, വിശപ്പും ദാഹവും ശമിപ്പിക്കുന്ന ഫലവും നിനക്കില്ല, സജ്ജനസമ്പൎക്കവുമില്ല. എന്നാലും നല്ല വൃക്ഷങ്ങളുടെ രക്ഷക്കായി വേലികെട്ടുവാൻ നിന്നെ ഉപയോഗിക്കാം.

സകലഗുണമിണങ്ങും സജ്ജനം വേർപിരിഞ്ഞി-
ട്ടകിലുമവരിൽ മൈത്രീഭംഗമുണ്ടാകയില്ല
അകലെ മുകിലിനുള്ളിൽ പൂകിലും ചന്ദ്രനാമ്പൽ-
ക്കുമലർ വികസിക്കും സ്നേഹമുണ്ടായിടുന്നു?

---

466. അസ്നാതസന്ധ്യമവലോകിതനീചവർഗ്ഗ-
മഭ്യർണ്ണപാകരസിതാമനഭ്യസികന്നം
ഉച്ഛിഷ്ടകർത്തൃകമനുഷ്ണമശോധസാർദ്ര-
മന്നം വിവർജ്ജയ പൃഷ്ഠതോപമാനം

ഭാവം — താനും എത്ര നല്ലതായിരുന്നാലും കുളി സന്ധ്യ-കളാവുക, നീചവർഗ്ഗങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ വെച്ചാവുക, ക്ഷണത്തെ!

റിരിക്കുന്നതിന്റെ അടുത്തു വളിച്ചുണ്ടാവുക, മുഖം കറുത്തിരു ക്കുന്ന കൊടുക്കുക, നെറ്റിയില്ലാതിരിക്കുക, മൂക്കില്ലാതിരിക്കുക, ചെവിയില്ലാതിരിക്കുക എന്നീ ദോഷങ്ങളുണ്ടായാൽ മതി കെട്ടു പോകും.

467. സന്താനാവലികാധോരണീനിപതിതാ
മത്സ്യജലംക്ഷേപണീ
പന്ഥാഃപര്‍വ്വതദുര്‍ഗ്ഗമോഘനപരി-
പ്ലുതാശ്ച താരാപഥാഃ
ഖേദോ മാതൃ! ദൃശ്യതാംജലനിധി-
ര്‍വ്വീചീ പരാവര്‍ത്തതേ
താംതാംമജ്ജയവാതടംഗമയവാ
ഹന്ത്യസ്തവാസ്തേഭയം.

ഭാവം — തോണിക്കാർ ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു. കഴുക്കോൽ വെള്ളത്തിൽ വീണുപോയി. പർവ്വതാകാരങ്ങളായ ഓളങ്ങളെ കൊണ്ടു വഴിയും വിഷമമായിരിക്കുന്നു. ആകാശം കാർമേഘ ങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ സമുദ്രം കരകാണാ ത്തതാണ്. തോണി വളരെ പഴക്കം ചെന്നു കേടുവന്നതാണ്. അല്ലയോ മാതാവേ! ഈ തോണിയെ അങ്ങു മുക്കുകയോ കരയ്ക്കെ ത്തിക്കയോ ചെയ്യേണ്ടതാകുന്നു, അതു രണ്ടും അവിടുത്തെ അധീനമാണ്. (ഇത് 22-ാം തിരുനാൾ തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവിന് ഒരു ശാസ്ത്രി അടിയറ വെച്ചതാണ്)

468. കസ്തൂരികാംത്വണ്ണളജാമടവീമൃഗാണാം
നിക്ഷിപ്യനാമിഷ്ടചകാരചതാൻവധാർഹാൻ

ക്രൂരേധാവിധിഃസകലദുർജ്ജനജാലജിഹ്വാ-
മൂലേഷ്വധിഷ്ഠിതിരതീവ ചാൽസകലോപകാരഃ.

ഭാവം.—ക്രൂരനായ ബ്രഹ്മാവു കാട്ടിയുള്ള പല്ലു തിന്ന ശിക്ഷിക്കുന്ന ദുഷ്ടന്മാരുടെ നാക്കുകളിൽ കസ്തൂരി കൊണ്ടുവെച്ചു അവരെ ശിക്ഷിക്കുന്നു. ദുർജ്ജനങ്ങളുടെ നാവിന്റെ കടുപ്പമാണു വെച്ചിരിക്കുന്നതിൽ ലോകോപകാരമാവുമായിരുന്നു.

ഉപകാരമേതിഹ്യുൻപ്രശ്നായംശിഗ്രുപല്ലവഃ
ഉരോഗിമോദസ്ത്യാപിധരമൂർദ്ധാഘ്രമീഷതേ.

ഭാവം.—പക്ഷേ മുരിങ്ങയിലക്കു സ്ഥാനമില്ലെന്ന മുരിങ്ങയിലപ്പുറം ചോറിന്റെ സമാനം കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാമെന്ന ഭാവം ഉടനിരിക്കുന്നു.

170. കുടില്ലാത്തൊരു വട്ടുകൊണ്ടുതലയിൽ-
കെട്ടിട്ടുവങ്കറയും
ചൂടിക്കൊണ്ടെരിവാർപ്പുറത്തുതിരകി
പ്രാണികിതൈലമിന
നാടൻകച്ചയുടുത്തുമേനിമുഴുവൻ
ചേറുംപിരണ്ടിപ്പൊഴി-
പ്പാടത്തിന്നവരുന്നനിൻവരവുക-
ണ്ടേറെക്കൊതിക്കുന്നുഞാൻ.

---

171. പുരാകവീനാംഗണനാപ്രസംഗേ
കനിഷ്ഠികാധിഷ്ഠിതകാളിദാസാ
അദ്യാപിതത്തുല്യകവേരഭാവാ-
ദനാമികാസാർത്ഥകനാമധേയാ.

ഭാവം — പണ്ടു കവികളെ കണക്കാക്കുമ്പോൾ കാളിദാസൻ എന്നു ചെറുവിരലിലെണ്ണ കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തോടു കിടയായ മറ്റൊരു കവിയെ ഇതുവരെ കാണായ്കയാൽ അനാമിക (മോതിരവിരൽ) സാൎത്ഥകനാമധേയയായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. (അനാമിക=നാമമില്ലാത്തത്).

472. കേചിദ്വദന്ത്യമൃതമസ്തിപുരേസുരാണാ-
മന്യേ വദന്തി വനിതാധരപല്ലവേഷു
ബ്രൂമോ വയം സകലലോകഹിതാനുകാരി-
താംബൂലപൂഗശതസംയുതധൂമപത്രേ.

ഭാവം — ചിലർ ദേവലോകത്താണ് അമൃതിരിക്കുന്നതെന്നു പറയുന്നു. വേറെ ചിലർ സുന്ദരികളുടെ അധരപല്ലവങ്ങളിലാണെന്നും പറയുന്നുണ്ട്. എല്ലാവൎക്കും ഹിതകാരിയും വെറ്റില, അടയ്ക്ക, നൂറ് ഇവകളോടുകൂടിയതുമായ പുകയിലയിൽ അമൃതിരിക്കുന്നു എന്നാണ് ഞങ്ങൾ പറയുന്നത്.

473. ക്ഷപാഃ ക്ഷാമീകൃത്യ പ്രസഭമപഹൃ-
ത്യാംബു സരിതാം
പ്രതാപ്യോർവീം കൃത്സ്നാം തരുഗഹനമു-
ച്ഛോഷ്യ സകലം
ക്വ സമ്പ്രത്യുഷ്ണാംശുർഗ്ഗത ഇതി സമ-
ന്വേഷണപരാ-
സ്തടിദ്ദീപാലോകൈർദിശി ദിശി ചര-
ന്തീഹ ജലദാഃ.

ഭാവം — രാത്രികളെ ക്ഷീണിപ്പിച്ചും, നദികളിലെ വെള്ളം കവൎന്നും, ഭൂമിയെ തപിപ്പിച്ചും, കാട്ടിലെ മരങ്ങളെ ഉണ

ക്ഷിയും സമ്പാദിച്ചിരുന്ന ആ സൂൎയ്യൻ ഇപ്പോൾ എവിടെ പോ-യി എന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു മിന്നൽവിളക്കുകൾ കൊളുത്തിപ്പി-ടിച്ചു കേഴുകൾ ഇതാ അന്വേഷിച്ചു നടക്കുന്നു.

474\. ദംഭാകർണ്ണൻമുഖവാദ്യനൈവകലികാം

കാലേസമുല്ലാസയ-

ന്നാവിശ്രാന്തരമാലമ്പേണൈരംഗനൈ-

സ്സാലാപീംചമാലപീംപിബൻ

ച്ചുനോദ്ദേശ്യതിലാലിമൈഥുനികതോ

മുഗ്ദ്ധോപഭോഗക്രമം

ദ്രാഘ്രാണേനതിൽമബിംബലോകുപവനാ-

ദ്ധൂർത്തെങ്കിരോമിഃ ക്രമാഃ.

ഭാവം—തന്റെ മുഖവാദ്യംകൊണ്ടുതന്നെ പൂമൊട്ടിലെ വിരിയി മുല്ലപ്പൂമ്പൊടി പാടിക്കൊണ്ടു ചുറ്റിക്കളിക്കുന്ന ഉച്ചിഷ്ട കടന്നുകൂടി (വാക്കു നോക്കി അടുത്തുകൂടി) ഭയമോടെ മനോഹാനം ചെയ്യുന്ന വണ്ടുകളും, യുവാക്കന്മാർ മുഗ്ദ്ധകളായ സ്ത്രീകളുടെ സംഭോഗക്രമത്തെ കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നു. ഇതു കണ്ടു വൃക്ഷങ്ങൾ വേലെ എന്നു പല കല്പിക്കുന്നു. (കവി കൊടുങ്ങല്ലൂർ കൊച്ചുണ്ണിത്തമ്പുരാൻ)

475\. ഉത്തരപ്രാകാരമിന്നത്തെ കലാവൃതി-

ല്ലാചാരവും പിച്ചയാ-

ണാതന്തതൊന്നെയറിഞ്ഞതില്ലവനൊന്നി

പാണിഗ്രഹം ചെയ്കയാൽ

ചോദ്യം ചാതുൎണ്ണങ്ങൾകണ്ടു മറയും

വാഴ്ത്തുന്ന സർവ്വേശനെ-

ന്നാഥനിന്പദമാശ്രയിക്കിലവനിൽ
ചേതനഭാഗ്യംശിവേ!

വിത്താർത്ഥിനീ,വിശരണാ,വിപരിച്ഛദാർത്താ,
തീർത്ഥോപമാ,പരവശാ,പരിഹാസപാത്രി
നിത്യപ്രസൂ,രമധൃതാ,സ്ഥവിരയാവിരൂപാ
ഏതാദൃശപ്രണയിനാംപരിവർജ്ജനീയാഃ.

ഭാവം—പണം തട്ടിപ്പറിക്കുന്നവർ, വീടില്ലാത്തവർ, വീട്ടുസാമാനങ്ങളൊന്നുമില്ലാത്തവർ, ദീനമുള്ളവർ, തീർത്ഥജലംപോലെ എല്ലാവർക്കും ഗമ്യയായിട്ടുള്ളവർ, അന്യന്റെ അധീനയായിരിക്കുന്നവർ, ആണിന്റെ ചേലുള്ളവർ, കണ്ടാൽ നന്നല്ലാത്തവർ, തന്നെക്കാൾ വയസ്സേറുന്നവർ ഇങ്ങിനെ പല വിധത്തിലുള്ള സ്ത്രീകളെ കാമികൾ വർജ്ജിക്കേണ്ടതാണ്.

477. ശാന്തിദ്വിജഃപ്രകടയന്നപിദീപശാന്തിം
മദ്ധ്വാജ്യപായസസൂപൈർജ്ജഠരാഗ്നിശാന്തിം
തദ്ഭൃത്യബാലവനിതാമദനാഗ്നിശാന്തിം
കാലക്രമേണപരമേശ്വരശക്തിശാന്തിം.

(ഇതു ക്ഷേത്രങ്ങളിലെ ശാന്തിക്കാ(പൂജ ചെയ്യുന്നവർ)രെ കുറിച്ചുള്ള ശകാരമാണ്. ശാന്തിക്കാർ, വിളക്കു കെടുക്കുക, നിവേദ്യസാധനങ്ങളെ മോഷ്ടിച്ചുതിന്നുക, സ്ത്രീകളെ വ്യഭിചരിക്കാൻ നടക്കുക മുതലായ പ്രവൃത്തികളെക്കൊണ്ട കാലക്രമേണ ദേവന്റെ ചൈതന്യം തീരെ ഇല്ലാതാക്കുന്നു എന്നാണിതിന്റെ സാരം)·

478. രക്താശോക! കൃശോദരീക്വനുഗതാ
ത്യക്ത്വാനുരക്തം ജനം
നോ ദൃഷ്ടേതി മുധൈവ ചാലയസി കിം
വാതാഭിഭൂതം ശിരഃ
ഉൽകണ്ഠാഘടമാനഷട്പദഘടാ-
സംഘട്ടദഷ്ടച്ഛദഃ
തത്പാദാഹതിമന്തരേണ ഭവതഃ
പുഷ്പോദ്ഗമോऽയം കുതഃ.

ഭാവം — അല്ലയോ അശോകമേ! അനുരക്തനായ എന്നെ വിട്ട് ആ സുന്ദരി എങ്ങോട്ടു പോയി എന്നു നീ എന്നോടു പറയണം. വെറുതെ, കാറ്റിളകുന്ന നിലയിൽ തലയിളക്കേണ്ട. അവളുടെ ചവിട്ടേല്ക്കാതെ നീ പൂക്കുവാൻ ഒരിക്കലും വഴിയില്ലല്ലോ. (സുന്ദരികളായ സ്ത്രീകൾ ചവിട്ടിയാൽ അശോകം പൂക്കുമെന്നു പ്രസിദ്ധമാണ്.)

479. ഗോവിന്ദനന്ദനതയാ ച വപുഃശ്രിയാ ച
മാസ്മിന്നൃപേ കുരുത കാമധിയം തരുണ്യഃ
അസ്ത്രീകരോതി ജഗതാം വിജയേ സ്മരഃ സ്ത്രീ-
രസ്ത്രീജനഃ പുനരനേന വിധീയതേ സ്ത്രീ.

ഭാവം — ഗോവിന്ദനന്ദനതാ (ഗോവിന്ദനന്ദനൻ = വിഷ്ണുവിന്റെ പുത്രൻ + ഗോവിന്ദനെന്ന പേരായ ഒരാളുടെ പുത്രൻ) കൊണ്ടും സൌന്ദര്യാധിക്യംകൊണ്ടും സ്ത്രീകൾ ഈ രാജാവിനെ കാമദേവനാണെന്നു തെറ്റിദ്ധരിക്കേണ്ട. കാമൻ ലോകം ജയിപ്പാൻ സ്ത്രീകളെ അസ്ത്രീകരിക്ക (അസ്ത്രങ്ങളാക്കി ഉപയോഗിക്കുന്നവൻ) നവനാണ്. ഇദ്ദേഹം

കയ്യിലെടുത്തവരെ) സ്ത്രീകളാക്കുന്നവനാണ്. സ്ത്രീകളെപ്പോലെ ഉശിരില്ലാതാക്കുന്നവനാണെന്നു സാരം.

410. മഞ്ചാടിപ്രായമായീകുചമുകുളമിന്നിയാ-
ന്നാളിലെപ്പങ്കജത്തിൻ-
മൊട്ടോടൊട്ടൊട്ടുസാമ്യംസമസിജവമതാ-
സ്സിന്നപോൽക്കുംഭസാമ്യം
നാളെക്കരീന്ദ്രകുംഭത്തൊടുപടപൊരുതും
മററന്നാളം കനകവെല്ലും
നാലാന്നാളന്നാകലോകക്കളരിയിൽവിരുതും
കെട്ടിമേളിപ്പൊട്ടുചാട്ടം.

---

411. ഗുണേഗുണോമാമേതികണോദവാമോ
യഥാർത്ഥമേവേതികൃതാർത്ഥയാമഃ
ഭവാമിദാനീമീശ്വര! താവകീയ-
ഗുണേഗുണാനാമകണോപിയസ്മാൽ.

ഭാവം — ഹേ കനകനാട്ടു രാജാവേ! അങ്ങയുടെ ഗുണത്തിൽ-(ഔപ്പകാരനിൽ) ഗുണങ്ങളുടെ ലേശംപോലും കാണാനില്ലാത്തതുകൊണ്ട്, ഗുണത്തിങ്കൽ ഗുണമില്ലെന്നുള്ള താർക്കികന്മാരുടെ വാദം ശരിയായിരിക്കുന്നു എന്ന ഒരു കൃതാർത്ഥത എനിക്കുണ്ട്. (ഇതു് ഒരു കവി കനകനാട്ടു രാജാവിനോടു പറഞ്ഞതാണ്.)

ഗ്രഹേചഷ്ഠന്തസ്ഥദ്രവിണഗണമോഷശ്രുതവതാ
സ്വവശ്യാരക്ഷാക്രിയതഇതിമാര്ഗ്ഗായമുചിതഃ

ദാൻഗേഹാൽഗേഹാൽപ്രതിദിവസമാകൃഷ്യനായ
(ന്ദഃ
ന്നീതാന്താൽകിംശനോപരിഹരതഥമേഹാഗ്രതജ്ഞാഃ

ഭാവം — അയല്വീട്ടിൽ കള്ളൻ കടന്നു കാശ്ശു പണ്ടങ്ങൾകൊ ണ്ടുപോയെന്നു കേൾക്കയാലുടനെ വീട്ടിൽ കാവലിട്ടു രക്ഷി പ്പാൻ തുടങ്ങുന്നതു നല്ലതുതന്നെ. ഓരോ വീട്ടിൽനിന്നും അന്ത കൻ മനുഷ്യരെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുമ്പോൾ രക്ഷി പ്പാൻ വിചാരിക്കാത്തതു് എന്തുകൊണ്ടാണു്? ജനങ്ങളേ നി ങ്ങൾ ഉണരുവിൻ.

483. ശ്രീശപാദാബ്ജാർപ്പിതശ്രീകാ-
ന്ദ്രസികാനാമചിന്ത്യമഞ്ജലിഃ
യദ്ദത്തനാമനിരപായമസ്തിമേ
ധനഞ്ജയസ്യന്ദനഭൂഷണം ധനം.

ഭാവം — ഭക്തന്മാരായ ജനങ്ങളുടെ പുരസ്കരിച്ചുവിച്ച പാദുകിടപ്പിനു .... അർജ്ജുനന്റെ രഥത്തിനെ അലങ്കരിക്കുന്നതും നാശമില്ലാത്തതും അനശ്വ രസ്വരൂപമായ ഒരു ധനം എനിക്കുണ്ടു്. ഞാൻ അതുകൊണ്ടു തൃപ്തനായിരിക്കുന്നു.

484. ശൈവാലഃ പാതപതമേനാദരമീനയുക്താ-
ൽ ഫുല്ലപത്മകലാംനളിനീംമനോജ്ഞാം
ആലോക്യമജ്ജനധിയാപഥികോഗതാന്തം
ഗ്രാഹാകലോചസതിനാക്രമയേനദ്ദാൽ.

ഭാവം — കരിഞ്ചണ്ടി, വണ്ടു്, മീൻ, താമരപ്പൂവു് എന്നിവ യോടുകൂടിയ പൊയ്കയെ കണ്ടു കുളിപ്പാൻ മോഹിക്കുന്ന വഴി പോക്കൻ മുതലയെപ്പേടിച്ചു് അടുക്കാതെ നില്ക്കുന്നു.

(ഭാവം — ഒരു സ്ത്രീയെ കണ്ടു കാമിച്ചു എങ്കിലും ഭർത്താവിനെ പേ-
ടിച്ചു് അടുക്കാതെ നില്ക്കുന്നു എന്നു ധ്വനി.)

185. പണ്ടുണ്ടാമാഖ്യമന്ദസ്മിതമധുരതരേ!
നിൻറെ ചെഞ്ചേവടിത്താർ
ചെഞ്ചമ്മേ കൂപ്പുമാമാറെന്നുടെ പരിശ്ര-
മൃഹയെന്തോഷപൂർവ്വം
താഞ്ചമ്പനാനമാശാപതികളുമമര-
സ്ത്രീകളും മൂത്തിമൂന്നാം
കിഞ്ചപ്രത്യംഗിരാശ്രീവിധിദയിതകളും
ഛായാദായാചതിക്കം.

186. സുസ്നാതേയം പ്രഭാതേ സ്വച്ഛസരസിസലിലേ
മന്ദവാതൈസ്സുശീതേ
ബിഭ്രാണേനോത്തരീയം കഠിനകുചയുഗം
ഛാദയന്തീ കരേണ
കല്യാണാംഗി കടാക്ഷൈസ്സുരനരമനഃ
കർഷയന്തീ നിതാന്തം
ഗച്ഛന്ത്യേകാ തടാകാച്ഛീകരവികിരണം
കുർവ്വതീ ക്ലിന്നവസ്ത്രാ.

ഭാവം — പ്രഭാതസമയത്തിങ്കൽ തണുത്ത കാറ്റേററു ശീതമായിരിക്കുന്ന നിർമ്മലജലത്തിൽ സ്നാനം ചെയ്തു് ഉത്തരീയം ധരിച്ചിരിക്കുന്ന കൈകൊണ്ടു സ്തനങ്ങളെ മറച്ചു നനഞ്ഞ വസ്ത്രത്തോടു ഒരു സുന്ദരി [illegible] ചേർപ്പെട്ടതു് [illegible]

ടുടെ കാസ്സിനെ കടാക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് കയറുകൊണ്ട് ഇരു: കളത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു.

കൂപോദകംവടച്ഛായാഗൃഹാന്തസ്തരുണീസ്തനം
ശീതകാലേഭവത്യുഷ്ണമുഷ്ണകാലേതുശീതളം.

ഭാവം — കിണററിലെ വെള്ളം, പേരാലിന്റെ തണൽ, വീട്ടിന്റെ ഉള്ള്, സ്ത്രീകളുടെ സ്തനം ഇതുകൾ തണുപ്പുള്ള കാലങ്ങളിൽ ഉഷ്ണങ്ങളും, ഉഷ്ണകാലങ്ങളിൽ ശീതളങ്ങളുമായിരിക്കും.

488. ശീതേധികോഷ്ണമതിശീതളമുഷ്ണകാലേ
സംസ്പൃഷ്ടമാത്രപുളകംബഹുതാപഹാരി
അംഭോജകോശസുഭഗംകളഹംസഗത്യാ
കിംബിഭ്രജലമദ്ധ്യതരുണീകുചാഗ്രം.

ഇതു 'ജലമദ്ധ്യേ തരുണീകുചാഗ്ര'മെന്ന സമസ്യയുടെ പൂരണമാകുന്നു. ശീതകാലങ്ങളിൽ ഉഷ്ണസ്പർശമായും ഉഷ്ണകാലത്തിൽ ശീതസ്പർശമായും തൊട്ടനായൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടാക്കുന്നതായും അംഭോജകോശസുഭഗമായും (അംഭോജകോശസുഭഗമെന്നതിന്നു ജലപക്ഷത്തിങ്കൽ താമരമൊട്ടുകൾ നിമിത്തം സുഭഗമായിട്ടുള്ളത് എന്നും സ്തനപക്ഷത്തിങ്കൽ താമരമൊട്ടുപോലെ സുഭഗമെന്നും അത്ഥം ധരിക്കണം) കളഹംസങ്ങളുടെ ഗതിനിമിത്തം കാണാൻ നില്ക്കുന്നതുമായ ജലം സ്ത്രീകളുടെ സ്തനാഗ്രത്തെ സദൃശമാകുന്നു എന്നാകുന്നിതിന്റെ ഭാവം.)

489. കാന്തംനാന്ത്യവസന്തം, മദനമവസ്തം,
ചിത്രിയാമാം ത്രിയാമാം,
രാകാമേകാം, വസ്തുനാംപ്രേമപദം,
കല്പവൃക്ഷാൻ പരോക്ഷാൻ,

സ്വർഗ്ഗാരോഹേവിശേഷാ, നഘഘസുകൃതിനാം
കല്പയന്നല്പമായുർ-
ബ്രഹ്മാജ്ഞാനാന്തരാത്മാ സമുനിരിതി കഥം
കഥ്യതേ തഥ്യവാഗ്ഭിഃ.

ഭാവം — മനോഹരമായ വസന്തം കാത്തു ദിവസംതോറും കഴിഞ്ഞുപോരുന്നു. കാമദേവനു ശരീരമില്ല. രാത്രി രണ്ടു മൂന്നു യാമമേ ഉള്ളു. വെളുത്തവാവു മാസത്തിൽ ഒന്നു മാത്രമാണ്. സ്ത്രീഹൃദയം കഠിനമാണ്. കല്പവൃക്ഷങ്ങളെ കാണാൻ നിവൃത്തിയില്ല. ദരിദ്രന്മാർ ഗുണങ്ങളുള്ളവരാണ്. സുകൃതികൾക്കു് ആയുസ്സില്ല. ഇതിനെയെല്ലാം കല്പിച്ച കുടിലചിത്തനായ ബ്രഹ്മാവിനെ പ്രാമാണികന്മാർ മുനിയാണെന്നു പറയുന്നതു എന്തിനെയാണെന്നു മനസ്സിലാവുന്നില്ല.

190. അംഭോരാശികന്യാമണിതിലകമേ!
നൽചാലിയാറേ! തൊഴാ-
മമ്പൊന്നൊപ്രതി കൈവരേണമതിനായ്
ഞാനിന്നു സമ്പ്രാർത്ഥയേ
അംഭോജാക്ഷികൾ മൌലിയാമിവൾമണി-
പ്പോതം കടപ്പോളവും
ഗംഭീരാരവമോളവും ചുഴിയുമ-
ക്കാറും കുറയ്ക്കേണമേ.

(ഇതു മലയാളത്തിലുള്ള ചാലിയാറു കടവു കടപ്പാനായി ദേശയാത്രക്കു ചെന്ന സമയം വേലപ്പുറത്തു നമ്പൂരി ഉണ്ടാക്കി ചൊല്ലിയതാണത്രെ.)

191\. സ്വയംഭുവേ പാവനഭൂഷിതായ
നരേന്ദ്രനാഗേന്ദ്രസലോകനായ
സമസ്തസന്താപവിനാശനായ
നമോനമസ്സ്വശിവശങ്കരായ.

(ഇവ സ്തനങ്ങളെ ശിവലിംഗത്തോട് ഉപമിച്ചിരിക്കുന്ന ശ്ലോകങ്ങളാണ്.)

192\. അംബാ കുപ്യതി താത മൂർദ്ധ്നി വിധൃതാ
ഗംഗേയമുത്സൃജ്യതാം
വിദ്വൻ! ഷണ്മുഖ! കാ ഗതിർമ്മയി ചിരാ-
ദസ്യാഃ സ്ഥിതായാ വദ?
കോപാവേശവശാദശേഷവദനൈഃ
പ്രത്യുത്തരം ദത്തവാ-
ന്നംഭോധിർജ്ജലധിഃ പയോധിരുദധി-
ർവ്വാരാംനിധിർവ്വാരിധിഃ

ഭാവം — അച്ഛ! അമ്മ കോപിക്കുന്നു. തലയിൽ ചൂടിയിരിക്കുന്ന ഗംഗയെ ഉപേക്ഷിക്കണം. ഹേ വിദ്വാനായ ഷണ്മുഖ! വളരെ കാലമായിട്ട് എന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ഇവളെ ഉപേക്ഷിച്ചാൽ പിന്നെ അവൾക്ക് എന്താണൊരു ഗതിയുള്ളത്? ഇതിനെ കേട്ടപ്പോൾ കുപിതനായ ഷണ്മുഖൻ എല്ലാ മുഖങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഒരുമിച്ച് അംഭോധി, ജലധി, പയോധി, ഉദധി, വാരാംനിധി, വാരിധി എന്നിങ്ങനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

193\. കപാലിത്വം ശൂലിതോസി? വൈദ്യകഗ്രഹം
കിം തത്ര? ശാനൈര്യജം

കിംതേനാസ്തിഗൃഹേസഖേ! പ്രിയതമാ?
സർവ്വംഗദംഹന്തിയാ
വാതഞ്ചേൽ കുചകുംഭമർദ്ദനവശാൽ
പിത്തം ച വക്ത്രാമൃതാൽ
ശ്ലേഷ്മാണം വിനിഹന്തിഹന്തസുരത-
വ്യാപാരകേളീശ്രമാൽ.

ഭാവം—സഹോദര! നീ എവിടെ പോകുന്നു? വൈദ്യന്റെ വീട്ടിൽ പോകുന്നു. അവിടെ കാര്യമെന്താണ്? രോഗത്തിനു ചികിത്സിപ്പിക്കുവാൻ. നിന്റെ വീട്ടിൽ ഭാര്യയില്ലേ? അവൾ സകല രോഗങ്ങളേയും ശമിപ്പിക്കുമല്ലോ? വാതത്തെ കുചകുംഭമർദ്ദനംകൊണ്ടും പിത്തത്തെ അധരാമൃതംകൊണ്ടും കഫത്തെ സുരതവ്യാപാരംകൊണ്ടും അവൾ ശമിപ്പിക്കുന്നു.

694. ഇന്ദീവരാക്ഷി! തവ തീക്ഷ്ണകടാക്ഷബാണ-
പാതവ്രണേ വിവിധമൗഷധമേവമന്യേ
ള്ളികതേപഠീയമധരാമൃതപാനമന്യ-
ദ്ദുത്തുംഗപീനകുചകുങ്കുമപങ്കലേപഃ

ഭാവം—ഹേ സുന്ദരി! നിന്റെ കടാക്ഷബാണങ്ങളേൾക്കനിമിത്തം പറ്റിയ വ്രണത്തിന്, നിന്റെ അധരാമൃതപാനവും, സ്തനങ്ങളിലണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന കുങ്കുമത്തിന്റെ ലേപനവും ആകുന്ന രണ്ട് ഔഷധങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കേണ്ടതാണെന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

695. വന്ദിക്കുന്നു ചരാചരത്തെയനിശം
കാക്കുംസുരന്മാരെയി-
ന്നൊന്നാലെന്തവരാൽഫലംവിധികൃതം
തന്നീടുവോരല്ലയോ?

എന്നാലാവിധിയെത്തൊഴാമവനഹോ
കർമ്മാനുഗൻ കർമ്മമെ-
ന്തെന്നാലുമുള്ളാത്ത യന്താമാകമതിനാ-
ലെന്നെ ഭജിക്കുന്നു ഞാൻ.

---

196. വിശാലം ശാല്മല്യാനയനസുഭഗം
വീക്ഷ്യകുസുമം
ശുകസ്യാസീൽബുദ്ധിഃ കുസുമസദൃശം
തൽഫലമിതി
പുനഃപ്രാപ്തേകാലേഫലമപിചതദ്ദൈ-
വാൽപതിതന്തം
വിപാകേതൂലോന്തഃ സ്വപദിമരുതാ
സോപ്യപഹൃതഃ.

ഭാവം — പൂളയുടെ സൌന്ദര്യമേറിയ പൂവു കണ്ടിട്ട്, ... പൂപോലെ ഇതിനു നല്ല കായയുമുണ്ടാവുമെന്നു തത്തയ്ക്കു തോന്നി. പിന്നെ കാലം വന്നപ്പോൾ കായുമൂത്തു പൊട്ടി അകത്തുള്ളതായിരുന്ന പഞ്ഞി മുഴുവൻ കാററത്തു പാറിപ്പോകയും ചെയ്തു.

197. സപ്രേമദാനൈർമ്മധുരൈശ്ചചോക്തിഃ
സംരക്ഷിതവ്യാഃ സതതം യുവത്യഃ
അരക്ഷിതാഹ്യാത്മപതിത്രിവർഗ്ഗ-
നാശംകരോത്യന്യജനാനുരാഗാൽ.

ഭാവം — പ്രേമസൂചകങ്ങളായ വസ്ത്രാഭരണാദികളെ ദാനം കൊടുക്കുക, നല്ലവാക്കു പറയുക മുതലായതുകളെക്കൊണ്ടു യുവസ്ത്രീകളെ എപ്പോഴും രക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. ഇങ്ങിനെ രക്ഷിക്കാതിരുന്നാൽ അവർ അന്യജനങ്ങളിൽ അനുരാഗമുള്ളവ

ാരായി തീൎന്നിട്ടു് സ്വപക്ഷത്തിൻറെ ധൎമ്മാൎത്ഥകാമങ്ങളെ നശിപ്പിക്കും.

ഫലം ധൎമ്മസ്യ വിഭവോ വിഭവസ്യ ഫലം സുഖം
സുഖമൂലാ നിതംബിന്യസ്താ വിനാ താഭ്യഃ കുതഃ സുഖം.

ഭാവം — ധൎമ്മത്തിൻറെ ഫലം സമ്പത്താകുന്നു. സമ്പത്തിൻറെ ഫലമാകുന്നു സുഖം. സുഖത്തിൻറെ കാരണങ്ങൾ സ്ത്രീകളാകുന്നു. അവരോടുകൂടാതെ സുഖമെവിടെ? (സുഖമാൎഗ്ഗങ്ങളിൽ സ്ത്രീകൾക്കു പ്രാധാന്യം കൂടുമെന്നു സാരം.)

499. അവിനയമപനയ വിഷ്ണോ!
ദമയ മനഃ ശമയ വിഷയമൃഗതൃഷ്ണാം
ഭൂതദയാം വിസ്താരയ
താരയ സംസാരസാഗരതഃ.

(ഭാവം — ഹേ മഹാവിഷ്ണോ! അവിടുന്നു എൻറെ അവിനയത്തെ നീക്കിക്കളയുകയും മനസ്സിനെ ബന്ധിക്കുകയും വിഷയതൃഷ്ണയെ ശമിപ്പിക്കുകയും ഭൂതദയയെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുകയും സംസാരസമുദ്രത്തെ കടത്തിവിടുകയും ചെയ്യേണമേ.)

500. താരുണ്യാരംഭരംഗത്തൊടുമതിപൃഥുകാ-
മിത്ര്യബിംബത്തിനൊക്കാ-
ളാരുണ്യം തേടുമംഗത്തൊടുമുലകലിയും
മന്ദഹാസങ്ങളോടും
കാരുണ്യക്കുത്തരങ്ങാകിന കടമിഴിയാൽ
കോഴവിട്ടുഴമേഴും
പാരെന്നിക്കാത്തുപോരും പശുപതിപകുതി-
ദ്ദേഹമേ! ദേഹിസൌഖ്യം.

ശുഭമസ്തു

ശ്ലോകാനുക്രമണിക.

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി